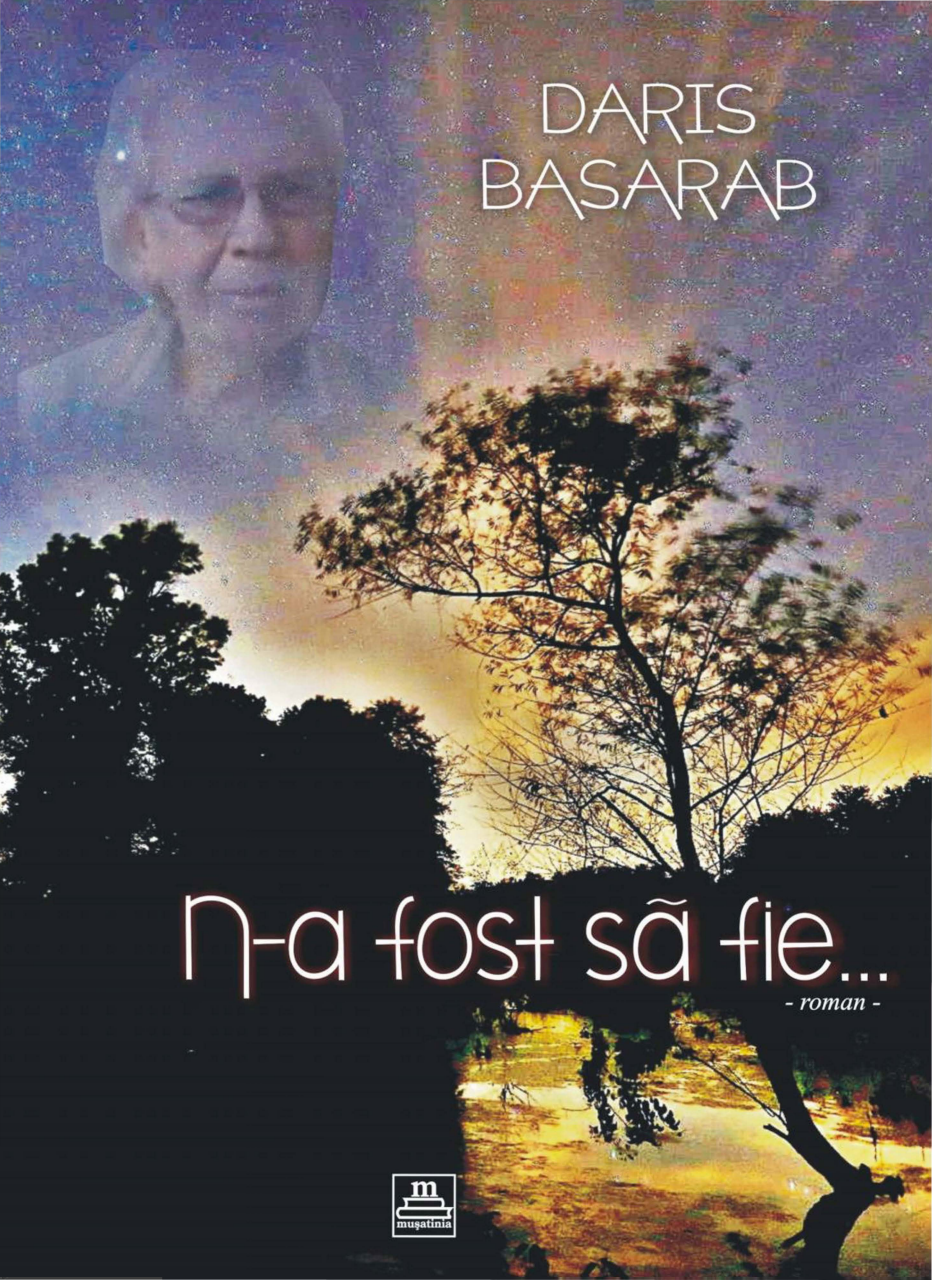

DARIS
BASARAB

Ț-a fost să fie...

- roman -

Darls Basarab

Ń-a fost să fle...

Editor: Emilia Țuțuianu
Coordonator: Dorin Dospinescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BASARAB, DARIS

N-a fost să fie / Daris Basarab ; ed.: Emilia Țuțuianu. -
Roman : Mușatinia, 2016
ISBN 978-606-8203-52-2

Țuțuianu, Emilia (ed.postf.)

821.135.1-31

Editura Mușatinia
edituramusatinia.wordpress.com
email: musatinia@gmail.com

Mamei mele

Elena David

Elena David

În loc de prefață...

Două cuvinte despre titlu. Vine de undeva din copilărie, m-a urmărit ca o sintagmă, iar în *Dor de Ducă* s-a impus ca un leit motiv dictat de împrejurările care nu întotdeauna mi-au cântat în strună.

Da, mult hulitul, dar și mult iubitul unchi Alex, iubit de noi copiii, ne pregătea pentru viață, în felul său optimist, pentru a nu ceda disperării în fața nereușitelor și a continua senin drumul omului încrezător în destinul său.

Pentru el „nereușita” era trecut, iar visul Dorului de Ducă era viitorul de neoprit...

Cât am fost copil, să spunem până la 11 ani, timp în care savuram orice clipă de fericire fără să am habar de adevăratul sens al cuvântului, vorbele unchiului Alex, îmbrăcate în sintagma amintită, se pierdeau în „splendorile” îndrugate ale omului de ducă, rod al aventurilor trăite, sau scornite, de neastâmpăratul vagabond. Dar a trebuit să vină un cutremur care să zguduie din temelii viața patriarhală a unei familii, și nu numai, ca vorbele vagabondului fără de astâmpăr, să capete un tâlc, chiar și pentru noi, copiii.

Și a venit ocuparea Basarabiei și Bucovinei de către trupele „eliberatoare” sovietice din vara lui 1940. Un ultimatum, sovietic, o acceptare, românească, o debandadă în actul de retragere în care autoritățile române și-au dat măsura incapacității administrative și, marea parte a basarabenilor și bucovinenilor, ba mai mult, și a celor ocupați fără jenă, cei din Herța, au rămas să întâmpine, cu ura ascunsă în flori, de dragul supraviețuirii, lăsând speranțele să dospească într-o așteptare fără de speranță. A, părinții discutau cu ușile închise, chiar și în fața noastră, de promisiunea lui Hitler, făcută lui Antonescu, de a porni războiul

împotriva antihriștilor de la Răsărit, dar nu pomeneau nimic de promisiunea făcută de Antonescu lui Hitler, de a merge alături de el până la capăt. De unde știau ei toate acestea n-am priceput niciodată, dar am rămas cu impresia că și credeau. Sfânta naivitate care ne-a însoțit de-a lungul istoriei noastre. Astăzi i se spune direct „informație de la sursă”! Alții pomenesc de manipulare, de forțe oculte.

Tragedia a ținut „doar un an”, cum se obișnuia să ni se spună, dar despre ce a însemnat acest an, nu au prea spus mare lucru nici măcar românii. La declanșarea războiului de eliberare, la ordinul Mareșalului Antonescu adresat armatei, acel „...*vă ordon treceți Prutul*”, Populația Basarabiei și Bucovinei era nu „decimată”, ci „sfertuită”. Cum?! Simplu! Transplant de populație. Deportările au luat drumul „Pohodului na Sibiri” sub forme greu de imaginat. În căruțe trase de câte doi cai, având și unul de rezervă legat de spatele căruței, în coloane de circa cincizeci de căruțe, păzite pe ambele părți de călăreți cu chipuri asiatice, deloc prietenoase și, la nevoie cu atitudini criminale, gata să „pedepsească”, pe loc, orice gest de „nesupunere”, gesturi apreciate ca atare arbitrar, în cea mai mare parte sub influența alcoolului. Nesupusul era scos din coloană, târât după prima lizieră de pădure, sau de porumbul înălțându-se spre cer, sfidând, parcă, vremurile.

O împuşcătură, două, şi coloana era mânată cu nagăicile. N-am exagerat vorbind de înălţimea porumbului. Aşa era prin sudul Basarabiei, prin mult râvnitul Bugeac. Cealaltă cale de transport era asigurată de vagoanele de cale ferată, vagoane de marfă, umplute cu bieţii deportaţi până la refuz. N-au lipsit nici coloanele cu deportaţi înşiruiţi, per pedes apostolorum, în special, pe drumurile apropiate de Nistru, de graniţa în curs de eliberare. Odată cu declanşarea operaţiunilor militare, deportările s-au întetit.

La 12 ani, împreună cu părinţii şi una din surori, am fost ridicaţi noaptea, urcaţi într-o căruţă, trasă de un singur cal, aşa s-a nimerit, cu mama într-o stare avansată de boală, o nefrită infecţioasă, cu Ludmi pe post de infirmieră la cei 16 ani ai săi, înspăimântată de privirile pofticioase ale călăreţilor calmuci însoţitori, cu tata trăgând de căpăstru calul, recalcitrant din fire. De aici se trage şi titlul primului meu roman *Povod*. Cum, de am scăpat?! O minune! Avioane româneşti, au atacat coloana în „retragere”, au căzut oameni, au căzut calmucii. Cei scăpaţi au dat bir cu fugiţii. Noi, ca şi multe alte căruţe, am părăsit şoseaua, îndreptându-ne, care încotro. După lungi peripeţii am ajuns în satul bunicului, unde fusese primar. Era pe drumul Siberiei, dar nu a ajuns departe. Un glonţ în ceafă şi o explicaţie: încercare de evadare(!?).

Mult mai târziu, când ne-am refugiat în Ardeal, mai bine zis în Ardealul de Vest, la Oradea,

cât mai departe de urmăritori, acest episod a stârnit nedumerire, ridicare de sprâncene. Eram de peste 16 ani, când intrigat de o astfel de „nedumerire”, am aplicat un croșeu de dreapta unui coleg. A fost prima și ultima dată când mi-am pierdut stăpânirea și mi-am făcut dreptate. Eram destul de bine crescut, legat, vreau să spun, și mi-am putut permite gestul. Eram și sătul de „basarabeanu” cu care eram apelat.

Paralel cu deportarea a avut loc și repopularea, cu te miri cine. Au fost aduși „ruși” din toate colțurile Marii Uniuni, care, în cea mai mare parte numai ruși nu erau.

Odată „aruncați” peste Nistru, o parte din deportați ajungeau în centre de selecționare unde tragedia lua forme mult mai dureroase. Familiile erau despărțite, copiii luând un cu totul alt drum, drumul reeducării. În multe cazuri și soții erau despărțiți. Peste mulți ani, fetița unei familii prietene cu ai mei, un înger de fată, a fost deconspirată de securitatea egipteană, într-o acțiune de spionaj sovietic. Se spunea că Tamara arăta ca un model de top. E doar un caz izolat, ar spune unii. Nu, este doar o menționare personală. Era greu să convingi.

Cei aleși pentru deportare erau de regulă intelectuali, preoți, profesori, medici, proprietari, oameni de afaceri, foști „ofițeri albi” refugiați în Basarabia, după marea revoluție. O altă categorie importantă era formată din țărani, cât de cât

înstăriți, „chiaburi” la încadrare. Au ținut bine. Nu numai că au depopulat, dar cei rămași erau subțiați nu numai de dispariția categoriilor amintite, dar și de noii veniți și, foarte important, înspăimântați.

Eliberarea teritoriului Basarabiei și Bucovinei nu a însemnat și reinstalarea vechii structuri. Această reinstalare s-a soldat cu enorme greșeli administrative. Au fost trimiși pe posturi calde oameni fără pregătire, din Vechiul Regat, din Ardeal, din Banat, de peste tot care în timp record au împrăștiat corupția și incompetența, tot cam peste tot. Eliberații basarabeni, bucovineni, au simțit un gust amar, au considerat pe bună dreptate că la bază era un gest de desconsiderare din partea statului român. Și bașca, primele dezvăluiri ale înțelegerii Antonescu-Hitler cu privire la participarea armatei române dincolo de Nistru.

Plata de moment a fost tentantă – guvernarea regiunii Odessa, cu guvernator în toată regula. După un război de eliberare dus de o manieră exemplară de armata română, a urmat un război de cotropire. Dacă mai pun și măsurile total neromânești de deportare a evreilor și ȝiganilor pe teritoriul noii „Gubernii”. Cu toții știm cât ne-a costat.

Ce înseamnă gândirea nevinovată a unui copil, scuzabilă, atunci, după „minunea” scăpării din coloana Pohodului na Sibiri, am trăit-o pe propria-mi piele. Când guvernarea română a Regiunii Odessa a devenit o realitate iar trupele noastre

înaintau victorioase spre Volga, fiind cumva avangarda trupelor germane, adică pe post de sacrificiu, fratele meu mărșăluind plin de avânt, cu portretul lui Hitler în buzunar încă, tatăl meu era cantonat la Odessa, orașul unor amintiri tragice pentru mama mea. Cum vizitele familiilor erau permise, mama, eroina mea dintotdeauna, ne-a luat pe cei doi mici ai familiei, eu și Ludmi, și am poposit la tata. Era primul meu contact cu un oraș mare, frumos, destul de bine conservat pe timpul luptelor din regiune și cu o bună reclamă la adresa vieții culturale. Mama care cunoscuse bine orașul, lucrase la căile ferate când a izbucnit revoluția bolșevică. Primul lucru care mi l-a arătat a fost piața vechiului Sobor, fără urmă de biserică, la a cărei dărâmare asistase în genunchi, plângând, ca de altfel majoritatea localnicilor.

A ținut să-mi arate locul exact din piață unde a îmbrățișat trupul neînsuflețit al primului său soț, ofițer în „armata albă”, aruncat de la etajul Școlii de Cadeți, împreună cu toți colegii lui. Apucaseră să fie împreună doar câteva luni. A fost un moment greu în care am depus un mare efort pentru a împiedica plânsul. Eram deja mare și așa am încercat să mângâi lacrimile mamei, în felul meu. Pentru relaxare ne-am dus să vedem celebrele scări din port, două sute de trepte din marmură albă, îmbietoare pentru cei dornici de mișcare. Am luat-o la fugă, am coborât în salturi neauzind încercările mamei de mă potoli cât de cât. Spectacolul era

deosebit. Coborai spre apa mării, liniștită, deloc neagră, cu ambarcațiuni militare, neprietenoase cu tunurile lor amenințătoare, cu privirea ținând orizontul. La urcare n-am mai putut sări. Când am ajuns lângă mama, m-am așezat pe prima treaptă și din ochi am cerut îndurare. Copilul din mine lăsase în urmă trecutul încă prezent în memorie și savura cu nesaț un prezent fără vreun gând spre viitor. Și a mai urmat ceva care mi-a deschis orizontul spre lumea spectacolului muzical.

Prin intermediul patefonului fratelui meu, mare meloman declarat, dar și recunoscut, am cunoscut splendoarea vocii umane. L-am ascultat pe Joseph Schmidt, celebrul nostru bucovinean, l-am ascultat pe marele bas Șaliapin. Auzisem, de la mama, despre spectacolele de opera și balet, dar nu fusesem încă niciodată la teatru. Ne-am dus cu toții la operă, o clădire superbă, considerată de specialiști unică. Am rămas copleșit. Spre cinstea poporului rus, cultul pentru muzică, simfonică, de operă, de balet, a protejat acest templu al muzicii de vandalismul revoluției. Mama care cunoscuse „Opera din Odessa”, denumire pronunțată cu sfîințenie de iubitorii genului muzical, a rămas și ea surprinsă. În mintea ei persista oroarea spectacolului dărmării Soborului, o biserică monumentală, o piesă de muzeu, cum îi plăcea să spună. În program, nimic mai bun pentru niște copii neinstruiți în domeniu. Lacul Lebedelor. Față de Odessa, Ismailul era un orașel de provincie, cu

viață muzicală limitată la seratele muzicale date de unele familii înstărite, unde odraslele școlite își arătau talentul interpretativ la pian sau vioară. Că a ieșit un Sarchizov, că a dirijat fanfara din parcul Trandafirilor Ivanovici în persoană, că fratele era invitatul nelipsit al seratelor muzicale, era altceva. Mie mi-a prins bine un astfel de frate, dar nu se poate generaliza.

Spectacolul de balet a fost ca o poveste urmărită în vis. Mai târziu am realizat că participasem la un spectacol în țara, sau ce mai rămăsese din ea, care nu avea rival în domeniu, statut ce-l păstrează și în zilele noastre fără echivoc. Eu, considerat o sfârlează în continuă mișcare, am încremenit pe scaunul plușat până la sfârșit. N-am părăsit scaunul nici în pauză. Ludmi, a tot suspinat și până la urmă a izbucnit în plâns. Da, pot spune că am trădat amintirile de neuitat și am trăit din plin clipa. Eram copii și cred că toți copiii sunt la fel. Slavă Domnului!

Liniștea aparentă care domnea după alungarea trupelor sovietice de pe teritoriile ocupate abuziv prin ultimatumul din 1940, încet, încet, a început să se consolideze fără a reuși să stingă, totuși, ecoul încă viu al durerilor provocate de barbaria ocupanților. Victoriile fulgerătoare ale armatei germane au avut și ele un efect benefic asupra stării generale de spirit. Sintagma "vin americanii", acea speranță iluzorie care a domnit chiar de la începutul ocupației, și-a pierdut sensul. Se crede că acest „vin

americani” a apărut în mințile îndurerate mult mai târziu, cam după copleșirea României de către sovietici, după întoarcerea frontului. Nu, ea a apărut în timpul primei copleșiri, în 1940, când în lume bântuia reclama democrației americane. America nu putea lăsa Europa, care contribuise prin imigranți la nașterea Statelor Unite ale Americii. Sfântă naivitate, care avea să ne bântuie ca o boală incurabilă! Încrederea s-a mutat în tabăra nemților atotputernici. Cu Uniunea Sovietică adusă la sapă de lemn, viitorul se colora în roz. Cei care se puneau la adăpostul unui viitor optimist, nu erau copii, erau părinți și bunici. Copiii nu aveau treabă cu politica, iar tinerii, încrezători în politica lui Antonescu, visau să ajungă la Moscova alături de aliații lor de conjunctură, pe care, de altfel, îi cam ciomăgiseră de-a lungul istoriei și nu aveau de ce să aibă complexe de inferioritate. Să nu uităm că acea generație de tineri avusese parte de un altfel de învățământ, de o altă istorie predată. Mândria de a fi român era, încă, la ea acasă.

Anul 1943 însă, a debutat provocând îngrijorare în sufletele împăcate cu iluzia siguranței. Oamenii iubeau istoria universală dar nu acceptau dictonul „istoria se repetă”. Anul 1812 ar fi trebuit să le recomande prudență în visările romantice, utopice prin conținut. Germania în degringoladă trăda ultima lor speranță. Inevitabilul s-a întâmplat provocând panică generalizată. Până și cei transplantați de prin toate colțurile Marii Uniuni,

obișnuiți cu noua stare de bine, manifestau față de neliniștea. Ei veniseră cu teama în suflet de care nu se puteau debarasa. Orice schimbare, chiar și revenirea la comunismul de acasă, îi pune în alertă. Administrația locală, pusă, cum necum pe picioare, s-a pomenit, în situația deloc simplă, de a organiza evacuarea. Debandada a cuprins întreaga populație. Cei mai temători erau cei care suportaseră regimul sovietic instalat pentru un an în 1940. Scăpaseră la izbucnirea războiului de urgența deportărilor și a condamnărilor sumare, dar erau martorii nedoriti, care „colportaseră” informațiile compromițătoare purtate în suflet. Instituțiile s-au evacuat anapoda. Au lăsat arhivele, au lăsat dotația, oricât de precară era, și-au lăsat salariații în voia sorții. Principiul „descurcă-te singur” și-a intrat în pâine. Și n-a fost ușor. Timpul presa, teama de a fi ajunși din urmă îi stăpânea, mijloacele de transport, trenul, vaporul, căruța, erau insuficiente. Nici măcar zilele „acordate” prin ultimatum nu au fost respectate. Soldații români în retragere erau atacați de diferite grupări etnice printre care evreii plăteau răzbunând deportările comandate de nemți și duse la îndeplinire prin ordinele lui Antonescu. Cei de lângă Prut plecau pe jos ducând mai nimic în câte o desagă, două. Am plecat și noi. Mama, Ludmi, eu și vărul meu, cu patru ani mai mare ca mine, pe post de bărbat, idolul meu fără rezervă, George. Singurul liniștit, cu sânge rece, plin de idei, de soluții.

Fiind la Ismail, pe Dunăre, singura cale de transport era vaporul, spre Tulcea. Portul era înțesat de oameni speriați, de bagaje, te miri ce, de capacitatea redusă de transport a mult iubitului de mine vapor cu zbaturi, România Mare. Orice încercare de îmbarcare era sortită eșecului. Cum vaporul făcea cursa Chilia, Ismail, Tulcea, dus-întors, George a găsit soluția. Ne-am îmbarcat spre Chilia, „în întâmpinarea sovieticilor” !? Cunoscuții ne-au considerat nebuni. Așa părea. Mama nu avea reacții, noi copiii, nici atât. George era încrezător. Spre Chilia vaporul era practic gol., dar am reușit să fim în vapor și la întoarcere să nu avem probleme la îmbarcare. Am ajuns, călare pe un sac mare cu cozonaci și unul mai mic cu ceva haine. Cozonaci și ouă roșii?! Da! Cu toată nebunia, mama făcuse pregătirea ca pentru un Paște normal. Și ce bine ne-a prins. Eram în aprilie 1944. La Tulcea, primul lucru pe care l-a făcut mama a fost să ne ducă la o biserică unde ne-am închinat mulțumind Lui Dumnezeu. Cum biserica era aproape de malul Dunării, ne-am așezat pe un dâmb, cu sacii după noi, să privim în direcția Ismailului. Tulcenii obișnuiau să asculte sunetele puternice ale Clopotului cel Mare, „Bolișoi”, de la Soborul din Ismail. La un moment dat a răsunat ca pentru a-și lua rămas bun de la noi. A fost tristă despărțirea. De atunci, doar George a reușit, peste ani, să se întoarcă să-și vadă mama și sora. Ismailul era răvășit de

durerile lăsate în urmă, iar graiul românesc ca și interzis. A fost ultima lui vizită.

Eu?!, eu am refuzat să merg la Ismail, cu tot dorul care m-a bântuit. Ca să-l văd de aproape, să văd Râpa de la Mănăstire sau clopotnița Minunatului Sobor, am recurs la o plimbare cu vaporul pe brațul Chilia, am coborât pe pontonul de la Plaur, de pe malul românesc, chiar în dreptul portului Ismail, am rămas până la următoarea cursă, am privit cu nesaț locurile dragi ale copilăriei și mi-am continuat drumul până la capătul cursei, la Periprava. Am întâlnit oameni minunați, bătrâni părăsiți de tinerii plecați aiurea, fără țință, plângând amarul și povestind cu lacrimi în ochi de cum a fost „ranișe” (mai demult), arătând cu capul înspre „celebrul” lagăr de exterminare de la Periprava, dar pomenind de el doar în șoaptă.

La întoarcere am urmărit de pe covertă portul și locurile neuitatelor amintiri unde nu m-am mai întors niciodată. Nu puteam merge la mine acasă pe post de străin! Gândul m-a dus la unchiul Alex și, fără să vreau, am murmurat, cu lacrimi amare, „**n-a fost să fie**”, **să mă pot întoarce!**

Când am terminat Capitolul 1 și l-am recitit, mi-am dat seama că am fost departe de ceea ce știam despre felul meu de a prezenta înșiruirea faptelor, a evenimentelor, a stărilor trăite. Eram, cumva, cercetătorul proiectant de altădată, sclav al ordinii impuse de o prezentare cât de cât cronologică. Nu mai sunt, nici pe departe, cel care a scris primele sale romane, *Povod, Ecvestra, Dor de Ducă*.

Acum scriu, visând, dacă pot spune așa, la ceea ce a fost amprentat în memoria mea, în sufletul meu, într-o conexiune aparent dezordonată, aleatorie în fapt, legând ideile între ele, necronologic obligatoriu, după complexitatea problemei. Știu că poate lăsa impresia unei gândiri împrăștiată, obositoare, dar cu scuzele de rigoare, vreau, sau îmi propun, să parcurg viața cuiva ajuns la peste 85 de ani când oboseala inerentă obligă la selecție, la sistematizarea firelor conducătoare, la concizie.

Durerea părăsirii forțate a locurilor natale era doar în faza de preludiu. Când îi mulțumeam Lui Dumnezeu pentru reușita plecării, nu bănuiam că etapa a doua a calvarului, pribegia, se contura la

orizont. În acel aprilie de neuitat ne găseam pe teritoriul României, al Regatului României. Cumva, ne întorceam în timp, în timpul pierdut al normalității, al anilor de dinainte de 1940. Tot în acea perioadă, fratele, debarasat de portretul lui Hitler, dezgustat de gesturile de "prietenie" manifestate de aliații noștri germani, etalate în special odată cu degringolada retragerii, după un conflict direct cu o trupă germană, care i-a dat cu forța jos din vagoane pe militarii români, în retragere și ei, după ce a încasat un pat de pușcă după ceafă și a răspuns cu același gest, a rămas surprins că nemții nu au reacționat și nu l-au lichidat. Realitatea era că furia românilor nu putea fi ignorată. Totuși, gamitura de tren plină cu militarii nemți în retragere a pomit spre vest lăsându-i pe români gata de a pomi spre casă pe jos, mestecând un gust amar. Greu a ajuns acasă, dar casa era în mâna sovieticilor. S-a strecurat, cu hainele schimbate, până dincolo de Prut, s-a ascuns în fundul unei grădini de pomi fructiferi, s-a hrănit cu ce nu ar fi mâncat niciodată și a așteptat instalarea armatei sovietice pe teritoriul României. Era în căutarea unui portret al lui Stalin, a trecut pe la noi prin Râmnicul Sărat, s-a predat autorităților care l-au absolvit de vina de a fi dezertor. Numai tata a știut cât a pătimit umblând după el pentru a-l ajuta, pentru a-l salva de Tribunalul Militar.

În drum spre Timișoara, în tren, s-a întâlnit cu logodnica, marea lui dragoste de la Ismail. Era

logodită. Șocul a fost pe măsură. Îmbrățișări, lacrimi, despărțire. Orientare politică?! Din lac în puț! De la Hitler, la Stalin. A fost singurul domeniu în care nu ne-am înțeles. Și astăzi mă mir că nu ne-am bătut. Întâlnirea cu logodnica logodită l-a marcat mult. A urmat o femeie simplă, neinstruită dar înțeleaptă, foarte bună gospodină, care l-a înțeles cum nimeni altul, l-a îngrijit și doftoricit. Venise de pe front șubrezit. A înțeles dragostea lui pentru muzică, a prins gust pentru operă și concertele simfonice, s-a lăsat instruită din mers. Un lucru nu prea a-nțeles nimeni, efectele războiului pe care, la început, îl dorise cu tot sufletul, efecte care au lăsat urme adânci în sufletul și în trupul lui. Excelent înotător, fondist, ca majoritatea dunărenilor, îndrăgostit de tenis, un sport nu la îndemâna oricui la acea vreme. Se juca în alb imaculat, cu pantaloni lungi cu dungi întreținute ca pentru o serată, nu pentru un teren de sport. Partener de antrenament și prieten sufletist, l-a urmat pas cu pas la toate competițiile organizate de Ștasic, arbitru al eleganței pe terenurile de tenis. Foarte bun prieten cu scriitorul sportiv Ioan Chirilă, fostul Vaniușa Chirilov din Ismail, cu capul plin de nume și date din lumea sportului, o adevărată enciclopedie ambulantă. Și acum răsfoiesc cu plăcere cărțile scrise de Chirilă care fac trai bun cu cele primite în dar de la cel care domina lumea tenisului românesc, pe vremea lor, Gogu Viziru, de a cărui prietenie m-am bucurat. Acest frate

meloman, mi-a arătat calea spre concertele simfonice. La Oradea, m-a dus, aveam cam 15 ani, la un concert la Catedrala Romano - Catolică. Am ascultat *Simfonia a 8-a, Neterminata*, a lui Schubert. A fost primul pas, dar am prins drag și nu m-am mai oprit. Dacă stau să-l analizez mai de aproape, a fost, ținând cont de firea și înclinațiile lui, o victimă a războiului care a ucis oameni nevinovați, dar a și lăsat victime „colaterale”, cum se obișnuiește a se spune. Devenit Mircea din Dimitrie, la capriciul soției, omul cu schimbarea a luptat din răputeri pentru promovarea noii sale orientări politice ca pentru a-l îngropa pe vechiul Dima, cu firea lui minunată, cu tot.

Dar să revin la ceea ce a urmat după aventura fugii cu neuitatul vapor cu zbatuiri, România Mare. De la Tulcea am pornit-o cu trenul spre Călărași, locul de întâlnire cu tata, retras pe valurile Mării Negre, de la Odessa.

Prima oprire importantă a fost la Fetești, unde vagoanele cu călători au fost retrase pe liniile de așteptare. Noaptea, să nu uităm că eram în aprilie 1944, sirenele au dat alarma, dar cum se spune, cam târziu. Aviația americană care vizase centrele petrolifere și Bucureștiul, a reușit în câteva minute să schimbe peisajul unei gări liniștite într-o imagine de coșmar. Considerat nod de cale ferată, Feteștiul a fost tratat ca atare. Vagoane distruse, aruncate de pe liniile de cale ferată, șinele, cândva paralele înfipite bine în pământ, s-au înălțat înspre cer luând forme

geometrice demne de o grafică suprarrealistă. După încetarea lansării bombelor, avioanele grele, s-au ridicat spre cer, înspre o direcție nedefinită, lăsând o liniște suspectă din care răzbăteau tot felul de gemete, de plânsete înăbușite. În timpul exploziilor, vacarmul acoperise orice sunet. Acum aceste sunete suspecte, aflate în continuă deplasare, la clar de lună, aținteau privirile nedumeriților încă, asupra unor mogâldete încovoiate de spate, târâte de urme de picioare, sfârtecate de schije. Se mișcau totuși, făcând pârtie printre cei, mai puțin norocoși, culcați la pământ, unii nemișcați, alții târându-se ca niște reptile în noapte.

„Am scăpat” era sintagma celor fericiți, scăpați cu viață. Printre ei și noi, implicați într-o complicitate la bucuria indecentă. În alte circumstanțe aș fi putut continua cu o situație anecdotică, acum, chiar și după atâția ani, trec direct la o relatare. În aceeași gară, la câteva linii de garare distanță, într-un tren militar, trecea prin aceleași stări de coșmar, tata. Oprit de alarmă, trenul militar n-a mai continuat drumul spre Călărași, decât a doua zi, unde ne-am întâlnit, ne-am îmbrățișat, ne-am sărutat plângând, am mers, la îndemnul mamei la biserică și, în genunchi, l-am mulțumit Lui Dumnezeu. Mama luase pentru a doua oară locul bunicii de la Ismail în dirijarea vieții spirituale a familiei. Șirul minunilor care ne-au permis să rămânem împreună își continua calea.

Învățaserăm să sperăm în minuni, să ne bazăm pe ele.

La Călărași am primit prima lecție de ospitalitate reținută. „Nu-i putem primi pe toți refugiații... habar nu avem de unde vin, cine sunt...” Am auzit așa ceva chiar de la prima noastră gazdă unde ne-am aciuat cu chirie. O cameră pentru toți, cu acces la bucătărie și libertate de acțiune, de relaxare, vreau să spun, într-o curte cu ceva livadă în spate. Tot pe acolo se afla și grupul sanitar constituit dintr-o cișmea și o cabină WC. N-a fost ușor, dar o scurtă “vacanță” unde aerul curat al Dunării ne-a făcut să ne simțim mai aproape de casă, ne-am “acomodat”. L-am urmat pe tata la Râmnicul Sărat, transferat cu unitatea. Un orașel de provincie îngrijit, cu instituții orașenești ținute în frâu de gospodari harnici și cu un Liceu cunoscut și recunoscut, „Regele Ferdinand”, care pentru mine a jucat un rol deosebit. Proaspăt sosit, după un an pierdut la Ismail sub ocupația sovietică, am fost primit fără rezerve de noii colegi, de profesori și mai ales de fostul profesor de latină de la Liceul Sfântu Dumitru de acasă, de la noi! Popescu. O locuință veche dar încăpătoare, într-o curte generoasă urmată de o livadă cu pomi fructiferi, cam părăsită dar gata să primească dragostea unor oameni liniștiți, dar puși pe fapte. Peste drum era unitatea militară unde tata continua să mai poarte, încă, uniforma militară, cu un pistol Bereta de 9 mm la brâu. Știam că frontul se apropia și ne

gândeam cu spaimă la viitorul apropiat. Și n-a durat mult. 23 august a grăbit lucrurile. Au sosit primele trupe sovietice, tineri cu figuri asiatice, gălăgioși, intrând fără jenă în curțile oamenilor, pretinzând să li se facă mâncare, plecând cu te miri ce. Erau în trecere urmând să coboare înspre Buzău. În urma lor au rămas militari mai spălăței, s-au instalat în ceva clădiri eliberate "de bună voie" și și-au intrat în pâine cum s-ar spune.

Au început cu gradații din unitatea militară, i-au scos pe un loc viran, i-au înșiruit și cum eram aliați, i-au buzunărit, cum am spune astăzi. Au adunat pistoalele, au cerut ceasurile, au cerut țigările de prin buzunare și în final au smuls epoleții. A fost umilitor, mai ale că cel din fruntea lor purta pe guler gradul de colonel. I-au dus înapoi la unitatea militară, i-au „consemnat” la locul de muncă și au fixat la intrare un punct de control militar, „tocika”, cum îi spuneau punctului. Acest „loc de muncă” conținea, pe lângă o fabrică de confecții militare, o secție spitalicească, impusă de amplitudinea acțiunilor militare. Aceasta din urmă era considerată de familiile cu fete o mană cerească. Sub forma voluntariatului, fetele se încadrau ca personal sanitar auxiliar unde rămâneau 24 de ore din 24 pentru a scăpa de teama violatorilor din armata sovietică care atacau locuințele unde bănuiau, sau primeau informații că ar fi, femei tinere. Nu prea semăna c-am fi „aliați”, dar frontul era la el acasă iar disciplina militară impusă cu

prietenie era nu pentru ansamblul vieții sociale, ci pentru siguranța lor proprie. De ce?! Chiar dacă sporadic, mici incidente aveau loc, în care oameni exasperați rezolvau de unii singuri diferite situații de „conflict” pedepsind pe loc, înăspreau și mai mult atitudinea față de localnici. Era o luptă inegală, dar totuși o luptă, care volens-nolens lăsa impresia unor acțiuni organizate de partizani. Nici vorbă! Erau doar izbucniri de revoltă, de orgolii, poate, ale unor tineri neîncadrați militar, nu se știe cum, dar liberi. Pe pereți întâlneai scris, cu litere de-o șchioapă, „*afară cu nemții, afară cu rușii! Trăiască Regele!*” Te ungea la inimă, dar te și înfiora, mai ales că mulți localnici erau refugiați din Basarabia, încărcăți cu amintiri defăimătoare pentru foștii și actualii aliați, colportori fideli ale unor fapte de netăgăduit.

Primeam multe vizite de militari sovietici, care nu deschideau poarta ci o dă râmau, cu căruțe pline cu „trofee de război”, fructe, borcane cu conserve printre care dulcețurile ocupau un loc de frunte, găini cu picioarele legate și tot felul de obiecte de prin casele oamenilor. Ceasurile, de data aceasta nu de mână ci de perete, erau un trofeu foarte apreciat. Primeam des aceste vizite deoarece unii oameni grijulii îi îndrumau spre noi cu două vorbe învățate din mers, „găvăreat po ruski”, adică, vorbesc rusește. Mama trebuia să pregătească masa, adică ciorbă și alte bunătăți din găinile aduse. Aveau băutură berechet și bomboane de ciocolată, de altfel

bune, aduse de acasă, mai bine spus, primite pe front. Trebuia să ne așezăm cu toții la masa lor, adică mama, tata și eu. Fetele lucrau non stop la infirmeria de peste drum. Discuțiile deviau ușor pe teme politice, iar tata era cel vizat și provocat. Orice vorbă de-a lui era interpretată și acuzația cea mai gravă era „*tî eșcio serâi*”, sau pe limba noastră „*tu ești încă gri*”, referire la „albii” pe care îi vedeau peste tot. După o astfel de acuză, cel care era și cel mai băut, și-a scos automatul, l-a luat pe tata de braț și s-au îndreptat spre livadă. Un foc și liniște, după care, ca după un chef, au apărut amândoi, el sprijinindu-se de tata și râzând cu gura până la urechi, iar tata, livid, abia ținându-se pe picioare. La auzul împușcăturii eu am înghețat iar mama, a făcut de trei ori semnul crucii. Tata s-a prăbușit pe scaunul de lângă mine și a început să mă mângâie pe cap.

Au plecat fără să mai provoace vreun incident lăsând pe masă zeci de borcane cu dulcețuri și chiar și o sticlă cu vodcă pe care au așezat-o în fața tatii. Cel mai tânăr a luat mâna mamei și a sărutat-o mulțumindu-i pentru ciorbă. „*Numai bunica făcea așa ciorbă bună...*”

Acest gen de vizite au continuat, cu același ritual dar fără provocări. Erau flămânzi și toți se refereau la cele lăsate acasă.

Toamna Liceul Ferdinand și-a reluat activitatea. A fost un an tensionat, orașul întreg era în fierbere. O speranță licărea în privirile oamenilor.

Toți sperau că odată cu înaintarea frontului, trupele sovietice se vor retrage din oraș. N-a fost așa. Acolo unde ajungeau își fixau un comandament și trupe de siguranță, ca să nu le spun de ocupație. Spitalele erau supraaglomerate cu răniții celor două armate „aliate”. Cuvintele cele mai curent auzite erau „Doamne!” și „Boje moi!” În rest vaiete într-un fel de esperanto.

Iarna am reușit să mă încadrez în cerințele noului meu liceu, iar prin aprilie 1945, ca s-o fac și eu pe grozavul și să mă încadrez și în spiritul noilor colegi, am participat, conform obiceiului locului, la o primă baie în apele, ca vai de ele, ale Râmnicului. Răceală, temperatură de 39 – 40 de grade, dus la spitalul militar și un diagnostic drastic: tifos exantematic!?...Era la modă, cam în toată Țara. Habar n-am ce mi-au dat dar știu că după o injecție intramusculară m-am ales cu o infecție zdravănă. Incizie, ca pe front, și o cicatrice pe care o mai păstrez și acum pă fesă. Un medic mai bătrân, a dat din cap a neîncredere, m-a dus la radioscopie și a întrerupt tratamentul aplicat tifosului. „*Domnilor, băiatul ăsta are o dublă pleurezie*”. Și de la asta am rămas cu amintirea unui aspect dubios al plămânilor – noduli calcificați, aspect care a atras adevărate interogatorii la radioscopiile de rutină. A fost o primăvară fierbinte dar am terminat clasa cu premiul III, bun pentru un basarabean pripășit. Ca să fac un lob spre viitor, recunosc că a fost și ultimul

premiu cu care am mai fost onorat în viața mea de elev.

Demobilizarea tatălui a ridicat o nouă problemă. Încotro?! Fiind fost salariat al Episcopiei Ismailului și Cetății Albe, civil, nu popă cum îl considerau K.G.B-iștii din Ismail din timpul ocupației, șef serviciu arhive, a primit de la ministerul cultelor, sau cum s-o fi numit atunci, repartiție într-un orașel mic, dar extrem de cald, Beiuș, renumit pentru Liceul Teoretic Confesional al Greco-catolicilor. O atmosferă plăcută, un amestec de oraș și sat, sau poate invers, curat, cu o piață extraordinară, cu produse lactate nemaiîntâlnite de atunci, cu zarzavaturi extrem de atrăgătoare, cu oameni curtenitori, adevărați comercianți, piață din care n-aveai cum să pleci cu mâna goală. După lecțiile primite la Râmnic, Beiușul era ca o oază de liniște în care nu se aciuseră, încă, soldații sovietici. Eram, așa cum am și dorit, departe de Basarabia, departe de urmăritorii noștri. Știam că eram urmăriți de comisiile mixte sovieto-române în care sovieticii erau în civil, spre deosebire de românii noștri care aveau în componentă și un milițian sadea. Aici eram absolviți de acea teamă bolnăvicioasă de repatriere. Ghinionul a fost cu serviciul. Parohia ortodoxă nu putea, și nici nu avea cum să ofere un post echivalent cu cel lăsat acasă. Nici locuință nu a fost simplu să găsim. Pentru început ceva modest, într-o căsuță părăsită, pe o coamă de deal, la marginea orașului. Inconfort, dar

liniște, printre vecini săraci dar gospodari, gata oricând să ofere un ajutor. Un telefon la Episcopia din Oradea s-a soldat cu o ofertă nesperată – post pe post – cu promisiunea unei intervenții pentru o locuință. Tata a plecat singur în recunoaștere, cum era și normal. Nu puteam coborî în gara Oradea, cu tot calabalâcul, fără o țintă precisă. După două zile tata s-a întors, cu o mină pozitivă. Fusesse primit de secretarul episcopului, minunatul preot Dărăban, introdus la Sfinția Sa și într-o atmosferă caldă rugat să-și spună păsul. Știau de unde am scăpat, Episcopul Nicolae Popoviciu cunoscuse Sudul Basarabiei în tinerețe, era la curent cu manevrele de recuperare a fugarilor basarabeni, știa de comisiile mixte. Postul oferit era echivalent cu cel avut la Episcopia Ismailului și a Cetății Albe, și, în afara oricăror așteptări, un apartament, provizoriu, în incinta "Cetății Episcopale". Am spus "provizoriu", pentru a depăși o perioadă agitată a comisiilor de recuperare, urmând a se face intervențiile necesare la Sfatul Popular pentru noul salariat al Episcopiei. Totul suna a mare ușurare pentru părinți. Am pomenit de "Cetatea Episcopală", în limbajul curent al străzii "Palatul Episcopal", o mândrie a orașului. Operă a renumitului arhitect ungar Rimanóczy Kálmán jun. din anul 1905, a fost cumpărată în 1921 de Biserica Ortodoxă. Privită din stradă, clădirea se impune prin frumusețea ei complexă, întrunind elemente gotice discrete cu adevărate ornamentări baroce. Totul este deosebit și, ca o atestare a

dreptului de a se considera „Cetate” , o poartă enormă, monumentală, cald arcuită, încastrată în zidurile impunătoare, oprind orice privire care ar dori să pășească în intimitatea edificiului. Și astăzi, după atâta amar de vreme, mă felicit pentru norocul de a fi locuit în incinta acestui monument arhitectonic, de a fi fost protejat de statutul său, încă în vigoare la acea dată, de cetate inexpugnabilă. Două au fost minusurile care au tulburat liniștea dăruită de cel care, a căzut și el mai târziu, victima sistemului comunist în devenire și în Țara noastră.

Primul minus, care a atentat la libertatea noastră a fost vizita impusă a unei comisii mixte. A trebuit s-o primească dar cu amendamentul ferm, „*La mine în birou*”. Încă își mai permitea Sfinția Sa, să forțeze nota, cunoscută fiind autoritatea de care se bucura în cadrul Sinodului.

După motivarea de rigoare a misiunii, comisarul sovietic, într-o cursivă limbă română, în care a prezentat interesul statului prieten în procesul de recuperare a „victimelor războiului”, s-a adresat tatălui meu cu apelativul Daniil Stepanovici. Oferta era simplă, pentru naivi chiar ademenitoare – întoarcerea în casa din Ismail, acoperirea tuturor cheltuielilor de transport și o primă importantă pentru cheltuieli de reinstalare. Refuzul primit, din capul locului, l-a pus pe Sfinția Sa să considere discuțiile încheiate și să se ridice în picioare. Au plecat fâstâcindu-se cumva, dar au

lăsat în urmă un avertisment, tulburând liniștea dăruită cu atâta generozitate.

Cel de al doilea minus a venit din sânul familiei. Dorința alor mei era, firesc, reunirea familiei împrăștiate. Sora mai mare, Val, era aranjată la Râmnicul Vâlcea la o prietenă din Ismail și nu ridica practic îngrijorare. Dima, mai bine zis Mircea, angajat în Banat, la CFR Timișoara, făcând zilnic naveta de la Biled, a poposit într-una din zile la Oradea. Totul a mers bine până când a fost abordat și un subiect cu iz politic. Vehemența cu care a atacat etalând noile sale concepții despre refugiu și mai ales despre ocupația sovietică, a stârnit nu numai discuții contradictorii cu părinții, în special cu tata, mama fiind mamă și deci mai conciliatoare, dar a provocat o furtună plină de injurii, de amenințări. Tata părea dărâmat, mama neputincioasă. Tulburat, mi-am spus: cum s-a dus pe front și cum s-a întors! Am luat inima în dinți, l-am luat la braț și i-am spus să plece și să nu se mai întoarcă.

Pentru a doua oară de la părăsirea Ismailului, după eșecul încercării de reunire a familiei, cu gândul la neuitatul unchi Alex, am spus cu voce sintagma lui înțeleaptă, „N-a fost să fie!...”, și a **ținut cam mult...**

Așteptam cu nerăbdare, dar și cu ceva emoție, toamna, începutul anului școlar. Liceul Confesional Emanuel Gojdu se bucura de prestigiu nu numai în Oradea, ceea ce mă făcea să am ceva temeri. "Basarabeanu" cu care eram apelat în cercurile de adolescenți în care mă străduiam să pătrund, m-a ambiționat stârnind orgoliul meu, de care încercam să mă debarasez, mai ales după incidentul cu croșeul de dreapta, de care am mai pomenit. M-a ajutat un fapt, curios la prima vedere, chiar șovinismul manifestat de populația maghiară, după retragerea hortiștilor din Ardeal. M-am dus la atletism, să-mi încerc norocul, și bine am făcut. Antrenorul principal la atletism era marele nostru campion la decatlon, Kiss. Un atlet desăvârșit, cum și presupunea proba de decatlon, mai era și foarte carismatic. La 16 ani aveam deja 1,84 ceea ce mi-a înlesnit intrarea în echipa de juniori. Acest Kiss Bácsi, ne era ca un tată. Am fost selectat pentru proba de garduri, după criteriul picioarelor lungi. El supraveghea antrenamentul de la încălzire, la cel specific probei, el ne ducea la dușuri învățându-ne cum să ne relaxăm sub apă pentru a nu avea febră mușchiulară, el ne scotea la o plimbare pe gazonul

stadionului vorbindu-ne în continuu despre atletismul în general dar și despre pericolele care ne pasc la nerespectarea regulilor de antrenament. Proba era grea iar, prietena în devenire, Stela Stanca, devenită campioană națională la garduri, prietenă de grup sociabil, mă complexa prin calitățile ei sportive de clasă. Era și o excelentă dansatoare ceea ce în cadrul „jururilor” organizate de către părinții fetelor, mi-a prins bine, căci mă descurcam binișor. De la acea vârstă respingeam ideea performanței în sport fiind preocupat de „timpul meu liber” și de dorința de a practica și alte discipline sportive. Kiss mă aprecia și chiar încuraja, Stela mă bătea și ea la cap, dar eu doream, gena dunărenilor, să înot.

Fără să întrerup, încă, atletismul, m-am dus la clubul de înot. Un antrenor scund și aproape gras, foarte sever, „chinuia” copii de vârsta mea cu zâmbetul pe buze. Pe Micki Bácsi nu l-am auzit niciodată strigând. În schimb, după două absențe de la antrenament, nu te mai primea înapoi. Acolo, antrenându-mă pentru liber și spate, mi-am dezvoltat plămânii șubreziți în aventura de la Râmnicul Sărat și, la doi ani de înot m-am împrietenit cu proaspătul și foarte tânărul campion național la 100 m liber, Sanyi Beretzki. Ne-am întâlnit la un joc de tenis de masă, unde aveam impresia că mă descurc. Am putut face față la nivel de antrenament nevinovat, dar în niciun caz într-o confruntare. Era un polisportiv, bun la toate. Și,

pentru că îmi plăcea să asist la meciurile de baschet, m-am prezentat și la clubul Carmen.

M-au primit pentru criteriul deja amintit, vârsta și înălțimea. Marea majoritate erau unguri în frunte cu antrenorul, Katjola Nagy, fratele lui Liviu Nagy, pe care l-a antrenat și format. Luat la Dinamo, Liviu a devenit indispensabilul pivot al naționalei, rival al cunoscutului deja pivot, Milică Răducanu, cel cu ochiul aranjat de unghia unui adversar nemilos. Cu Liviu m-am împrietenit pe patinoarul de gheață, după o ciocnire cu o imprudentă dar drăguță patinatoare pe care am îmbrățișat-o amândoi, simultan. Am râs în trei și ne-am revăzut deseori pe gheață.

De ce atâta polologhie pe tema preocupărilor mele sportive? Ca să revin la rolul jucat pe atunci de ceea ce am numit șovinismul maghiar. Am învățat că totul era întreținut „politic”, că oamenii obișnuiți și în special sportivii nu erau infectați cu acest virus al „dușmăniei”, de dragul dușmăniei. Nu cunoșteam maghiara, nici nu m-a atras, dar nici nu am fost împins. La Oradea, nici la atletism, nici la înot, nici la baschet, nimeni nu mi-a vorbit ungurește. Toți respectau statutul meu de coleg de echipă, mă strigau când cum, eu răspundeam pe limba mea și, la nevoie, înjuram ungurește. Au un bagaj inepuizabil și pitoresc. Am avut prieteni unguri, evrei, și un bucovinean, nedespărțitul Orest. Cu ungurii ne băteam doar la meciurile de la liceu. Secția maghiară era în aceeași curte cu noi, cei de la

Gojdu, împărțeam aceeași sală de sport, unde organizam foarte des acest gen de confruntări interetnice. Au fost zilele, lunile, anii, dintre 1945 și 1949, în care atmosfera relatată m-a ajutat mult în lupta cu mine, cu amintirile de neuitat ale basarabeanului sadea, în cucerirea unui statut de adolescent necomplexat, simpatizat, acceptat în te miri în ce cercuri de „socializare” atât de necesare vârstei.

Perioada petrecută în incinta Palatului Episcopal, sub protecția nedisimulată a Prea Sfinției Sale Nicolae Popoviciu, a trebuit să se încheie. Presiunile noii orânduirii în procesul de implementare a comunismului și-au arătat roadele. Sigur pe el, cultivat, profesor de teologie dogmatică la Academia Teologică Ortodoxă din Sibiu, stăpân pe germană, greacă, latină, franceză, maghiară, ajunge în 1936 Episcop la Oradea. Dictatul de la Viena din 30 august 1940 îl obligă să părăsească Oradea și se retrage provizoriu la Beiuș, după multiple participări în Transnistria dintre Nistru și Bug și pe frontul de Est. Odată cu 23 august 1944, după alungarea hortiștilor din Ardealul ocupat și însângerat de holocaustul provocat de trupele lui Horthy, Nicolae Popoviciu s-a întors la Oradea, unde în 1945 l-am găsit și noi, întru Slava Lui Dumnezeu, ca să-l citez pe tata.

După cum am arătat, noi am prins perioada în care autoritatea sa în sânul bisericii ortodoxe române era de notorietate recunoscută în Sinod.

Nicolae Popovici era principalul candidat pentru scaunul patriarhal, dar sub presiunea crescândă a sovieticilor ocupanți, chiar la sugestia lui, Sinodul s-a oprit la Iustinian Marina. Pentru subminarea autorității sale duhovnicești, au infiltrat un informator recrutat dintre oportuniști. Un preot greco-catolic trecut la ortodoxism, lucru nu prea întâlnit, instalat la Biserica cu Lună, de fapt Catedrala Ortodoxa din Oradea, Andrei Coman, se aruncă în lupta de denigrare a episcopului. Se auto deconspiră dar sprijinul acordat îl absolvă de consecințe.

O perioadă sumbră marcată de prezența, tot la Biserica cu Lună, a preotului Gheorghe Coman, simplă coincidență de nume, venit din Timișoara, considerat drept oratorul numărul unu al bisericii ortodoxe din Oradea, învinuit de a fi fost simpatizant activ al mișcării legionare, mișcare bine cantonată printre preoții vremii din Timișoara este arestat, închis, renegat de ai săi, simbolul „Dosarului Negru” pentru familie, devine o piedică pentru viitorul fiicei sale Otilia. Anii o vor aduce în atenția, ca să nu spun în fruntea, vieții literare de la noi sub pseudonimul Blandiana.

Activitatea cotate drept „anticomunistă” de către cei care deveniseră prin actul de la 23 august „aliați” noștri, dar care se manifestau fățiș în postura de ocupanți, a ridicat la cote nebănuite ura împotriva celui care avea să fie, până la urmă, Episcopul Martir, surghiunit la Mănăstirea Cheia,

ca urmare a hotărârii Sinodului, a lui Iustinian, sub presiunea lui Petru Groza și a lui Dej. În 1950 au început cei 10 ani de exil al celui care a fost înscăunat Episcop de Oradea în 1936, astăzi „întronizat”, printr-o definire a actului inexistentă în Dex, ca urmaș al eminentului episcop Roman R. Ciorogariu. A plecat în veșnicie în 1960, la mănăstirea Cheia și înmormântat la Biertan, acolo unde s-a născut, rămânând în memoria mea cu imaginea „sfințeniei pământești” ce nu prea o poți întâlni într-o viață de om.

Liceul Emanuel Gojdu a fost pentru mine marele refugiu spiritual. Am cunoscut noi colegi, mulți deveniți prieteni cu timpul, am fost protejatul profesorului de latină Popovici, venit parcă pe urmele mele de la Ismail la Râmnicul Sărat și apoi la Oradea, m-am bucurat de aprecierea profesorului de desen, „zurliul” Țârulescu, de a extraordinarului profesor de chimie și fizică, inginerul Oșorhan, autorul îndrumării mele înspre Politehnică, de aprecierea eminentului profesor de matematică Musta, preot greco-catolic, fost profesor universitar la Cluj, descalificat pentru o presupusă relație cu o studentă, și, nu în ultimul rând de aprecierea frumoasei profesoare de germană de la care am rămas cu amintirea de neuitat a palmei primite la o reacție recalcitrantă. Mă acuzase pe mine și pe prietenul meu Gusty But, etnic german, de pregătirea de fițuici pentru colegi. Amândoi am respins acuzația și am refuzat să mai scriem teza. A

urmat ceea ce a urmat, într-un hohot de nestăpânit al clasei. N-a ținut mult. La următoarea întâlnire ne-am zâmbit fără reținere. Pe doi dintre profesorii menționați i-am dezamăgit puțin. Profesorul de latină a rămas surprins și chiar nemulțumit de hotărârea mea de a merge la real. Îmi plăceau orele de latină și bogăția de informații pe care ni le servea la curs, scandam corect și chiar cu plăcere, dar eram atras de „științele exacte”, de orele de laborator ale inginerului chimist Oșorhan. Cel de al doilea decepționat a fost profesorul de matematică Musta. Mergeam binișor, m-a băgat în grupul aleșilor lui, m-a abonat la Gazeta Matematică și m-a înhămat, cum spuneam noi. A mers ce a mers dar am simțit că libertatea mea din afara școlii începea să sufere. Și am lăsat-o mai moale spre nedumerirea lui. Nu puteam fi toți ca preferatul lui, elevul Șuta, ajuns printre altele maestru de șah. N-a fost chiar supărare dar am simțit cum mă privea cu un zâmbet dezaprobat. Recunosc, nu am fost un elev ca la carte. Am învățat, dar nu pentru note, nu pentru premiu. Boala mea era libertatea, foamea de timp. Îmi plăcea varietatea preocupărilor, sportive sau culturale, mă țineam de o parte în fața participărilor la cor, la recitaluri de poezie, nu lipseam de la marile înfruntări între maeștrii șahului, în campionatul național, desfășurate deseori pe terasa cinematografului Corso. Mi-a plăcut noua mea relație de prietenie cu Titus Popovici, venit de la Arad. El m-a agățat, nu știu de

ce, m-a invitat la el să-mi citească din scrierile lui „subversive”. El era cu Cenaclul Literar unde se războia cu Zăciu, eu eram cu sportul, cu hoinăreala, în căutarea timpului liber.

Aveau o căsuță cochetă, pe o stradă superbă, Strada Castanilor, peste drum de locuința unde ne mutaserăm și noi după părăsirea Palatului Episcopal. Era singura căsuță cu obloane exterioare care-i confereau un aspect romantic. Dar adevărata atracție era mansarda. O cameră mică, văruiță, cu tot felul de mângălituri făcute cu cărbune pe acel alb imaculat. De fapt nu erau simple mângălituri, erau citate din filozofii și literații lumii, în română, latină, franceză. Te uitasi pe pereți și te simțeai cumva stânjenit. Mi-a surprins mina, a zâmbit și mi-a propus să mângălesc și eu ceva. Nu-mi trecea nimic prin cap dar după un mic efort, am luat cărbunele și am scris, cât am putut de caligrafic *„Va fi sărbătoare și pe ulița noastră!”* A făcut un Bârrr... și a adăugat: *„numai Iosif Visarionovici mai lipsea din galeria asta”*. Au urmat clipe de desfătare. Titus mi-a citit din eseurile legate de Casa Regală de la Săvârșin, lucrări de „nepublicat”, într-o lectură calmă, dintr-un text fluid, curgând parcă pe o pantă lină.

Totuși, de ce eu, când practic nu ne cunoșteam prea de multă vreme?! Intrigat, l-am luat direct.

- Îmi plac basarabeni, plâng și eu după Basarabia. Aș scrie, dar ce folos dacă nu pot ieși măcar în Cenaclu? La Arad am avut vecini refugiați

de la Chișinău. Am multe în cap, dar trebuie să fiu cuminte.

Titus era un autodidact, un mic geniu, cum singur își spunea. Citea enorm, avea o bibliotecă bogată, studia de unul singur franceza și latina. Istoria și filozofia, sau invers, se băteau pentru întâietate. Culmea, se descurca bine și la matematică, fizică, chimie, toate de-a valma, dar cu o ordine de arhivă în mintea lui, gata să răspundă la orice provocare. Bine, de memorie ce să mai spun?! L-a îndrăgit profesorul Dinu, de istorie, Titi, pentru noi. Un tip scund, adus de spate, cu ochelari grei din cauza dioptriilor, aparent fâstâcit dar gata să dea replici usturătoare. La curs părea un gigant. Nu mai puteai să-l urmărești cu privirea. Îl ascultai, uneori cu ochii închiși, pentru a-ți imagina în voie tablourile coborâte din galeria istoriei universale. Vedeam marile palate, marile grădini, fastuoasele baluri regale, auzeam muzica lentă a dansurilor vremii, auzeam sunetele înăbușite ale unor lupte la baionetă, auzeam strigătul morții însângerate, împușcăturile nemiloase, exploziile unor proiectile țintind tranșeele, le vedeam transformate în morminte comune. Omul acesta insignifiant la prima vedere, era și pictor, era și muzician, era istoriograf de spectacol. Răscolind memoria îmi dau seama că erau cele mai savurate ore de curs. Preda istoria prevăzută în manual, dar într-un sui generis aparte. Și mai avea ceva cu care ne copleșea, ținând cont de faptul că trăiam într-o francofonie

recunoscută în lume. Rezerva, de la sine putere o parte din curs, istoriei Franței, cu precădere la Napoleon. Nu știu, cred că era idolul lui. Acest atât de iubit profesor l-a îndrăgit pe Titus. Au devenit prieteni la cataramă, vorbeau între ei numai în franceză, Titus scria tezele în franceză. Curios, nu ne deranja. Admira scriitura lui Titus și, fără a fi lipsit de tact, o etala la vedere. Eu, devenit nu știu cum prietenul, sau confidentul lui, mă vedeam confirmat în alegerea mea, de relația de prietenie a lui Titus cu Titi Dinu, profesorul pe care-l admiram fără rezerve.

Anii au trecut, viața ne-a despărțit, el la Litere, eu la Politehnică, cu doar întâmplătoare revederi. Îl urmăream de la distanță, mă intriga implicarea lui politică asupra căreia nu îndrăzneam, încă, să mă pronunț, urmăream activitatea lui de scriitor în ascensiune. Colaborarea, ca scenarist, cu atât de controversatul Francisc Munteanu și cu atât de acaparatorul Sergiu Nicolaescu, începea să mă „dezumfle”, puțin câte puțin, în atașamentul meu fără rezervă, atașament pe care astăzi îl înțeleg și mai puțin. Au trebuit să treacă ceva ani, când transferat în București, în 1961, m-am întâlnit întâmplător cu el. Luam masa la Grădinița de pe Magheru când am fost săltat de pe scaun și împins spre masa la care îl aștepta Neli Tămaș. Se despărțise de sora ei Pușa, cu care fusese căsătorit. Le cunoșteam pe amândouă, dar ne mai fiind la curent cu parcursul prietenului din adolescență, am

rămas puțin surprins la „o cunoști pe Neli, soția mea?” Neli a fost mai puțin protocolară „ce faci Boris prin București?!” Chelnerul, ca să nu-i spun ospătarul, chemat cu autoritate, a adăugat un nou tacâm cu cele cuvenite uitându-se întrebător spre masa părăsită de mine. „Lasă, pui totul la un loc, este invitatul meu.” Banalitățile au curs gărlă, n-am aflat mare lucru, nici ei despre mine, străduindu-ne în trei să ne concentrăm asupra tacâmului umplut peste măsură și, și mai mult asupra lichidului ademenitor.

Ne-am despărțit fără să facem tradiționalul schimb de telefoane și am așteptat, cu răbdare, să ne iasă în cale o nouă ocazie surpriză. Ne-am întâlnit după câteva luni, întâmplător pe Ipătescu. Era foarte bine dispus, am răsfoit câteva amintiri adolescente, m-a invitat să-i fac o vizită dar nu mi-a dat adresa. Hodoronc-tronc l-am întrebat cum se înțelege cu Sergiu Nicolaescu. A zâmbit și a scăpat printre dinți „Dă-l în aia a măsii... are cheile cinematografei din păcate!”

Nu ne-am mai văzut, nu mai eram noi. Plimbându-mă într-o zi cu Marga pe plaja de la Eforie Nord am zărit cocoțată pe o bucată de stâncă singuratică, mogâldeța lui Dinu. Îmbrăcat, cu o mină plictisită, părea că nu aprecia deloc căldura soarelui reflectată de nisipul încins. Ne-am apropiat, m-a recunoscut, a sărit jos și zâmbind, cumva încurcat, mi-a întins mâna. Un schimb de amabilități, deloc încurajante pentru un remember,

și cu un gest discret, a pus o întrebare negrăită spre Marga. I-am prezentat-o, cam târziu, e adevărat, pe fosta elevă de la Oltea Doamna. "Sunteți împreună?, căsătoriți?...Spune-mi care este numele tău?...Cum?, Boris... Ai fost prieten cu Titus, nu?!" "Da, cât am fost la liceu..." "Știi că am fost prieteni, dar Titus m-a trădat în tot ce aveam eu mai bun, prietenia, încrederea... Ai citit Străinul? Cum a putut să mă folosească drept model pentru un personaj grotesc, atribuindu-i anumite aspecte fizice nu tocmai... Ce mai?! Și acea particulă - Ot - îmbrăcată într-o culoare batjocoritoare...

Ce nume! Alexandru Suslănescu ot Jumărăști... Deci asta a înțeles el din relația noastră de prietenie de la Gojdu... Credeam că a rămas cu ceva de la orele de istorie...

- Ați mai vorbit cu el?, cum vi s-a părut? Eu m-am întâlnit de două ori și mi-a ajuns...

- Chiar așa?!

- Chiar așa! Ați fost cel mai iubit dintre profesori iar intervenția Dumneavoastră legată de abdicarea Regelui Mihai va rămâne de neșters în memoria noastră a răzvrătiților.,

- N-ai uitat, nu mai știu cum s-a terminat.

- Doi la pușcărie pentru ani buni, Gusti But, neamțul și, Miron Baci, fiu de popă. Titus, care a ținut discursul, a scăpat nevătămat ca fiu de CFR-ist... Nu i-am mai întâlnit. Cei scăpați am înțeles avertismentul.

- Bine, Boris!, sărut mâna Doamnă!

Ne-am despărțit cu un gust amar. „Titi”, neasemuitul nostru profesor, un gigant enciclopedic, singur, părăsit pe malul mării, într-o zi lipsită de un strop de briză, răstălmăcind marile neînțeleșuri ale vieții, printre care prietenia, cu ale sale capcane, părea de nedescifrat.

Da, capitolul din adolescență numit Titus Popovici, idolul adolescentului din mine, prieten dezinteresat, încrezător în capacitatea mea de a asculta și înmormânta secretele scriiturilor sale de nepublicat, a luat o turnură nesperată. De fapt, el personal a înmormântat acele scrieri cu potențial compromițător pentru acei ani și pentru cei ai unui viitor construit cu premeditare, a întors-o ca la Ploiești, să mă ierte ploieștenii cu care nu am nimic de împărțit, dovadă că, și după parcursul ascendent al scriitorului de mare talent, ademenit de șansa unei vieți îndestulate, după revoluția timișoreană, nu a avut cu ce să-și mai etaleze uitata credință.

A recurs la o prezentare literar-artistică pamfletară a tovarășilor săi de drum, cu care a marșat, stârnind indignarea lor, dar nu și reabilitarea, din partea foștilor săi admiratori.

Această ultimă lucrare literară a ridicat chiar semne de întrebare. Accidentul stupid care a pus capăt vieții lui Titus, a fost chiar un accident?! Cu gândul dus la soții Teodorovici, am început să mă îndoiesc și eu.

Atenția, cam exagerată acordată acestui episod m-a lipsit de ideea continuității în expunerea

periplului meu printr-o viață de cursă lungă, dar nefiind vorba de un episod banal, cel puțin pentru mine, am rămas cu el ca într-o obsesie. Pierdusem un prieten, pierdusem crezul meu în noțiunea de prietenie. Un nou *N-a fost să fie...* s-a adevărit în ceva ce ar fi trebuit să fie!

Nu-i ușor să te ambalezi într-o nereușită sărind peste cronologia simplă a faptelor și apoi să te întorci în punctul din care a tășnit, de neoprit, obsedanta sintagmă a lui „n-a fost să fie”. Trebuia să ajung la capăt căci știam deznodământul de neocolit. Dar să ne întoarcem de unde am întrerupt narațiunea.

În general parcursul meu prin viața de liceu nu a avut parte de incidente grave dacă nu mă opresc, totuși, la disputa survenită între mine și profesorul de religie, preot ortodox, o bună cunoștință a tatălui meu. Invitat să comentez lecția la zi, era vorba de momentul în care Creștinismul s-a „născut”, am susținut că nu Botezul Lui Iisus a dat startul, chiar așa m-am exprimat, ci totul a devenit Religie Creștină după Moartea pe Cruce și Înviere. Nelăsându-mă convins de o „variantă” complicată, nu știu de ce, nefiind la acea dată un instruit în problemă, am fost invitat să părăsesc clasa și să mă întorc cu tata de mână. M-am conformat și, fără să fiu lămurit cât de cât asupra subiectului, am simțit o mare satisfacție. Tata îmi luase apărarea de principiu susținând că nu răspunde de educația

mea în domeniul religiei, dar are pretenția că răspunde de cea generală, adică de „cei 7 ani...” cu care se mândrește. Eu, știu că m-am considerat în învingător, iar între Tata și profesor s-a instalat o distanțare pe care am simțit-o ulterior la ora de religie. Mi-au fost aruncate tot felul de „mici ironii”, gustate de clasă, dar nu și de mine. Înțelepciunea mea s-a consolidat, dovadă că nu am mai avut niciun fel de „păreri personale”, ca să nu le spun, originale. În rest, nimic deosebit de semnalat.

Lui Tit, cum îi spuneam, i-am purtat aceleași sentimente de admirație până la despărțirea dictată de plecarea la facultate. Pe undeva, în subconștient, purtam influența profesorului Dinu, a cărui prietenie, la vedere, cu elevul Popovici, era un garant.

Viața extrașcolară își continua cursul deja amintit, cu sport, cu plimbări în grup la cimitirul Rulikovski, cu urmăriri, pentru noi ca-n filme, în care eram vânați de pedagogul Mișu, om de încredere al părintelui unit Maxim, încadrat profesor la ambele licee, Gojdu și Oltea Doamna, un înverșunat apărător al românismului din Ardeal, mai prudent în lupta discretă cu ortodoxismul de la Gojdu, Liceu Confesional, „dedicat” trup și suflet salvării sufletelor noastre fragile, material preferat în propovăduirea „castității”, noi și castitate!?, niște puști frumoși precum vârsta și sănătoși, gata să dăm împrumut această sănătate celor din jur. Nici nu eram răi cum ne considera, când ajunși pe mâna

lui protectoare, ne mângâia pe ceafă, ca să nu spun „pipăia”, stârnind în noi repulsie în loc de liniște sufletească. Ce ți-e și cu obsesiile acestea izvorâte din frustrare! Mișu, instrumentul lui în lupta cu tineretul pierdut, era pentru noi și o sursă pentru manifestarea umorului, noi îi spuneam, românesc, de fapt era pueril și înțeles numai de noi, și pentru mici acte de răzbunare. Aici ne-au întrecut cei mai mari ca noi care, sătui de munca de detectiv a lui Mișulică, la apus de soare, în cimitir, când nu mai umblau nici paznicii, l-au lăsat gol pușcă, l-au legat de un copac și l-au sfătuit să nu strige decât după lăsarea întunericului. Însăpăimântat Mișu i-a ascultat și, în plină noapte a lansat disperat strigătul de SOS, Ajutooor...

Nu a îndrăznit să reclame, nu a mai urmărit perechile din cimitir, n-a mai intrat pâș-pâș prin sălile de cinematograf, lăsându-l pe Maxim fără materie primă. A fost un gest necugetat, Mișu și așa era dus cu pluta pe Bistrița, și ceea ce era mai rău, dar o spun doar la urmă, bomboana de pe colivă, în grupul justițiar mai erau și câteva fete, eleve de la Oltea, care, spuneau post factum, că plecaseră rușinate, dar satisfăcute, zic eu, chiar dacă ceea ce au văzut nu merita „atenție”. Dar, vorba nu știu cui, *„Misiune asumată, misiune îndeplinită!”* Să mai explici cuiva de ce anii de liceu nu se uită niciodată? Căutați în memorie!

În perioada aceasta eu, mă jucam pe ascuns de-a poezii. Scriam, în gând le și trimiteam cu

dedicație și ca să nu ajungă cumva pe mâna cuiva, le rupeam. Nu puteam risca să ajung în gura „prietenilor”. Când Tit m-a întrebat dacă scriu, uimit de capacitatea mea de ascultător-comentator, am negat cu Indiferență. Ceva, totuși, l-a făcut să nu mă creadă și, pentru, orice eventualitate mi-a sugerat un pseudonim, Daris, luând din nume și prenume începutul și sfârșitul. Peste mulți, mulți ani, când, chiar și pentru surprinderea mea, am hotărât să nu mai rup, am adăugat un Basarab la pseudonim. Doritor eram, mânat de nu știu ce din mine eram, orgolios în sinea mea eram, dar păstram marele meu secret cu strășnicie. E adevărat că plasam cu orice ocazie, în relațiile cu prietenele mai vorbărețe, „*citate din gândurile mele ascunse*”, uneori chiar scurte versuri. Întrebat asupra autorului, îndrugam și eu câte ceva, nelăsând nici o putință de deconspirare.

O singură dată, totuși, cam dus cu gândul la o anumită persoană, i-am arătat unui bun prieten, cititor inveterat, o creație de un sentimentalism, care și mie mi se părea, bolnăvicios. Piscalău, cum îl apelam, crescut sub îndrumarea unui unchi cunoscut pentru excepționala sa bibliotecă, la îndemnul tutorelui său, citea cam tot ce cădea sub mâna lui. Devenit avocat ca și unchiul său, a ajuns de temut în lumea baroului pentru elocința lui. A rămas surprins, m-a lăudat, m-a încurajat și s-a jurat, la cererea mea, să păstreze secretul. Îl admiram și mi-a căzut bine. Și chiar dacă nu i-am

spus și lui Titus, am continuat să scriu și să rup. Nici măcar această poezie n-a ajuns la destinatar, dar nici nu ar fi putut ajunge, o pâlpâire stinsă la prima adiere. Un lucru am făcut rău în această activitate tăinuită. Am început să mă feresc să citesc versuri, să le învăț, obsedat de teama că, ceva foarte la modă astăzi, m-ar fi împins în păcatul plagierii. Pentru mine poezia trebuia să fie o muzică care să răsună din recitarea, în gând, a propriilor versuri.

Cel mai mult mă temeam să nu împrumut, sau copiez chiar, „cadența” transmisă de alții, alții fiind giganții poeziei. Iubeam poezia, dar mă și temeam de ea. Un mic eseu, o proză scurtă, am încercat și eu, dar am abandonat ideea complexat de admirația, astăzi o consider exagerată, față de geniul lui Tit.

Recunosc, visam să ajung scriitor, dar sărăcia în care se scălda familia mea și pragmatismul vremurilor, m-au împins să urmez lozinca zilei, „Țara are nevoie de ingineri...”. Așa am trecut la real, așa am intrat în grupul celor nouă, „băieții mei”, cum cu mândrie pronunța Oșorhan, ridicând degetul mare pentru confirmare. Cercul lui de fizică și chimie activa în afara programului oficial, petreceam după-amieze lungi urmărind demonstrațiile lui, participam direct la experiențele din domeniul chimiei „distractive”, învățam din mers noțiuni noi de fizică și chimie și câștigam încredere. Gândul la Facultatea de Litere și-a pierdut intensitatea și, când toți se dădeau de capul

morții cu pregătirea pentru facultate, noi, băieții lui, am plecat la Timișoara în corpore, adică opt, al nouălea s-a dus la Iași și am intrat cu toți cu brio. A mai fost și o colegă de la Oltea, a intrat și ea, dar despre asta este prematur să vorbesc. Nu că nu mi-ar place, dar toate la timpul său. Altfel risc să sar peste timp, ca în lobul lui Gogu Viziru și să mă pomenesc la finele romanului preconizat.

Mai sunt atâtea amintiri din anii de liceu încât mă vād silit să fac o mică selecție și să aleg ceva anume. Atmosfera politică.

Anul 1947 a debutat cu presiuni nedisimulate ale ocupanților care nestingherit încercau să se infiltreze în toate domeniile vieții sociale. Ceea ce se întâmpla la vedere în manifestările credincioșilor Întru Hristos, ale ortodocșilor majoritari în special, era acceptat cu murmure în surdină. Le place, sau nu, celor ce ne tot caracterizează de la distanță, suntem un popor credincios din moși strămoși și nici lupta sovieticilor, nu spun comuniștilor deoarece ei, practic, nu aveau nici o ideologie, nici pretențiile uniților, deveniți principalul cult creștin oponent din Ardeal, nici celelalte culte precum romano-catolicii sau reformații proveniți din sânul acestora cu secole în urmă, nici măruntele secte desprinse din ortodoxism, nu se interferau cu noi în lupta pentru supremație, fiind victime ale aceleiași propagande. Credința în Dumnezeu, ca noțiune, trebuia să dispară, sau cel puțin, să se retragă în subteran, acoperită de teamă. Ce s-a întâmplat la

nivel instituțional, și aici mă refer la principala instituție religioasă, Episcopia Ortodoxă Română din Oradea, a fost intrinsec legată de persoana Episcopului Nicolae Popovici, care nu mai putea fi tolerat, care trebuia să fie marginalizat și în ultimă instanță, înlăturat și martirizat.

Acest lucru nu putea ocoli învățământul, iar instituția principală, Liceul Confesional Emanuel Gojdu, trebuia să intre pe făgașul noii stări de lucruri. În frunte se afla Preotul Director Catană, om integru, om de cultură, om respectat de întreg orașul. Misiunea lui nu era deloc ușoară. Să fii mereu sub presiune, să ai credința fermă în rolul tău de dascăl, să răspunzi de un tineret pornit pe "fapte mărețe", informat din spatele ușilor închise de acasă asupra realității, să nu poți evita eliminarea din școală a unor elevi nevinovați, marcați de statutul „deconspirat” al părinților, să semnezi destituirea unor profesori explicându-le motivele "dictate" de considerente politice, toate acestea puteau să-l ducă la capotare. Și anul 1947 a excelat în de toate.

Cel mai îngrijorător era faptul că, cel care scurtase războiul cu cel puțin șase luni prin actul de la 23 august, Regele Mihai I, cel care fusese decorat cu cel mai înalt ordin al Uniunii Sovietice de către Stalin și primise un cadou simbolic, o limuzină Pobeda, cel care mai hrănea sufletele românilor cu speranța utopică, dar tot speranță era, în instalarea unei păci durabile pe pământul Țării, intrase în colimatorul propagandei de denigrare, de

denaturare a faptelor, de atribuire armatei sovietice a marilor fapte eroice ale armatei române, săvârșite în luptele de eliberare a României de trupele hitleriste, ale Ardealului de sub ocupația hortistă, ale munților Tatra, a Budapestei, deschizând drumul spre Viena și făcând pârtie liberă „aliaților sovietici” spre Berlin, pentru a pune steagul cu secera și ciocanul pe Reichstag, într-un moment crucial al semnării păcii, al victoriei.

Și a venit "actul" abdicării impuse de trimisul Moscovei, Vișinski, de la finele anului 1947. Cu toată atmosfera de pregătire, n-a fost explozia unei bombe cu efect întârziat, a fost o explozie cu bombă aruncată în liniștea unui somn de noapte. Așa a resimțit-o întreaga Românie, așa am resimțit-o și cei din Oradea. Consternarea înăbușită de teamă a adulților n-a fost preluată de puștimea liceului. Vorba aceea, „atât ne-a trebuit!” Toțiăștia, neastâmpărații, ne-am întrunit pe unde am apucat, la un match, într-un parc mai liniștit, în cimitirul lui Mișu, pe malul Crișului. Planuri, care mai de care mai năstrușnice, deliberări, sâsâituri de atenționare chiar și la auzul frunzelor în adiere, perechi de băieți și fete alergând gălăgios pentru deturnarea atenției unor trecători neaveniți. Spargerea grupului conspirativ se făcea în formații de perechi de îndrăgostiți, sau în grupuri gălăgioase driblând cu o minge închipuită adversari imaginari de pe străzile Orașului.

N-a fost un joc de copii cum ar fi putut părea. S-a hotărât pentru Ajunul Anului Nou, un colind, tradițional de altfel, în curtea liceului Gojdu, la ferestrele Directorului Catană, unde și locuia. Eram la vârsta la care n-ai timp să te gândești la consecințe. Era crezul nostru din tot ce a încăput în sufletele noastre. Și ne-am ținut de cuvânt! N-a fost vorba de cum să intrăm în curtea liceului. Un colind la ferestrele Directorului, iubit, pe bune, vorba noastră, făcea parte din tradiție. Și ne-am adunat în liniște de parcă eram la ora de istorie a lui Dinu. S-a cântat un „*La multi ani cu sănătate*”, după care o voce, nesperat de puternică a recitat „*Aho, aho, copii și frați...*” Brusc s-a făcut o liniște mormântală, nespecifică nouă, dar intrată în sufletele noastre și păstrată pentru momentele solemne. Eram răi, dar eram și buni! Întotdeauna ieșeam cu bine la mal. Cred că de aia ne și iubeau „*zbirii noștri minunați*”. La fereastră a apărut chipul omului pe care îl admiram, nu rareori îl înjuram, pe loc ne împăcam și mergeam alături de El înainte. Știam cum să-l luăm, sau el ne lăsa să credem că se lasă, dar îl respectam din inimă, nu de frică.

Făcând un pas înainte, Tit, nici nu putea fi altcineva, a luat cuvântul, liber, liniștit, făcând o scurtă incursiune în istoria regalității în România, în rolul Lui Carol I și Ferdinand în crearea statului român modern, în realizarea Marii Uniri de la 1918, în definirea României Mari, a loculul ei în Europa și în lume. A evocat numele și faptele celor două mari

regine, Elisabeta și Maria, l-a pomenit în fugă pe Carol al II-lea și s-a oprit la Regele Mihai I. „Domnilor, noi, generația mea de actuali adolescenți, am trăit acele vremuri, am fost Străjerii Majestății Sale, am visat să ajungem Cercetași, am jurat Credință și Muncă pentru Țară și Rege. Nu cunoaștem faptele din cărțile de istorie sau de la lecțiile predate la școală. Noi am participat, noi le-am păstrat în suflet, noi vom muri cu ele. Ceea ce se întâmplă calcă în picioare crezul nostru de viață. Noi am fost împinși de istorie să devenim eroi, noi nu vom putea muri decât eroi, luptând pentru Patrie, cu oricine ar deveni dușmanul nostru...”

Discursul curgea lin, într-o liniște deplină, într-o atmosferă de emoție colectivă. În mijlocul nostru, Dinu, dădea din cap a aprobare, printr-o mișcare a capului specifică felului lui de a fi, nu rareori luată în derâdere nevinovată, dar niciodată răuvoitoare.

Tocmai când totul se desfășura ca la carte, Tit, după un minut de întrerupere păstrat pentru ceva încă nedefinit, însoțit de primele murmure de neînțelegere și de brațul ridicat al Directorului, a izbucnit dintr-o voce, voit, sau nu, răgușită un „Domnule, Director!”

În liniștea restabilită a urmat.

- Noi, tinerii români, credincioși trecutului Țării noastre, încrezători în viitorul Ei, Vă cerem, ca în numele nostru și al corpului profesoral, să Vă adresați Guvernului și Patriarhiei Ortodoxe

Române, solicitând întoarcerea imediată a regelui Mihai I pe tronul României. Totodată, în numele Liceului Emanuel Gojdu, să-I fie adresată o scrisoare Majestății Sale, să nu accepte "abdicarea" impusă de forțele de ocupație sovietice, care din aliați declarați s-au transformat în cotropitori, să restabilească Monarhia Constituțională și să ceară retragerea forțelor armate de ocupație.

Ca la comandă, au izbucnit urale, s-a strigat „*Trăiască Regele*”, nu s-a mai ținut cont de brațul neputincios al Directorului, rămas suspendat în aer. Gesturile speriate ale lui Dinu de a potoli spiritele au rămas fără ecou. Cum să spun?, eram ca scăpați de sub control, o mulțime, limitată ca număr, dar extrem de vocală. Brusc am tăcut cu toții, ca la comandă. De fapt „comanda” a avut loc. Cu o voce neobișnuit de puternică, Dinu a pronunțat trei cuvinte „*Liniște vă rog!*”. În același moment, brațul Directorului a intrat într-o mișcare stânga-dreapta, însoțită de o încercare nereușită de a ni se adresa. „*Vorbiți, Domnule Director!, vorbiți mai tare...*”

Și a vorbit, nu ca Director, ci ca un părinte îngrijorat.

- Dragii mei copii...ceea ce faceți voi acum împreună cu mine, în împrejurările actuale nu ar putea fi înțeles. O revoltă spontană ca asta va fi strivită, părinții voștri vor prelua „păcatul” și vor plăti scump, Școala noastră dragă va fi închisă, voi, cu toată vârsta voastră fragedă, veți suporta consecințe greu de prevăzut. Domnule Profesor

Dinu, sunteți un înțelept, sunteți iubit, organizați o retragere liniștită a acestor elevi minunați, cât mai respirați, fără grupuri gălăgioase, într-o atitudine civilizată. Profitați de faptul că sunt Sărbătorile Ajunului de An Nou, și în această atmosferă de bucurie generală, strecurați-vă printre cei ce serbează. Vă rog, pe toți, Vă mulțumesc că m-ați ascultat. Vă doresc un An Nou Fericit!" L-am ascultat pe Director, l-am ascultat pe Dinu și, într-o liniște și ordine desăvârșite, nu și specifice nouă, am luat, fiecare în parte, drumul cel mai scurt spre casă.

Așteptarea primei zile de lucru nu a fost ușoară. Am evitat să ne întâlnim în locurile cunoscute și, în mod deliberat întâlnirile în grup. Perechile erau soluția optimă și plăcută, dacă ne mai ardea de așa ceva. S-au format și perechi ad-hoc, să fie mai activă viața de vacanță, erau destui necuplați, cum ne plăcea să spunem, unele s-au consolidat. Eram tineri, eram în vacanță, trebuia să ne distrăm, trebuia să distragem atenția. Sfântă Naivitate! Pentru cei care informau, ca și pentru cei ce prelucrau informațiile, nu erau zile de odihnă. Și cum informatori s-au găsit întotdeauna, securitatea s-a apucat de puricat dosarele. Cum noi nu aveam, încă, dosare, au luat dosarele părinților. Așa au aflat și ei de năzbâtiile noastre și s-au îngrozit. Așa a aflat și tata și m-a „chestionat”. Ce era să-i spun când noi, vinovații, nu vedeam nimic rău în ceea ce am făcut.

- Tată, dragă!, n-a fost nimic neobișnuit. În fiecare an colindăm în curtea liceului de Revelion, cântăm, ne bucurăm. Aaaa! Nu le-a plăcut că am adresat colindul nostru și Regelui, la plecarea LUI, fără nici o tentă specială, nu văd pe cine să fi deranjat...

- Măi, Bob, voi ați pregătit asta, ce mai!?

- Când era să pregătim, în vacanță când răsuflăm puțin aer liber?! Sport, matchuri, fete, dans. Cine-și dă vacanța pe politică?! Stai liniștit, se face prea mult zgomot pentru nimic, ca în Shakespeare: „Zgomot, ca zgomot, dar consecințele pot fi foarte grave!”

Și consecințele nu au întârziat să se arate. Nici autoritățile nu aveau nevoie de zgomot. Au anchetat în surdină, l-au interogat pe Director, l-au interogat pe Dinu, l-au interogat pe portar. Nu s-a făcut caz la școală, nici măcar la orele de dirigiență. Totuși, absența de la școală după revenirea din vacanță a doi colegi de clasă, unul din Oradea, celălalt dintr-un sat mai răsărit, Aleșd, a ridicat semne de întrebare. La încercările de comunicare cu rudele s-a răspuns printr-o tăcere alarmantă. Nu putea să rămână așa și, ca în multe alte situații tenebroase, „sursele”, cele mai protejate mijloace de informare, ca și în zilele noastre de altfel, au divulgat secretul. Gusti But, neamț de etnie și Miron Baci, fiu de popă, au fost “săltați” într-o noapte și duși. La vârsta lor de nici 17 ani, au fost judecați, condamnați și închiși. Niște copii condamnați

pentru „subminarea siguranței statului”!? Aflând adevărul, pe surse, am înțeles că „sursele” au acționat deliberat. Ni s-a transmis un avertisment, și nouă, și părinților. Ceva, totuși, nu înțelegeam. Capul răutăților, Tit, a fost lăsat în pace!? În șoaptă am aflat că statutul de CFR-ist al tatălui său, l-a salvat.

Noi, cei norocoși, am început să ne simțim, cumva, într-o postură de eroi. Nu ni se spunea, cine ar fi îndrăznit?!, dar o simțeam din privirile multora și ale fetelor în special.

Un lucru totuși preocupa „mulțimea” elevilor neimplicați. ”Cum de n-au participat cei din clasele superioare, doar erau încă două deasupra noastră, a mucoșilor băgăreți?!” Nu era un subiect de atacat, nu puteam întreba, nu ne puteau răspunde. Cel mult prin deja cunoscutul refren „*vă băgați unde nu vă fierbe oala*”. Noi aveam o altă părere, se gândeau la „viitorul” lor, erau mai aproape decât noi. Noi mai aveam doi ani și idei peste poate, dar și o durere în suflet care ne chinui, și ne-a chinuit și peste ani. Șapte ani de viața au fost răpiți unor copii. N-am reușit să-i contactăm, nici mai târziu, după eliberare, când s-au luptat pentru a recupera ceva din timpul răpit. Nu se lăsau abordați, ca pentru a ne scuti pe noi de durerea revederii. Ca să fim drepți, nici noi n-am făcut ceea ce ar fi trebuit să facem, să insistăm. Eram niște „vinovați fără vină” pentru „soarta lor”, sau, cel puțin, încercam să ne debarasăm de vina de a nu fi protestat la momentul

respectiv, nu câte unul, ci în formația în care am îndrăznit să ne expunem și să-i expunem pe cei care ne îndrumau, și nu în ultimul rând, pe frații și părinții noștri. Ne-am împrăștiat prin toate colțurile Țării, am obținut diplome și un statut, cât de cât decent de viață și am acceptat, parcă cu ușurare, refuzul lor de a se lăsa găsiți.

Da, anul 1947 a marcat într-o manieră dură sufletele noastre de copii, lovind nemilos în ce era mai sfânt în noi, trecutul apropiat din care făcuserăm parte, amintirile unei copilării luminoase, educația primită. A fost o lovitură dată și părinților noștri, puși în fața unui fapt insolubil, neștiind cum să ne mai apere, cum să contrazică cu bună știință averea cu care au umplut adâncurile sufletului nostru. Să-ți contrazici credința, să renegi principiile care ți-au călăuzit viața, să accepți minciuna „minciuna unor vremuri noi” și să-ți lași pruncii în voia unei reeducări comandate. Nu le-a fost ușor să se „acomodeze”, ca să nu spun, „reprofileze”.

Și uite așa, gândind la „acțiunea noastră patriotică”, izvorâtă din sufletele noastre de copii „răzvrătiți” cu aere de maturitate, mă duce, pentru a câta oară, la sintagma ne-implinirii, la „N-a fost să fie”, la speranța unui nou vis.

Anii care au urmat au purtat amprenta lecției învățate, a avertismentului primit. Teamă a însoțit în multe privințe viața noastră de elev estompând pornirile vârstei, încă din fașă. Nu deveniserăm mai maturi, deveniserăm mai fricoși, mai resemnați. Părerea aparținea lui Tit, dar cu minime comentarii.

Am abordat subiectul doar o singură dată, sus în mansarda văruiță în alb imaculat, de unde dispăruseră multe din citatele care-i confereau un aspect "academic", cum obișnuiam să spunem. Mai în glumă, mai în serios, Tit nu s-a atins de mângălitura postată de mine, cea cu „budet prazdnic i na nașei ulițe” (va fi sărbătoare și pe ulița noastră), cu care, se pretinde că, Tătucul Popoarelor, a câștigat războiul. Da, fostul seminarist, convertit la ideologia comunistă, cu brațul stâng paralizat, dar viguros în punerea în practică a pornirilor sale criminale, s-a pus pe răspândirea noului său "crez" dincolo de granițele Imperiului Sovietic de dinainte de război. Victoria asupra hitlerismului i-a înlesnit drumul. Prezența armatei sovietice la Berlin i-a „convins” și pe factorii principali ai politicii mondiale, Roosevelt și Churchill, să se plece în fața lui la Yalta și să-i „înghită” pretențiile. A mutat

Polonia mai la Vest luându-i Estul istoric, a smuls Basarabia și Bucovina creând un culoar până în Ungaria, de-a lungul Nordului României, a pătruns în Bulgaria și Cehoslovacia, a creat o Republică „Moldova” cu un appendice transnistrean, a creat o Ucraină mare și puternică, cu Gurile Dunării cu tot și s-a pus pe implementarea dictaturii comuniste ștergând cu buretele trecutul istoric al noilor „cuceriri”. La noi, a mai reușit ceva, să inoculeze în inimile recalitranților naivi, ca să nu spun utopici, sintagma visătorului fără speranță, „vin americanii...” Și au venit mai mult de o grămadă.

Implementarea asta s-a făcut prin „reformarea” instituțiilor statului, cu „specialiști” aduși pe tancurile Diviziei Tudor Vladimirescu, în frunte cu Ernő Neuländer, alias Walter Roman și mulți alți instructori cu pseudonime greu de descifrat. Dar asta s-a întâmplat la început, de la 1944 încoace. Au fost destui care i-au luat în brațe și i-au sprijinit să ne blagoslovească cu o Securitate „à la” Drăghici sau Nikolski, să-l aducem la lumină pe Dej și tovarășii lui de luptă, din închisori, să-l convertim pe moșierul Groza și pe mai câți încă. Noii, și noile instituții, s-au pus pe treabă. Naționalizări, colectivizări, anchetări sumare, reeducări, spălări de creiere. Vechile pușcării au devenit neîncăpătoare, Dej a cerut sfatul Tătucului și a pornit Canalul Dunărea - Marea Neagră. Acum, după 1947, devenită Republică, România, volens-nolens a început să se integreze în ceea ce sugestiv

s-a numit „Lagărul Socialist”. Ca să vindem pe gratis partenerului nostru „frate” bogățiile solului și subsolului, sub acoperirea „datoriilor de război”, am inventat, la neprecupețitul lor sfat, SOVROMURI. Și-am început să pompăm cărbune, petrol, mai târziu și uraniu, și grâne și mai câte.

Dar să revin și să mă cantonez puțin în viața de zi cu zi a elevului ce eram, a tânărului în devenire, a lui „lasă-mă să te las”, pe care încercam să-l întruchipez, a enigmaticului sentimental, a visătorului întru poezie.

La liceu, anul 1947 s-a soldat cu eliminarea unor colegi, printre care și un bun prieten, Nelu Mândruțescu, un talent de excepție, pictor precoce, marea slăbiciune a lui Țârulescu. Motivul? Simplu! Părinții bistrițeni înstăriți, moșieri, după noile criterii. Tatăl, jurist recunoscut, rămas fără slujbă. Ne-am împrietenit pe terenurile de sport unde excela la fotbal. De junior selecționat la CAO (Clubul Athletic Oradea), unde aveam obiceiul să asist la antrenamentele echipei de seniori, speranță reală a fotbalului orădean. N-a avut de ales și s-a transferat la Liceul Industrial, proaspăt înființat pentru izolarea elementelor recalcitrante. Școală rău famată, era un fel de mormânt pentru cei care nu aveau căderea să se instruiască.

Apropo, de antrenamentele seniorilor, erau adevărate demonstrații de virtuozitate. La un moment dat se aciuseră jucători de renume internațional, a căror pregătire la o singură poartă,

umplea stadionul la antrenamente. Să-l vezi pe Mircea David, licențiat în economie, cunoscut pentru „plutirile” pe sub buturile porții, poreclit în Italia „il Dio”-ă, trebuia să facă față unor adevărate bombardamente organizate în careul de 16 m, într-un fel de miuță. Atacau Spielman, Barátky, Bodola și Váczi, împiedicați de Iuhasz, Loránt și alții de „teapa” lor. Tribuna din spatele porții se umplea la refuz.

Prietenia noastră n-a putut fi ruptă. Ne scriam și peste ani. Ne-a căutat și la București. Era îndrăgostit lulea de Corina, o frumușică și zglobie fată.

- Ce zici, îți place?

- Da, e drăguță... o strică puțin picioarele prea subțiri...

- Măi, eu sunt pictor, n-am timp de picioare... eu caut frumusețea chipului... și are ceva pictural în el, nu?!

- Ba daaa! Cred că-i studiezi chipul cu ajutorul buzelor...

Atunci a apărut și chipul de „înger” al Elei... atleta la săritura în înălțime, viitoare campioană națională a lui Kiss Bácsi. Între timp mă împrietenisem cu Nicolae, Otto, copilul minune al liceului, al lui Țârulescu, artist în devenire, răsfățatul liceului. Chiar profesorul nostru de desen îmi atrăsese atenția asupra puștiului, profetindu-i un mare viitor. Puștiul o dibuise pe undeva pe Ela și aflând că face atletism, m-a ademenit la stadion.

Nu era nevoie deoarece eram client acolo și o și cunoșteam pe noua muză. Ne-am dus, am luat loc în tribună, am răspuns la gestul ei de salut și, surpriză, Ela a lăsat săriturile în grija antrenorului și, în câteva salturi a ajuns la noi. „*Vai ce frumos ești!...Cum te cheamă?...* L-a sărutat pe obraz și a plecat în goană, zburând peste treptele tribunei. Au ajuns să nu mai aibă nevoie de mine și au cucerit orașul cu trecători, cu tot. Erau frumoși!

A fost o prietenie pe cinste și a rămas pe viață. I-am dăruit tot sufletul meu de amator de arta plastică, dar, curios, am aflat abia la facultate că avea o soră. Dar mai e până atunci.

Cum eram cam săraci, am mai spus-o parcă, mi-am găsit o ocupație practică. În timpul liber care îmi rămânea după școală, sport, grupuri de „socializare”, versuri și inerentele clipe dăruite căutării muzelor, am început să meditez la matematică un puști. Mai luam un ban, mai cumpăram un training, o pereche de teniși, chiar și un pantalon de „gală”, de!, erau și jururi. Nu eram pretențios, dar, oricum... Puștiul se descurca, dacă stăteam lângă el, mergeam cu el și în vacanță, la Săcădat, eram hrănit ca la țară, mă odihneam, mă și distram. În vacanțe se adunau și elevi, și eleve, și studenți. Atmosfera era „plăcută”. Se organizau baluri, în sala căminului, cu părinții fetelor înșiruiți de-a lungul pereților, pe taburete, cu un acordeonist-urechist și, un nelipsit violonist al satului, „hegedüs” cu a sa „higege”. Și acum, dacă

închid ochii, aud înfiorătoarele abateri nevinovate de la melodiile vremii. Dar, vorba aceea, ce nu face omul pentru o țară de galbeni!

Amator de plimbări, de excursii, într-o vacanță, am profitat de o organizare ca la carte a unei excursii la Bratca, un loc de plecare pentru drumeții îndrăgostiți de Apuseni. Am stat în niște barăci cu câte zece paturi în camere, a fost hărmălaie, dar era pe gratis, cu mâncare bună și fructe la discreție, cu terenuri gazonate, bune pentru alergătură, pentru meciuri de fotbal. Aerul curat și lipsa oricărei preocupări programate făceau sejurul agreabil. Pentru partea grozavă trebuia să avem răbdare. Abia ultima zi de tabără a fost programată pentru Apuseni. O formidabilă excursie pe Valea Drăganului, cu ținta Moara Dracului, o cascadă de vis. Era prima mea ieșire prin locuri mai sălbatice. Totul a căpătat un iz aparte datorită avertismentului „Atenție la Vipere!”, cam al doilea loc periculos după Valea Cernei. Instructorul, abia când am intrat pe traseu și-a dat seama că eram echipați ca pentru a merge la mare. Pantaloni scurți, șosete scurte, bluze cu mânecă scurtă. Nu rămânea decât să lungim privirile și să depistăm orice dihanie printre pietrele scăldate de un soare generos. Ne-am luat și niște crenguțe în „V” să părem mai fioroși. Câțiva kilometri de drum de piatră de-a lungul unui fir de apă, urcând lin spre ținta stabilită. Ce ți-e și cu atenționarea asta care-ți induce o teamă de origine necunoscută. În loc să

umblăm relaxați, pe un drum, totuși, obositor pentru niște bieți teniși, admirând frumusețile traseului străbătut, noi călcam ca pe ouă, cu atenția încordată la maximum, cu acele crenguțe îndreptate spre posibile ținte. Spectacolul oferit la baza cascadei era deosebit, pentru mine inedit. Ne apucase foamea și cum aveam câte ceva în rucsac, am început să căutăm un loc potrivit pentru odihnă și ospăț. Ne-a fost teamă și în mers, în picioare, darămite să ne așezăm pe vreo potențială gânganie. Am renunțat, spre rușinea noastră, și am pornit la vale, în aceeași stare de spirit ca la urcare. Am încercat să mâncăm în mers dar n-a mers. Cum mai puteam fi atenți la pietrele care ascundeau prezența unor ființe atât de dușmănoase?!

- Băieți, liniștiți-vă... am exagerat și eu puțin ca să vă alegeți cu ceva din excursia asta pe munte, să învățați să fiți prudenți... putem să ne mai și oprim, nu este nevoie să alergăm.

N-a terminat bine vorba instructorul și un tipăt, din fața convoiului, de fapt un nevinovat șir indian, ne-a încremenit. Deschizătorul de drum, un tip mai șugubăț, maestru în farse, a apucat, totuși, să arate cu crenguța spre un șarpe, de vreo douăzeci și cinci de centimetri, alunecând spre pârau. Atâta ne-a trebuit. Ce odihnă!, ce dejun!, fie el și frugal. Este adevărat că mergeam la vale, dar ritmul alert în care am străbătut drumul de întoarcere l-a mirat și pe instructor. Seara am ajuns cu bine la Bratca și în loc de cină ne-am trântit în paturi. Un somn

profund ne-a pregătit pentru a doua zi, ziua întoarcerii la Oradea.

Prietenia cu Nick, cum îi spunea Ela, mi-a adus în preajmă și alți artiști precoci ai liceului Gojdu, toți descoperiți și sprijiniți de inimosul Țârulescu, profesor și pictor talentat. Dar peste toate, om de cultură, în adevăratul sens larg al cuvântului. Orice ocazie petrecută alături de el era o lecție de informare generală. Doi dintre preferații lui, în afara copilului minune, realizați la superlativ, Mircea Ștefănescu și Mircea Bogdan (Putoare), mi-au oferit cu dărmicie prietenia lor. Mircea Ștefănescu, sculptor de elită, a realizat, printre altele, poate cea mai frumoasă ecvestră de la noi. Cine trece pe la Podul Înalt Vaslui, îl poate admira pe Ștefan cel Mare călare. De Bogdan ce pot spune? Sculptor, desenator portretist, actor de film. A făcut un rol de succes întruchipându-l pe Flămânzilă. Nu poate fi uitat, nici de copii, nici de adulți. Dacă aveai ocazia să petreci câteva ore cu el la o bere, trebuia să te pregătești să taci, să asculți și să te îneci de râs. Imaginația lui fără limite era dublată de jargonul folosit, dar și de mimică. Era, cumva, mai ardelean decât ardelenii. Nonconformist sadea, și-a încheiat și el cariera de elev la Liceul Industrial care-i aduna, cum am mai spus, toți „rebelii” înlăturați de la Gojdu. Cei doi Mircea, cum erau cunoscuți, două caractere total diferite, unul retras, celălalt, plin de vervă, de exuberanță aparent necontrolată. Erau iubiți și admirați, nelipsiți de la principalele

evenimente expoziționale ale orașului. Mai mic, dar deja „celebru”, Nick, cucerea prin ce făcea în desen și în sculptură și protejat de Țăru, prindea rădăcini de artist plastic consacrat. E clar că soarta mi-a fost favorabilă. Sentimental, visător, sclav al propriei poezii, veșnic îndrăgostit, „de cursă scurtă”, am beneficiat de un mediu artistic deosebit, în care m-am complăcut spre surprinderea prietenilor mei din activitatea sportivă. Aici se ascunde, de fapt, adevărul despre refuzul meu de a mă opri la vreo disciplină cu profesionalism. Am fost, și am rămas un amator, precum cei din arta naivă, dacă mi-e permisă comparația. Am cules, în sport, ca și în poezie, informația primară, am stors-o după capul meu și, în multe privințe „autodidact”, mi-am făcut, cu încăpățănare, un modus vivendi al meu. Nu-mi reproșez nimic din acest fel de a fi, nici cu gândul la trecut, nici la ceea ce sunt astăzi. Mereu în sufletul meu a fost tumult și nu mai am timp să scap de el. Când voi ajunge Dincolo, voi avea destul timp să mă analizez, convins, mai mult ca oricând, de faptul că sufletul nu moare niciodată. Deci: Avanti Boris, Poësis Cossa!, ca într-o revoluție made in Italia.

La cele câteva concerte simfonice pe care le-am audiat, o atracție specială a avut-o pianul. Într-un timp, participând la corul Teatrului din Oradea, voluntari amatori de inedit, unde am cântat, cu vocea mea de bas-bariton în formare, în La Pericolla de Offenbach, obișnuiam să cobor la subsol, într-o sală de repetiții și să urmăresc exercițiile la pian.

Pentru mine erau adevărați virtuoși ale căror mâini, degete, mai bine spus, alergau dezinvolt pe claviatura în alb și negru, lansând în eter frânturi de melodii divine, necunoscute mie, încă, provenind din lucrări clasice – Beethoven, Mozart, Chopin. Plecam complexat și, după o astfel de experiență, l-am abordat pe nedespărțitul meu prieten bucovinean, Orest.

- Măi, e o doamnă, profesoară de pian, dă lecții, ieftin, lângă locuința lui Puiu Boroș. Tu știi ceva acordeon, eu de nici unele, hai să ne introducem oleacă, pentru inițiere, să nu murim jucând doar baschet...

- Și bani, de unde?

- Dăm meditații, eu o fac, din când în când...

Ne-am înțeles, ne-am prezentat la profesoară, a zâmbit, ne-a interogat puțin și ne-a acceptat. Eram amândoi arătoși, așa ne cunoșteau, „ăia doi, lunganii”, amândoi aveam degete lungi, prindeam ușor octavele, era răbdătoare cu noi și ne-am apucat de treabă. Am făcut, de bine de rău, Bayer I și II, special pentru începători, dar am prins esențialul. Aveam „informația primară” de care am mai pomenit, orizontul cunoașterii deschis, dar neavând bani destui, ne-am retras.

A părut decepționată:

- Ați mers mai bine decât mă așteptam, decât cei mici să zicem, v-ar fi prins bine în viață, și mi-ați demonstrat că se poate și la o vârstă mai

mare... în general am copii mici, preșcolari sau din primele clase...

Eram totuși mulțumit. Prinsesem esențialul pentru un meloman, aveam alfabetul în cap și în suflet, prinsesem secretul acestui instrument inegalabil și un avânt de nestăvilit în căutarea și înțelegerea pianiștilor virtuoși. În sinea mea, devenisem chiar un mic critic. Mai târziu, am avut parte de un privilegiu, acela de a asista la marile concerte de la Ateneu și am urmărit cu sufletul la gură pianiști din topul mondial, cum au fost Artur Schnabel, Sviatoslav Richter și mulți alții. Dar e prea devreme, le va veni rândul pe parcurs.

Anul 1948 a început cu sufletele îngreunate de isprava de la Revelion. Ne simțeam vinovați față de colegii „săltați” de organele de ordine, de părinții lor, de părinții noștri pe care i-am băgat în sperieți. La fiecare ieșire în oraș trebuia să-le fac promisiuni solemne că nu eram mânat de niciun gând ascuns. Îmi făceam și cruce la plecare ca să-i pot sorbi mamei zâmbetul trist. Ce folos că scăpaserăm de „bolșevici”, ai mei nici nu le mai spuneau altfel, că o minune cerească ne-a scos nevătămați din coloana de deportare, coloana morții, că întreaga familie era în viață, chiar dacă urmăritorii noștri s-au ținut scai de noi și s-au instalat în preajma noastră aducând în viața de zi cu zi, teama de ce scăpaserăm, teama de a nu mai scăpa niciodată de ei, de ceea ce se întrezărea în viitorul apropiat al românilor. Nu ne mai păsa de ce pierduserăm, de cele lăsate acasă.

Încercam să încropim câte ceva care să ne aline durerile, să încercăm să ducem o viață cât de cât decentă. Am pierdut legătura cu familiile atât de apropiate de noi în viața socială.

Cel care mai ținea legătura cu câte unii era Mircea, fratele Dimitrie. Era în relații de prietenie cu vechiul lui amic de la Ismail Vaniușa, scriitorul sportiv Ioan Chirilă. Unele vești ni le mai trimitea idolul copilăriei mele, vărul meu George, de fapt nașul meu, care mă botezase având patru ani în fața mea. A fost chiar la Ismail să-și viziteze mama și sora, dar s-a întors mâhnit, dacă nu chiar scârbit de ceea ce găsisese. Limba română dispăruse pur și simplu fiind un prilej de urmărire a celor care se mai încăpățâneau. Până și rusa pierdea teren în fața ucrainenei în plină ascensiune. Pentru mine limba ucraineană era o limbă rusă vulgară. Eram puști când am rămas uluit să aud că WC-ul la țară era „sralinea” ceea ce în română, tot vulgară, s-ar numi „căcarniță”. Eu ca eu, dar cei care plângeau în suflet erau părinții. Ei trăiau, încă, din amintiri, iar durerile mari veneau de sărbători. Paștele, Crăciunul, Anul Nou, trezeau amintiri care adânceau starea de depresiune. Nouă, copiilor, nu aveau ce ne povesti, eram destul de mari la plecare ca să nu uităm nimic, la rândul nostru. Dar provocați de vecini, de noile cunoștințe, plecau cu gândul în pelerinaj prin locurile pierdute, nu foloseau niciodată cuvântul părăsite, și molcom depăneau amintiri de neuitat. Nu le-a fost ușor să

uite și nu au reușit s-o facă nici în pragul plecării spre cer. Au murit îndurerați lăsându-ne această durere drept moștenire.

Apropierea toamnei, a bacalaureatului, a alegerii viitorului, au marcat pregnant starea de spirit a elevilor, dar și a părinților. Nota de sărăcie care a urmărit familia noastră după refugiu ridica inerent întrebări. Eram mezinul care trebuia să salveze orgoliul familiei. *„Chiar niciunul dintre copiii noștri să nu poată răzbi spre un viitor mai ca lumea?! Nu, Bob trebuie să meargă mai departe. Vrea Politehnică, acolo să meargă, să încerce!. Strângem cureaua și-l susținem...”*

Făcea parte din preocupările zilnice ale celor care-și reproșau sărăcia fără să fi avut vreo vină. Era o problemă! Ceva echipament sportiv aveam, dar nu și haine, mai ales pentru iarnă. O pătură închisă la culoare a fost transformată, la o croitorie mai de mână a treia, într-un loden, la modă în acea vreme. Ceva meditații cu un corijent incorijibil, norocul meu, au mai permis îmbogățirea garderobei. Sufletește eram pregătit nefiind un tip pretențios. Trainingul mă salvase din multe situații, fiind acceptat ca o "curiozitate" a vârstei. În general, puțini adolescenți își permiteau să se afișeze în dandy, chiar dacă situația materială le-o permitea, de frica oprobiului, nu public, ci al găștii. Speranța, nutrită de părinți, era căminul studentesc și cantina, obținută la intrare, pe bază de sărăcie. Trebuie să recunosc, ideea cu căminul nu mă prea încânta,

plecând de la experiența căpătată în tabăra de la Bratca. Dar era prematur să merg atât de departe cu planurile. Totul era să intru. Nu mă prea omoram cu învățatul, bazându-mă pe cunoștințele transmise de Oșorhan, care, de altfel, era sigur de reușita „Băieților lui” de la Cercul de Chimie și Fizică.

„Pregătirile” au continuat, teama despărțirii s-a aciuat și ea în sufletele celor de acasă. Părinții „băieților”, care nu se cunoscuseră între ei, au început să se caute, să se sfătuiască, să-și verse îngrijorarea. Așa s-a stabilit și legătura cu ai lui Orest. I-a apropiat și legătura de suflet care se instalase între refugiații din Basarabia și cei din Bucovina. Am fost la ei în casă, am fost primit ca unul de-al lor, bucuroși de prietenia dintre găliganii lor. Mă întreb ce-ar fi spus dacă ar fi aflat că prietena lui Orest mă invitase s-o ajut la matematică și că înainte de plecarea la facultate îmi „jurase” să vină după mine la Timișoara. Mai avea un an. Orest a simțit, dar, parcă, a luat-o ca pe o ușurare. Prea durase mult povestea lor și Timișoara apărea ca o oază de scăpare pe firmamentul sufletului dornic de o schimbare, orice fel de schimbare.

În periplul meu am insistat, poate cam des, asupra aspectelor „pozitive” ale parcurgerii primei etape, Etapa Oradea, dând în vileag lupta „basarabeanului” greu acceptat, cu rezerva, îi spun acum, preconcepută, a noilor mei colegi. Au avut loc, într-adevăr, evenimente care au sădit în mine neîncrederea, uneori frustrarea. Am încercat să mă

încarc cu pozitivul lor, dar, am suferit, ca și ai mei, de boala amintirilor. Mai era ceva care mă punea, zic eu, într-o postură aparte față de noii colegi. Eu eram mai „în vârstă” decât majoritatea. Pierdusem un an de școală sub ocupația sovietică și, cu toate că am mers și eu la școală, am rămas cu sentimentul perdantului. Am învățat multe în acel an, dar suma învățămintelor acumulate, era preponderent negativă, generată de suferințele prin care am trecut. Da, mă simțeam mai mare, mai înțelept, mai stăpân pe Eul meu, ceea ce mi-a și indus în comportare un fel de non angajament, în aproape nimic, inclusiv în relațiile cu fetele. Știam să n-o arăt, cel puțin așa credeam, să-mi construiesc o armură de enigmatic. Un singur lucru nu cred că am putut să-l maschez, sentimentalismul meu, bolnăvicios, după mine. O bună prietenă, Tenzi, mă apostrofa în fel și chip, luptând pentru o supremație orgolioasă. „*Se vede că vii de undeva din Stepele Rusești...*” Am rămas cu gura căscată. Basarabia, stepă rusească?! Am sărutat-o și printre picături i-am șoptit...„*Să nu mai spui asta niciodată!*” Mi-a mai spus ea și altele, tot măgulitoare...„*Ești un mincinos convingător, dar ai noroc cu pletele aste încârlionțate.*”

Nu era genul pe care să te poți supăra, dar a adâncit în mine, o dată în plus, starea de însingurare, de iremediabilă frustrare. Că eram mincinos, mințeau și alții, că aveam plete, mai aveau și alții, și încă și mai și, dar să-mi spună că arătam ca unul venit din stepele rusești?! Depășea

puterea mea de înțelegere. Aveam o părere bună despre mine, despre felul meu de a fi, de a mă comporta.

Țineam la această părere, chiar dacă o păstram ascunsă în profundul sufletului meu, dar ceea ce-mi arăta oglinda noilor prieteni, m-a pus pe gânduri. Nu reușisem și basta! Hei, unchiule, un nou *N-a fost să fie...* mi-a trecut prin cap.

Un nou punct de răscruce în lungul drum al periplului meu, al amintirilor, se apropia. Anul 1949 a luat-o, pur și simplu, la fugă. Eram în ultima clasă de liceu, a douăsprezecea, a ultimului sistem de învățământ nealterat. După noi urma prima mare reformă, trecerea la sistemul sovietic implementat cu sânguință. Avea să se treacă la „deseatiletca”, pe limba noastră, „școala de zece ani”, dar în nici un caz după dorința noastră. Aveam o tradiție, multă influență a școlii franceze, aveam liceul „teoretic”, bun promotor al pregătirii primare a intelectualului de mâine, cu o programă analitică de bază bine conturată ca pregătire pentru ciclul universitar, dar aveam și un sistem pragmatic, al liceelor industriale, pentru crearea cadrelor tehnice. Și acest sistem era înarmat cu o programă analitică, deloc peiorativ acceptată, care nu punea stavilă elementelor bine pregătite spre ciclul universitar. Noi, egoist spus, eram fericiți că apucaserăm vechea structură, cu speranța, mai mult a părinților noștri, că totul era temporar și, chiar dacă nu așteptam cu sufletul la gură „venirea americanilor”, însușeam sufletește această speranță.

Am spus că trecerea în goană a timpului, dar și noua perspectivă de restructurare a învățământului, au indus, volens-nolens, și în gândirea corpului profesoral neliniștea, ca să nu spun deruta. Orele au început să poarte amprenta formalismului, și asta într-un buchet de intelectuali de excepție, de care se bucura Gojdu. Pierderea locurilor de muncă adecvate pregătirii, atragerea spre politizare a profesorilor, schimbarea programei analitice peste noapte, introducerea, în curs de realizare a „manualelor unice” în locul celor semnate de personalități de top ale culturii române, toate, și mai câte altele, au săpat adânc la temelia învățământului preuniversitar.

Da, în această atmosferă, cei dornici de a purcede la o calificare universitară, am petrecut și noi acest an de răscruce, cumva în viteză, fără o teamă obsesivă de ce ne aștepta, majoritatea cu încredere în forțele căpătate, cum era și grupul „Băieții mei” ai lui Oșorhan. Și a venit toamna, și ne-am imbarcat în trenul Oradea-Timișoara, la Clasa a II-a, de fapt mai mult pe culoarele vagonului, într-o gălăgie, nu pot spune veselie, molipsitoare. Glumele cele mai deocheate zburau cu viteza trenului, iar curioșii, doar suntem un popor de curioși, nu ciudați, se înghesuiau în jurul nostru. Eram un fel de eroi printre ei, viitorii studenți, viitorii... Dumnezeu cu mila!

Am ajuns pe seară, necunoscând pe nimeni, neavând informații despre organizarea admiterii, despre eventuala cazare la un cămin studentesc. Ne-am instalat în sala de așteptare, Clasa a II-a, bineînțeles, am atacat pachetele cu bunătăți de acasă și într-o veselie deranjantă pentru cei care încercau să doarmă chirciți pe scaunele incomode, oameni de toate condițiile și vârstele, am apucat zorile frânți de oboseală.

Examenul de admiterea se ținea în sala de sport a Liceului Confesional de Fete Notre Dame din Iosefin. Ne-am înscris și la informația primită ne-am îndreptat spre Complexul Politehnica, unde am fost cazați, înghesuiți, în camerele de cămin situate deasupra Cantinei Studentești. Câte zece într-o cameră, tocmai bine să aranjăm două partide de pocher, evitând cu obstinație odihna dătătoare de gânduri legate de ceea ce urma să vie. Realitatea era că plecaserăm încrezători dar ajunși în fața inevitabilei bătălii, am simțit, cu toții, mă refer la Grupul lui Oșorhan, o stare de emoție greu de suportat. În loc să ne odihnim, ca și cum o poți face la comandă, am jucat până dimineață pe chibrituri, țigări nu prea aveam, eu nici nu mă apucasem de acest „viciu”, mai târziu avea să ne țină de foame, ce prostie!, și cu fețe nebărbierite, totuși, ne consideram deja bărbați, ne-am îndreptat spre vechiul Notre Dame, făcând cruce cu limba. Ne-am oprit în spatele Parcului Catedralei Ortodoxe, ne-am răsfirat pe bănci, cu speranța în câteva clipe de

odihnă meritată. Examenul începea a doua zi cu proba la „Constituție”! Da, așa se intra pe atunci la Politehnică. Materialul propus era o sumă de întrebări și răspunsuri care trebuiau memorate, tocite spuneam noi, și „recitate” în scris, precum poeziile. Cu toate că nu se inventase încă sistemul „grilelor”, aprecierea se făcea cam în același fel, după numărul de cuvinte, și mai ales de virgule, absente.

Urma o zi de matematică și la sfârșit Chimia. Moțaiam noi ce moțaiam, dar vârsta nu se lăsa dusă de somn, glumeam, refuzam răsfoirea notițelor, nici nu prea aveam pregătit așa ceva. Eu, veșnic cu ochii aiurea, cu vreun vers neterminat în timpul ultimei cacealmale devoalate, de cine dacă nu de Orest?, am strâns ochii obosiți și nu prea am înțeles de ce se fixaseră pe o bancă, unde o făptură încă nedefinită, răsfoia foile unui caiet, aparent prețios, după cum îl aducea la piept, din când în când, aruncând privirea undeva înspre neant. Erau probabil momentele în care fixa în memorie ceva cules dintre rânduri. O clipă dintr-asta mi-a fost de ajuns ca să-mi scutur privirea și s-o refocalizez pe țintă. Un chip gingaș, puțin spus, ingenuu, tot insuficient, se lăsa privit fără să realizeze efectul magnetic transmis la o distanță de câteva bănci.

- Ce te uiți așa în gol?, ce-ai văzut la orizont?!...

- Ce orizont, Oreste, aici la doi pași de noi. Voi ce aveți, orbul găinilor?!...uite ce arătare învață

probabil la matematică, că doar nu s-o pregăti pentru Constituție?!...

- Păi ce, n-o cunoști pe sora lui Nick, minunea ta de artist?!

- Ceee?... care soră, măi?!

- Unica soră, Babi, sau Babutzi, sau Margareta, sau Dumnezeu mai știe cum, „zecista” de la Oltea... drăguță, finuță, tocilară, încuiată, etc., etc.

- Măi, eu văd o fată drăguță și atât... sora lui Nick?... ce pezevenchi prietenul ăsta al meu... eram bun să-i fac lipitură cu Ela , dar nu să și aflu de comoara *familiei*...

- Ei, nu te aprinde, nu-i de nasul tău... sunt sigur că ne cunoaște de la distanță, precis știe și ce hram porți, doar ești înalt ca și mine, faci ceva sport, ca și mine, și câte și mai câte se pot discuta între fete la școală. Mai ai și pletele astea, cât timp mai ai de gând să le afișezi?...

- Măcar până îmi spune că-i plac... restul nu se poate prevedea...

- Pariez că ești perdant! Las-o mai moale, amice!

- Cu Pepu cum a rămas?...i-ai prezentat-o pe Steluța?...

- Du-te, mă! N-a mai rămas nimic, nici n-a fost... ce te mai interesează?!.. gelos, cumva?!

- Nu, recunoscător, pe bune!

Mai în glumă, mai în serios, am rămas cam tăcut... Brusc m-am sculat și am pornit, nu știu de ce mânat, spre banca cu pricina.

- Servus, Babi!...sunt Boris, prietenul lui Nick.
Nu știam că are o soră...

- Știu cine ești, așa, din vedere, dar acum aș vrea să mai răsfoiesc notițele astea de la Constituție... nu-s obișnuită cu textele politice.

- Putem să ne uităm împreună, nici eu nu sunt un adept...

- Știi, nu sunt obișnuită să învăț cu cineva, învăț singură...

- Nu sunt chiar cineva, sunt cel mai bun prieten al lui Nick... am avea atâtea să ne spunem...

- Lasă, dacă intrăm, vom avea destule ocazii să pălăvrăgim...

Cu așa punere la punct ce mai puteam spune?!...Am spus „pa!”, neconvingător, și m-am retras. Să fi văzut zâmbete, în gândul meu le-am calificat imbecile, întrebări din priviri curioase, și chiar o bătaie pe umăr. Atâta superioritate în gest din partea lui Orest nu am mai remarcat. Într-un fel am înghițit în sec, m-am rezemat bine de speteaza băncii și am închis ochii. Culmea, am ațipit! Când am ridicat pleoapele, nu mai era nimeni pe lângă mine, dar nici ea nu mai era. M-am sculat leneș și m-am îndreptat spre Piața Iosefini. Undeva pe la marginea parcului am remarcat grupul care mă părăsise și care, ca să mai râdă probabil de mine puțin, o înconjură cu multă voioșie pe Babutzi. Am luat-o spre ei, agale, am intrat direct în voioșenia lor și luând-o de braț, am mârâit.

- Ce faci tu cu găliganii ăștia? Așa de ușor mi te-au furat?!

- De când sunt a ta?!

- Cred că dintotdeauna, dar ai stat ascunsă de protectorul tău frățior... prieten, prieten, dar nici așa! O cunoști pe Ela, prietena lui? Ca să fie cu ea la stadion, mă căra și pe mine. Sunt frumoși amândoi. Nu mă mir, dacă mă uit la tine..

- Nu mergem să mâncăm ceva? Mi-e foame.

- Iar vrei să scapi de mine?!

- Nu!, chiar mi-e foame...

Prietenii, doar eram prieteni, își dădeau coate, chicoteau când nu era cazul și, cred că o deranjau într-un fel. Atunci mi-am dat seama că ținându-mă de gașcă, riscam să stric totul din fașă. M-am ferit cât am putut și am făcut bine.

După Constituție am început, cu toții, s-o luăm mai în serios. La matematică ne-am dus fiecare după capul său fără consultații în colectiv. La chimie ne-am adunat mai des în grup să discutăm despre ceea ce credeam, noi băieții lui Oșorhan, că știm suficient. Ea a continuat să se țină departe de noi, știa că suntem bine pregătiți, reputația lui Oșorhan era de notorietate publică, dar prefera să repete după manual, conform cu programa analitică. Și bine a gândit, și bine a făcut. Noi eram tobă de activitate de laborator, de cercetare aș putea spune, dar îndrăgostiți de acest mod de instruire am rămas cu carențe în însușirea teoretică, după manual, după programa analitică, a capacității de

expunere a cunoștințelor acumulate. Să nu uităm că idolul nostru era inginer chimist, fără o orientare pedagogică, cu un spirit practic extrem de dezvoltat pe care-l etala tocmai în domeniul aplicațiilor materiei predate. Babi s-a descurcat foarte bine și fără cunoștințele noastre, dar nici noi nu ne-am făcut de rușine. Ea spre zece, noi în jur de opt.

Opt băieți, unul și unul, am intrat cu toții, dar intrarea ei a fost cumva triumfală. Totul a ieșit bine, pentru că s-a terminat cu bine, ceva în genul vorbelor lui Shakespeare. Noi la cămin, la înghesuială, ea la unchiul Andrei, avocat de succes în Timișoara, într-un apartament dintr-o zonă cunoscută, în Cetate, cu pian la dispoziție. Se lăudase că la Notre Dame, unde dăduse examen de admitere, ca la orice liceu, după ce făcuse clasele primare 3 și 4, locuind la sora mamei, mătușa Moțuș. Paralel cu viața de la maici, a făcut și trei ani de pian la Conservatorul condus la acea vreme de muzicologul Sabin Drăgoi. Mi le-a povestit toate acestea pentru a lămuri maniera în care se descurca prin Timișoara, față de noi, cei din gașca lui Oșorhan, dintre care niciunul nu mai călcase prin perla Banatului. Chiar că am rămas pe gânduri. Trei ani de pian, la Conservator, și eu care eram fericit că făcusem, din banii de meditații cam trei luni parcurgând Bayer I și Bayer II. Fascinat de pian, ca instrument de concert, mă grăbisem să mă simt cu o treaptă mică, dar treaptă totuși, mai sus decât amărâții din grupă. Bineînțeles, în afară de Orest,

care-mi cunoștea "boala", dar suferea și el de ea. Povestea cu pianul n-a plecat chiar din senin.

Aveam un coleg de clasă, Krijanovski, pianist, și născut, și făcut, care mă fascina cu tehnica lui. Pierduse un deget la mâna dreaptă, într-un accident, dar când se arunca asupra clapelor albe și negre, nu puteai remarca nimic. La terminarea liceului, pur și simplu a dispărut, fără să mai dau de el. L-am căutat, m-am interesat, convins că-i voi găsi numele pe vreun afiș de concert, dar nu s-a întâmplat. S-o fi pricopsit și el cu un „n-a fost să fie”? Posibil.

Eram cu toții bursieri, pe bază de sărăcie, cu drept de loc în cămin studentesc și masă la cantină. Primul pas în drumul spre maturizare și devenire fusese realizat. Pare anecdotic, dar plini de noi, din puținii bani de care dispuneam, ne-am comandat cărți de vizită marcând sub nume noul nostru „statut” de „Student Inginer”! Le purtam la piept gata să le oferim la primele ocazii, care de altfel, nu s-au prea înghesuit. Oricum eram pregătiți și asta ne conferea o nouă poziție „socială”, ca să nu mai spun de atenția, brusc crescută, cu care aveam să ne întâlnim în vechiul cerc al prietenelor „de altă dată”, în general format de fetele din clasele inferioare. Așa era cutuma. Cele de vârsta noastră nu prea ne acordau atenția lor, îndreptată de regulă înspre studenți, sau, și mai rău pentru noi, spre cadeții Școlii Militare de Ofițeri. Noi arătam cum arătam, în timp ce ofițerii în devenire, sclipeau în

uniforme lustruite purtând pe epoleți și steaua de sublocotenent. Întoarcerea ca „studenți Ingineri”, cel puțin din punctul nostru de vedere, stingea din complexul de inferioritate pe care-l purtam stoic. Era într-adevăr prima mare cotitură a vârstei care arăta la orizont, implacabilul drum al despărțirii de vârsta copilăriei.

Vacanța scurtă de care dispuneam până la începerea cursurilor a trecut în zbor, printr-o atenție exagerată din partea părinților, puși să ne pregătească, prin regim de îngrășare forțată și supraintoxicare cu sfaturi. Eram gălgani în toată puterea cuvântului, dar pentru ei tot copii neajutorați. Da, ne-am întors la Timișoara plini de avânt, dezgustați de ultimii ani de liceu, de încercările de „încadrare” forțată în spiritul lumii noi, a lumii aduse cu forța tancurilor și sprijinită de „devotamentul” trădătorilor, destui la număr din păcate, cu o speranță naivă în viața „liberă” a studenților. În amfiteatrul anului întâi, de pe strada Carol Telbisz, unde erau și laboratoarele, au încăput 101 de reușiți din cei peste 300 de candidați. Amfiteatrul, cu o pantă bine dimensionată, permitea o bună urmărire a catedrei și a imensei table negre, dar, în același timp și un control vizual al întregului amfiteatru de către profesori sau asistenți. Era și bine pentru noi, dacă eram interesați de ce se întâmpla la catedră, dar și rău pentru noi, prea la vedere în situațiile inerente de relaxare. Am năvălit pur și simplu în sală în alegerea unor locuri

cât mai strategice. Ei, aici a apărut și prima discordie dintre mine și ea. Nu-i spuneam încă pe nume neștiind în acea fază de prezumtiv început care nume să-l aleg. S-a așezat în rândul doi spre consternarea mea fără să țină cont de semnele mele disperate. Asta nu se putea. Nici la liceu nu m-am simțit în voia mea stând în față. Resemnât am luat în piept treptele și m-am oprit în rândul trei de sus. În spatele meu se așezaseră două campioane naționale la scrimă, Lelia și Doina, iar pe ultimul rând Orest, chiar în spatele lor. În rest o așezare pestriță a celor din gașca orădeană. Cum fetele vorbeau fără oprire, ba cu Orest, ba cu mine, mi-am dat seama că eram în dezavantaj fiind obligat să mă tot întorc, să-mi sucesc gâtul, cu alte cuvinte. Orest, descurcăreț din fire, domina în voie acest mic grup constituit ad-hoc. Nu ne-am mai despărțit după ce ne-am informat reciproc despre hramul ce-l purtam. Eram făcuți pe-o formă. După o dimineață petrecută la cucurigu, știam cam tot ce era de știut despre fiecare.

Prima zi de studenție s-a încheiat într-o bună dispoziție generală. Am plecat pe jos, cu toții, să inspectăm celălalt sediu al Facultății de Chimie Industrială. Eram cam la „doi pași”, trecând pe lângă Muzeul Banatului, pe stânga, apoi pe lângă Teatrul Național care includea și Opera, pe dreapta, și ajungeam după această scurtă plimbare la Palatul Lloyd, din capătul aleii care unea cele două extreme, Catedrala Ortodoxă Metropolitană și

Teatrul. În Palatul Lloyd era cantonat Decanatul, ceva laboratoare de Cercetare Tehnologică, săli de desen pentru cursul de Desen Tehnic, și de Aparate și Instalații. Tot la etaj, era și Sala de Desen Tehnic, utilată cu Planșete de Proiectare, dar și cu niște mese de lucru care ne-au atras atenția în mod special. Mesele erau prevăzute cu mantă de vreo 5 mm. Până să ne dăm seama cum stau lucrurile, un foarte simpatic neamț, nu era ea singura din această etnie, Graef, a scos din buzunar câteva monede, mai mici și mai mari și a improvisat un joc de fotbal, Poetzi. Succesul a fost neașteptat. Băieți și fete au trecut să-l experimenteze. Când îmi amintesc cum ne amuzam și cum acest nevinovat joc a fost ridicat la rang de „Campionat”, mă întreb dacă, părinții noștri, la plecare, nu aveau dreptate să ne trateze ca pe niște copii. S-a jucat la individual, la dublu mixt, cu program riguros întocmit, cu reguli mereu noi inventate. A fost un loc unde s-a încheiat „marea solidaritate de la Chimia Industrială”, solidaritate care le-a adus îngrijorare „Factorilor Politici de Răspundere”, dar și nouă satisfacția câștigării unor bătălii, de mulți considerate pierdute din fașă. Reclama pe Politehnică ne-a adus porecla de „nesupușii”, iar în gura organizației politice, „recalcitrantii”. Și asta era doar începutul. Între năbădăioșii studenți și corpul profesoral s-a instalat o frăție mutuală care a dat de furcă Organizației de Partid. S-a întâmplat să și câștige, dar scorul victoriilor era de partea noastră. De pe atunci s-a

demonstrat valoarea „absenteismului” în rezolvarea problemelor cu iz politic. Sunt atât de entuziasmat de amintirile începutului vieții de student încât, pentru a nu știu câta oară, sar peste timp și o iau precum lobul lui Gogu Viziru.

Zilele curgeau fără a semnală ceva deosebit în viața noastră. Eram la început, încercam să-i descifrăm pe dascălii noștri și erau, Slavă Domnului!, nume sonore. Fizica cu Marele Cișman, venit de la Iași, autorul celor mai minunate prezentări ale fizicii aplicate în manuale liceale, un fel de Moisi în materie de umor. Chimia Organică cu Ostrogovici, Osu, venit de la Cluj, tobă de carte și spaima studenților cu memorie deficitară. Chimie Generală, academicianul Drăgulescu, un tip fin și cald în relația cu studenții, aproape blajin, dar greu de păcălit, Decanul iubit al Facultății. Matematică, cu matematicianul, astronomul și seismologul Timișoarei, Cureaua, având în subordine unul din seismografele importante ale României. Chimie organică aplicată cu Reichel, venit după studii strălucite în Germania și practică la I.G. Farbenindustrie. Electrochimie cu tânărul Facsko, un teoretician inventiv, creatorul Laboratorului de Electrochimie al Facultății. Tehnologie Anorganică, Coheci, omul unei memorii prodigioase, recunoscut pentru cursul lui sistematic, dar și pentru dragostea lui pentru Poli, al cărui Club a fost Președinte. Sunt doar o parte din ce a avut mai bun Facultatea de chimie Industrială, cu asistenți aleși

pe sprânceană. Chiar novici fiind, eram conștienți de valoarea acestor somități și de relația apropiată care se instala fără echivoc între ei și noi. Îi respectam, îi înjuram din când în când, dar totul în limitele impuse de statutul lor de dascăli.

Totul mergea ca pe roate până când, Dracul și-a băgat coada între noi. Politicul și-a făcut simțită prezența când a început să răscolească dosare. Nu conta că totul mergea bine. Trebuia să între în joc mașina de produs spaima, de înlăturat "elementele dușmănoase", provenite din familii de intelectuali "recalcitranți", din familii de „chiaburi”, țărani cu câteva hectare de pământ, seva bogăției agricole a României, etc., etc. A fost cutremurul care a dărâmat edificiul încrederii noastre, mai ieri adolescentine. Drumul spre "maturizare" era deschis agresiv, maturizare prin care a început revolta noastră sufletească, mocnită, dar revoltă! Eram împinși să devenim, fără premeditare, "dușmani" ai poporului.

Prima victimă a fost un coleg venit din armată. Fusesse sublocotenent când s-a hotărât să intre în civilie, să facă chimie. Student inginerul Titi Dăneț, a fost ridicat de la cămin și dus a fost. Ce nu le-a plăcut din trecutul lui nu s-a aflat niciodată. Simplu, a dispărut. Un gust amar ne-a cuprins, dacă nu chiar teamă. Eu mai cunoscusem acest sentiment de la revelionul din 1947 de la Gojdu. Solidaritatea de care am pomenit ne-a îndemnat să-l sâcâim cu întrebări pe colegul nostru Boșcu, secretar de

organizație de partid. Venise la facultate dintr-o fabrică chimică, de pe post de muncitor, cu bacalaureat luat la un Liceu Industrial. Participase la examenul de admitere alături de noi așa că nu ne puneam probleme legate de modul de a ajunge coleg cu noi. Felul lui de a fi, ceva mai măricel ca noi, așezat, mereu politicos și grijuliu în purtarea față de colege, l-au făcut să ne câștige încrederea și chiar simpatia. Ne-a prins bine. Cum eram cu toții utemiști din oficiu, am fost „instruiți” asupra obligațiilor ce le aveam față de Organizație. Mergeam regulat la ședințele organizației fără să crâcnim, temători, în primul rând pentru bursele noastre – cămin și masă. Totul a mers bine până la prima ședință de excludere a unor elemente răuvoitoare, dușmănoase. Atunci s-a petrecut ceva greu de înțeles pentru acele vremuri. În modul cel mai discret posibil, Boșcu, pare incredibil, ne-a avertizat asupra persoanei care urma să fie exclusă și, pentru că noțiunea de cvorum, despre care auzeam pentru întâia oară, era obligatorie, ne-a sfătuit să lipsim. Am fost surprinși, bănuitori chiar, dar am ascultat sfatul și am dispărut chiar și din zona facultății. Am fost marcat auzind că unul din cei vizați era Geniul anului, era Nicolae Bonciocat, arădan, element de excepție în toate. Paralel cu Chimia, s-a înscris și la Facultatea de Fizică - Matematică, dar având și o voce superbă de bariton, îndrăgostit de muzica de operă, s-a dus și la Conservator. Ne-am împrietenit, m-a ademenit

chiar să-l urmez la Fizică - Matematică, s-a apucat să mă instruiască, dar în loc de exerciții de socoată, cum spunea el, ne-am apucat să sculăm vecinii cântând amândoi. El bariton cu școală, eu bas-bariton amator, el cu arii din Rigoletto sau Paiațe, eu cu aria lui Filip din Don Carlos. "Vecinii" noștri nu luau atitudine fiind biete animale duse la abator, în apropierea căruia se afla și „vila” în care Boacă avea cameră cu chirie. După câteva ședințe de exerciții la matematică învăluite în sunetele deloc temperate ale vocilor noastre, am renunțat spre dezamăgirea lui. Boacă era un sufletist, fiu al unei familii de intelectuali de clasă din Arad, tatăl medic militar, deloc bucurându-se de încredere social-politică. Am aflat și motivația pregătită pentru excludere. A venit o „informație”, cum că, elev fiind, ar fi plănuit să fugă în America, cu un grup de colegi, cu o barcă, pe Mureș!?. Pare absurd, pare hazliu, dar era purul adevăr care trebuia prezentat în plen pentru judecarea și împiedicarea ca astfel de elemente dușmănoase și pervertite încă din copilărie, să ajungă în mijlocul noii intelectualități în formare. Pe scurt, nu ne-am prezentat "suficienți" pentru cvorum și ședința s-a amânat. Problema, însă, a rămas pe tapet. A fost pentru prima dată când am înțeles rolul absențelor în viața unui om, iar acum, când rememorez lucruri care ne-au însoțit tulburând liniștea ce ne cuprinsese la intrarea în facultate, găsesc și un termen actual folosit în manipularea politică, Absenteismul.

Dar am rămas și cu o nedumerire admirativă la adresa lui Boșcu. Fusesse un act de curaj, de potențial sinucigaș, din partea unui tânăr, ceva mai vârstnic decât noi, cum am mai spus, care-și risca pielea și viitorul pentru niște colegi de facultate, adevărați prieteni de cămin. Boacă era salvat, noi victorioși dar temători, îmbogățiți sufletește de gestul prietenesc, peste puterea de înțelegere, a lui Boșcu, primit, de ce să n-o recunoaștem, cu oarecare rezervă de cei de la liceele teoretice.

Acum îmi dau seama că, în sfârșit sintagma "N-a fost să fie" a funcționat și pe un palier pozitiv. Boacă, marele meu prieten, a fost absolvit de o nedreptate de neiertat, iar sintagma s-a întors împotriva noilor noștri adversari.

Și victoria noastră, și liniștea care a urmat o vreme, n-au putut să ne domolească teama de ce ar putea să vină. Și chiar așa a și fost. O nouă ședință, de data aceasta cu convocator semnat, cu aceeași temă pe ordinea de zi, cu același candidat la exmatriculare, s-a soldat cu același eșec, pentru ei, din fericire. Același îndemn la boicotarea cvorumului, în aceeași atmosferă conspirativă, aceeași solidaritate a „recalcitranților”, aceleași „amenințări” de la tribuna Secretarului de Partid, gata să pună la îndoială autoritatea și credibilitatea lui Boșcu. Pe bază de înțelegere, lipseam cu rândul, mimând o „condamnabilă” indiferență, atribuită unei insuficiente pregătiri politice aduse de pe băncile liceale. Nu eram atât de „golani” pe cât doream s-o demonstrăm și în mare reușeam. Pentru mai multă credibilitate, am cam început să lipsim „demonstrativ” și de la cursuri. Eram mulți, se pierdea din vedere, se dădea vina pe neseriozitatea noastră. Treaba cu absența de la cursuri, de la anumite cursuri, mi-a surâs și mie, și colegului de cameră, cu care m-am mutat în chirie ne mai suportând haloimisul din camerele din cămin. Pentru cei din primul an erau prevăzute doar

camere mari, de câte zece paturi. Nu că nu puteai sta liniștit, că nu apucaai să citești o carte, dar nu puteai nici măcar gândi. Și eu care mai visam și verzi și uscate puse în ritm de poezie, am ales evadarea. Mă înțelegeam bine cu noul prieten-coleg, Jean Hreanca, student la Fizică, dar forțați de programul matinal de la Radio Novisad, pe care-l urmăream pentru o muzică ce nu se prea putea auzi pe la noi, lipseam. La mine s-a nimerit să fie în zilele în care aveam cursul de Socialism Științific, ceea ce nu mă puneă pe gânduri, chiar dacă se făcea prezența ca la liceu. Cursul îl ținea un tânăr student de la Medicină, activist voluntar, viitorul Doctor Agripa. Un tip liniștit, bonom, pe care îl menajam considerându-l o simplă unealtă a sistemului. Totul a mers ca la carte, el predând monoton cursul de Marxism - Leninism, eu ascultând muzică bună. Totuși, la finele anului, omul ținând la zi prezența, la închiderea mediilor, a anunțat câteva nume de absenți cronici avându-mă pe mine în top. Să pierzi examenul la Socialism însemna să pierzi anul.

- Ce ne facem cu tovarășul B.D., dragi colegi? 80 % absențe nu se pot șterge din condei...

- Iertați-l, Domnule Profesor, colegul are probleme, vă rugam să-l iertați...

- Și ce notă propuneți, Domnilor, tovarăși?!

- Cinci, domnule profesor, cinci! Golanii râdeau, auzeam câte un „sărmanul”, fetele se alăturaseră și ele cererii mulțimii, numai eu, Zău dacă nu-mi venea să mă scol și să părăsesc

amfiteatrul. N-am făcut-o, tras de guler de Lelia. Așa a rămas, la voia mulțimii „recalcitranților”, mi-a dat un cinci salvator. Acest tânăr medicinist din Timișoara, a făcut o carieră strălucită la București, în chirurgia plastică. Numele lui a ajuns un fel de Salvator al Arșilor și au fost mulți care i-au datorat viața, sau cel puțin a doua șansă.

Cu, sau fără sfatul lui Boșcu, problema exmatriculărilor a fost amânată, dar nu și încrederea noastră în „forța” ce o reprezentam. Era, totuși, o amânare sine die, dacă nu o victorie.

Dacă nu una, trebuia să se întâmple altă dandana. Babi, începusem să-i spun precum majoritatea colegilor, a venit cu întârziere la cantină, la ora prânzului, cu chipul răvășit. Venea de la o ședință de lucru a UTM-ului, unde fusese cooptată pentru referințele primite de la liceu și confirmate de rezultatele de la facultate. Se făcuse o listă de studenți meritoși pentru a pleca în URSS, la continuarea studiilor. Speriată a bâiguit un fel de

- Mulțumesc, nu pot, trebuie s-o întreb pe mama , nu pot s-o las pe mama, mama este singură, nu, nu pot...

- Dar mama ar trebui să fie mândră, nu poate să se opună, etc., etc.

- Nu, trebuie să merg la Sântana, să vorbesc cu ea, nu poate rămâne singură...

S-a găsit să lase „norocul” să-i scape printre degete, de alt fel, singura din cei aleși. Cam așa ceva i-a spus unul din comitet mimând o surpriză totală.

Ei, asta da problemă. De la Boșcu am aflat că și eu intrasem pe prima listă, dar la analiză am fost radiat. Bine au făcut deoarece am fi fost doi recalcitranți din grup. Era speriată, iar eu care aveam misiunea s-o liniștesc, doar venise la mine, nu la altcineva, am rămas blocat.

- Mergi la Sântana, tragi cât poți de timp, mai faci o gripă, sau mai știu eu ce, și vedem la întoarcere... Din câte am înțeles e „urgentă” și trebuie s-o rezolve... Boșcu conduce, el știe punctul tău de vedere, sper s-o lase baltă fără repercursiuni... la întoarcere, dacă te mai cheamă le spui răspicat că nu poți, să trimită un delegat să vorbească cu maică-ta, să mă întrebe și pe mine!...

- De ce să te întrebe și pe tine?

- Ei, toată lumea știe că suntem împreună...

- Cum suntem împreună?! Nu suntem nicicum!

- Dacă vrei te pup aici în văzul lumii, așa, de confirmare...

- Ești lud, nu mai vorbi prostii, nu vezi că toți se uită la noi?

- Putem spune că ne-am logodit, să pară ceva serios...

- Dacă te-ar auzi unchiul Andrei, te-ar trimite nu la Moscova, în China, să scape de tine și de părul tău...

- Așa mai merge, vezi că te-am făcut să zâmbești?...Chiar că ești drăguță!

- Să nu mai spui ce-ai spus! Nu suntem împreună! Ce prostie!...

- Mie mi-ar surâde, poți să fii convinsă!

- Cred și eu!

- Hopaaa...!

- Vrei să mergem puțin la aer?...să ne mai răcorim...

- Da, îmi ard obrajii... Doamne!, ce mă fac?

- Dacă-i nevoie plecăm în alt centru universitar, București, Iași?...

- De ce nu Cluj?!...

- Sunt rivalii lui Poli...

- Am un prieten acolo, student la Litere, joacă la U...

- Cât de prieten, ce joacă?

- Extremă...

- Arată ca și Cargol?, cam toate extremele arată la fel, scunzi...

- Nu-i ca tine, dar nici prea scund... încearcă să-mi facă curte, adică încerca... e ceva mai mare ca mine...

- Dacă-i așa, mergem și la Cluj, mă descurc eu cu el!

- De ce trebuie să te descurci tu?!, e un bun prieten, neamț, șvab, atâta!

- Ei, astăzi chiar că am o zi nefastă... nu mi-ai spus că am un rival...

- Nu înțelegi că suntem doar prieteni?!, ce rival?, ce vrei să spui?

- Nimic, până nu ne lămurim cum e cu Moscova...

- Dacă te aude unchiul meu, te mută el undeva, mai departe de mine...

- Păi trebuie să-i raportezi?

- Nu, că ne-a văzut când ieșeam din parc și n-a fost prea încântat...

- Joacă șah, sau table măcar?, să știu cum să-l abordez la nevoie...

- E mai bine să stai la distanță, ascultă-mă pe mine!

Glumeam noi, dar, cum eram cu musca pe căciulă, amândoi, eu fugit din Basarabia și vânat pentru „repatriere”, ea, șvăboaică, cu tatăl plecat în 1943 cu armata germană în retragere, prizonier la francezi, apoi stabilit în Germania la Düsseldorf, plini de suspiciuni, mereu în așteptare. Mai rău era cu ea, fiind urmărită pentru o eventuală corespondență. Bazată pe statutul ei de fruntașă la învățătură, știind că în orice moment poate sosi o informare binevoitoare, trăia, totuși, în permanență cu o teamă cronică.

Era o perioadă a exmatriculărilor politice. Timișoara și Clujul erau fruncea! Noi ne înțelegeam foarte bine, dovadă că, de dimineață până seara, cu gențile pline după noi, ca să se vadă că suntem studioși, eram împreună. Cei din jur o luau ca atare, eram cuplu, băieții ne respectau, nu se băgau peste mine, profesorii ne luau și ei ca atare.

Într-o seară, la Laboratorul de lucrări organice, Profesorul Reichel, învârtindu-se printre mese a întrebat-o dacă-i place Opera și dacă vrea să meargă la spectacol.

- Da, Dle Profesor, chiar am bilet pentru spectacolul Tosca, cu Corbeni.

- Și cu cine mergi?

- A, cu colegi...

Eu eram în altă grupă, mă știa, dar nu mă menaja la lucrări. Cu vreo două zile înainte, se oprise lângă masa la care lucram, de fapt răsfoiam o carte.

- Ce faci, nu lucrezi?! Ce-i cu cartea asta în limba rusă?

- Don Profesor e un curs de lucrări de laborator de chimie organică... E traducerea din Gattermann - Wieland, din germană.

- Cum ai spus, Gattermann - Wieland? Păi nu se mai găsește nici în Germania. Ia să văd!

Cum nu știa rusa s-a uitat și el ca și copiii la poze, le-a descifrat în mintea lui și mi-a înapoiat-o.

- Să știi că este cea mai bună carte din câte s-au scris. Păstrează-o și treci la treabă!

Recunosc că nu m-a mai urmărit, cu o singură excepție. M-am dus s-o văd pe Babi la grupa ei, stăteam de vorbă lângă masa de lucru și, apropiindu-se de noi, m-a poftit să ies afară și să respect apartenența la grupă. Am respectat, dar am simțit mereu privirea lui, în grupa mea. Băieții care s-au prins m-au luat în vizor și nu m-au mai slăbit.

„Măi, acesta-i mâncător de studente, nu-l subestima!”
N-a mai fost nevoie de vigilență. Omul a fost domn și s-a purtat ca atare.

În rest, de dimineată până seara împreună, la Operă, mai rar la câte un film, la Poetzi, la ping-pong, la meciurile de fotbal ale echipei preferate, Poli, bineînțeles, la cele de handbal în 11, unde Timișoara era în topul Europei, prin parcuri și, la o mică cofetărie din Fabric, pentru cea mai bună cremă de castane cu frișcă, descoperită întâmplător, în căutare de ceva gustos. Nu prea aveam noi bani, dar pentru așa ceva mai economiseam câțiva lei.

Așa ne-am pomenit în vacanța de iarnă, fiecare la el acasă, eu la Oradea, ea la Sântana.

- Hai și tu la Oradea, la tușa ta, mergem la Felix sau, și mai bine, la Episcopia, la valuri. Te prezint și la ai mei...

- De ce să mă prezinți la ai tăi?!, ca ce?

- Ca prietenă, colegă...

- Nu, mă duc la mama, e singură, poate vine și frate-meu, să facem Crăciunul împreună...

- Vine și extrema de la U?...

- De unde să știu ce face? El e la Cluj, eu la Timișoara...

- Știe de mine?...

- Știe ceva... nu știu de unde a aflat...

- Veștile importante circulă repede...

- În Timișoara știe multă lume de noi..

- Te deranjează că se discută?...

- De ce?!...nu facem nimic rău..

- Din contra, eu zic că e bine, nu crezi?...

- Da, sunt protejată de șmecheri... și ne și mai distrăm... e bine...

- Mai și învățăm împreună...

- Da, cu tine mai poți să înveți ce?!, orașul poate?!...

- Bine că ai spus bine și nu rău...

- Să-ți scriu?...

- Dacă vrei, dar nu prostii... ce faci, și atât...

În vacanță am mâncat pe rupte, am jucat ceva baschet la sală, venea și Orest, am vrut să patinez, dar patinoarul nu era suficient de înghețat, i-am scris, nu mi-a răspuns. Vremea a zburat și ne-am reluat parteneriatul fără probleme, fără întrebări. Doar una singură.

- Ai primit scrisoarea?

- Da, sigur... a citit-o și mama... să-i fi văzut grimasele...

- De ce?...nu i-a plăcut?!

- Nu, m-a întrebat cine-i aiuritul care-ți scrie... atâta le-nvârte că nu a înțeles nimic...

- Și?, ce i-ai zis?...

- Că ești puțin aiurit dar că vorbești frumos cu mine și că mă protejezi de golani de pe stradă...

- M-ai prezentat pe post de bodyguard... hm!...nu i-ai spus că suntem prieteni?!

- I-am spus că suntem colegi... ce tot îi dai cu prieteni?!

- Am să inventez un alt termen mai potrivit, să-l accepti și tu...

- Ce termen?!

- Încă nu l-am inventat, am să-l strecor pe neobservate, bine?

Frig, nefrig, noi ne-am continuat programul... ea cu o căciuliță pe cap, eu cu pletele în vânt. Și s-a întâmpat neprevăzutul. O sinuzită acută, cu infernale dureri de cap. Iradiere locală, prescripții de neacceptat, suferință stoică. Mi-a trecut ce mi-a trecut, dar am rămas cu sensibilitate pe viață. Căciulă tot nu mi-am luat. Nu cadra!? Vârstă, minunată vârstă!...

Stăm noi ce stăm despărțiți în amfiteatru așteptând cu nerăbdare terminarea cursului, dar colo sus, la cucurigu, au apărut semne de întrebare și pentru Orest. Cum sta mereu în spatele celor două scrimere, privirile uneia, ale Doiniței, au început să poposească cam insistent pe chipul chipeșului meu prieten. Eu, stând cu spatele la ei am rămas surprins să aud, pe surse, evenimentul zilei.

- Țștia-s cuplați și tu habar n-ai...

- „Ai, mă!...Fata-i măritată, ce v-a apucat?!

- Tu cu Babi a ta, nu mai ești la curent cu nimic. E așa cum îți spun!...

Și așa a fost să fie.

- Și de Lelia n-ați aflat nimic, că tot în spatele meu stă și ea?

- Atenție cu Lelia... e în „tratative” cu un conferențiar, ăla de la electrochimie...

- OK!, bine că nu sunt liber...

- Că bine zici... Lelia e o atracție de gradul zero... ai grijă cu glumele cu care îți place să fandezi...

- Mulțam, amice, o să am...

Dar cum timpul nu stătea pe loc, a venit primăvara, noi tot așa, împreună, a venit și vara, cu plecările la practică. Eram în grupe diferite, am primit repartiții diferite. Eu, la Câmpia Turzii, la Industria Sârmei, Ea, la Arad, la Astra Vagoane. Amândouă întreprinderile erau de prim rang, neputând fi refuzate, de dragul refuzului. I-am propus să ceară mutarea la Industria Sârmei, mi-a replicat că la Arad va sta la rude și a rămas neînduplecată. La Câmpia Turzii aveau secții utile practicii noastre, la Arad, cel mult ciocănitul boghiurilor. Aveau și ei de toate, laboratoare de control analitic, dar eu visam Cheile Turzii. Și așa a rămas. Ea la unchiul Tibi, matematician de forță, eu, pe valea Cheilor, unice pentru a urca în patru labe și a coborî patinând pe fund. Ea mânca în familie, eu, la o cantină muncitorească, oricum mai bună decât cea de la Poli, cu amicii din grupă. Bineînțeles, nu puteau să nu profite.

- Ce mai știi de Babi?!...cum de n-ai adus-o cu tine?...o să fie greu, nu?...

- Taci, măi!, o să urcăm pe munte fără cicăleală, o să mergem la seratele muncitorești ale sârmarilor, o să...

- O să ne uităm după puștoaice, chiar, ai văzut cum te mănâncă din ochi Iolanda, adică Ioli, unguroaica de la laborator... nu e rele, nu, nuuu...

- Până nu mă sărută, nu e nimic de privirile ei...

- Hopaaa! Ziceam că n-ai remarcat-o...

- Hai să pregătim o plecare pe Chei... abia aștept! Să facem rost de ceva saci de dormit, poate rămânem peste noapte... or fi având ăștia așa ceva la Clubul Sportiv...

- Bineee, ocupă-te puțin de Ioli, precis știe... poate vine cu noi... pare isteată...

- Dacă mă mai sâcâiți mult, plec singur pe munte... acum mă duc să arunc puțin la coș... am văzut câțiva băieți care chiar știu baschet...

- Ioli nu face baschet, ea-i cu ascensiunile...

- Măi, tu toate le știi?

- Eu îs cu informațiile... cu înălțimea mea, fac și eu ce pot... dacă aș fi avut cei 2 metri ai tăi, altfel aș fi discutat acum cu voi...

- Dacă aveam 2m, acum eram în Lotul Național...

Mai în glumă, mai în serios, viața a început să intre pe făgașul ei. Acum când scriu din amintiri, trebuie să recunosc un fapt cu iz de derizoriu. Am avut industrie autohtonă, lucram pe export de la egal la egal, dar, răul pe care l-a provocat Petrică Roman calificând industria românească „o grămadă de fier vechi”, în calitatea sa de premier, este astăzi la vedere. S-au dezmembrat uzine, s-au

„valorificat” secții la fier vechi, au apărut milionarii postrevoluționari, a apărut liberalismul de tip nou, am făcut ”capitaliști” gata să-și vândă Țara. Iarăși o iau pe urmele lobului peste timp al lui Gogu Viziru, uitând că rememorez câte ceva din viața reală a unui ”student-inginer”.

Și am plecat spre Cheile Turzii, trei băieți și-o fată, adică Ioli. Și ne-a fost de folos, băieților, vreau să spun. Nu era chiar o simplă amatoare, era obișnuită cu excursiile pe munte. Se cățara și cobora precum o căprioară, nu vorbea la urcuș, râdea cu poftă la coborâș, de noi bineînțeles. Frumusețea este copleșitoare. O vale obrăznicuță, strecurându-se zglobiu printre versanții pe care i-a și creat, obligându-te să practici o atenție distributivă, între bolovănișul gata să-ți sfărtece picioarele și priveliștile ametoitoare ale crestelor de pe stânga sau dreapta cursului. Te obișnuiești, neavând habar de ce se acumulează în mușchii solicitați, febra, etalându-se abia după relaxarea în noapte. Totul este să nu te oprești, să nu te întinzi pentru un dram de odihnă. Dar această plimbare nu poate rămâne singurul scop în sine. Crestele te îmbie, vrei să urci, să cucerești frumosul și, abia colo sus să-ți permiți luxul unei binemeritate, dar înșelătoare relaxări. Și am pornit-o în sus, pe deal. Ușurința cu care Ioli conducea operațiunea urcând în liniște, permițându-și doar câte o aruncătură de privire peste umăr, pentru a nu ne pierde și a ne încuraja, era imboldul care ne ținea încă în picioare. Un

singur găfâit a precedat zgomotos cuvintele de disperare ale unuia dintre cei trei, fără nume, eram colegi doar, ne-a oprit pe loc.

- Regret fraților, mergeți voi după capra asta, eu rămân pe loc și mă întorc... Gata cu ascensiunile!

- Dacă rămâi, stai pe loc până ne întoarcem noi... nu poți coborî singur, e mai greu ca la urcare!

Și a rămas, iar noi am urcat până am dat de o culme mai plată, sculptată ca pentru noi de vântul și ploile, nelipsite prin aceste locuri aparent odihnitoare, de-a lungul vremurilor. Fenomene carstice, dacă nu mă înșel, de eroziune eoliană.

Ajunși pe culmea ademenitoare pentru un pui de somn, ne-am întins la soare, dar ne-am ținut treji urmând sfatul antrenoarei. Era puțin jenant s-o vezi relaxată, pusă pe vorbă, avidă să afle totul despre noi, noi fiind doi în total. Era volubilă dar cu o voce subțire-subțire, ca de copil. Nu știu ce mi-a venit și i-am spus Pițigoi. S-a uitat urât, apoi a râs, apoi a spus că-i place. Și așa a rămas cu porecla până la terminarea practicii.

După vreo oră de relaxare controlată, fără somn, am purces la coborâre. Ei, aici a început circul. Una e să urci bine aplecat în față și, cu totul și cu totul altceva, să vezi panta coborând vertiginos și obligându-te să frânezi din călcâie, cu corpul aplecat ușor, dar nu și plăcut, pe spate. Ai impresia că ți se rupe mijlocul și faci ce faci și te așezi în fund. De așezat te așezi, dar cum să te mai ridici?! Pe Ioli o apucase râsul, și Zău, nu era de râs. „Se poate

coborî și așa, la nevoie" ...Și am ascultat sfatul și am pornit-o la vale, pe fund, sprijiniți în palmele, deja zdrelite, și folosind călcâiele pe post de frâne. L-am găsit și pe al treilea, dormind dus. Un scurt popas și am luat chinurile în piept, atenți la fiecare mișcare, temându-ne de o rostogolire. Nu s-a produs, dar primul popas l-am făcut lângă susurul liniștit al șuviței de apă. Spălare, uscare și, un râs, nu, un hohot. Ioli și-a oprit privirea pe pantalonașii noștri în zdrențe. Nedumeriți, ne-am mângâiat fundurile și am înțele. Nu prea mai erau mascate.

Parcă erau găuri de cașcaval. A fost măreț! Ne-am lăsat bluzele să atârne mai jos de talie și duși am fost. Ne-am oprit la cantină pentru despărțire. Cred că arătam jalnic, judecând după semnele de mirare din ochii trecătorilor neavizați. Ioli m-a sărutat pe obraz, iar eu, ca să mai anim atmosfera de sfârșeală, am sărutat-o de-adevăratelea. Au urmat zile pline cu laboratoare, cu baschet, cu hoinăreli prin împrejurimi și o singură excursie la Turda, cu trenul. Peste tot aveai ceva de văzut, de peste tot rămâneai cu ceva. Ioli încântată de poreclă, la despărțire mi-a dat o poză pe care a scris "De la Pițigoiul tău scump și drag" și m-a sărutat și ea de-adevăratelea.

M-am întâlnit cu Babi la Oradea. Mi s-a părut că trecuse un veac de la plecarea la practică. Era bine dispusă, stătea la mătușa ei Matzuș, româncă din neamul Grozeștilor, dar rupând-o mai mult pe

ungurește, sau cel mult într-o româno-maghiară hazlie, și la un unchi bonom sută la sută.

Mi-a povestit mult despre sejurul la Arad, despre ciudățeniile profesorului de matematică, unchiul Tibi, despre uzina de Vagoane, cu care România s-a mândrit cândva. Am luat-o spre parcul care ducea la cimitirul Rulikovski, am ajuns și la cimitirul atât de iubit de elevi și eleve, reclădind cumva atmosfera adolescentină a apartenenței noastre la cele două licee, perioadă în care, de fapt nu ne-am cunoscut. Ne-am întors, am trecut pe lângă fiecare liceu, Gojdu și Oltea. Aveam amintiri frumoase, cunoșteam orașul ca-n palmă, am tot depănat. Am dus-o la Catedrala Romano - Catolică, sediul primelor mele concerte simfonice, sediul unui centru cultural muzeistic de prim rang, muzeul culturii, al istoriei, astăzi în clădirea adiacentă catedralei. Totul s-a desfășurat după dorul meu de Timișoara, de prezența noastră permanentă în cuplu, termen alarmant pentru Babi, de respectul, pe care-l impuneam oriunde, pe străzi, prin parcuri, la facultate. Dar tăcerea premergătoare furtunii trebuia să se curme.

- Și tu, ce-ai mai făcut pe la Câmpia Turzii?, nici nu prea știi pe unde e...

- Da, întrebare de 50 de puncte...

Și ca făcut, ca să-i demonstrez sinceritatea mea proverbială, dar și reproșul pentru refuzul de a mă urma la practică, i-am arătat poza cu pricina, aia cu „Pițigoiul tău scump și drag” fără să mai apuc să

mai intru și în detalii. Nici că am mai apucat. Mi-a spus că pleacă la Sântana, că ar fi bine să n-o mai plictisesc la Timișoara, *und so weiter...* Ce s-o mai prezint la ai mei, ce să mai fac o vizită mătușii sale?! Ne-am despărțit șifonați, dar vina îmi aparținea doar mie. Ea îmi povestise de cum petrecuse vacanța în familie, eu, de cum am urcat pe munte cu Pițigoiul meu scump și drag! M-am trezit prea târziu din gafa făcută. Ne-am despărțit la ușa mătușii, ea tristă, dezamăgită, eu, furios pe mine. Un an de facultate în care am jucat rolul îndrăgostitului spășit, curgea pe Valea Sâmbetei. Și, totuși, am intuit un semnal... Babi se aștepta la altceva de la mine... să fi fost o atracție aparte, ceva la prima vedere?! N-am mai avut chef de Oradea. Un pretext banal și am luat trenul spre Timișoara. În gândul meu repetam, mai mult sau mai puțin convins, "ea este de vină".

În prima zi de reluare a cursurilor, cu o moacă de „mea culpa”, la cantină m-am strecurat lângă ea. Banalități, indiferență, ca pe vremea când ne-am cunoscut.

- Vrei să, te duc pe jos până la Piața Unirii ...
- Acolo vreau și eu să mă opresc, la Dom...
- Hai să mergem, e frumos afară...

Și am pornit-o ca mai ieri, cu servietele după noi, cu încercările ei de a recunoaște locurile dragi din copilărie, cu încercările mele de a restabili, cât de cât atmosfera pierdută și, de ce să n-o recunosc, cu speranța, dar și disperarea în suflet. Am intrat în

Domul Catolic, cum era cunoscut, ea în față, în genunchi, eu, în ultimul rând, fixându-l pe Sfântul Anton, cel cu copilul în brațe, de lângă peretele din stânga mea. Am plecat spre Fabric, spre locuința cerberului, a unchiului Andrei.

- Ești supărată pe mine?!

- De ce să fiu?!...ca ce?!...și eu aș fi putut să mă distrez, dacă aș fi vrut... suntem doar prieteni-colegi... e vreo problemă?!...

- Nu, eu sunt vinovat... dar nici tu nu trebuia să refuzi să ceri Câmpia Turzii... ar fi fost frumos!

- Ce să fie frumos?!...iar o iei de la început?

- Nu, nici vorbă... de fapt nici nu s-a sfârșit...

- Tu ai imaginație, nu glumă!

- Ce!, nu se poate să-mi placă ceva?!

- Ce, eu sunt ceva?!

- Nu, ești cineva care m-a întors pe dos!...îmi placi și pace!...mă simt bine în postura de îndrăgostit...

- Du-mă acasă!, te rog... Tu te crezi la Oradea?!...

- Nuuu!, la Oradea nu dădeau fetele pe mine nici cât pe o ceapă degerată...

- Ai că ești nostim!...Ha, ha ha!... tu și cu Orest al tău...

- Babi, pe atunci eram copii, năzdrăvani, dar copii... Aici, te-am întâlnit, te-am îndrăgit, l-am pierdut pe cel ce-am fost în închipuirea oamenilor, m-am maturizat, și, și toate astea datorită ție.

- Chiar că-i bine să iuțim pasul și să ne alegem alte subiecte pentru hoinăreală... Bine?!

- E bine, chiar dacă nu-mi surâde... Culmea, toți care ne cunosc, de aproape sau din privire, ne știu împreună... Să-i dezamăgim?

- Bine că am ajuns acasă, cu tine nu mai termină omul... care împreună?!

- Uite cum porțile deschise ale parcului ne invită... Ce zici, intrăm?

- Vrei să dea unchiul meu peste noi?

- Dacă ăsta-i singurul motiv, accept reținerea ta și te pup.

- Cum să mă pupi?!, ți-am mai spus că ești lud... nu-mi plac prostiile tale!

Și n-am mai pupat-o, dar măcar am continuat de acolo de unde rămăseserăm. M-am așezat singur pe o bancă și m-am mirat de chipul meu din oglinda sufletului. „Te-ai schimbat, Bob, ai îmbătrânit...”

Așa s-a încheiat un nou un capitol al periplului meu cu deja perimatul „N-a fost să fie” al unchiului Alex.

Un nou drum, o altă speranță... nimic nu a fost tăiat în carne vie, cum mă așteptam.

Da, am ieșit cu bine la liman. A fost de învătătură, dar și de satisfacție. Făcusem o gafă de neiertat și totuși, la întoarcerea la cursuri, am regăsit atmosfera de la plecare. N-am făcut un pas înainte, dar nici n-am dat înapoi. Babi asta era o enigmă pentru mine. Arăta cum arăta, adică trăsnet, atrăgea privirile roi, dar nu mă lăsa singur, la timpul cât îl petreceam împreună, te puteai și plictisi unul de altul de atâta cuminenie, dar continuam „parteneriatul” nostru, fără ezitare.

Ocoleam cuvântul „împreună”, nu ca să nu mă audă cineva, dar, în principal ca să nu-l audă ea. Vorba ei “cum împreună?!...” Ei, prietenii continuau să mă tachineze, să mă întrebe ce a făcut ea la Arad, la practică, dar știind unde băteau, îi ignoram. Simțeam că ne respectă, că pentru ei eram „împreună”, ceea ce-mi conferea o postură de siguranță, fiind, în general scutit de ingerințe.

Ea, ca de obicei discretă, nu făcea nici o aluzie la practică, cu o singură și nevinovată excepție, când, tam-nesam m-a întrebat ce mai știu de Pițigoi. Eu, care mă liniștisem, am avut, dacă nu un șoc, atunci măcar o presimțire.

- Habar nu am, n-am scris, nu mi-a scris... un episod infantil...

- Ei, chiar infantil nu prea a fost... nu trebuie să te jenezi... să-i spunem un accident adolescentin fără urmări, nu?!

- N-a fost nimic, chiar nimic care să merite să mai fie semnalat, pe bune!

- Stai liniștit, nu mă interesează, doar nu suntem „împreună”, vorba ta preferată.

- Aș vrea să fie vorba mea preferată, dar mi-ar trebui susținerea ta, nu?!

- Asta nu!...suntem colegi și atât!

- De acord! Sunt în minoritate...

- Cum adică în minoritate... Ce eu sunt mai multe?!

- Păi ești... Ești Babi, ești colega mea, ești mâncată din ochi de alții, ești Muza mea, să știi că scriu versuri dar le și rup, ești tot ce am mai frumos pe lume... Da, ești multe!

- Tu chiar ești lud... nu poate vorbi omul cu tine... sărmane, ești atât de singur încât nu pot răzbi cu tine... suntem mulți amândoi, cu tot atât de multe idei diferite fiecare ceea ce nu ne poate aduce „împreună”...clar?!"

- Clar, frumoasă prințesă...

- Vezi?, iar o iei razna... Ce prințesă?!...

- Am spus, frumoasă, nu oricum, și chiar ești... de aceea sunt, nu știu cum să spun,... după tine. Mai bine n-o spun!

Cam în acest spirit curgeau lucrurile între noi și, încet, încet, am mai depășit o iarnă. Era a doua, după toți, eram "împreună", noi mergeam cot la cot, și atât, dar ne simțeam bine, dovadă că, noi continuam "parteneriatul" colegial. Și am dus-o așa până prin iunie când vremea frumoasă a permis organizarea spectacolelor în aer liber, prin Parcul Trandafirilor, care urma cursul Begheului, începând de nu știu unde și oprindu-se prin Fabric. Noi îl cam știam pe de rost. Rigoletto, sub cerul liber, pe o scenă judicios amenajată, cu bănci pentru spectatori. Printre aceștia, studenții era chiar fruncea. Cântau, marele bariton Goangă și tenorul de excepție Bădescu, alături de formația îndrăgită a Operei din Timișoara. Studenții năvăleau fără probleme, adică, fără probleme, alergând împrăștiați de colo-colo, imposibil de oprit. Noi am încercat să ne strecurăm ținându-ne de mână, dar cum alergatul în doi nu ne prea ajuta, am fost invitați să ne oprim pentru controlul biletelor.

- Ce bilete, tovarășe?! O conduc în față pe fiica lui Jean Bădescu... trebuie să asiste la spectacolul tatălui ei din primul rând, printre invitații protagoniștilor... Hai, zău, că am întârziat și așa prea mult!".

- Hai, treceți și nu mai încurcați circulația... avem destule pe cap!

Am ajuns la bănci, ne-am înghesuit, n-am întâmpinat rezistență, dar nici de prea multă politețe nu am avut parte. Era bine, abia că puteam

sta și noi ca o pereche, ca niște „împreună” fără obiecții din partea fetei lui Bădescu. Pot spune, și acum, după atâta amar de vreme, că simțeam furnici la fiecare intrare a orchestrei, la fiecare intrare a soliștilor. Erau grozavi! Goangă era la el acasă. Tuna pe scena deschisă neavând nevoie de acustica unei săli. Bădescu idolul vremii, cu vocea lui de tenor dramatic, obliga asistența la o liniște care venea, parcă, din altă sferă. Se juca cu acutele concurând cu orice tenor de factură lirică. Când Goangă a început monologul cu *„O natură, ce om netrebnic ați făcut din mine.. să nu poți, să nu vrei decât a râde...”*, explozia care plutea în văzduh s-a dezlănțuit ca o furtună de neoprit. Numai vocea lui Goangă nu a avut de suferit. Trecea de la dramatism la umila îndurare cu o naturalețe de mare artist. Rolul lui Rigoletto părea creat de Verdi pentru el. Era fascinant, era de nedescris. Tot spectacolul era pregătit la un superlativ greu de prins într-o viață de om. O spun acum, când atracția pentru spectacolul de operă mi-a oferit șansa de a-mi îmbogăți „repertoriul” meu de audiție nesperat de mult. Dar, să mă întorc la spectacol, să mă opresc la scena cvartetului din fața geamului tavernei. Din interior răsună vocea ușuraticului Duce, cu acea *„La donna e mobile...”* atât de fredonată de asistență la plecare. În față, nefericitul Rigoletto, copleșind cu dramatismul vocii sale, participarea întregului cvartet.” Conform libretului, scena trebuia să se desfășoare într-o atmosferă dramatică, în mijlocul

unei furtuni dezlănțuite. Și, furtuna s-a dezlănțuit. Tunete și fulgere înspăimântătoare, asociate cu o ploaie torențială, ne-au apropiat unul de altul.

Babi, speriată, mi-a strâns mâna cu o forță nebănuită. Spectacolul coborâse parcă din Iad. Totul continua fără nici o intenție de a opri spectacolul. Soliștii au dat un examen greu de imaginat, la cote de supranatural.

Un fulger, ieșit din comun prin intensitate, i-a luminat fața înspăimântată, ne-am privit, i-am mângâiat obrazul și am primit un sărut pe obraz. Apoi ne-am sărutat de-adevăratelea. În acel moment, încă mulțumind Cerului pentru furtuna, parcă trimisă pentru noi, mi-am spus că, vrea, nu vrea, vom rămâne „împreună”. Ce credeam eu era una, dar ceea ce nu am făcut, era alta. Am evitat acest cuvânt magic, neștiind ce mai credea ea. Important a fost că după spectacol, cu ploaia oprită din senin, uzi learcă, am hoinărit până noaptea târziu, eu ținând-o după umeri, ea căutându-mi privirea și, parcă, sărutul care întârzia. Eram o pereche ce se ascundea de gura lumii, ca și cum o mai puteam opri. Important este că nu ne bârfeau, ci ne admirau, invidiau pozitiv. Mai puțin grijuliul unchi Andrei.

A fost un moment important acel spectacol cu Rigoletto, mai ales că se apropia practica de vară și speram să evit situația din anul I. Și am rezolvat-o „împreună”, alegând Zlatna, alături de un grup de la Anorganică, plin de vervă, de voie bună. La acea

oră Zlatna nu ne spunea mare lucru. Știam că era într-o zonă muntoasă, bogată în rezerve minerale, cu o industrie metalurgică cam arhaică, dacă nu chiar jalnică, cum ne-o prezentau asistenții însoțitori. O zonă poluată.

Am plecat cu grupul, veseli, zgomotoși de veseli. Trenul era al nostru, chiar dacă mergeam la clasa a II-a. De la Timișoara la Arad, de acolo la Sebeș, apoi cu alt tren la Alba Iulia. Treizeci și ceva de kilometri până la Zlatna i-am făcut cu autobuzul. Era și o mocăniță arhaică, dar nu s-a potrivit programul. Știam că o vom face pe parcurs. Era romantic. Zlatna, de la cuvântul slav „zoloto”, aur, simbolică denumire a regiunii, cunoscută și exploatată de pe timpul romanilor pentru aur, a păstrat în memoria istoriei noastre denumirea de Ampelum.

O regiune de o frumusețe rară, având baza așezată, parcă, pe linia ferată dintre Deva și Sebeș, și forma unei căciuli îndreptate spre Nord, în cadrul căreia se înghesuie minunate bogății minerale în frunte cu mineralizațiile de cupru și aur. Zona întreagă nu știu dacă ocupă o suprafață mai mare de 3000 kmp, ascunzând în subsolul ei bogății minerale deosebit de valoroase, dar și creatoare de surse de poluare datorate tehnologiilor de exploatare și prelucrare pretabile la acea vreme. Zlatna, ca atare, este așezată într-o depresiune ce desparte munții Metaliferi, din Vest, de munții Trascău din Est, întinzându-se precum o limbă

lungă, pe cursul râului Ampoi, pe vreo 25 de kilometri.

Primul lucru care ne-a izbit neplăcut a fost mirosul greu de sulf din atmosferă. Un combinat metalurgic vechi, Ampelum Zlatna, producea pe lângă cupru de convertizor, acid sulfuric, diferiți sulfati, aluminiu. Începuturile prelucrării cuprului se află la jumătatea secolului al XVIII-lea. Ceea ce am prins noi era rezultatul transformărilor din anii cincizeci când, în locul vechilor cuptoare de prăjire a minereurilor sulfuroase au apărut primele cuptoare Lurgi și altele cu vatră, permițând obținerea de mate cuproase cu aur și argint. Acest combinat constituia principala sursă de poluare plasând Zlatna în fruntea topului centrelor industriale poluante din Ardeal. Era partea cea mai neplăcută a prezenței noastre ca studenți-ingineri practicanți. Mai era și atitudinea deloc binevoitoare a personalului tehnico-muncitoresc față de „filfizoni” ca noi. Nu că ne sinchiseam, dar deseori eram supuși unui „examen” sui generis, provocator. Partea bună de care beneficiam sta în laptele antidot de care beneficiam și pe care am învățat să-l bem ca apa, fără nici un alt suport alimentar. Salvarea o găseam în biscuiți cu rahat, pe care le procuram la Alba Iulia unde făceam curse cu mocănița, prilej de relaxare binevenită. Mocănița avea o istorie veche de peste 100 de ani, Zlatna fiind prima localitate din Ardeal care a beneficiat de o „Mașină cu Aburi” de 16 CP.

Eram tineri, scăpați de ani de zile de adolescență, ne consideram maturi, dar ne comportam uneori precum copiii mai mari. Relațiile dintre noi erau excelente, singurul „cuplu” din grup, acceptat ca atare, era cel dintre mine și Babi, însă, realmente, din decență, nu ne depărtam de grup. Eram mereu împreună, dar față de Timișoara, unde cutreieram orașul doar în doi, aici nu ne puteam permite așa ceva. Am folosit cuvântul „cuplu” pentru a evita atât de controversatul „împreună”, respins cu atâta hotărâre la Timișoara, de Babi, bineînțeles, chiar și după spectacolul cu Rigoletto.

Am pomenit de locul fruntaș ocupat de Zlatna între cele mai poluate orașe din Ardeal, dar trebuie să spun, că pe această relativ mică suprafață a căciulii mineraliere, cum am numit-o, au existat multe alte locuri demne de luat în seamă, chiar și acum, când scriu aceste rânduri. Și spre Brad, la Gura Barza, și spre Abrud, și mai ales dincolo de Abrud, la doar 10 -12 km distanță, la celebra exploatare minieră de la Roșia Montană. De-a lungul vremii s-au aplicat tehnologii care mai de care mai poluante, ca să pomenesc doar de două: amalgamarea aurului și extracția prin cianurare. Atât Mercurul, cât și Cianura, folosite așa cum s-au folosit, cu o imprudență crasă, cu incompetență condamnabilă, dictate doar de considerente strict „economice”, au contaminat zone largi exploatate, dar și zone adiacente. Iazurile de decantare stau și

astăzi mărturie a pericolului ignorat și pot ridica probleme serioase de oportunitate în intențiile de redeschidere a lucrărilor prin aceleași procedee tehnologice distrugătoare. În astfel de zone hoinăream în căutarea splendorilor peisagistice și a aerului curat, fără nicio atenționare profesională. Nu că nu era o poluare nimicitoare, ci, din păcate, păcat criminal, nu era permis subiectul la dezbatere. Ne consideram maturi, dar în domeniul protecției, eram niște copii naivi, trimiși în jungla incompetenței îndrumătorilor noștri.

Dar, să revin la imaturitatea maturității noastre, etalată pe parcursul întregii luni cât a durat practica. Am mai spus-o, întreaga zonă se bucura de un peisaj magnific, iar pentru noi, asta prima. Ne băgam fără teamă prin locuri recunoscute ca oaze ale iadului, convinși de imunitatea vârstei ce o aveam. Chiar și în perimetrul combinatului metalurgic, împinși de curiozitate, de inedit, și de nevoia luării unor notițe pentru rapoartele de încheiere ale practicii, ne „băgam” peste tot, asmuțind clasa muncitoare și atotștiutoare, împotriva noastră. Nu era o problemă știind că, acolo, nu ne vom mai întoarce. De fapt practica asta ne ajuta în lupta ulterioară cu repartițiile de absolvire.

În acest perimetru prea puțin ademenitor, se mai întâmplau și "evenimente" mai puțin familiare pentru de-alde noi. Mi-aduc aminte de o situație care, cu toată "maturitatea" noastră, ne-a lăsat cu

gurile căscate. Am întâlnit un puști de vreo 3-4 anișori, drăguț foc, care se juca prin împrejurime, de unul singur, stârnind râsul unor găligani mai mari. Puștiul împingea cu mâna stângă chiloteii în jos și, cu mâna dreaptă se freca de zor, pe unde nu-i voie. Intrigat, unul dintre noi l-a întrebat

- Ce faci tu, acolo, Neluțule?!
- Mă futez.
- Ce ai spus?!... de ce faci asta?
- Îmi place, mă gâdilă...

Nu eram noi la vârsta ușilor de biserică, dar am rămas, fete și băieți, într-o stare totală de confuzie. Găliganii râdeau hohotind, ceea ce ne-a trezit cumva la realitate.

- Măi, băieți, de ce faceți așa ceva cu un copil?!... al cui e?

- Nu vă băgați... are părinți... râd și ei...

Pentru noi, cât eram noi de trecuți prin viață, cât eram de prieteni între noi, întâmplarea a fost un șoc și a creat o stare de jenă. Avertismentul găliganilor era însă fără echivoc. „*Veniți voi cu aere de ingineri să ne apostrofați?!?...*” Cel puțin asta am înțeles noi.

Bine, Zlatna avea și o altă fațetă, care arunca zona combinatului, cumva, în afara "orașului", marginalizând-o, trimițând-o în lumea mahalalelor. Economic prezenta un interes de netăgăduit, dar cultural-turistic era un avertisment malefic. Zlătenii se lăudau însă cu un trecut al locului ce vizează chiar epoca bronzului. Muzeul de arheologie era o

mândrie prin numărul impresionant de exponate. Epoca de „aur” a exploatării prețiosului metal de către romani, istoria așezării romane Ampelum, existența unei bogate activități miniere desfășurate neîntrerupt din a doua jumătate a secolului XVIII și până-n zilele noastre, toate reflectate în materiale de o importanță istorică deosebită, confereau credibilitate mândriei celor care populau acest colț dăruit de Dumnezeu și hăituit de Diavol. Și natura, despre frumusețile căreia am tot pomenit, atenua vâlul de ceață sulfuroasă care ridica semne de întrebare în sufletele de nestăpânit ale turiștilor „incorijibili”, cum se autointitulau chiar ei. Dintre multiplele rezervații naturale care atrăgeau drumeții „bolnavi”, una m-a impresionat fără rezerve. Cheile Caprei.

Cu un an înainte mă desfătasem hoinărind, urcând și „coborând” prin Cheile Turzii, un spectacol de neuitat, cu întâmplări și mai și. Cheile Caprei, un unicat al comorilor oferite de natura Zlatnei, de care administrativ aparțin, ca întregul sat Feneș de altfel, sunt de dimensiuni relativ mici, pe o lungime de cca. 1 km, unde „prăpastia” pe firul căreia te încumeți să mergi, la sute de metri adâncime, te înfioară prin apăsarea ce o simți exercitată de pereții, abrupti, sălbatici, calcaroși, prelucrați de vremea în asociere cu ploile și vântul nelipsit pe această văioagă. Superb și puțin înspăimântător, pentru niște amatori mândri doar de cărțile lor de vizită cu impresionantul „student-

inginer" și de un dor nelimitat de viață. Într-adevăr, gândirea noastră, visurile, nu aveau opreliști. Vorba spectacolului cu Rigoletto, nici ploaia torențială, nici fulgerele și tunetele înspăimântătoare nu ne puteau influența, și nici opri, în pomirile noastre romantice, pline de dragoste. Visam și iubeam. În ceea ce mă privește, eu chiar asta făceam și nu mă puteam plânge. Nu eram „împreună” cum ziceam sau vroiam eu, dar eram alături. În practica de la Zlatna ne-am simțit bine, și „împreună” și în grup. Și cei din grup se săturaseră să tot facă aluzii. Acceptaseră statutul. Nu mă recunoșteam în adolescentul de altădată, dar mă simțeam bine ca matur. Începusem să visez la mai mult. Ne-am înfruptat din tot ce avea Zlatna să ne ofere. Babi era încântată de Biserica romano-catolică *Sf. Ioan Nepomuc*, o adevărată surpriză pentru ea, eu, mândru de Biserica Ortodoxă *Adormirea Maicii Domnului*, zidită în secolul XV-lea, gotică la început, barocă mai apoi, cunoscută pentru pictura murală din interior, aparținând și ea secolului XV. O admiram pentru pioșenia ei față de catolicismul romano-catolic, nu vedeam nimic rău în apartenența mea familială la ortodoxism, le asociam pe amândouă în ceea ce astăzi, când scriu, numim Ecumenism Creștin, și nu căutam explicații în a noastră apropiere. Și în familia ei existau greco-catolici, inclusiv mama, împreună cu întreaga ramură a Grozeștilor, născuți la Battonya, în Ungaria, expulzați la Unirea de la 1 decembrie 1918, ramură trădătoare, după opinia

mea de adolescent, din Ardealul anilor 1700 și nu mai știu cât. Atitudinea de atunci, și a ei, și a mea, astăzi s-ar încadra în ceea ce numim „Toleranță!” Eu, am trecut-o cu convingere la dragoste la prima vedere. „Dragoste”, „împreună”, iar umblam pe un teren minat, dar eram atât de convinși de „dreptatea mea”, încât o cultivam, cu convingere, în sufletul meu. Și a venit timpul, bună sau nu, practica ne-a făcut bine la amândoi. Ne-am întors la Timișoara cu tot tam-tamul stârnit de excesul nostru de exuberanță. La acea vreme nu prea știam ce-i oboseala. Vorba ungurului, în traducere românească, „o fo’ bine, dar o fo’ destul”. Timișoara ne-a primit cu brațele deschise, cu străzi, cu parcuri, cu serviete inutile de pline, mai mult și mai nou, cu mersul ținându-ne de mână, cu tot ce a urmat. Ne sărutam rar pe stradă, dar se mai întâmpla. Fiind o toamnă frumoasă iar piețele pline de fructe, în special struguri, am reluat drumul spre Piața Unirii, a Domului cum era cunoscută, obișnuință căpătată primăvara, odată cu apariția cireșelor. Toamnă, frumoasă toamnă! Ne-a împins mai departe. Am luat tramvaiul din Fabric și am pornit în direcția Pădurii Verzi. Era prima tentativă. De la capătul liniei am luat-o pe jos, printr-un interminabil maidan, plin de pietre, greu de străbătut. Pe dreapta clădirea dărăpănată a unui spital, pe stânga câteva blocuri de locuit, modeste ca înfățișare. Noi, în mijlocul acelei, să-i spunem, pieți. Ținteam cu privirile imaginea unei liziere de pădure și iuțeam

pasul, în doi, la braț. Brusc m-am pomenit prins pe după gât, am văzut doi ochi strălucitori și un zâmbet cum nu mai cunoscusem altul și, și ne-am sărutat ca niciodată, cu ochii închiși, orbi la ce se petrecea în jurul nostru. Un zgomot precum cel de pe stadioane, de aplauze vreau să spun, a pus capăt desfătării. A deschis ochii, s-a lăsat ușor pe călcâie, până atunci stătuse în vârful degetelor, m-a privit jenată și a murmurat un „hai, să mergem, te rog, râd de noi...”

- Nu râde nimeni, fii ca mine, zâmbește și agită-ți mâinile în semn de mulțumire! Hai!

În clipa aceea ne-am simțit ca la un meci a lui Poli, la marcarea unui gol... Nu aplauze, ci vacarm.

- Vezi, toți sunt cu noi! De fapt ne îmbrățișează în felul lor. Sunt bolnavi amărâți, lipsiți de orice spectacol. Le-am oferit unul pe cinste... Și ei sunt de acord cu al meu „împreună”...

- Iar vii cu „împreună”?...de unde ai scos asta?!

- Din sărutul tău și răspunsul meu... Nici nu vreau altceva decât să fim și să rămânem „împreună”...

M-a luat la braț și nu ne-am mai oprit decât după ce am depășit liziera... Era frumos, era un aer curat, copacii erau rari, la început, s-au îndesit, iar ici și colo, au apărut cioturi de trunchiuri tăiate cu drujba, la înălțimea unui scaun mai săltat. Am săltat-o pe un astfel de taburet și m-am aplecat s-o sărut.

- Ce faceți voi acolo?! Unde vă credeți? Ce sunteți?

- Studenți, ce să fim?!...am venit să ne relaxăm, nu se vede?!

- Actele la control!

- Aiurea, ai mai văzut studenți umblând cu acte? Ne știe toată lumea. Măine îți aduc o trupă de studenți să înveți să-i recunoști și să-i respecti...

- Mă ameninți?...

- Studenții nu amenință, tovarășe silvicultor. Ai grijă de cei care taie pomii, nu de cioturile astea. Sunt bune de odihnă, dar nu pentru pădure!

- Hai, cărați-vă de aici! Să nu vă mai prind...

- Important e să nu te prindă studenții... Și fii mai blând.

Am plecat dezamăgiți, Babi speriată, eu furios pe propria-mi neputință de bărbat... am făcut același parcurs, am trecut pe lângă spitalul „bunei cuviințe”, am făcut un semn de mulțumire cu brațele înălțate, am primit un singur răspuns, bolnavii noștri fiind la odihnă. A fost o experiență „memorabilă” pentru doi neinițiați în relațiile cu oamenii, cu neprevăzutul unor atitudini.

- Iubire, data viitoare te invit la gazda mea unde ne vom săruta în voie. Sunt zile când toată lumea este plecată, lume formată dintr-o mamă singură și o fiică de vârsta noastră, îndrăgostită foc de un campion la înot. Și ei au avut parte de un incident neplăcut, chiar în Parcul Trandafirilor, sub clar de lună, pe o bancă. Trei indivizi i-au brusc,

campionul, bine făcut, i-a aruncat pe doi peste gard dar a încasat un cuțit în spate de la al treilea. L-a costat cariera de sportiv de performanță. Și asta în plin oraș, orașul invidiat pentru liniștea-i proverbială.

N-a fost prea bine primită invitația mea și s-a soldat, totuși, cu un „mai vedem noi!”

Eram așa de plini de noi încât zilele care au urmat n-au cunoscut nici o schimbare în programul nostru curent. Ne plimbam, ca să nu spun, hoinăream, aceleași trasee, aceleași popasuri prin parcuri cu o singură precauție. Nu mai căutam băncile din zonele întunecate. Din contra, la semi umbră, urmam cutuma instaurată tot de unii ca noi, și-i imitam în lipsa lor de prejudecăți sărutându-ne în voie, în văzul trecătorilor. Unii ne zâmbeau, poate cu invidie, alții se strâmbau, provocând zâmbetele noastre nonșalante. Progresele făcute de Babi mă trimiteau în al nouălea cer. Chiar că mă simțeam „împreună” cu ea, dar fără să mai insist asupra expresiei buclucașe. Iarna lui 1952/1953 ne-a limitat mult câmpul de manifestare la vedere a sentimentelor, dar ne-am descurcat, aplicând deviza nespusă a lui ”mereu Împreună”, oriunde se putea. O primăvară timpurie dar plină de ”noi probleme”, ne-a așteptat cu brațele deschise. Venea anul, fără practică, dar cu perspectiva a două luni de convocare militară, la arma chimică, care ne privea doar pe noi băieții. Reușita practicii de la Zlatna, cu toate minusurile pe care vârsta a știut să le ignore, a

ridicat speranța unei noi aventuri în grup. Era vizat Combinatul de la Târnăveni, un alt gigant al poluării, dar important prin diversitatea activității chimico-industriale. Lovitura primită prin hotărârea instruirii băieților într-o unitate militară, printr-o convocare de două luni, ne-a dat peste cap planurile noastre de petrecere a vacanței "împreună". Eram așa de abătuți încât, pentru a nu știu câta oară, resimt și acum, când scriu, prezența celui "nefast", "N-a fost să fie!" Am așteptat sosirea verii lui 1953 cu emoția neîmplinirii visului nostru, dar și cu speranța puerilă într-o minune, a revocării hotărârii guvernamentale.

Repet: *N-a fost să fie...!*

Nu s-a revocat nici o hotărâre guvernamentală și, bieții de noi, noi băieții, am primit ordinul și foile de drum și am luat drumul Făgărașului, cel mai important Centru Militar pentru Arma Chimică. Eram înțeleși pe grupuri mici, formate pe simpatii, și am ales traseul, care încotro, numai să amânăm clipa debarcării. Nu numai că nu eram încântați de perspectiva cătăniei, dar eram oripilați la gândul răcanilor pe mâna cărora urma să ne pierdem libertatea. Un grup mic, la care s-a alipit și vărul lui Babi, student și el la Chimie Industrială, Iulius Sajnovic, „corcitură” și el, cu mamă din familia Kruchilor. Fiind brașovean și cunoscător al regiunii cu pricina, Iulius a primit sarcina de a alege un traseu mai interesant, și l-a ales.

- Mergem prin Sibiu, ne odihnim pe lacul parcului Dumbrava Sibiului și luăm un tren de noapte spre Făgăraș... e frumos Sibiul.

Așa am făcut și am părăsit Timișoara cu un tren de dimineață. Ideea a fost năstrușnică. Timpul excelent, lacul liniștit, parcul, o adevărată pădure, ademenitor. Ne-am dus la pontoane, am cerut o barcă și am luat cu noi și o „responsabilă”, o fetiță

cel mult de vârsta noastră, drăguță, plină de viață. Fata și noi patru.

- Tu nu te băga lângă fată că te spun lui Babutzi!

- Acum înțeleg cum de te-ai strecurat în grupul nostru... a insistat mult?

- Cine să insiste?!...

- Babutzi, cine altcineva!?

- Nici n-am vorbit cu ea... Ce mai combinație! O șvăboaică și un rus!...eu te accept pentru că joci binișor șah... Care-i scorul între noi?...Ai cam rămas în urmă...

- Doar nu era să mă pun rău cu rudele?!...și tu ești șvab ca și ea, jumi-juma, numai că la ea o jumătate este româncă...ca și la mine, de altfel.

Plimbarea a fost grozavă, am uitat chiar și unde mergem. Am hoinărit prin oraș, singuri, fără fată, am încercat să intrăm la muzeu, la Brukenthal, dar era închis pentru renovare și am poposit, seara, la gară. Eram puțin obosiți așa că am dormit duși până la Făgăraș. Pe peron un sublocotenent întreba de zor „*Cine mai e de la Timișoara?*” Am ridicat câte o mână în sus și ne-am îndreptat, fără grabă, spre cel care avea să ne fie ghid. Ce ghid?! Ne-a luat tare de la început.

- Ce-i cu întârzierea asta?! Trebuia să fiți aici la prânz...

- Păi încă nu suntem cătane... Încă n-avem program...

- Ați primit ordin, ați fost repartizați, din clipa asta vorbiți numai întrebați. Indisciplina, în armată, se pedepsește. Urmați-mă!

- Domnu ofițer, noi suntem, dacă suntem, elevi ofițeri, ăia cu termen redus, vom fi colegi... tratați-ne ca atare, Vă rog!

- Nici o grijă, Domnule cu „termen redus”, de mâine ai să-ți revii, nici o grijă!

Capul răutăților era incorijibilul Teoran. Cam scund, dar rău de gură, mereu pus pe șotii, născut a fi prieten cu toată lumea. El a întreținut o atmosferă pozitivă, ca să nu spun sănătoasă, și la Câmpia Turzii.

Unitatea militară de „Apărare Antichimică”, denumire obligatorie pentru a desemna caracterul neagresiv al armatei noastre, situată într-o zonă periferică a orașului, constituită dintr-o multitudine de cazărmi, clădiri vechi dar inspirând încredere prin robustimea lor, ne-a liniștit în ceea ce privește condițiile de cazare.

Surpriza a venit când am fost conduși spre „dormitoarele” în care urma să ne petrecem nopțile și unele ore de odihnă din timpul zilei. Am spus surpriză deoarece ne-am pomenit în fața unei barăci, mari, dar tot baracă era, în care „cușetele” personale erau niște spații dreptunghiulare, limitate de niște scânduri fixate pe jos între care ”salteaua propriu-zisă” era un strat gros de paie, acoperite cu o pătură cazonă, pe post de cearceaf, peste care mai găseai un fel de pernă umplută cu paie și încă o

pătură cazonă, pentru învelit. La cap, o poliță lată pentru lucruri personale, sub care intrai cu pernă cu tot, cu mare grijă să nu dărâmi „etajera”. Ni s-a explicat că trebuia să ne aflăm în condiții de campanie ceea ce nu ne va strica în instruire. Tot șirul de „cușete” era lipit de peretele din spate al barăcii. În fața cușetelor era culoarul de la intrare, lat cam de trei metri, pe al cărui perete erau fixate cuiere pentru atârnat haine și întregul harnașament – un rucsac mare, plin cu tot felul de lucruri „specifice”, așa li se spunea, pentru apărarea antichimică, pelerine din plastic transparent, lopată și nu mai știu eu ce. Ba știu!, o mică rachetă de semnalizare, manevrată manual. Oricum, greu, dar obligatoriu pentru ținuta „specifică”. Mai aveam și o pușcă, un ZB, cum am învățat să-i spunem, fără muniție de război, care se distribuia doar la trageri. Cartușele oarbe se distribuiau și ele doar pentru manevrele de instruire militară cu scopul declarat de generator de zgomot, tot „specific” și de recul. Totul trebuia învățat din mers într-o atmosferă „specifică” de război.

Două termene „specific” și „apărare” erau obligatorii în vocabularul care desemna caracterul de apărare al armeei chimice din armata română. Cum eram grupul întârziaților, am fost duși la depozitul de îmbrăcăminte și echipamente, am predat hainele civile și ne-am echipat și înarmat ostășește, ca duși înapoi la baracă să avem ce să dăm jos de pe noi. N-a fost nevoie deoarece toți

ceilalți plonjaseră direct pe paiele din cușete, îmbrăcați ca de război. Le-am urmat exemplul fără cârtire și ne-am cufundat în liniștea disciplinei militare. „N-a fost să fie” și-a făcut datoria.

- Pluton, drepti! - a răsunat bestial la ușa de intrare. Ne-am gândit că e o alarmă în plină pace.

- Nu este permis să vă culcați îmbrăcați în uniformă! Dezbrăcarea, aranjarea echipamentului și apoi culcarea!

- Care ești, măi?!... Să ne trezești noaptea?!. Ne putem speria și facem urât. Aproape că sunt în faza de preludiu...

- Sunt Sergentul Major... și răspund de disciplina din dormitor. Executarea!

Un murmur de nemulțumire și de revoltă a întrerupt ordinul Sergentului Major. Eram noi cum eram, dar acum, când rememorez acele scene „hazlii” pentru noi, recunosc că dădeam dovadă de o ”inconștiență colectivă”. Și asta era doar începutul. S-au trezit frații și s-au pus pe noi. Noi, în schimb, am dat în boala râsului colectiv, de care nu aveam nici o cale de scăpare. Cu o gripă, un colectiv ca al nostru s-ar fi descurcat cumva, chiar și într-o unitate spitalicească, dar cu acest râs stârmit de te miri ce, plecând de la unul la altul ca într-o reacție în lanț, sau cel puțin ca într-un efect domino, nu aveam nici o șansă.

Plutonul nostru format din timișoreni și ieșeni a fost preluat de Locotenent-major Neamțu, un tip bine făcut, sportiv de performanță în lumea

militară, un adevărat decatlonist. Bun la toate, dar atât de bun încât nu pricepea că niște bieți studenți subalimentați nu-l puteau urma în ambițiile sale. Omul avea ambiția să ne scoată în două luni nu ofițeri, îi ajungea că era el, ci sportivi performeri în marșuri specifice armei chimice, adică cu tot harnașamentul din dotația „specifică”, plus masca de gaze pe față cu cartuș cu tot. Pentru condiția fizică apela la tăvăleală comandată simplu „culcat, sculat, aviație inamică la orizont, masca pe figură, culcat pe spate, tragere foc cu foc și nu mai știu ce...” Avea omul nu doar imaginație dar și ambiția mărturisită să ne scoată la concurs pe țară între unități militare similare ale Corpului Armei Antichimice. Dintr-un șut campionul nostru nu a scos doar untul din noi, dar și boala râsului colectiv. Nu mai aveam chef de mâncare, nu se mai prindea somnul de noi. Nenorocirea era că nu puteai să-i reproșezi nimic. Nebunul, nici că-i puteam spune altfel, participa alături de noi pentru a se menține în formă. Pentru puținul timp liber de care mai dispuneam, sâmbăta și duminica, am acceptat propunerea de a constitui echipe de volei și a organiza un campionat pe unitate. Cum timișorenii eram constituiți de acasă, eram șase din echipa Facultății de Chimie, l-am cooptat și pe ieșeanul Caramfil, înalt, suplu, doritor. Cu mulți ani după, l-am vizitat în cabinetul său ministerial. L-am găsit pe același fost coechipier de la Făgăraș, cu care ne-am pus pe povești aducătoare de clipe senine,

după ce în prealabil a rugat secretara să nu fim deranjați. Și am stat pe săturate.

Echipa a mers bine, am câștigat campionatul, dar și admirația Nebunului. Pentru el competiția era însăși viața. Pentru noi o clepsidră cu acțiune încetinită. Număram zilele până la întoarcere. Cele mai grele ieșiri în ținută de campanie erau cele care ne scoteau din oraș, în direcția Mândra, pe drumuri laterale, prin hârtoape, praf și alte minuni inventate pentru realizarea marșurilor în condiții de război. Hainele reușeam să le spălăm, să le recondiționăm, în timpul nostru liber, dar nici astăzi nu reușesc să le spăl din memorie, chiar dacă încet-încet am ajuns, după tot felul de convocări, la gradul de căpitan în rezervă.

Întoarcerea la Timișoara a fost ca un duș cald, de cele reci am tot avut parte, de sub care nu te înduri să ieși. Cred și eu, Babi lipită de mine, dorul de hoinăreală în doi împlinit, fără întrebări, fără aluzii. Eram aceiași colegi ocolind cu încăpățănare noțiunea de „împreună”. Toamnă frumoasă, fructe la discreție, Piața Unirii, a Domului, spațiu preferat, în afara parcurilor. Gazda amabilă, relația cu fratele reluată la cote înalte.

- Bob, hai să faci duminica la noi, la Biled. Mănânci și tu ca oamenii și te mai încarci cu de-ale gurii...

- Tu, tot singur?!..

- Deocamdată...

Am luat trenul și am lăsat-o pe Babi să plece la Sântana. Grijuliu cu viața mea intimă, frățiorul mai mare, zece ani în plus nu era de colo, a aranjat cu gazda, o tânără șvăboaică cu bărbatul plecat în armată, să se ocupe puțin de cel mic, adică de mine. „No, asta mi-ar mai lipsi!”, mi-am spus cu gândul la Câmpia Turzii. Am prelungit cina până spre dimineața, mai tărie, mai cafele. Și vinul a meritat vizita fratelui mai mic la fratele mai mare. Am plecat de dimineață la Timișoara, râzând de unul singur, la întrebarea retorică ”Să-i povestesc colegei mele de hoinăreală, căci, vorba ei „împreună nu eram...” De ales tot m-am ales cu ceva: un jambon cât nu mai manevrasem în viața mea. L-am dus direct în cămara gazdei cu gândul să-mi invit prietenii la un ospăț și s-o conving și pe Babi să vină, în sfârșit, în vizită. Cât am lipsit de acasă, bunul meu coleg de cameră, Jean, fizicianul, citind biletul lăsat pe patul conviețuirii noastre nevinovate, a dat iama în cămară, a scos triumfal jambonul, s-a înarmat cu un cuțit enorm de bucătărie și în ritmul antrenant al unei melodii la modă, a pornit un dans macabru, cu cuțitul în gură și jambonul sub braț. Un țipăt frate cu moartea i-a stricat liniștea încă din preludiu, însoțit și de zgomotul înfundat al prăbușirii unui corp, corpulent. A aruncat jambonul, a aruncat cuțitul, s-a aplecat speriat asupra corpului aparent neînsuflețit și a recunoscut-o pe bunica gazdei, care venise să mai verifice ce mai era prin casă. În clipa aceea a

înțepenit și el. L-a trezit cel de al doilea urlet al disperării, bunica s-a săltat singură și a luat-o la fugă. A fost ca un duș rece, a sărit după ea, a înșfăcat-o și a început s-o mângâie și s-o sărute, bolmojind o scuză pe post de lămurire. Nu pot să redau fidel cele întâmplate pentru că auzindu-i lui Jean relatarea, de hohotele care m-au năpădit, am reținut să realizez doar parțial dramatismul întâmplării.

Sărmana femeie, intrând liniștită, într-o casă liniștită, a văzut doar cuțitul din gura lui Jean fără al recunoaște pe individ. S-a liniștit, a lansat un „bată-te norocul de ciudat!”, a mai stat la taclale ca să-și revină total și l-a pus s-o însoțească până la ea acasă. Acolo l-a ademenit cu un pahar cu apă rece, bun pentru ieșirea din spaimă. Golanii nu puteau scăpa așa plească și a doua zi, cu acordul gazdei, au venit și au atacat studentește trofeul fratelui meu mai mare. Când i-am povestit lui povestea jambonului a râs copios dar nu s-a abținut de la o remarcă:

- Măi frate, ai lăsat șvăboaica cu ochii în tavan... puteai să te distrezi și tu puțin... poate altădată...

- Până la altădată, dragă Dima, am să-ți prezint eu o altă șvăboaică ca să vezi prin ce ape mă scald... ai s-o îndrăgești, te asigur!

- Hopa, Bob îndrăgostit lulea, bravo!

- Nu, nu m-am lăudat, mi-a ajuns o lecție. Timișoara era a mea cu Babi cu tot.

Anul trei a debutat cu dreptul, aş putea spune. Ne mai aştepta un an de convocare la Făgăraş pentru a primi gradul de sublocotenent, dar nu mai făceam din asta o tragedie. Până şi Neamţu, nebunul nostru, nu mai apărea în culori negre.

La facultate, anul 1953, ca şi viaţa mea personală, au avut plusuri care ne-au marcat viitorul, chiar dacă am gustat, culmea, amândoi, adică „împreună”, amarul încadrării la „indiziderabili”, având fiecare în parte, dosare „negre”, vorba tovarăşului Ijac, şeful cadrelor pe Institut.

La facultate, unde eram deja în atenţia înţelegătoare a Profesorului Vasile Cochei, chiar dacă am rămas în grupe diferite, după un examen parţial, de fapt un test scris, Babi a luat singura notă maximă, fiind singura care a rezolvat problema. Atâta şi-a chinuit mintea cu ascunzişurile problemei încât n-a mai apucat să scrie ceva şi la teorie.

- Păi, de ce n-ai tratat şi teoria? Eşti singura care a făcut problema. Meriţi, totuşi, nota maximă!

- Dom Profesor, n-am mai avut timp...

- Spune-mi, tu cu cine înveţi? Umbra asta a ta nu se prea omoară...

- Păi, învăţ cu el, adică el învaţă cu mine ca să mă liniştească... stă şi-mi explică şi nu mai are destul timp pentru el fiind în grupe diferite... Ştie să explice, Dom Profesor...

- Sunteţi împreună de mult timp, nu?!

- Nu suntem „împreună”, suntem colegi, prieteni...

Urmarea a fost că a cooptat-o la catedră ca preparator, o muncă oarecum voluntară, neprevăzută în statele de plată. Totuși, din când în când primea câte o primă cu care fugea pușcă la magazinul de "delicatese" feminine, spray-uri și smacuri. Și eu mai ciupeam câte ceva făcându-i Domnului profesor traduceri din limba rusă, din cursuri sau dizertații primite pe cale de schimb la nivel universitar. Mă și amuzam de multe ori urmărindu-i cursul cu degetul pe traducerea mea. Coheci avea o memorie fenomenală. Prelua pasaje întregi, cu virgule cu tot. Într-o zi m-a chemat să-mi propună să încep o activitate de cercetare în laboratorul lui, în care era implicat cu ceva legat de cărbunii activi. Ideea era să rămân astfel cu subiect prestabilit pentru lucrarea de licență la Chimia Anorganică. Mi-a surâs, mai ales că ajungeam și pe această cale să fim „împreună”. Și a fost și bine și de perspectivă.

- Auzi, tinere, cu voi doi am planuri mari. Vreau să rămâneți la Catedră, asistenți. De acord? Dar să știți că va fi mult de muncă...

- Da, să trăiți!

Și a fost. Pentru ea nu era o problemă. Mă gândeam la mine, la ce o fi însemnând cercetarea de laborator, la noua relație cu profesorul. A fost peste așteptări. Deoarece urmărirea experiențelor efectuate implica și schimburi neîntrerupte, 24 din

24, mi-a încredințat cheile biroului său, deplina inițiativă în urmărirea experimentelor și, spre surpriza mea nedisimulată, am prins drag, alții i-au spus pasiune, și rezultatele au început să curgă. Dom Profesor era încântat. Noaptea le petreceam în cabinetul lui, cu ușa ducând în laboratorul său personal, cu o canapea comodă pentru clipele de somn, cu o nouă perspectivă asupra viitorului. Îndrăgisem atât de mult Timișoara încât mă și simțeam instalat pe BeGeu. Iarna a trecut pe negândite, petreceam mult timp la Catedra de Tehnologie Anorganică, ea cu funcția de preparator, eu cu laboratorul de cercetare. Evitam să stăm împreună pentru a nu compromite cumva încrederea de care ne bucuram. Primăvara, în limitele timpului liber de care mai dispuneam, umblam pe rupte, la braț, prin parcuri, pe malul Begăi, prin Piața Domului, mai ales după apariția cireșelor. Fabricul îl colindam pentru cofetăria castanelor cu frișcă care nu țineau niciodată cont de sezon. Într-o zi frumoasă am convins-o să-mi viziteze gazda știind că nimeni nu avea să fie acasă. A fost plăcut să ne simțim singuri, nesupravegheați de curioșii străzilor și parcurilor. Dar când e să nu-ți meargă, nu-ți merge pur și simplu. Eram atât de absorbiți unul de altul încât nu am auzit deschizându-se ușa de la intrare. N-am auzit nici ușa camerei. „Baba”, cum îi spunea Jean, a scos un „ioi !” prelungit, eu, cred că am strigat un „ieși!” convingător și totul s-a terminat în coadă de pește.

Baba a plecat grăbită, noi ne-am luat servietele și am plecat pe jos, ca să ne mai răcorim, în direcția opusă celei pe care veniserăm. Am tăcut noi ce am tăcut, dar surprinzându-ne unul altuia privirea, am izbucnit într-un hohot de râs soră cu sfârșitul lumii. În clipa aceea am realizat că eram chiar „împreună” și că vom rămâne „împreună”. A fost un „N-a fost să fie” soldat cu un „Ba este”. Tot atunci m-am despărțit de Jean și mi-am găsit o gazdă mai potrivită, o cameră în fundul unei interminabile curți, fără gazde pe capul meu, fără probleme care să afecteze intimitatea singuraticului din mine. Puteam să ne întâlnim în deplină relaxare, puteam să-mi aștern pe hârtie gândurile mele poetice, ca să le rup necitite de nimeni. Nu aveam încredere în pornirile mele literare. Și Babi, s-a mutat împreună cu o colegă la o gazdă, aproape de stadionul de fotbal al lui Poli. Aici nu am avut acces „împreună”, ferindu-ne de orice complicație colegială, mă refer la vederile mele, la colega ei, pe care, n-o prea aveam la suflet. Simplu, nu-mi plăceau colegele urâte și ea făcea parte din această categorie. Fată isteată, ambițioasă, înnebunită după prietenul meu Boacă. Se apropiase de Babi ca să fie într-o companie atrăgătoare. Era ceva la ordinea zilei.

Era un an în care nu ne prea omoram cu prezența la cursuri majoritatea fiind pe ultima sută de metri. Pentru examene însă interesul luase cote nebănuite. La finele anului urma să obținem dreptul pentru susținerea licenței. Cei cu teme teoretice se

omorau prin biblioteci, cei cu cercetări în laborator, dădeam bici experiențelor pentru a primi avizul profesorilor pentru redactare. În sesiune am luat și eu puțin în serios examenele și, bombă, cu de trei ori FB și o dată un B, am luat o bursă, i se spunea de merit, ceva bani nesperați care aveau să-mi aprindă imaginația. Pur și simplu am avut grijă de ei.

Singura umbră care ne-a acoperit lumina soarelui a fost cea de a doua convocare de o lună la Făgăraș. Timp pierdut, decretat în corpore. Ne-am dus, de data aceasta fără ocolișuri. Am fost primiți cu ceva mai puțină ostilitate. Au continuat manevrele cu Nebunul, tăvăleli prin hârtoape, târâș pe burtă, amenințări pentru lipsă de implicare, scoateri la raport și, în final examene cu probe scrise. Spre sfârșitul lunii am fost scoși la raport, în ținută de război, pentru a fi întâmpinați de o comisie mixtă, româno-sovietică. Un speech al comandantului Unității Antichimice, un îndemn la împlinirea datoriei în orice împrejurări, o scurtă lecție de patriotism și, în final, cu un solemn "tovarăși sublocotenenți", o invitație la care am cam început să mișcăm în front.

- Tovarășii ofițeri, cei care doresc să rămână în cadrul Armatei Române, să facă un pas înainte.

Bomba lui Teoran a explodat făcând ravagii.

„Ăla eu, ăla Eu..., urmată de un râs colectiv de neoprit. Ce-a fost în capul lui, dar și-n al nostru, nici acum nu pot spune. Consternare, un „Drepti !” răgușit din gura a comandantului, o expresie de

nedescris pe fața ofițerului sovietic, urmate de un și mai răgușit „Înapoi rupeți rândurile!”

Din acea clipă am fost preluați de Nebun, simpatic de altfel în neputința lui, scoși pe câmp în pas alergător și tăvăliți până seara, ca în vremurile bune. Neamțu ratase ocazia unei avansări, comandantul se retrase cu sovieticul după el, gesticulând a neînțelegere, la probabilele bâlbe explicative ale comandantului. Ne-am așteptat la o retragere a gradului de ofițer și la inerentele consecințe. Nu s-a întâmplat nimic de felul acesta. Seara am fost convocați pentru a ni se înmâna livretele de ofițer, foile de drum și un zâmbet ironic al lui Neamțu. A fost ceva necugetat, ceva ce Nebunul nostru nu o meritase. Ne-am dat seama că Unitatea nu-și permitea luxul de a dezvălui evenimentul. Onoarea militară trebuia apărută cu orice preț.

Ne-am întors la Timișoara în așteptarea unei reacții dure, dar nu s-a întâmplat nimic. Se apropia toamna, se încheiau socotelile cu Facultatea, se făcea programarea pentru susținerea licenței, pentru începutul anului 1954. Noi, ca noi, mă refer la Babi și la mine, "împreună", cum se spune, până la capăt. Peste tot, prin locurile îndrăgite, niciodată bârfiți, simpatizați, cu o droaie de prieteni, cuprinși de nostalgia anilor de studenție care se scurgeau, parcă, nemilos de repede. Viitorul era sumbru.

Tot ținându-ne de mână, îi mângâiam degetele mâinii, mișcare ce o repetam cam des, stârnind

uneori nedumerire. Pe 29 septembrie 1953 am invitat-o la cină(!?) la un restaurant cochet de sub podul de pe Bega, am mâncat șnițel de porc, am băut bere. I-am luat mâna și i-am pus inelul cumpărat din banii sesiunii amintite, de fapt unica în viața mea de student.

- Ce-i asta?!

- Logodna noastră!

- Nici nu m-ai întrebat măcar...

- Ar fi fost o întrebare retorică la care răspunsul îl știam.

- Te iubesc, zurliule!

- Te iubesc Babutzi!

A fost frumos, unic în felul său. Fâstâceala ei a început a doua zi la Facultate.

- Ce-ai făcut cu inelul?!

- Încă nu vreau să mă vadă colegii, mi-e jenă...

Și așa a făcut zile întregi profitând de înțelegerea mea. Am lăsat după ea. Când eram împreună își puneă inelul în deget. Eram la cantină și m-am mirat că avea inelul pe deget cu toate că voia să mai țină secretul. Dar, fiindcă mereu apare neprevăzutul, a apărut mătușa ei de la Oradea. A uitat de precauții și i-a sărit de gât.

- Babutzi, ce-i asta?!...

- Tuși, m-am logodit cu, uite-acolo...

- Care, ăla cu pletele?! Doamne, Istenem, Istenem! Andrei știe?

- Încă nu, nu m-am întâlnit încă cu el...

- Dar el ce a păzit, Doamne?!

- Îl știe din vedere... dar nu știa nimic serios...
- Mama ta știe?...
- Încă nu i-am scris...
- De unde este?...
- Din Oradea, tuși...
- Nu, nu se poate, plec la Sântana și apoi la Oradea... să-mi spui numele lor și adresa...
- Tuși vreau să te bucuri cu mine, hai să ți-l prezint...
- Pentru a câta oară unchiul Alex a avut dreptate cu „*N-a fost să fie*”.
- Secretul lui Babutzi a căzut...

Cu sau fără vrere plimbându-mă prin anul 1953, am ocolit, sau chiar omis două din evenimentele care au atras atenția lumii. În plin stalinism, cei avizați s-a spus mai târziu, așteptau cu nerăbdare veștile. A venit pe 5 martie când toate instituțiile au fost anunțate de moartea lui Stalin. O mobilizare ca la carte a scos zeci de mii de oameni la un miting pe alea dintre catedrala metropolitană și teatru. Din balconul teatrului se auzea comunicatul, repetat cu o mare frecvență, de la difuzoarele enorme instalate special. Ne-am dus și noi, ca oile, dar n-am mai protestat la aflarea veștii. Eram răi, citind după privirile noastre radiind de satisfacție. Chiar era înghesuială. Studenții adunați pe facultăți, formau un fel de oaze de liniște în mijlocul unei mulțimi impresionate până la lacrimi. Incredibil îmi pare și astăzi, dar am văzut lacrimi și am auzit plânsetul, nu departe de bocet. Atunci părea normal deoarece mulțimea, care ocupase și străzile laterale, venise mânată de „responsabili”, dintr-aceia care luau și notițe. Da, reușiseră să creeze atmosfera de înmormântare după un scenariu pregătit, parcă, la comandă. La încheierea mitingului de doliu, am luat-o pe grupuri spre parcuri. Trebuia să ne

revenim fără a atrage atenția asupra noastră. La un moment dat, cine altul decât veșnicul Teoran, mi-a șoptit:

- Asta ne mai lipsea!

- Ce vrei să spui?

- În foamea generalizată care a cuprins Țara, ne mai trebuia și norul ăsta de tristețe. Să n-ai ce mânca, să n-ai ce bea...

Da, amicul adusese vorba de un subiect ocolit cu teamă cam de toată lumea. Era anul 1953, anul Festivalului internațional al Tineretului de la București. Ce ambiție! Cu doi ani înainte începuse adunarea proviziilor alimentare, inclusiv a băuturilor alcoolice, pentru a fi depozitate în capitală. Încet, încet lipsa mărfurilor din toate colțurile devenea acută, supărătoare. Cum Festivalul era pregătit pentru iulie-august 1953, apogeul foamei s-a instalat chiar de la începutul anului. România ajunsese de pomină. Și totuși, bairamul național a avut loc. Pentru noi a fost de prost augur. Conform cutumei, anul IV, la absolvire, urma să facă o excursie tehnică prin centrele industriei chimice și asta în condițiile în care nicăieri nu găseai nimic.

Toată speranța în depășirea stării de spirit create de iminenta despărțire de ceea ce începuserăm să numim „cei mai frumoși ani”, a fost acceptul de a participa la Marea Excursie a absolvenților. Aveam nevoie de spiritul de gașcă și bine am făcut. Am plecat vreo patruzeci de studenți

și trei asistenți coordonatori. Conform obiceiului astfel de excursii tematice erau subvenționate din fondurile facultății. Două vagoane tip Clasa a II-a ne-au fost puse la dispoziție de CFR Timișoara. Acolo dormeam, cum se doarme într-un vagon, în toate pozițiile. Nu eram deranjați de nimeni, din contra, noi deranjam de câte ori opream în vreo gară, alergând pentru a ne dezmoști, vociferând pe toată întinderea peronului. Eram însoțiți de trei asistenți responsabili de reușită. Primul popas a fost la Brașov pentru a cunoaște industria cimentului românesc, cât de cât modernizat.

A fost impresionant prin dimensiuni dar și prin aspectul de gigant industrial. Am avut și vreo două zile de răgaz, pentru a vizita orașul, superb printre altele, și împrejurimile. Am format grupuri după preferințe și am luat-o care încotro. Babi s-a dus să-și viziteze rudele la Noua, o suburbie a Brașovului. Un grup mai măricel am atacat Tâmpa. Panorama ce se deschidea de sus era copleșitoare, iar caracterul de fost oraș medieval era creionat ca pe o hârtie de desen. Când au început pozele în grup, cine altul decât Teoran, m-a agățat făcându-mi semn să tac. Avea în mână un sul mare de hârtie și m-a tras după el în spatele grupului. Eram printre cei mai sus cocoțați. S-a așezat în dreapta, mi-a dat un capăt al sulului de hârtie, lat cam de un metru și lung de vreo doi. Mi-a arătat să trec în stânga grupului și să ridicăm sus, deasupra grupului, fâșia cu ceva scris cu litere de-o șchioapă.

Când am tras cu ochiul la lozincă, era deja prea târziu. De jos, din fața grupului, un fotograf amator din rândurile studenților, imortalizase momentul.

- Măi, Teo, tu te-ai țărănit? Cum ai putut să scrii așa ceva?!

- Țsta-i "crezul nostru" asupra viitorului, un fel de ni se fâlfâie, însă spus mai pe șleau "Pi..a Mă...i!".

Hohotul de râs care a izbucnit a confirmat unitatea de vederi a grupului. Am mai desfășurat lozinca și la plecare, între geamurile vagonului, spre nedumerirea, dar și deliciul celor de pe peron. Următorul punct de vizită a fost Combinatul Chimic de la Târnăveni. Enorm, învechit ca aspect, cu zeci de Secții de producție, care mai de care mai poluante, mai înspăimântătoare pentru bieții de noi. Dacă la Zlatna ne-am putut, nu împăca, dar măcar obișnui puțin, aici, în afară de laptele antidot, nimic n-a putut să ne atragă. Doar apropiindu-te de combinat și-ți venea să te întorci la Timișoara.

Un miros puternic, grețos, de acetilenă te făcea să crezi că te afli pe un șantier de construcții unde sudura era la ea acasă. De fapt, nu era ceva care se putea și termina. Erau unități industriale de producție a carbidului și a acetilenei. Ca și la Zlatna, poluarea o simțeai în tot orașul, în toată zona. Auzisem lucruri înspăimântătoare despre Târnăveni dar „zvonurile” trecuseră pe lângă

urechile noastre fără să se lipească de noi. Eram la vârsta la care ceea ce nu-ți plăcea, nu te interesa.

Târnăveniul nostru, care suferise tot felul de transformări etnice de-a lungul istoriei, de la „Târnavă - Sân-Martin” la atât de neplăcutul „Dicsöszentmárton”-ul unguresc, orașel în Județul Mureș, se întinde pe ambele maluri ale râului Târnavă mică, la cca. 20 km de Mediaș, vreo 75 de km de Sibiu și 100 km de Cluj, în așa zisul Podiș al Transilvaniei.

Dezvoltarea Industriei Chimice și a celei a Materialelor de construcții s-a datorat în cea mai mare parte prezenței gazului metan în zonă și asta încă din vremuri memorabile. Totul însă, din păcate, fără vreo grijă pentru mediul înconjurător, pentru om. Un conglomerat de unități de producție industrială. Pe lângă principalul produs chimic, carbidul și subprodusul său acetilena, s-a dezvoltat o ramură metalurgică, o industrie a sticlei, ca să nu spun că, din documentația consultată am aflat de existența în timpul primului război mondial a uzinei „Nitrogen”, producătoare de explozibili și gaze toxice de luptă.

Nu putea fi vorba de o informare tehnică asupra combinatului într-o excursie ca a noastră. Nu era nici timp, nu era nici o preocupare pentru „perfecționare”. Nu aveam habar de nimic iar impresia primară am exprimat-o simplu, un „haloimis”. Dar am rămas, totuși, cu ceva: convingerea fermă că nu e de noi. O repartiție la

acest combinat ar fi echivalat cu un dezastru. Studenția ne-a instruit în drumul spre libertate, motiv pentru care am rămas visători și după absolvire, Combinatul ne-ar fi tăiat aripile transformându-ne în sclavi.

Puținul timp care l-am avut la dispoziție ne-a permis, mie și lui Babi, alături de un grup de colegi singuratici, să hoinărim în căutare de atracții, de orice fel, atracții să fie. Și am găsit adevărate monumente ale artei arhitecturale vechi. Ne puneam chiar întrebarea „Ce caută aceste minuni făcute de mâna omului în acest iad ecologic?!” Mai ales că acest iad nu era de ieri, de astăzi. Spre satisfacția ei, a lui Babi, vreau să spun, bisericile au constituit atracția, prin frumusețe, prin vechime, prin dragostea cu care erau înconjurate. Mai erau și împrejurimile, dar nu puteau intra în vizorul preocupărilor noastre, trimiși nu pentru a admira, ci pentru a învăța, pentru a ne instrui. Doar am tot auzit la absolvire sintagma „Viitorul este al vostru!” Dar ca să nu rămân dator amintirii lăcașurilor de cult, amintesc din memorie doar câteva superbe realizări. În fruntea lor voi pomeni de Biserica romano-catolică Sfântul Martin, patronul orașului Târnăveni, asta pentru a-i face pe plac lui Babi, cu care nu ne-am mulțumit doar la o admirare turistică, de la distanță, din fugă, ci ne-am odihnit în interiorul ei, eu, pe una din băncile primitoare, ea în fața statuii Sfântului Anton cu pruncul, ca în anii studenției la Timișoara, în parcul Unirii, la Dom.

Am trecut prin fața Bisericii Unitariene, în stil gotic, amintire a Secolului XIV, declarată monument istoric și păstrată ca atare. Silueta ei nu te lasă să treci fără să te oprești gândind la cum a fost în Evul Mediu European. Și ca să închei și cu apartenența mea la ortodoxismul nostru, amintesc de minunata praveliste oferită de Biserica Ortodoxă Sfântul Gheorghe, cu silueta ei urcând spre Cer prin cele trei turnuri specifice gata parcă să se desprindă, cu monumentala intrare care ne duce cu gândul la atâtea biserici monument ale ortodoxiei românești. Am ales doar trei repere „specifice” amalgamului de credințe care face din Târnăveni, un adevărat ansamblu ecumenic, parcă, pentru a contracara iadul ecologic. Un amestec de amintiri triste și ademenitoare, marcate, din păcate de teamă, teama de un eventual popas mai prelungit.

Am plecat spre Turda, cu gândul mai mult la Salinele sale monumentale, unice în lume, decât la Industria sa Chimică, bazată pe sare și clor. Și aveam de ce să nu așteptăm cu nerăbdare întâlnirea cu Turda chimiștilor. Dacă la Zlatna am învățat să suportăm mirosul sulfului rezultat din prăjirea metalurgică a minereurilor sulfuroase, iar la Târnăveni să ne stăpânim greața provocată de mirosul de acetilenă, la Turda, am suferit nu mai puțin din cauza clorului înecăcios, penetrant în orice ungher, dar și iritant universal. Ochii, nasul, pielea, erau preferințele acestui agent poluant atât de toxic.

Turdava dacilor, Potaissa romanilor, Turda de azi, a fost prin Secolul XIX, sub unguri, capitala Comitatului Turda-Arieș, sub numele de Torda-Aranyos. Turdanii erau foarte mândri de trecutul lor istoric și nu uitau să menționeze, aproape ostentativ, faptul că în a doua jumătate a Secolului XVI, la Turda a fost dat "Edictul de la Turda" privind libertatea religioasă, o premieră europeană. Nu este de mirare numărul impresionant de biserici din Turda și împrejurimi dar și diversitatea după diferitele culte ale bisericilor creștine. Alături de cele ortodoxe, la Turda găsești biserici greco-catolice, romano-catolice, reformato-calvine, unitariene, dând semnificație, peste ani, Edictului amintit. Mândria orașului rămâne însă, fără echivoc, Marea Catedrală Ortodoxă cu Hramul Sfinților Mihail și Gavriil. Monumentală prin dimensiune și arhitectură românească, biserica domină partea centrală a orașului, o reală rivală a Catedralei din Alba-Iulia. De fapt a fost singurul lăcaș de cult vizitat de noi, noi doi vreau să spun, pe îndelete.

Pe lângă mirosul clorului atotputernic, Orașul mai avea de înfruntat ceva vizibil, supărător de vizibil, praful de ciment, de la fabrica cu același nume. Orașul era alb. Roșul țiglelor, fabricate "acasă" de uzinele de materiale de construcții, dispăruse. Aerul îmbâcsit de pulberea micronică invadea plămânii nepregătiți ai noilor veniți. Nu că localnicii s-ar fi acomodat, dar, pur și simplu, nu aveau altă cale. Singura soluție, paliativă, era

evadarea în timpul liber în afara perimetrului agresiv. Ne-am speriat noi ce ne-am speriat la Zlatna, sau la Târnăveni, dar dezolarea care a pus stăpânire pe sufletele noastre visătoare, a avut un impact descurajant asupra perspectivei inginerului chimist. Industria chimică a României ne chema să construim viitorul devenind eroi, o lozincă la ordinea zilei. Când a început vizita sectoarelor de producție, am înțeles cât de diferită era punerea în practică a cunoștințelor căpătate prin "idilicele" cursuri teoretice. Timpul scurt de care dispuneam ne-a obligat să ne mulțumim cu puțin, dar a fost de ajuns. Cum principala materie primă era sarea, mai pe scurt Clorura de Sodiu, ne-am oprit la Secția de Electroliză unde se produceau, în instalații de electroliză cu catod metalic, dar din nefericire, și în cele cu catod de mercur, sursa principală a contaminării cu acest element înspăimântător a perimetrului tragicului oraș. Electrolizoarele produceau Clor, cu scăpări importante în atmosferă, hidrogen, acid clorhidric rezultat din sinteza celor două produse amintite, hidroxid de sodiu, soda caustică de toate zilele. O linie paralelă, în care soluțiile de clorură de sodiu erau tratate cu amoniac, scăpat și el cu generozitate în aerul înconjurător, producea bicarbonați și carbonați, ca atare, sau servind obținerii aceleiași sode caustice.

Dar combinatul Chimic mai producea și alte bazaconii toxice printre care așa numitul HCH, explicitat în termeni „științifici” ca fiind

„Hexaclorciclohexan”, un insecticid de mare eficacitate, împrăștiat cu o criminală neglijență, prin zonă și în afara ei. În această atmosferă de respingere, tinerii învățăcei, ocoleau incintele secțiilor poluante, mulțumindu-se să consemneze „totul” în caietele de practică, ca o datorie a instruirii supravegheate de nevinovații noștri asistenți, și ca un „remember” strict personal, necesar în lupta cu alegerea „de bună voie” a viitorului.

Peste toate, însă, ce te frapa era „mândria” turdenilor pentru istoria acestor locuri, „înțelegerea” pentru acest înfiorător prezent și, nesecata „speranță” în viitorul de la capătul tunelului. Nu uit „mândria” cu care un inginer chimist localnic ne-a vorbit de anul 1913, când aici, la Turda, s-a produs Iperita, folosită de Germania în lupta de la Ypres. Da, fiecare cu referire la „o dată istorică”, nu și la degradarea morală care i-a cucerit și pe alții acoperindu-se cu și mai imoralul „scopul scuză mijloacele”.

Eram așa de derutați, dezamăgiți puțin spus, încât gândul la celebritatea Salinei, rămas cumva în subsidiar, a rămas estompat de starea de spirit dobândită. Și totuși am inclus salina în ultima zi de „staționare” la Turda. Acum când scriu aceste rânduri, înarmat cu informațiile legate de prestigiul de care se bucură această străveche exploatare a sării din Europa, mi-e greu să fac apel la amintirile vizitei noastre. Astăzi superlativalele agențiilor de

turism din lumea întreagă nu se sfiesc să plaseze Salina din Turda pe lista atracțiilor mondiale. Prin 1953 situația nu era deloc atât de roză. Localnicii, care o cunoșteau ca în palmă, ne-au împuiat capul cu toate minunile subterane, reale și înflorite poetic, împingându-ne în adâncurile părăsite încă de prin anii 30, din lipsa unui interes economic. Abia după primul deceniu al noului mileniu, statul s-a pus pe treabă, atrăgând prin amenajările făcute, atenția lumii turismului. Noi am luat-o pe vechiul drum de acces, Galeria Franz Josef, un fel de tunel orizontal de circa un km care pornea din Nord - Estul orașului, folosit la vremea vizitei noastre în prima sa jumătate și ca depozit pentru alimente. Nimic impresionant, doar apăsător. Am mers ce am mers dar „vocea fetelor” a comandat întoarcerea. Era frustrant gândind la faptul că Turda ne-a atras nu atât, sau deloc, prin Industria sa Chimică, cât prin existența celebrei saline. Știam că în adâncuri aveam să găsim unicate de instalații de exploatare minieră arhaice, păstrate la fața locului, cum era celebrul Crivac, un trolu vertical asigurând transportul prin puț a materialului extras cu instalația amintită. Acest crivac era acționat de cai care prin cele patru brațe, în cruce, era supus mișcării de rotație, asigurându-se extracția propriu zisă. Complicat de imaginat chiar și descifrând pozele din arhivă. Un acces printr-o colivie de puț era de neconceput pentru grupuri mixte de vizitatori cum eram noi. Lucrurile s-au schimbat în timp salina Turda

devenind un punct de atracție mondială, una dintre cele mai căutate și recomandate „minuni” subterane. Am părăsit Galeria Franz Josef cu amărăciunea copilului căruia i s-a promis ceva deosebit și nu s-a ales cu nimic.

Excursia a continuat dar în condiții mai mult decât precare. Baia Mare ne-a primit cu magazinele golite, cu o atmosferă de înmormântare, deloc prielnică unor vizite tehnice. Eram și flămânziți și obosiți. Cocheci a luat inima-n dinți și ne-a făcut o vizită de îmbărbătare. Zona era atât de bogată în obiective tehnice și turistice, iar noi puși pe desăvârșirea chiulului. Și chiul a fost. Industria minieră și cea metalurgică păleau ca importanță în fața industriei chimice, cel puțin după părerea noastră și, ca atare, ne-am mulțumit cu acest mod de gândire. Ar fi multe de povestit, dar starea de spirit care ne-a însoțit până la plecarea spre casă, adică spre Timișoara, estompează, acum, când scormonesc memoria, plăcerea de a mă scălda în amintiri. Totuși, aș fi nedrept dacă n-aș pomeni de surpriza care ne-a pregătit-o Cocheci în „cârdășie” cu primarul orașului. Cocheci era un nume, un colaborator, o vizită onorantă pentru oraș. În ajun, autobuzul pus la dispoziție ne-a aruncat într-un loc de vis, pentru acel centru al poluării industriale cum ara și Baia Mare, o superbă pădure, cu o grădină restaurant în centru. Totul era pregătit pentru chef de despărțire. În acea perioadă de lipsuri alimentare, de foame națională, am mâncat

pe săturate, nu, pe suprasaturate, fripturi la grătar, stropite cu bere, da, bere, la discreție!

Dacă nu am reținut prea multe din vizita tehnică, episodul răsfățului din pădure a compensat toate neîmplinirile viitorilor ingineri chimiști. Ne-am întors plini de voie bună, la fel de gălăgioși ca la plecarea spre Brașov. Timișoara ne-a primit cu brațele deschise, iar noi doi, ne-am îmbrățișat și sărutat pe unde am apucat.

Logodna buclucașă, odată deconspirată, a adus neliniște în cele două tabere. La Sântana, Dna Grozescu - Kruch, Mami de mai târziu, a primit vestea cu emoție dar cu calm. O frământa faptul că Babutzi a ei nu i-a spus nimic, nu i-a cerut părerea. La educația primită de acasă, la cea însușită în primii ani de școală la Nôtre Dame din Timișoara, la supravegherea perioadei de liceu de la Oradea de către Mătușa Mațuș și unchiul Ionel, sau a unchiului Andrei de la Timișoara, Cerberul care avea ce avea cu pletele mele, o astfel de izolare față de propria mamă părea de neînțeles. Auzise de mine, cenzurase scrisorile trimise de mine în vacanță, nu înțelesese nimic concret din stilul meu "aiurit" de exprimare, dar era la curent și se simțea frustrată. Doamne!, și ce mândră a ajuns să fie de un așa băiat bun, peste ani. Vizita surorii sale la Sântana, mai mult a iritat-o decât s-o liniștească, care nu reținuse nimic altceva decât imaginea unui pletos. Nici nu eram așa de pletos pe cât de exagerat eram prezentat. Babutzi a lor nu s-a legat niciodată

de acest aspect "exotic", din contra îmi invidia onduleurile de la ceafă. Și, cel mai important, eu așa mă plăceam.

După Sântana a urmat Oradea. Îngrijorata mătușă s-a dus pușcă la ai mei să-i atenționeze că nepoata ei era un element excepțional, educată, serioasă, pentru care căsătoria, vorba ei „Doamne Ferește!”, nu era o joacă cu un tânăr așa cum arăta când l-a văzut la Timișoara. Acest băiat a făcut-o să facă ceva ce n-ar fi făcut niciodată din propria inițiativă. Vorbind repede, agitat, amestecând româna cu maghiara, pe Dumnezeu cu Istenem, a lăsat-o pe mama cu gura căscată. Dar s-a redresat și a dat drumul replicilor pe un ton, civilizat, dar nu și liniștit.

- Doamna Săcal, nici băiatul meu nu este mai prejos. Nici nu-l cunoașteți și vă grăbiți să-l incriminați. Este politicoș, credincios, educat, încântat de propria lui persoană, iubit, nu, adorat, de întreaga noastră familie. Ce cusur i-ați găsit fără să-l cunoașteți?! Că poartă plete?! Dar ar trebui să recunoașteți că nici nu-i stă rău. Și elev fiind, găsea cale să-și mascheze pletele, iar fetele îl plăceau. Asta o știu sigur de la sora lui, Ludmi, elevă și ea, la curent cu viața adolescenților...

- Tocmai asta nu-mi place. Avem și noi informațiile noastre... Babutzi nu este așa, vă asigur...

Ce mai!, un război în toată regula. Pretenții și orgolii! Viitorul avea să demonstreze contrariul. Și

Mami, și Tușa Mațuș, și Unchiul Ionel, se luau la întrecere cu ai mei pentru a sta cu noi, la noi, pe șantier, mai ales după apariția Cristinei.

Dar până atunci mai sunt multe amintiri de relatat. Se apropia iarna lui 1953/1954, încheierea cursurilor, a examenelor, a predării proiectelor de licență, a planurilor de viitor. Bazați pe intențiile lui Cocheci, ne simțeam în siguranță. Relațiile cu Dom Profesor erau excelente. Babi își vedea liniștită de ale preparatorului, eu încheiam cu brio cercetarea în tema aleasă de Cocheci, un domeniu căruia i-a consacrat o bună parte din activitatea lui științifică.

Examenul de licență fixat pentru ianuarie 1954, nu ne provoca nici o emoție. Ne permiteam să hoinărim, parcă în draci, pentru a cunoaște mai bine orașul iubit de pe Bega, oraș în care proiectam „științific” viitorul nostru „împreună”. Singurul lucru care ne stăpânea era nostalgia, prematură încă, pentru anii de studenție. Sintagma ”te iubesc” a cucerit teren în vocabularul nostru ceea ce era cumva o noutate pentru noi. Curios, timp de aproape patru ani nu am folosit această adresare, iar și mai interesant este că, pentru prima dată l-a rostit ea, în seara logodnei, la restaurantul de sub podul de pe Bega obligându-mă să-i răspund cu aceeași monedă. Tot atunci s-a împământenit și acel atât de ocolit „împreună”. Și chiar am rămas.

S-a mai atenuat și teama ei de privirile colegilor și a început să nu mai scoată verigheta la facultate. Au mai fost și alte cupluri, aparent

formate pe baza unor afinități evidente, care ne urmăreau cu o ușoară invidie, dar care nu s-au confirmat după anii de studenție. Într-unul din cazuri chiar am rămas dezamăgit. Țineam la amândoi, citeai din privirile cu care scrutau unul în ochii celuilalt mirarea, întrebându-se retoric „De ce?!” I-am studiat la întâlnirile decadale, apoi cincinale de la Timișoara și București. Cu Vera am rămas în relații de prietenie excelente. Comunicăm telefonic și simțim aceeași căldură nedisimulată a vechii prietenii. Facem parte din grupul din ce în ce mai restrâns al celor rămași în viață. Suntem un fel de veterani. Cu timpul va deveni fanul meu de necontestat, după citirea "creațiilor" mele literare. Dar mai e până atunci.

Ianuarie a sosit incredibil de repede, într-o atmosferă generală de emoție, plină de întrebări. Pentru Examenul de Licență, în fruntea Comisiei a fost invitat Profesorul Universitar Simionescu de la Iași, somitate recunoscută unanim. De fapt era invitatul obișnuit al Politehnicii din Timișoara. Seria noastră nu avusese încă prilejul să-l întâlnească, de unde și starea de emoție ce pusese stăpânire pe noi. Și a venit și clipa "mortală", dovadă a imaturității noastre, încă, din sufletele noastre de tineri ce se pregăteau să fie lansați în neantul vieții reale. Spun „vieții reale” deoarece studenția aparținea fără echivoc poeziei, visului.

Babi a fost prima care a intrat în foc. Degeaba era ultra pregătită, dacă emoția făcea parte

intrinsecă din ființa ei. La ea totul era să scoată primul cuvânt după care, n-o mai puteai opri. Greu de stârnit. Între noi nu s-a manifestat niciodată această latură. Eu trebuia să fiu motorul, veșnic pe post de narator. Și a turuit Babi fără să-i lase comisiei loc de întrebări. Totuși, Simionescu, conștient de rolul Președintelui Comisiei, a ridicat două degete:

- Domnișoara Kruch, ai o temă generoasă și de interes pentru Timișoara – Purificarea chimică a apelor din Bega în vederea potabilizării acestora. Documentarea făcută te onorează. Dar, spune-mi și mie, ai citit ceva despre Gange și discuțiile care se duc pe linie de tratare a apelor sale?

- Da, am citit ceva legat de folosirea Radiațiilor Ultraviolete...

- Mulțumesc dragă... Bravo pentru lucrare și pentru atât de agreabila prezență printre noi!

Dacă ar fi fost Cristina de mai târziu în locul ei, ar fi replicat simplu cu un „Ce-ați spus Domnule Profesor?!” Nu puteai să-i faci un compliment fără a fi rugat să-l repeți. Nevinovat, bineînțeles! Nemaifiind întrebări, Babi a țâșnit îmbujorată și m-a pupat pe obraz. Eu nu participasem la expunere ca să nu-i distrag atenția. În schimb ea s-a așezat în ultimul rând al asistenței. Când mi-a venit rândul, am tras o dușcă mare de aer în piept și m-am postat în fața juriului. După o scurtă prezentare a profesorului Cocheci, am făcut la rândul meu

rezumatul cercetării. Simionescu dădea aprobativ din cap și la un moment dat m-a oprit.

- Ai foarte multe date de laborator bine reprezentate și-mi place interpretarea lor. Spune-mi și mie, sunt observații de laborator făcute și în regim de 24 din 24 de ore. Cum ai făcut să urmărești toți parametrii? Ai avut ajutor? Doar nu dormeai pe scaun lângă instalație?!

- Eu am urmărit totul personal având condițiile oferite de Domnul Profesor Coheci. Stăteam în laborator cât era necesar măsurărilor și mă relaxam în Cabinetul Domnului Profesor. Aveam cheile Cabinetului a cărui ușă dădea în laboratorul de cercetare și la nevoie și dormeam pe o canapea foarte comodă, cu un deșteptător alături. Nu am lăsat supravegherea pe mâna altuia...

- Măi Vasile,ăștia sunt viitorul cercetării, cu plete cu tot.

Am ieșit val-vârtej, Babi după mine, m-a mai pupat o dată și a adăugat:

- Să mergem la castane cu frișcă, mi-e foame... Și am plecat în Fabric, la cofetăria noastră, felicitându-ne reciproc pe drum.

A doua zi Coheci ne-a chemat la el să ne spună că a înaintat propunerea pentru repartizarea noastră la Catedră, pe post de asistent. De bucurie am sărutat-o în fața lui obținând un zâmbet și un „Bravo!”. Au mai fost și alți colegi aleși de profesorii lor, dar totul s-a făcut cu calm, cu încetinitorul, și poate că așa a fost mai bine.

Am început să dăm zilnic târcoale Catedrei lui Coheci cu o nerăbdare nedisimulată, în așteptarea confirmării. N-a venit cum așteptam. În referatul cadrelor, cum am mai amintit mai sus, tov. Ijac, șeful necruțător al Serviciului de Cadre al Institutului, a consemnat respingerea, la amândoi. Sus, în dreapta referatului, a adăugat de mână, o „lămurire” imbecilă pentru Șeful Catedrei: „Amândoi au câte ceva negru la dosar!” Coheci a sărit în aer. L-a sunat pe Ijac, i-a ascultat argumentele și i-a replicat că va rezolva pe altă cale. Argumentele erau cele știute: eu fugit din Basarabia, ea cu tatăl plecat în 1943 cu nemții pe front și stabilit în Germania după un prizonierat în Franța. Coheci se baza pe Asul lui din mânecă. Academicianul Murgulescu, savant recunoscut pe plan mondial în domeniul Chimiei Fizice, Ministru al Învățământului îi era naș. L-a sunat și a rămas stupefiat.

„Vasile dragă, orice în afară de cadre! Nimeni nu poate trece peste Cadre!...” Restul au fost schimburi de amabilități între naș și fin...

„Copii, nu pot face nimic! Sunt bulversat... Poate apare ceva schimbare în sistem... E absurd ce se întâmplă... Să țineți legătura cu mine...” Ne-a îmbrățișat la plecare.

Au urmat zile cu multă amărăciune. Visul clădit pe intențiile unui profesor universitar s-a prăbușit ex abrupto. Trebuia să luăm drumul celorlalți colegi și să mergem la București, la

Ministerul Chimiei, pentru repartiții. Ce să cerem, ce ni se va da?! Erau întrebările obsedante. Știam că vom rămâne „împreună”, cu orice preț, dar unde?

Plecarea la București, la Ministerul Chimiei, s-a soldat cu un eșec. După zile de deliberări, zile în care Babi a stat la o prietenă, iar eu, confortabil la Gara de Nord, la Clasa a II-a, am ajuns și în fața zbirului, ministrul adjunct Sorin. Fără menajamente ne-a pus în față listele cu repartițiile și ne-a luat pe rând la munca de lămurire.

- Sunteți tineri ingineri chimiști, țara are nevoie de voi acolo unde sunt probleme. Industria chimică este în plină dezvoltare, veți învăța, veți prelua de la cei mai în vârstă. Locurile nu se negociază. Întrebări?

„Bla, bla, bla...”

- Ce anume?!” răsunase vocea lui Teoran.

- Păi, tovarășe ministru, pe noi nu ne întrebați? Și dacă nu acceptăm repartiția?...ce ne faceți?!, Domnule...

- Fără repartiție nu vă angajează nimeni și nu mai aveți ce face cu diplomele! Punct! Treceți pe la secretariat și vă luați repartițiile. În trei luni vă prezentați la locurile de muncă!

De la rozul studentesc am trecut brusc la negrul ingineresc. Ne-am învățat prin cartier, am luat-o pe Dionisie Lupu și ne-am așezat pe băncile unui părculeț de pe lângă Biserica Evanghelică. Ne uitam unii la alții și nu deschideam gura. Un mare semn de întrebare atârna deasupra capetelor

noastre, ceva în genul sabiei lui Damocles. Ne-am întors la Timișoara dar, poate pentru prima dată, „împreună” al nostru a intrat într-un fel de criză de stare. Întrebările fără răspuns generau alte întrebări fără răspuns.

- Mă gândesc să merg la Arad să văd ce pot face rudele, în special vărul meu Titi, inginer la Vagoane Arad.

- Eu merg la Oradea să văd dacă nu pot aranja ceva la Combinatul de Alumină. Relații n-am...

- Am plecat dărâmați. Nu concepeam o despărțire, nici măcar temporară. N-am primit nici o veste de la Arad, nici eu nu aveam ce să-i transmit. Într-o zi ne-am pomenit cu Dima al nostru. Venea de la Sovromul de la Petru Groza, Șteiul de astăzi, unde era angajat pe post de interpret.

- Bob, vino la „Kvarțit”, angajează tot felul de tineri specialiști, au laboratoare, se construiește, se fac locuințe... numai că, dacă vrei, trebuie să mergi la București, La centrala Sovromkvarțitului.

Am scris la Arad și am plecat la București. Aveam inima cât un purice, am sunat la centrală, pe Dionisie Lupu 68, și am intrat la Directorul General, Tarasov.

„Cu ce te pot ajuta, maladeț?” Și am început să mă prezint, adică să mă bâlbâi. „Baris, vorbești bine rusește. Vrei să lucrezi la noi? Avem nevoie de chimiști.” Recunosc, am înviat. M-a servit cu o cafea mare, fierbinte, de care nu m-am atins decât la

plecare. Când am vrut să iau ceașca, mâna a tremurat ca un perforator cu repetiție. Am retras mâna discret, nu destul de discret ca să nu-mi dau seama că zâmbise și el, tot discret. ,

- Și care-i problema? Batem palma?

Atunci i-am relatat povestea cu repartițiile de la Ministerul Chimiei subliniind atitudinea ministrului Sorin.

- Stai așa,... Olga dă-mi ministerul chimiei, cere-l pe tovarășul ministru Sorin.

Olga era secretară și interpretă. În clipa aceea am ridicat mâna, un fel de „stați!”

- Ce-i te-ai răzgândit?!

- Nu dar sunt logodit cu o colegă, tot inginer chimist... ce fac?

- Dă-mi numele fetei... cum?!, ce nume e ăsta?

- Este nemțoaică, din România...

- Dacă vă angajez, mă chemați la nuntă! Ascultând convorbirea, siguranța șefului sovietic pe de o parte și presupusa supunere a ministrului român, am înțeles care era adevărata relație dintre „stăpân” și „supus”.

- Baris, mergeți pe șantier, vor primi numirile voastre și fiți sănătoși... este multă treabă de făcut! O strângere de mână, nu înainte de a-mi fi băut cafeaua, fără să vărs nicio picătură. O telegramă cu „Vino la Timișoara” ne-a adus în orașul iubit pe care ne-am grăbit să-l considerăm orașul viitorului nostru. Trebuia să ne despărțim de orașul unui vis împlinit, dar întrerupt de nedreptate. De data

aceasta sintagma buclucașă a unchiului Alex, cea cu „*N-a fost să fie*” a avut un efect deprimant asupra noastră. Porneam în viață cu încrederea sfârtecătă.

Ne-am întâlnit la Timișoara. Nici nu putea fi altfel. Trebuia să ne luăm rămas bun de la „toți” și de la „toate”. Cei toți la care m-am referit, majoritatea, au luat-o care încotro. Huzurul anilor de student luase sfârșit. Puțini erau cei care au rămas pe loc și cum „egoismul” nu așteaptă o invitație specială, au dispărut, cu voie, sau fără de voie. Cele toate erau la locul lor, parcă, așteptându-ne. Am umblat toată ziua împinși parcă de ceva forță ocultă care ne amintea de zilele bune. Ne-am dus pe Telbisz, la amfiteatru, ne-am dus la Palatul Loyd, la sala de Desen Tehnic cu ale sale inegalabile mese, parcă, special făcute pentru Poetzi, am luat-o de-a lungul Begheului, prin parcuri, am ajuns la Piața Domului, era destul de rece, dar noi habar nu aveam, am intrat în Fabric, la cofetăria cu piure de castane cu frișcă, ne-am întors la Dom, am intrat și ca de obicei, eu am stat în ultimul rând, iar Babi s-a rugat în fața Sfântului Anton cu Pruncul și, în final, obosiți și triști am mers la locuința mea cu amintiri. În loc să ne îmbrățișăm, să ne sărutăm, am pălăvrăgit toată noaptea despre Ștei, eu prezentând în culori roze cele aflate de la fratele meu, ea

lăcrimând discret. La un moment dat i-am sorbit cu un sărut lacrima ce se prelingea și am provocat, fără să vreau, cascada. Lacrimile au curs în voie, printre sughițuri.

Am plecat, ea la Sântana, eu la Oradea urmând să ne întâlnim la ai mei pentru pregătirea plecării. Fratele ne aștepta la Ștei cu repartitia pentru o cameră în baraca de pe malul Crișului Negru. A venit la Oradea, a făcut furori printre ai mei cu al său chip și atitudine jenată, n-a vrut să rămână să doarmă la noi și a trebuit s-o duc la Tușa Mațuș și Unchiul Ionel. O atmosferă puțin stânjenitoare, o retragere a femeilor pentru lămuriri și o întrebare a unchiului:

- Joci șah?...

- Da, îmi place...

- Când ai să ai chef, vino la noi, am totul pregătit... Să știi că sunt destul de bun...

Așa avea să fie în viitorul apropiat. Jucam până când scorul final îi era favorabil. O căsuță modestă într-un mic rai de verdeață.

Seara m-am întors la ai mei înconjurat de superlative la adresa „logodnicii”, după prima vizită.

Am plecat la Ștei cu autobuzul pentru a cunoaște mai bine traseul. De tren eram sătul și aveam să-l ocolesc în anii ce au urmat. Drumul ne-a plăcut în urcușul său lent, dar continuu, discret, dar suficient pentru a ne avertiza că ne îndreptăm, încet-încet, spre ceea ce eu știam din adolescență,

spre Apusenii, mândria bihorenilor. „Oraşul” Ştei, respectiv Petru Groza, aşa cum l-am apucat noi, situat în dreapta Crişului Negru, la o altitudine medie de cca. 250m, la 80 km de Oradea, 10 km de Vaşcău sau Nucet şi vreo 20 km de exploatarea minieră Băiţa cu celebra mină Avram Iancu. Şoseaua dintre Ştei şi Băiţa Bihor era asfaltată permiţând un continuu du-te vino al basculantelor încărcate cu un minereu de uraniu considerat unic în lume pentru conţinutul său ridicat în uraniu. Sovrom Quarţitul a fost o adevărată mană cerească pentru Uniunea Sovietică, mană care a restabilit echilibrul între ţările posesoare de zăcăminte radioactive. Toate aceste „informaţii” le-am primit înainte de a poposi pe acel şantier în continuă desfăşurare, de la frăţiorul meu mai mare, dornic de a ne încuraja şi mai ales de a ne atrage. Şi a reuşit. La acea vreme lumea habar nu avea de radiaţii, de contaminare radioactivă, de problemele de protecţie. Noutatea domeniului era, totuşi, atrăgătoare pentru nişte inginerai nevinovaţi, visând să se acopere cu gloria priorităţii printre nefericiţii lor colegi aruncaţi în iadul chimic al unor centre de tristă amintire ca Zlatna, Turda, Târnăveni. Cuvântul „nuclear” începea să aibă nu numai atracţie, dar şi greutate, la noi. Am fost preluaţi cu îmbrăţişări şi duşi la camera repartizată în baraca unde se instalaseră, de peste doi ani, Dima, devenit Mircea, şi minunata lui soţie Florica, de prin locuri, din Săliştea de Bihor. Da, baracă am

spus. O construcție din scânduri de brad, lungă cât ținea coridorul care o străbătea împărțind-o simetric în două. Construcția, nici acum nu-mi vine s-o numesc baracă, era cocoțată pe un schelet de piloni, grinzi tot din lemn de brad, la circa 1m, și mai bine, de sol, cu scări fără balustradă, bine fixate, la cele două intrări în edificiu, la doi pași de albia Crișului Negru. Apă repede, venind din Apuseni, cristalină pe timp de secetă, învolburată de ploile montane, devenită furioasă și umflându-se în pene pentru a cuceri suprafețe întinse de pe ambele maluri ale râului, și lăsând impresia unui lac nesfârșit, pe care baraca plutește liniștit, fără tangaj, bine proptită în sol prin pilonii de sub ea. Și încă un amănunt dezolant, ca și cum numai asta mai lipsea, un closet, WC ar suna prea pretențios, la vreo 10 m apropiere. Dar astea erau doar primele constatări, ca să nu le spun surprize.

O cină bogată, o țuică de Bihor și un pahar, două, de vin roșu de la gospodar, au încercat să estompeze cât de cât impresiile de instalare. Pe la miezul nopții oboseala și-a spus cuvântul și am fost conduși în camera care urma să devină locuința noastră. Pentru câtă vreme? Nu știu ce gândea Babi, dar eu am cochetat cu ideea renunțării cam tot restul nopții. Spre dimineața, simțind că nu dorm, m-a întrebat: "Crezi că vom rezista?!..." "Nu uita că suntem împreună și asta este cel mai important..." Dimineața am primit micul dejun și cafeaua pe o tavă adusă de Florica. Era primul gest de înțelegere

și încurajare. La Direcție totul era pregătit pentru întocmirea formelor de angajare. Totul ca la moară, șnur, inclusiv angajamentul de păstrare a Secretului de Stat. Totul era secret! Cam sec pentru noi, dar acceptabil ca fel de „punere la punct”. Eram tratați ca ingineri și asta ne oferea, cât de cât, o satisfacție, prima de acest fel.

- Eu sunt un fel de Șef pe aici, când aveți ceva probleme veniți la mine, direct... Sunt tovarășul Kosteanoi... Acum mergeți la casierie să ridicați un fel de primă de instalare, echivalentă cu salariul de stagiar, 900 lei, fiecare. După aceea mergeți să cunoașteți șantierul, orașul în construcție. Aveți legitimațiile de Laborator cu care vă puteți apropia de orice obiectiv în afara celor în care nu vă lasă să intrați... Peste vreo două zile puteți să vă prezentați la Laboratorul Central. Vor primi actele de angajare. Baris și Margareta, frumos sună... V-ați aranjat bine cu locuința?

- Mdaaa!, cam sinistru la baracă...

- Temporar, nu vă lăsăm mult timp acolo... construim, construim...

Răul cunoscut de ieri, parcă, se mai atenuase. Prime de instalare, salariu cu peste 50% peste salariile de stagiați din industria chimică, sprijinul fratelui și, mai ales al cumnatei, distanța relativ mică până la Oradea, și cu Beiușul și mai aproape și el, ritmul alert al construcțiilor de locuințe. Erau speranțe certe pentru viitorul apropiat. Cât de apropiat, aveam să simțim prin proprie participare

și apreciere. Și am luat taurul de coarne. Apropo de taur, să nu uit când va veni vremea pățaniilor.

Am luat-o agale din Piața Palatului Administrativ, pe ceea ce se profila a fi cea mai importantă stradă în devenire, strada Lenin. Asfaltul era turnat, o stradă largă echivalentă cu ceea ce numim patru benzi, cu trotuare conturate, cu puieți de plop pe ambele părți. Câteva blocuri mici terminate la fațadă și, cumva grupate într-o zonă definită, vile prefabricate, produse în RDG. Cochete, cu două nivele, toate în verde, un verde odihnitor. Aveam să aflăm că era un fel de cartier al specialiștilor sovietici. Imaginația noastră a luat-o razna, pe loc, schițând, fiecare în parte, un viitor aproape romantic, într-o vilă doar a noastră. Gândeam și visam „împreună”, un termen ocolit cu ostentație în primii ani de studenție. Acum suna bine! Am trecut pe lângă o construcție ce părea a fi viitoarea sală de sport. Ca dimensiuni promitea multe. Mai în spate un alt șantier în plină desfășurare, viitorul bazin de înot. Paralel cu strada Lenin se profilau alte două străzi, gata asfaltate, cu trotuare bine conturate. Ceva blocuri mai măricele tronau pe dealul Petrilenilor, cartier ce urma să definească limitele noului oraș Ștei, de unde se desprindea șoseaua relaxării, cum aveam s-o numim, drumul spre civilizație, spre Oradea. Eram la doi pași de Laboratorul Central Ștei, mai bine zis Secția de Laboratoare, o clădire din beton și cărămidă, cu un singur nivel, cu profil în "U", cu o

singură intrare în colțul de jos-stânga al Profilului. Cu geamuri mari zăbrelete ca pentru a marca caracterul "Strict Secret" al activității desfășurate. Misiunea cuprindea analiza fizico-chimică, imagistică și mineralogică a minereului exploatat la Băița Bihor precum și a probelor geologice de prospectare. Baza profilului și aripa stângă cuprindeau întreaga activitate analitică, iar aripa dreaptă găzduia cel mai important muzeu mineralogic nuclear din această parte a lumii „nucleare”, bucurându-se de exponate cu adevărat unice pe plan mondial, reprezentate de bolovani cu „nasturan”, la concentrații care au stârnit mirarea științificilor și au atras interesul major al sovieticilor prezenți prin "Sovrom Quarțit". Era locul în care ventilația funcționa 24 din 24 de ore, aruncând în aerul Șteiului, printr-un burlan discutabil de scurt, atmosfera insuportabilă din muzeu. O vizită curentă nu putea fi prelungită la mai mult de unu-două minute. Nu teama te alunga ci amețeala care te cuprindea. Descriu aceste amănunte în avans pentru a face înțeles specificul și condițiile în care se desfășura munca de laborator. Le-am constatat după intrarea în laboratoare, nepregătiți total în domeniul în care urma să lucrăm. La facultate problema radioactivității în general și a activității nucleare era lecturată precum o pagină de istorie. Chiar și instructajul de protecție făcut la fața locului nu a excelat prin profesionalism. Șeful Protecției Muncii, inginer minier, strivit de problemele din

minerit, considera Laboratoarele Analitice ca un loc de relaxare, de joacă la suprafață. Da, ne-am învățat primprejurul noului nostru loc de muncă neîndrăznind să batem la ușă pentru o primară prezentare. Mai aveam două zile păsuire și, cu, sau, fără o motivare emotivă, am preferat să profităm de ultimele clipe de libertate. Am luat-o, cum se spune cu ușurelul și obsedați cumva de ce ne aștepta la baracă, am luat-o încet spre "casă". Aveam nevoie de ceva "antrenament" căci emoții aveam peste poate. În plus, eu aveam și remușcări. Eu am convins-o să accepte Șteiul și eram primul nemulțumit. Mircea și Florica se simțeau și ei vinovați. Din dorința de a ne avea aproape, nu ne-au avertizat asupra condițiilor de locuit. Așteptau și ei, dar așteptarea lor a durat cam mult. Noaptea erau cele mai grele perioade. Ziua hoinăream, cu, sau fără treabă. Seara aveam nevoie de de un minim confort ori asta lipsea cu desăvârșire. I-am propus să renunțe, să plece la Arad sau la Oradea, iar eu să rămân până la rezolvarea problemei. Kosteanoî îmi promisese, dar lucrurile nu păreau să aibă o rezolvare rapidă. „Nu plec, cum să rămâi singur?!...” Și am rămas amândoi.

Laboratorul a fost, într-un fel, salvarea. Ne așteptau, aveau nevoie de oameni, sovietici noi nu mai erau așteptați, încet, încet, românii trebuiau să preia activitatea. Babi a fost instalată la o masă de laborator, utilată cu de toate pentru o activitate de chimie analitică clasică. Cu mine a fost altfel. "Barís,

colegul de la Moscova nu mai vine. Va trebui să te descurci singur. Știi rusește, aici ai toată documentația, mergem să vezi laboratorul tău de spectroscopie, acolo ai lăzile cu aparatura, încă nedesfăcute, vizavi de laborator ai un atelier mecanic cu un muncitor priceput, bun la toate. Am să-l anunț că este în subordinea ta. Asta-i tot. Te las să te obișnuiești cu gândul. Citește tot ce ți-am dat. În lăzi ai să găsești și prospectele și instrucțiunile. Te las că mă așteaptă femeile. Mă înțeleg cu ele, dar unde sunt multe femei, sunt și probleme.

- Margareta înțelege rusa?

- Puțin, de la școală... vorbește germana, franceza, maghiara...

- Oooo!, eu am făcut ceva germană la școală, dar nu prea am rămas cu ceva... De Margareta am să mă ocup personal... a mai lucrat undeva?

- Nu, doar la facultate ca preparator...

- Este foarte drăguță! Sunteți buni prieteni?

- Da, suntem logodiți, din facultate...

- Frumos, romantic...

Laboratorul meu era la baza profilului „U” al construcției. Sala de Chimie Analitică era în aripa stângă. O sală enormă, despărțită în două de un șir de zece Nișe ventilate, câte cinci, așezate spate în spate. Pe fiecare culoar astfel format se aflau câte cinci mese de lucru utilate cu toate accesoriile specifice. Pe una din aceste mese, a treia din șirul de cinci, Elena Petrovna, o femeie de circa 55 ani, Șefa Secției de Laboratoare, a instalat-o pe Marga și, mai

mult prin gesturi decât prin vorbe, i-a explicat cam ce avea de făcut. Câteva demonstrații, câteva stângăcii și un scurt verdict „Devușca (fetițo) tu nu prea lucrat analize... Nicevo, nicevo (nu-i nimic, nu-i nimic)... Eu nu știut mai mult...”

N-a fost un dezastru aprecierea, dar Babi a mea s-a șifonat un pic.

- Lasă că-i demonstrez eu pentru Devușca...

Una peste alta treaba a mers bine, chiar bine de tot. Aprilie se anunța frumos, însorit. Munca la laborator ne-a copleșit pe amândoi. Babi înghițea toate sfaturile, îndrumările Elenei Petrovna, cucerind-o prin îndemânare și respectarea instrucțiunilor de lucru. Cu o memorie prodigioasă și o putere de concentrare de invidiat, cel puțin pe mine mă enerva, reținea orice amănunt legat de tehnica de lucru. Șefa era încântată și se așeza lângă ea profitând de orice clipă de libertate după care jinduia. Progresul era evident. La mine era altfel. De domeniul spectroscopiei aplicate nu prea știam mare lucru. Din Fizica Optică a lui Cișman am cules doar povești bune de speriat un nevinovat. Trebuie să recunosc faptul că rusa m-a salvat în mare măsură. La acea vreme, rușii, prefer, totuși, să spun sovieticii, traduceau tot ce apărea în lumea largă și nu aveam cum să apreciez rolul lor în redactarea lucrărilor științifice. Mi-am băgat nasul până-n gât în lucrarea lui Rusanov și bine am făcut. Mai târziu aveam să aflu că era corespondentul americanului Ahrens, cu care colaborând, au obținut

recunoașterea unanimă de Părinții Spectrografiei din lumea geologiei și a mineritului. Am beneficiat și de traducerea în rusă a lui Ahrens. Am început să mă dumiresc fără să fi pus mâna pe un spectrograf sau spectrofotometru de emisie. Citeam mult, luam notițe, apucam noaptea în laborator, încă impropriu numit așa, visând la ziua în care voi scoate la iveală conținutul ascuns al lăzilor cu pricina. Au mai trecut zile bune iar aprilie ne-a arătat și o față mai puțin prietenoasă. La munte, în Apuseni au început ploile. Apele râurilor au pornit năvalnic la vale iar Crișul Negru de lângă baracă, a luat-o razna. Am primit ceva pelerine și cizme înalte, cam prea înalte pentru o femeie de statura Margaretei. Ziua, ca ziua. Spectacolul era fascinant. Să vezi, cât vezi cu ochii, zona din jurul nostru transformându-se într-un imens lac. Mai puțin liniștitor a fost odată cu lăsarea întunericului. Locatarii cu state mai vechi, nu păreau panicați, știind din experiență, că la caz de nevoie, armata va veni să ne scoată din încurcătură. Ne-am culcat ca toată lumea, dar nu pentru a dormi. Așa ceva nu era posibil. Zgomotul ploii, mitraliind parcă acoperișul barăcii pe un fond de susur continuu al apelor în creștere, te îndemna mai mult la echiparea cu cizme, decât la odihnă. Ne-am întins pe patul dublu, am început să vorbim în șoaptă, așa ne-a venit, încercând câte o glumă neavenită. Margareta mea, din curiozitate, sau frică, a început să lopăteze cu brațul lăsat la podea.

- Am impresia că se umezește... o fi ajuns apa la noi... hai să ne sculăm...

- Până nu a ajuns apa la saltea putem rămâne în pat... după?!... potopul...

- Ție-ți arde de glumă... la înălțimea ta, oricum ai să rămâi cu capul afară... eu ce mă fac?!

- Te iau în brațe... cam de mult n-am mai făcut-o...

- Tu ești chiar lud... Chiar că m-aș duce la mama... așa stagiatură, mai va!

Glumă, neglumă, dar apa a pătruns bine în baracă. Se apropiau zorile și, încă, nimeni nu venise să ne "salveze". Lumea a ieșit pe coridor la sfat. Vorbeau toți, toți având câte o propunere pe care o susțineau fără să se asculte. Florica, mai tăcută din fire, ne-a făcut o vizită.

- Babi, nu fii speriată! Am mai trecut noi prin ceva asemănător și baraca nu s-a mișcat din loc. Bună precizare! Dimineața vor veni să ne scoată pe uscat. Mă duc să pregătesc dejunul și cafeaua... mă întorc.

Și au venit, băieți tineri și voinici și au luat femeile pe sus și le-au depus pe uscat. Cum apa începuse să se retragă, au mai făcut o treabă bună. Au făcut un coridor din scânduri groase, dulapi cum li se spunea, între baracă și budă. Nu merita alt nume după cum arăta după inundație. Ne-am dus să predăm cizmele și pelerinele la un punct militar administrativ și am pornit-o agale spre laborator. Toată lumea aflase de aventura noastră nocturnă și

poveștile nu mai conteneau. Elana Petrovna a sunat la Kosteanoi și cu autoritatea de care se bucura l-a avertizat că nu vrea să piardă așa două cadre de nădejde. Ce putea răspunde? „Liniștește-i că se rezolvă curând...” Și ne-a liniștit, mai mult de o grămadă. Cunoșteam situația, am venit la Ștei de bună voie, am hotărât să răbdăm. A fost o atitudine caracteristică Margaretei. Nu concepea să recunoască eșecul, iar celelalte avantaje oferite la angajare au primat și ele. În plus, dușurile și grupurile sanitare de la laborator ne-au ajutat mult. Era vorba de o reșezare a „priorităților” personale și ne-am străduit.

Viața la laborator a continuat mai mult decât mulțumitor. Margareta a progresat impresionând-o pe experimentata chimistă reprezentată de, din ce în ce mai simpatica, Elena Petrovna care se străduia să învețe româna și chiar ceva germană, pentru intenția de a merge în RDG. La mine lucrurile au luat mult așteptata întorsătură. M-am hotărât peste noapte să atac aparatura. Și, Slavă Domnului, era destulă. Lăzile, prin dimensiunea lor, păreau înspăimântătoare. L-am chemat pe Țigănușul de la atelierul mecanic, impresionat de câte lucruri de atelier stăpânea. De la strung la prelucrarea sticlei în flacăra nu lipsea nimic din repertoriul lui de tehnician virtuos.

- Adu scule și hai să desfacem lăzile. Acum știu ce conțin, dar n-am lucrat niciodată cu așa ceva, așa că trebuie să ne descurcăm singuri...

- Domnu inginer, scuzati, tovarase inginer, abia astept sa vad ceva nou. Nu va temeti stiu sa deschid lăzi fara sa aduc pagube aparatelor din interior...

Si am inceput. Si era chiar priceput. Nu folosea ciocanul sub nici o forma. Surubelnițe de toate dimensiunile, leviere, dalti. Simtea lada in complexitate ei protectoare. A scos capacul, a desfăcut pereții laterali și mi-a arătat victorios primul spectrograf din viața mea. Era cel mare, un spectrograf de emisie cu mare dispersie optică. Toate părțile "gingașe" erau protejate cu tot felul de tamponi și dispozitive antișoc. Cum pofta vine mâncând, am atacat și lada ceva mai mică, în același stil prudent, scoțând la iveală cel de al doilea spectrograf, cu dispersie medie. Ambele fabricate în URSS. Două lăzi mai puțin impresionante au adus câte un generator de scântei și arc pentru fiecare spectrograf. Până seara a ieșit la suprafață și Microfotometrul și Fotometrul cu flacăra. Mai erau un fel de valize conținând tot felul de accesorii. Toate arătau nou-nouțe, că nu-ți venea să te atingi de ele, și nu de teamă, ci din respect. Primul pas era făcut. A doua zi am mai chemat niște muncitori din curtea laboratoarelor pentru a pune aparatele pe mesele dinainte pregătite. Nu era de glumă să ridici ditamai spectrorafe. Cel care urma să vină știuse ce să comande și asta m-a scutit de multe. Prevăzuse totul ca pentru sine. Spectrorafele au ajuns pe mesele de lucru, Microfotometrul în camera

obscură, și ea pregătită din timp, iar Fotometrul cu flacăra, într-o încăpere de mai mici dimensiuni. Țigănușul și muncitorii s-au retras iar eu, am rămas singur, plutind în necunoscut, cu satisfacție, dar și cu emoție, ca să nu-i spun teamă. Acum mi se pare comică atitudinea mea din acea zi. Până seara târziu am rămas să mă învârt, aparent fără rost, printre minunile ce aveau să-mi hotărască viitorul. Ca să nu mă deranjeze, Marga a preferat să rămână la masa ei de lucru. Era mulțumită de ea, dădea rezultate foarte bune la probele test și, după un timp record, de scurt, vreau să subliniez, a fost aleasă pentru analizele de control. O astfel de încredere era mai mult decât se așteptase. Era rezultatul promisiunii ce-și făcuse după acel descurajant „devușca” spus la prima încercare practică, de către „Șefa”.

„Acasă”, buna noastră protectoare, Florica ne aștepta cu cina pregătită. Mina noastră de satisfacție, a mai atenuat din teama stâmită în cei doi, cu ocazia inundației. Chiar se temuseră că ne vor pierde. De fapt, și noi doi, oricât eram de „împreună”, trecuserăm prin clipe de nehotărâre, speriați de așa perspective. Când ne-au auzit glumind, sufletele lor și-au regăsit locurile părăsite la prima experiență de viață a doi lipsiți total de orice orientare, care încă mai gândeau și judecau ca la Timișoara.

- Babi, ce facem cu căsătoria? Te-ai gândit? Ar trebui să tragem o fugă la Oradea să ne sfătuim. Vremea aleargă și poate cu o patalama la mână vom

avea mai multă șansă cu locuința. Nu mă mai poate bate gândul unei plecări. Aici sunt o serie de avantaje care nu pot fi neglijate și, în plus domeniul este foarte atractiv și de viitor. Trebuie programat și la Sfatul Popular și la voi, la biserică. Și o masă festivă pentru rude, trebuie programată și ea la un restaurant. Ce zici, pe când?...

- Știu eu?...când se face timpul frumos, prin mai, iunie. Mi-e groază de tevdură. Să mergem la Oradea, dar să-i scriu mai întâi lui Mami. Să mai adunăm și ceva bani, nu? La Oradea are cine să se ocupe. Ai tăi, tușa și unchiul, să mai vedem...

De discutat am discutat, dar practic n-am hotărât nimic. Eram și prea absorbiți de laboratoare unde treburile începuseră să meargă, dar trebuia pedalat non stop. La chimia analitică treaba mergea chiar bine. Recunoaștere, apreciere, încredere. Era ceva pentru un început de la zero.

La Spectral, era mult de lucru cu descifrarea prospectelor și instrucțiunilor de instalare. Erau, totuși, aparate sofisticate pentru acea perioadă de la noi. Un spectrograf mediu era la Universitate, la catedra de Fizică. Am dat un telefon la catedră, am vorbit cu un conferențiar, s-a lăudat mult, s-a oferit să vină în delegație la Ștei, dar mai încolo, în vacanța studentescă de vară. Pentru moment am lăsat-o baltă și am început să mă „joc” de unul singur cu descifrarea și punerea în funcțiune. Odată toate instalate la locurile preconizate de cel de la Moscova, am început, cu ochii în prospect, punerea

în funcțiune, de probă, bineînțeles, a Spectrografului de mică dispersie optică. Recunosc, a fost o joacă ghidată, dar făcută cu deosebită atenție. Totul a mers ca pe roate, am început să mă dumiresc din mers, cu atenția încordată, dar fără chibiți. Mare lucru să nu te bată nimeni la cap. A ieșit prima spectrogramă pe o placă foto-spectrală, dar, neprevăzutul nechemat, și-a făcut apariția în camera obscură unde lipsea, din vina cui?, a mea, căci uitasem să fac rost de chimicalele pentru revelator și fixator. Știam că lucrez cu plăci foto, dar am uitat să mă și echipiez pentru asta. Eram mort de curiozitate, dar lipsit cu desăvârșire de orice șansă, la o oră de seară, când totul era închis. Dezamăgire, amânare și nelipsita sintagmă a unchiului Alex „*N-a fost să fie*”.

Ca țiganul la mal. Am spus-o cu voce tare și am primit o replică pe măsură de la Țigănuș... „Nu-i adevărat, țiganii știu să înoate!...”

Primul pas, la prima oră, a fost la magazinul central, un universal în felul său, de unde am alergat la laborator. Chiar că mă înecasem ca țiganul la mal. Să obții spectrograma dar să n-o poți vedea din cauza unei emulsii fotografice năbădăioase care nu se dezvăluia decât „revelată”! Toată noaptea am visat la cum o să fie, dar satisfacția reușitei nu poate fi comparată cu niciun vis. Placa revelată, fixată și uscată cu grijă, privită la Microfotometru, în semiobscuritatea camerei obscure, mi-a arătat un spectru al fierului de toată splendoarea. Era primul spectru obținut în scurta mea carieră de inginer, deci nu putea fi decât grozav. Singurul termen de comparație era doar spectrul parțial observat cu ochiul liber, privind de pe poziția casetei cu placa fotografică. Am spus parțial observat deoarece ochiul nostru nu decelează liniile spectrale din ultraviolet. Dar să revin la succesul obținut pe care l-am împărtășit pe loc cu Țigănuș. Tipul era un entuziast care m-a luat în brațe, m-a sărutat și, ceea ce n-am putut prevedea, mi-a dat peste mâna în care țineam trofeul. Placa a ajuns într-o clipire jos și a crăpat în zeci de componente inutile. Nu-l voi uita

niciodată pe Țigănuș. Bucuria victoriei s-a metamorfozat într-o dezolantă înfrângere.

- Domnu inginer, tovarășu Boris, ce ne facem?!

- Simplu, acum că știm că aparatul funcționează, repetăm experiența...

- Păi cum?!... aparatul n-a pățit nimic?!

- Păi tu, adică noi, n-am spart aparatul, am stricat doar o placă foto... hai!... la treabă, dar stai mai departe de mine... bucuria și îmbrățișările după ce închidem laboratorul...

Ei, n-a fost singura boacănă, dar mi-au prins bine pentru că am învățat mult din ele.

M-am dus pușcă la Șefa să-i raporteze primul succes. S-a repezit la mine, dar m-am ferit la timp. Experiența câștigată m-a scutit de o nouă surpriză.

- Ce te-ai speriat așa?!... ai sărit ca ars... nici nu știai ce aveam de gând...

- Ba!, știam ce se poate întâmpla...

Și ca să-i curm nedumerirea, i-am relatat povestea cu Țigănuș. A râs copios, de fapt am râs amândoi.

- Dă-i bătaie!, aștept să ne ajuți cu analizele spectrale... sunt o comoară pentru noi chimiștii de la analitică... și geologii îți vor face curte.

Cum pofta vine mâncând, zilele ce au urmat au fost copleșitoare. Prins de nebunia chefului de lucru am atacat în paralel conținutul din toate lăzile. Trebuia să știu exact la ce să mă aștept. Planul meu de lucru, de fapt nu aveam niciun plan, haotic în aparență dar dătător de satisfacții, cu Țigănuș lângă

mine, a prins viață. Celălalt spectrograf, cel cu mare dispersie, microfotometrul, spectroproiectorul, generatoarele și Flamfotometrul, parcă se luau la întrecere pentru a mă cuceri. Munca grea, istovitoare uneori, mă deturna de la obsedanta problemă a locuinței. Aici chiar că am avut noroc cu Babi. Parcă molipsită de nebunia mea, s-a cufundat în studiul analizei chimice complexe, în experimentarea metodelor „sovietice de analiză”, aiurea, nu erau cu nimic mai sovietice decât cele aplicate în chimia analitică a minereurilor radioactive pe plan mondial, probe în care uraniul era însoțit de un sfert din elementele Tabelului lui Mendeleev, elemente rare cu care, noi românii nu ne-am prea întâlnit prin unitățile de specialitate. Așa a înțeles termenul de „Minereuri de Elemente Rare și Radioactive” care însoțea în antet documentația Sovrom Quarțitului. Cu ambiția trezită de acel nevinovat ”devușca” cu care o apostrofase Șefa, Babi a devenit inaccesibilă. Trecea pe la „Spectro” doar când descifra metodele de lucru puse la dispoziție în limba rusă.

- Măi, nu te mai speti așa că avem de gând să rămânem aici până la saturație...

- Lasă că-i arăt eu ce poate „fetița” asta. Auzi, tu, devușca!?

- Păi, fii fericită că arăți ca o fetiță... tu nu ești „sovietică”, tu ești o minunată corcitură de nemțoaică-româncă... ascultă-mă, că știi ce

spun...patru ani de „studii” m-au făcut expert în materie...

Aprilie a zburat ca vântul, maiul a intrat cu problemele lui, a trebuit să ne gândim și la statutul de familiști. Ne-am luat inima în dinți și am aterizat la Oradea unde era și Mami în vizită la Tușa Mațuș. Dacă aș fi putut aș fi cumpărat un certificat de căsătorie numai să scap de tevatură. Cerere oficială în „Consiliul” patronat de Mami, unde toți aveau un cuvânt de spus, adică tușa și unchiul, condiții „sine qua non” pentru ceremonia religioasă, la romano-catolici, angajamentul botezării copiilor în această religie, no comment, masă festivă în familie, cu rudele în devenire, vreau să spun, la Restaurantul Central de lângă Teatru, u.s.w... Te du, frate, cu Babi la braț, la ai mei, părinții și două surori, la raport și „acceptare”. Ce acceptare?! Erau atât de fericiți să mă vadă fericit încât nici nu prea au ascultat pomelnicul condițiilor. Babi a devenit pentru toți Babuți. Se uitau la ea ca la o vitrină cu bijuterii, mângâind-o cu privirile și acoperind-o cu vorbe de încântare care mai de care. Era într-o sâmbătă, iar pentru duminică am invitat-o pe Mami la masă în vederea atestării înțelegerii pe care am numit-o „Înțelegerea de pe Strada Castanilor”. S-a ales și data. Avea să fie de 24 iunie și a fost. Babi s-a dus cu Mami la tușa să doarmă, i-am zâmbit lui Babuți, la care s-a strâmbat la mine, cu toate că i-am zâmbit nevinovat, ca pe vremea lui „împreună” de la Timișoara.

Luni am luat autobuzul spre Ștei, aveam învoire așa că am profitat să stăm undeva în liniște, pe malul năbădăiosului Criș Nergru, să facem puțină ordine în gândurile noastre. Și erau multe. Gândurile erau logice, dar se împiedicau de „insolubila” problemă a locuinței, a confortului după care jinduiam. Eram noi tineri, dar aveam și pretenții. Ne simțeam cam cum se simțeau cei plecați „voluntari” să construiască socialismul pe șantiere ca cele de pe Valea Jiului. De acolo răzbea doar „entuziasmul”, nu și mizeria în care se scăldau eroii neamului. Locurile pe unde ne spălam amărăciunea erau mai mult decât frumoase. Pe măsură ce te depărtați de albia Crișului, intrai în raiul arborilor, nu pitici, dar nici prea mari, de un verde de primăvară, aruncând umbre ispititoare pentru popas, pentru visare, pentru liniște, pe care nu îndrăzneam s-o tulburăm cu un viu grai încărcat de nemulțumiri. Era locul unde ne încărcam nu doar plămânii cu aerul proaspăt și răcoros, dar și cu puterea de a lua viața așa cum era, sinuoasă, plină de neprevăzut. Aveam aliat tinerețea noastră, amintirea unei copilării presărate cu bune, dar, mai ales, cu rele. Nici unul din noi nu putea să ignore „pățaniile” copilăriei. Mie îmi ajungea coșmarul coloanei de deportare, cu mama muribundă, cu blestemul nagaicelor cu care niște figuri asiatice, calmuce, în goana de neoprit a cailor, șfichiuiau aerul îndemnând la iuțirea marșului. Că s-a terminat cu o minune, și acum o consider Divină,

când atacul aviației române, confundând coloana deportaților cu o retragere în marș a trupelor sovietice, a făcut prăpăd cu focul mitraliilor. Calmucii au luat-o la goană, o parte au rămas înțepeniți alături de trupurile deportaților, mușcând țărâna Basarabiei, pentru ei pământ cotropit, pentru ai noștri, pământul natal. Prețul plătit nu-l poate uita un copil de 12 ani, nici după curgerea atâtor ani. Timpul vindecă multe, dar sunt și lucruri care nu pot fi uitate. Alături, ținându-ne cu mâinile pe după umeri, așezați direct pe iarba proaspătă a primăverii, privindu-ne, intuiam pe unde hoinăreau gândurile fiecăruia în parte. Știam povestea copilăriei Margaretei, știam pe unde rățăceau gândurile ei. Războiul nu a ocolit prin binefacerile sale nici Sântana. Tatăl, șvab din Banat, plecat cu trupele germane în retragere, cu o mamă ducând de una singură greutatea legate de creșterea și educarea celor doi copii, cu stigmatul etniei soțului, cu prezența "eliberatoare" a armatei sovietice și instalarea comunismului, cu urmărirea fiecărui pas pentru depistarea eventualelor legături cu soțul, cu spectrul sabiei atârnată asupra întregii familii, reprezentată de deportarea nemților în Bărăgan, cu nevoia de a-și crește copiii pe la rude, și, mai ales de teama de a nu fi primiți copiii la studiile superioare. Toate aceste aduceri aminte, chiar și după reușita noastră de a face o facultate, constituie sursa obsesivă a amintirilor de coșmar. Astfel de momente de înțelegere mutuală erau alimentate,

bineînțeleș, de ceea ce ne împiedica să gândim împăcați în privința perspectivelor unui viitor lipsit de probleme.

Ne-am întors agale la baracă, uitând de cantină, uitând de foame și am poposit în odaia dătătoare de tristețe. Nefiind la lucru, eram lipsiți de compensațiile oferite unor amărâți de dușurile și grupurile sanitare ale laboratorului. După o gustare la Florica, cu o mină de „lasă-mă să te las”, ne-am retras să păcălim somnul care în ultima vreme, cam umbla hai-hui. Nu e de mirare că așteptam dimineța cu nerăbdare s-o zbughim la laborator. Era locul în care, fiecare în parte, găseam satisfacția instruirii și, de ce să n-o spun, a multiplelor manifestări de recunoaștere. Atitudinea aceasta de „încântare” ce se citea pe fețele noastre la intrarea în laborator, plus, hai s-o spun, moacele noastre simpatice, stârnea uneori o ușoară nedumerire pe fețele celor care vedeau în munca zilnică o corvoadă. Da, laboratorul ne-a adus o mare de bine în deschiderea carierei noastre. Am îndrăgit atât de mult această muncă, mai bine spus, preocupare, încât tot răul care ne înconjura prin rolul nostru de subalterni în propria noastră Țară, subalternii „ocupanților”, cum li se mai spunea cu jumătate de gură „sovrom quartșiștilor”, am început să-l privim ca pe un rău necesar, mai mult, ca o șansă. Șansa a fost că amândoi am intrat într-un domeniu doar visat la acea vreme la noi și avea să se adeverească prin faptul că, lăsând la o parte exploatarea barbară

a unui zăcământ unic în lume și trimiterea produsului direct la uzinele din Uniunea Sovietică pe banii noștri, cu timpul am preluat frâiele și am trecut la propria cercetare tehnologică și am construit o uzină de prelucrare a minereurilor de uraniu. Dar la acest aspect voi reveni la timpul său, timp în care amândoi am ajuns "specialiști de prim rang" în probleme de „Metale Rare și Radioactive”, Babi pe linie de chimie analitică, iar eu pe linie de Spectrografie și, spre marea mea satisfacție, pe linie de tehnologie și proiectare, în domeniul nuclear.

Până atunci, însă, a trebuit să ne punem cu burta pe carte, pe instruire și perfecționare. În general drumul a fost un continuu suiș iar noi, nu atât ca soț și soție, cât mai mult ca un cuplu ca la Timișoara, în atenția întregului șantier. Dacă stau să mă gândesc, am făcut bine că nu l-am ascultat pe Orest și m-am pus pe treabă și răbdare pentru a ajunge după mai bine de trei ani, la acel atât de greu acceptat „împreună”.

Pentru că baraca a rămas puternic imprimată în arhiva amintirilor, îmi vine și acum să râd la cele întâmplare într-o zi de duminică. Eram „acasă”, liniștiți, ne pregăteam de o plimbare prin locurile înverzite. Niște zgomote neobișnuite, de voci supraexcitate, lovituri surde și nu numai, de corpuri contondente, într-o mișcare continuă de avansare înspre baracă, a stârnit curiozitatea locatarilor. Oamenii au apărut pe la geamuri, unii au ieșit în fața ușilor de acces, dar curiozitatea a cedat temerii

și tot omul s-a retras pentru a privi din spatele geamurilor închise în grabă. Am aflat că se mai repetase dar nu la așa proporții. Toată zona înverzită din jurul barăcii, întinzându-se mult dincolo de malurile Crișului se transformase într-un câmp de bătaie. Un șugubăț a deschis un geam și a strigat „Căderea Berlinului Seria Treia”...

Beligeranții erau minerii versus soldații, pentru motive niciodată elucidate. Aveai impresia că se înfruntă de plictiseală, dar cu o implicare demnă de o scenă de bătălie pentru un film istoric. Că nu era o glumă se vedea pe fețele desfigurate de loviturile primite, însângerate, hidoase de ură. Era o nouă față a vieții de șantier și a efectului băuturilor locale. Țuica de prune produsă în gospodăriile din regiune se bucura de un renume ce depășise cu mult granițele Bihorului. Lîmpede precum cristalul, cu o tentă gălbuie abia perceptibilă, cu alcool de la 50 grade în sus, avea ,totuși, o hibă. Se bea ușor pe lângă nelipsita slană, dar te și trimitea într-un mers în afara liniei drepte, un fel de slalom printre obstacole imaginare. O bătălie ca asta dura cam două-trei ore, după care câmpul de bătaie se transforma într-o imagine parcă inspirată din Război și Pace. Trupuri peste trupuri odihnindu-se în muzica unui sforăit general, dar liniștitor pentru noi. Toată această scenă se petrecea fără ca vreun Inginer Șef, sau vreun Căpitan de Pluton să-și facă apariția. Un răspuns primit de la o persoană

responsabilă suna cam așa: „N-ar fi avut niciun rost liniștea restabilindu-se de la sine(!?)”

Într-adevăr, dimineța, din zori, se retrăgeau într-o liniște nefirească, aproape frățească, după care sosea o echipă pentru curățirea perimetrului devastat. Nu era de glumit, locatarii barăcii nemulțumiți, dar și speriați trimiteau emisar la stăpânire, obțineau promisiuni solemne pentru viitor, dar realitatea era că nimeni nu se punea cu minerii, și nici cu militarii, înțelegând condițiile în care munceau pe rupte. Primii în mină, răcanii ca însoțitori la basculantele ce "cărau" continuu minereul extras, la gara din Ștei. Nu era ușor pentru nimeni, mai ales că minereul radioactiv era împrăștiat peste tot, din grabă și neglijență.

La laboratoare totul era ca la plecare, cu un mic plus de atenționare și anume reapariția șobolanilor, preponderent în marea sală de chimie analitică. Mari, iuți, nestingheriți de prezența oamenilor, alergând vioi, ca să nu spun amenințător, printre mesele de lucru și făcând adevărate curse de-a lungul culoarelor de pe lângă nișele din mijloc. Că i-a scos primăvara din bârlog, că le-au făcut bine radiațiile nelipsite în întreg spațiu al clădirii, și-au făcut cuiburi prin te miri ce colțuri ascunse manifestând o rezistență deosebită față de substanțele de deratizare. Povestea lor era legată de faptul că edificiul laboratorului a fost ridicat pe un vechi depozit de porumb, un adevărat rai pentru rozătoarele noastre. Ei, asta a reprezentat

o problemă pentru Babi, care reacționa prin cunoscutul „bârrr...” chiar și la apariția unui gândac plimbăreț. Din când în când răzbătea din sala de analize câte un strigăt ascuțit lansat de componentele, exclusiv feminine, ale personalului de laborator. Din fericire pentru mine, nu au fost atrase de laboratorul de Spectrografie. Multitudinea cablurilor electrice la vedere ar fi putut deveni o sursă de necontrolat pentru surprizele „electrotehnice”. Un loc favorit unde le plăcea să se zbenguie în voie nefiind deranjate, era muzeul de mineralogie, uzina de radiații ucigașe, unde oamenii nu rezistau mai multe minute. Curioasă această adaptare care merita atenția unui studiu privind efectele radiațiilor asupra ființelor în general și asupra rozătoarelor în particular. Dacă despre adaptare putea fi vorba. Posibil că „victimele” dispăreau undeva în străfundul locației pe care trona muzeul.

Lăsând la o parte micile-marile necazuri, Margareta, a devenit chiar un fel de fetiță preferată a Elenei Petrovna. Se așeza lângă ea, mai făcea câte o intervenție în procesul analitic, ca să rămână în formă, după zisele ei. Controalele, și erau multe, ieșeau nesperat de bine și devușca a câștigat un loc în ierarhia capetelor încoronate cu încredere, din cadrul colectivului de la analize chimice. Că era ambițioasă știam foarte bine, dar că dorea „fruncea” ca la liceu sau facultate, depășea liniștea cu care o abandonam să se descurce singură. Eu eram cu

aparatura, cu optica, cu electrochimia, dar să nu mă pui la piguleală analitică de laborator chimic. La un moment dat l-am pus pe Țigănuș să mă inițieze în secretele strungăriei și a prelucrării sticlei în flacăra. Erau adevăratele mele clipe de relaxare iar amicul meu nu-și mai încăpea în piele. M-a ajutat nu pentru a mă implica direct într-o atare activitate, dar m-a pregătit efectiv în munca mea de inginer, fiind apt pentru a cere „competent”, de la tehnicieni, unii adevărați maștri, execuții fără cusur.

Dar, cum am mai spus, timpul curgea la vale mai ceva decât Crișul Negru. A zburat maiul meu de taur, fără probleme, în liniștea unei mese organizate de frățiorul meu și de minunata lui Florica. Nu mă cunoștea, încă, lumea, nici măcar colegii. Și a venit vertiginos iunie, nu cu emoție, eram tineri, „împreună”, îndrăgostiți, nu unul de altul, mai bine zis unul de alta, dar cu conștiința necesității împlinirii unui vis. Eram amândoi destul de săraci ca să ne hazardăm în planuri costisitoare, la fel ca și ai noștri, cei din cele două tabere, să visăm ceremonii de poveste. La Oradea toate au fost pregătite conform „Înțelegerii de pe strada Castanilor”, iar ziua de 24 iunie le-a rezolvat, una după alta, ca la moară: cununia civilă, cea religioasă și masa festivă. Cea mai emoționantă a fost cununia religioasă de la Biserica Romano - Catolică, de lângă Sfatul Popular, de pe malul Crișului Repede. Aici a trebuit nu doar să repet că sunt de acord cu botezul

viitorilor copii în religia romano-catolică, dar să și dau în scris. Am făcut-o fără rezerve, mai bine spus, fără ezitare, cu tot trecutul meu de creștin ortodox, cu o bunică ce s-a străduit să-i urmez întru totul principiile, cu un tată slujitor de o viață la Episcopiile Ortodoxe din Ismail și Oradea. De undeva, de departe, unde se odihnea pe pământul ei natal, cred că a oftat și m-a iertat, ca întotdeauna. Ce a simțit mama sau tata, nu am putut afla niciodată. Purtarea lor, ca și a surorilor mele, nu a dat semne de îndoială în legătură cu alegerea mea. Cheia sta undeva în acea „Babuți”, pe care o adorau și așa a rămas până la dispariția lor, în unele cazuri, prematură. Cât privește frățiorul meu „reformat” pe front, un fel de ateu, sau comunist de circumstanță, așa ceva nu putea face obiectul unor păreri. Era adeptul libertății de opinie, atâta timp cât nu se ciocnea de a lui. Și trebuie să recunosc, ne-am ciocnit, dar scânteile au fost stinse din aer de cele două înțelepte, Florica și Margareta.

Ne-am întors la Ștei cu speranța obținerii unei locuințe pentru familiști, cum am început să ne considerăm. Promisiuni au fost la toate nivelele dar soluția nu apărea. În timpul acesta la baracă era mult tumult. Meciurile campionatului mondial de fotbal din Elveția ajunseseră în sferturi. Televizoare nu erau încă, iar aparatele de radio erau exploatate la maxim de sonoritate. Cum erau mulți unguri locatari, transmisiile erau bilingve provocând un haos ce viza infernul. Să nu uităm că în 1954,

Ungaria era cotate cu maximum de șanse iar pretendent mai erau Brazilia, Uruguay, Anglia și Germania de Vest. Ceea ce era greu de suportat era isteria reporterului ungar care transmitea meciurile în care era implicată Ungaria. Era marele lor György Szepesi, insuportabil pentru noi, adorat de unguri. Erau ultimele zile ale lunii iunie când au apărut primele rezultate surprinzătoare în sferturi. Ungaria a eliminat Brazilia, Uruguay a eliminat Anglia, iar Germania Federală a trecut de Yugoslavia. Au urmat semifinalele când Ungaria a eliminat Uruguay și Germania Federală a trecut de Austria. Finala din 4 iulie a fost câștigată de Germania în detrimentul Ungariei, cu un 3-2 considerat scandalos din cauza arbitrajului. Ce a fost în aceste zile și seri la baracă nu poate fi descris în cuvinte. Szepesi acoperea toate vocile înfierbântate. Ungurii într-adevăr aveau o echipă colosală din care, am avut norocul să-i văd la lucru La Oradea pe fantasticii Puskas, Kocsis, Loránt și Hidegkuti, la CAO, Clubul athletic Oradea, o parte din ei veniți de pe la Ferar Cluj, fără să-i uit pe Bodola sau Barátky. Au început în forță meciul conducând cu 2-0, dar au fost egalați și după un gol al lui Puskás anulat, au pierdut cu 2-3. Maghiarii din baracă au plâns, au urlat, au spart sticle și pahare și nu puține geamuri. A fost de pomină. Starea de doliu a durat zile bune în care, era bine să nu fie abordați, chit că eram în relații bune, de colocatari. Cum timpul șterge multe, cu tot

fanatismul maghiarilor în susținerile sportive, nici cu al nostru nu mi-e rușine uneori, ne-am mulțumit cu participarea noastră, în grupuri combinate, români și maghiari, de a ne înfrunta în mici întâlniri de volei, baschet și chiar fotbal. Terenurile pentru sport erau de abia în fașă, așa că ne mulțumeam cu improvizații așteptând cu nerăbdare darea în folosință a sălii de sport și a bazinului de înot. Pentru locuință m-am dus la Kostianoï, s-a scuzat, mi-a promis dar n-am primit niciun răspuns ferm. La plecare am scăpat obsedanta sintagmă a unchiului Alex cu „*N-a fost să fie*”.

N-a înțeles și atunci i-am tradus, cam cum mi-a venit „Ne bâlo bâți...”.

A zâmbit spunându-mi „budet, budet...” (Va fi, va fi...).

Si a fost. M-a chemat la administrație, m-a luat la braț și m-a dus la un bloc din spatele laboratoarelor, la parter, a sunat și m-a prezentat celei cu care aveam să fiu vecin. Un apartament de două camere, una mică, una mare, cea mică neocupată, repartizată proaspătului cuplu familial. În camera mare locuia familia unui maestru miner, cu nevastă casnică. Surprinzându-mi nedumirirea din privire, Kosteanoii s-a grăbit să mă liniștească șoptindu-mi în limba rusă "pagadî, pagadî, scorobudet inaci..." (așteaptă, așteaptă, în curând va fi altfel). Camera era aranjată, curată, cu strictul necesar la vedere, cu o sticlă de palincă bihoreană pe masă. A luat trei pahare din dulap, le-a cam umplut cu țuică și ne-a invitat să le dăm "peste cap". Doamna și-a muiat jenată buzele în licoare, eu am început să sorb cu încetinitorul, iar Șefu ne-a făcut o demonstrație de cum se savurează o băutură tare, a înghițit-o fără să clipească. Era un pas spre normalizare și m-am dus pușcă la laborator s-o iau pe Babi. Ne-am întors "acasă" unde am fost serviți cu prăjituri de casă. Gazda, încântată aparent de noii vecini, mi-a atras atenția că am o soție foarte

frumoasă. I-am replicat zâmbind: "Cu așa soț, nu putea fi altfel...".

Nu era ceea ce așteptam, dar Babi, cu înțelepciune s-a declarat încântată, mai ales după ce i-am spus de promisiunea lui Kosteanoi. Începeam să avem încredere, mai ales că Mircea și Florica aveau deja o vechime de doi ani la baracă. Era un succes! Conviețuirea cu doi oameni liniștiți nu a ridicat probleme. Aveam o cameră a noastră, curată, caldă, acces la o baie civilizată, cu sfaturile unei gospodine experimentate, cu "Dl și Dna Inginer" pronunțate cu respect de maestrul miner, fără dezagreabilul tovarășe sau tovarășă, cu subiecte interesante pentru mine privind viața de zi cu zi a minerilor, expuși la radiații ucigătoare, dar mulțumiți de câștigurile realizate. Era un caz fericit, aveam s-o apreciez mai târziu, de miner pentru care băutura era un păhărel de palincă și un pahar de vin de gospodar la o masă consistentă, de fapt cina, căci venea seara de la mină. Băuturi pe care mi le procura și mie de la sursă garantată.

Curiozitatea, arma care scoate din om și ultima picătură de mister, nu putea să ne scutească de întrebări, fel de fel. Când au dibuit că suntem amândoi creștini dar de confesiuni diferite, mirarea, care trădează pe loc surpriza, ca să nu spun nedumirirea, a stârnit o avalanșă de întrebări suplimentare. Lămuririle mele cum că atât ortodocșii cât și romano-catolicii sunt parte din aceeași religie creștină, că o bună parte din rudele

Margaretei, de fapt toate, cu excepția fratelui, erau greco-catolici, frați creștini și ei, de aceeași speță, nu au descrețit frunțile încordate ale colocatarilor noștri.

- Aici veți întâlni tot felul, de la ortodocși la greco-catolici, de la bapțiști la penticostali, cu bisericile lor proprii, fără a se amesteca. Familii amestecate nu veți prea întâlni. Nici biserică romano-catolică nu avem...

- „Famiiliile astea „amestecate” cum le spuneți, adică mixte, sunt un drum al ecumenismului, al revenirii la începuturile creștinismului, când erau toți laolaltă. Ceea ce i-a despărțit au fost niște „fleacuri” zic eu, peste care s-ar putea trece foarte ușor, numai că acum sunt interese și ierarhice, și, din păcate și economice. Fiecare din părți s-a îmbogățit peste măsură și o reunificare ar ridica probleme mari. În plus, cum să faci din Patriarhi și Papi, o conducere unică. E greu dar nu imposibil și viitorul apropiat ar putea să-i oblige la înțelegere, acum, când desprinderile sectare rup din ambele biserici creștine...

- Da, dar lumea ortodoxă nu gândește așa. La țară, cum este aici, oamenii nu înțeleg, cum i-ați spus, ecu...

- ecumenismul..

- Și Doamna la ce biserică o să meargă?! Aici n-avem biserică romano-catolică... Poate la Beiuș sau la Cău...

- Unde? La Cău?!...

- Vașcău, că așa-i spunem...

- Putem intra și la ortodocși, și la catolici, romano sau greco... să nu uităm că suntem de etnii diferite, eu român basarabean, ea nemțoaică, șvăboaică, după tată... nici țiganii nu sunt de lepădat. În laborator am un tehnician țigan care știe atâta meserie câtă eu n-am să apuc să adun în mine... învăț mereu câte ceva de la el... este foarte talentat și muncitor!

- Acum avem și sovietici, ruși de toate felurile, muncesc, sunt bine plătiți, dar pe banii noștri... până acuma ne-am înțeles...

- Și etniile și religiile trebuie să se înțeleagă, altfel ne paște un război cum n-a mai fost...

- Cam aceasta era atmosfera în care doi familiști începători luau primele lecții de la viață. Și aveau ce și de la cine învăța.

Cum orice început mai are și câte o surpriză la activ, să nu trec chiar cu vederea peste una care-mi aparține. S-a întâmplat să fiu singur în casă, ce frumos sună acest cuvânt, cu o misiune încredințată ca-n familie. Trebuia să pun la fiert o oală cu lapte. Ca să nu fiu deranjat am pus oala pe o plită electrică, în camera noastră. Eram mulțumit că puteam să mă joc puțin cu poezia lucru de care m-am și apucat. Stăteam pe un scaun cu o planșetă mică pe genunchi și cochetam cu o foaie imaculată. O strălucire de gând s-a revărsat asupra condeiului din mână și nu l-am mai putut stăpâni. Curgeau rânduri, rânduri versuri de adolescent, lirice vreau

să spun, și atenția mea se concentrase pe orice, numai pe lapte nu. Am simțit eu ceva mișcare browniană a unor fulgi negri prin spațiul camerei, am mai dat neglijent cu mâna ca să-i împiedic să se așeze pe chipul meu îngândurat, dar nu prea aveam spor. Deodată ușa camerei a fost deschisă cu forță și o voce cunoscută, a vecinei, m-a trezit din reverie.

- Domnu inginer, ce se întâmplă?! Laptele s-a transformat în funingine, vai de perdeaua asta nouă... și așternutul...

- Măi, am fost ocupat cu o lucrare și am fost ca în transă... Ce facem acum, că vine doamna mea?!...

A deschis geamul, a scos la scuturat așternutul, a dat jos perdeaua și s-a dat la o parte ca să intre cine n-ar fi trebuit să se grăbească cu cumpărăturile. Nu știu ce ar fi făcut altcineva, dar Babi, cu Doamne, Dumnezeule în gură, s-a apucat s-o ajute pe vecină. Era treabă de făcut, nu glumă, așa că a amânat interogatoriul și observațiile dictate de rolul ei de soție pentru ora culcării. Eram dezolat, eram stângaci în încercările de a ajuta la curățenie, și mai stângaci în antamarea unei conversații și, ce mai!?, penibil de încurcat. Dimineăța, după ce s-a învățit toată noaptea, a început să râdă. Era vorba de acel răs care înlocuiește o izbucnire nervoasă, bun nu pentru a netezi lucrurile, ci mai de grabă pentru a-l enerva pe partenerul de discuții. Am sărutat-o protector pe frunte, dar n-am putut, totuși, evita o remarcă.

- Dacă faci așa ceva la laborator, rămânem pe drumuri, domnule inginer!

Ei, asta chiar că mi-a căzut rău și din lipsă de replică, am mai sărutat-o o dată, pe gură. Când am auzit-o spunând "tu ești lud..." am știut că ne-am împăcat. Camera aia frumos pregătită pentru tinerii înșurăței, n-a mai arătat niciodată, adică până la următoarea mutare, ca lumea. Vedeam treaba cu luciditate și, în lipsă de ceva mai bun, am început să visez cu ochii deschiși, la apartamentul cu două camere promis de Kosteanoï și chiar să lansez câte o aluzie. Omul învață mereu, dovadă-i că nu s-a mai întâmplat. Pentru versuri îmi alegeam un loc mai în mijlocul naturii. Oricum, nu popularizam scrierile mele, încă. A mai curs ceva timp la vale fără ca așteptările mele să apară la orizont. Între timp orașul în devenire prindea viață și aspect. Se împlinise anul de la aterizarea noastră în Ștei și, chiar dacă mai eram în cămăruța noastră ușor afumată, ne bucuram de noile lucrări edilitare terminate. O sală de sport după toate regulile artei și un bazin de înot de 25m, ca la carte, cu trambulină și un adevărat parc în jur, apărut ca prin farmec. Pe 24 iunie am organizat o mică petrecere la laborator, împotriva tuturor regulilor, dar cu aprobarea Elenei Petrovna, care, nu știu de ce l-a invitat și pe Kosteanoï. Am organizat petrecerea la Spetrografie, unde curățenia trona și șobolanii ocoleau aria, probabil din respect. Atmosferă veselă, glume cu nemiluita, ce mai, destindere în toată

regula, până când Kosteanoî s-a hotărât să spună și el ceva.

- Măi, copii, voi nu v-ați gândit să vă măriți familia? Un băiat, sau o fetiță, v-ar prinde bine. Ce spui Margareta?...

- Unde?, în cămăruța aia afumată?!...

- Cum afumată?!... ce tot spui?...

- Întrebați-l pe Barís...

Până la urmă a spus ea, așa, mai pe scurt. Râsete ca la comandă.

- Păi, dacă-i așa, atunci, Margareta ia tu repartiția asta pentru un apartament cu două camere, lipit de ștrand, aproape de laborator... Ce zici, te mai gândești la un copil?

- Mă gândesc, dar nu acum... de mâine încolo!

Și nici una, nici două, i-a sărit în brațe să-l sărute. Acest colos de om, nu s-a sfiit și a săltat-o ca pe un fulg. Aplauze nu mai promisem în viața mea, m-am înclinat respectos, dar dându-mi seama că nu eu le provocasem, m-am dus și am salvat-o din brațele matahalei. A fost o aniversare a căsătoriei noastre pe nepusă masă, ticluită pe șest, de „factorii de răspundere”, regizată ad-hoc, cu succes la public. Am zbughit-o săltând, am luat cheile de la administrație și am purces la căutarea noului nostru palat. Erau niște blocuri noi cu trei nivele, am găsit apartamentul la parter, cu un spațiu generos în fața geamului, ideal pentru o grădină cu flori, cu o magazie plasată discret mai într-o parte, bună de garaj, la o adică. Părea un vis, o iluzie, o nu știu ce.

Când însoțitorul ne-a părăsit spunându-ne de unde puteam alege ceva mobilier, am închis ușa cu cheia, pe dinăuntru, bineînțeles, și profitând de spațiul liber, am valsat după o muzică închipuită ce răsună în sufletele noastre. Obosiți ne-am întins pe jos să ne tragem răsuflarea. Am încercat s-o sărut, să-i mângâi fața, dar m-a apostrofat pe loc.

- Lud ai fost, lud ai rămas! Să aranjăm și noi lucrurile, nu să ne tăvălim pe jos...

- Dar nici nu m-am gândit la nimic, doar suntem în orele de lucru... Sau, tu te-ai gândit?!...

- Hai să plecăm, că cu tine nu-i de glumit... ești lud și gata!...

Și am plecat înapoi la laborator. Ce ușor ne-am intoxicat cu „conștiința îndatoririlor cetățenești”. Cam așa aveam să rămânem tot restul vieții noastre, sclavi ai unor principii nu întotdeauna însușite, dar respectate cu sfințenie. Eram încântați și am început să alergăm după ceva mobilă, pe la Beiuș și Vașcău. Nu puteam trage de timp într-o situație de criză majoră de locuințe. Am găsit cam ce doream să ne aparțină, am adus o sufragerie ale cărei vestigii mai strălucesc și azi prin casa noastră, o cameră combinată pentru dormitor și ceva pentru bucătărie. Ne grăbeam să părăsim cămăruța cu pricina, nu pentru amintirea întâmplării cu laptele, care mă sâcăia, ci, mai mult de teama să nu se întâmple ceva cu noua repartiție, cum se mai întâmplase. Cel mai frecvent era ocuparea abuzivă a locuinței de către vreo familie nemulțumită de așteptare. Și ne-am

mutat, am pus perdele pentru a opri cât de cât insistența cu care curioșii doreau să știe orice mișcare. Cum s-ar spune ne-am „baricadat” ceea ce ne-a permis să ne simțim la noi acasă și să mai renunțăm puțin la protocolul unei îmbrăcăminti decente. Aveam halate de baie salvatoare în care ne înfășuram la repezeală când apărea cineva la ușă. Încet, încet, antrenându-ne seară de seară într-o muncă de dereticare, nu întotdeauna ușoară după orele de laborator, am ajuns să avem mulțumirea confortului atât de dorit. Au apărut vecini, s-au legat prietenii, s-au organizat seri de pocher, s-au pierdut și multe nopți, dar totul se aranja, parcă, de la sine. Un șantier atractiv pentru mulți prin nivelul mai săltat al salariilor, a adus o pleiadă de „intelectuali”, așa ne consideram cei cu ceva studii superioare, ingineri, medici, avocați, de toate. Toți veneau din orașe mai mari, universitare, cu apucături specifice gradului de pregătire, persoane dornice de comunicare și pornite pe impunerea unei atmosfere la nivelul pretențiilor. S-au format cercuri, s-au legat prietenii. Pot spune că am pornit în corpore un război izolării specifice unor șantiere mari. Nu de mult încă studenți, unii cuplați din facultate, asta ca să se știe că nu eram singurii, ne întâlneam căutându-ne unii pe alții, mai ieri necunoscuți, astăzi avizi de societate, la sala de sport, la ștrand, sau pe malul Crișului Negru, prin împrejurimi. Fiecare fărămă de timp liber era dedicată acestei curse pentru crearea unei atmosfere

de viață socială. Liberi, fără prunci, ne permiteam să transformăm apartamentele noastre în cluburi de pocheriști. Am ajuns să ne înțelegem cam patru familii, să ne întâlnim la masa de joc, pe rând, fără mofturi. Dacă refuzai într-o seară o astfel de invitație, erai anunțat fără menajamente de autoinvitarea la tine. Se juca și la două mese improvizate, cu ceva bunătați stropite, la alegere, cu palincă, vin sau bere. Se asculta muzică simfonică în surdină, de pe discuri. Eu jucam de dragul emoției, liber de ambiție, atras de jocul la cacialma. Se juca pe sume modice, așa că nu se mergea prea departe cu angajarea. Ei, aici nu mă împăcam cu jocul lui Babi. Lua totul în serios, urmărea orice schimbare la față a partenerilor, ținea la câștig mai ceva ca la mine, îmi reproșa eventualele câștiguri la cacialma. Ce mai!, se comporta în joc de parcă pregătea un examen decisiv. Primeam și vizite neanunțate. Cum aveam destui prieteni din lumea geologilor, ne pomeneam uneori cu câte o echipă întreagă, dormici de o atmosferă prietenească, de o gustare, trebuia să avem frigiderul plin, pentru orice eventualitate, de o băutură de la sursă controlată.

Era un început al vechiului meu deziderat cu greu acceptata mea expresie „împreună”, ca la carte. O bună parte din timpul liber am început să-l petrec la sală, într-o miuță de baschet, sau un volei, dar și la noua atracție din holul sălii, biliardul. E fascinant! Din clipa în care ai mângâiat un tac, i-ai pregătit capul de atac cu o cretă, cum fac amatorii

„profesioniști”, simți că, să nu fiu înțeles greșit, nu te mai grăbești să ajungi acasă. Se întâmpla să fiu tras de mânecă de Babi, care, spre surprinderea mea, nu era atrasă de acest joc. Nu era un simplu joc! Trebuia să aplici, în clipe de concentrare, cunoștințe din fizica aplicată, de geometrie a liniilor și a unghiurilor, să intuiești rolul abaterilor auxiliare a bilelor deviate de ciocnirile cu manta mesei, să faci abstracție de exclamațiile de dezamăgire ale chibiților, nedumeriți că nu le-ai citit gândul înainte de a face o mișcare. Dar ca s-o termin cu biliardul, am să relatez ceva și din atracția magnetică a acestui joc-sport. Era o petrecere mare organizată de administrație în sala mare a sălii de sport. Nu mai știu ce mare sărbătoare la moda vremii, avea rolul „politico-social” de a apropia cetățenii orașului. Distracția principală era dansul. Eu, nu știu cum, m-am lipit de biliard și am rămas așa până când, Babi m-a tras de mânecă. Cum nu m-am supus pe loc, s-a întors în sala de dans, cu o mină cam negativă. Kosteanoî, citindu-i expresia a întrebat de mine la care a auzit un „Unde să fie?!, la biliard...” În văzul lumii, a luat-o în brațe, și, în triumf, a adus-o pe sus la biliard invitându-mă s-o duc înapoi, în brațe, la dans. Puteam face altceva?! Am fost întâmpinați cu aplauze și am ocupat ringul cu un vals care i-a mânat pe toți la perete. Mă mișcam ușor iar Margareta era suplă, încă, precum un fulg. N-a fost însă de ajuns. La damen vals, m-a invitat o rusoaică din laborator, tânără, drăguță,

suplă și ea. După primii pași mi-am dat seama că dacă n-o conduc eu, mă va conduce ea. După primul tur vertiginos, ringul s-a golit și am putut face ce am vrut. Valsul a curs pe ambele sensuri, lin, fără ezitări, cerând parcă aplauze. Și au venit. I-am sărutat mâna, i-am făcut un compliment, și am aflat că făcuse ceva balet în adolescență. Sărutul mâinii a stârnit vociferări de încântare. Până la urmă am ieșit din impasul cu biliardul, dar ceva, discret, mi-a arătat că am dansat bine dar nu și am făcut bine. Vorba Elenei Petrovna, e greu de lucrat cu multe femei. În seara aceea n-am mai dansat profitând de bufetul bine garnisit. Acasă, am așteptat vreo remarcă, dar n-a venit decât o propunere nevinovată.

- Știi, sunt foarte obosită... nu vrei să mă lași să dorm singură?... te poți culca pe canapeaua din sufragerie...

- Da, să trăiți, Stimată Doamnă!

Așa am făcut, dar după un timp nedefinit, a venit lângă mine și s-a înghesuit pe canapea. Cum nu era prea comod, ne-am rostogolit de pe canapea, pe covorul proaspăt cumpărat și ne-am continuat somnul în doi. Dimineața ne dureau toate oasele și încheieturile dar le-am suportat cu zâmbetul pe buze. M-a pupat și a fugit la baie. O concluzie tot am tras. Pentru un adevărat confort nu este de ajuns o singură baie, concluzie care avea să mă urmărească o viață de om.

Încet, încet ne obișnuiam cu viața de șantier, cu necazurile inerente, cu pericolele pe care începeam să le dibuim. Unul din prietenii noștri de gașcă, medic specializat în "medicina radiațiilor", plăcut la înfățișare, plăcut în comportament, devenit nu numai partener de pocher împreună cu iubitoarea dar și geloasa sa soție, dar și colaborator în domeniul problemelor de mediu radioactiv, ne mai informa amical, oficial nu era permis, asupra situației nu tocmai roze de pe șantier. Era recunoscută competența lui în domeniu fiind solicitat de diferitele instituții implicate.

Tot așa, prietenește am aflat, cum, într-o perioadă în care Gheorghiu Dej acuza o stare de oboseală cronică a fost solicitat pentru a verifica biroul său de la comitetul Central, inclusiv, adică în mod special, fotoliul lui de lucru. Era așa de speriat de misiunea primită încât se ruga lui Dumnezeu să nu găsească nimic știind ce urmări ar fi putut avea, în general, și pentru el în special. A descoperi o sursă de iradiere ascunsă în birou, căci la asta se gândeau, însemna să devii deținătorul unui secret de stat de importanță deosebită, adică un om nesigur pe propria viață. A ieșit bine din misiune, dar a rămas mereu în atenția securității, atât pentru noi solicitări, cât și pentru eventuale indiscreții. Eram într-adevăr prieteni și nu ne sfiam să ne descărcăm între noi temerile.

O altă familie de prieteni cu care nu am avut niciun fel de rezerve, un medic neurolog și o soție

medic de laborator ne-au luat în brațele lor și aveam să beneficiem de grija lor de necomparat cu alte relații. Mari amatori de pocher, el un bun jucător de tenis de masă, mai târziu și de tenis de câmp, era un partener de neînlocuit.

La Policlinica unde lucrau amândoi, am petrecut multe seri, ținându-i de urât în timpul gărzilor. Cu un halat alb, imaculat, îmbrăcat de la intrare, îl însoțeam chiar și când vizita bolnavii internați, ajungând să fiu apelat cu „Domnule Doctor”. Într-o zi, un bolnav amărât, văzându-mă singur, mi-a cerut o părere de specialitate, dorind, cumva, să-l controleze pe adevăratul doctor. Eram obișnuiții policlinicii, dar nu ca suferinzi, ci prieteni. Această pereche de medici locuia în blocul alăturat așa că totul se petrecea ca într-o familie. Ei, aveam și prieteni de la Politehnica din Timișoara, chiar în blocul nostru, la etaj. Amândoi ingineri mineri, mai răsăriți ca noi cu vreo doi ani, ne-au luat de la început în primire.

Doamnele se înțelegeau foarte bine, mai ales că vecina apela mereu la Babi pentru câte un împrumut. Câștigau ceva mai mult decât noi, dar erau mereu în criză de bani. El mare amator de șah, se întâmpla să ne apuce noaptea jucând și sorbind din licoarea ținutului, cu o friptură în farfurie și cu veșnicul borcan cu murături. Era Șeful Bazei de Depozit a utilajelor și materialelor, unde-i făceam vizite de câte ori avem o fereastră liberă. Motivul era „secret”. Avea în dotare o duzină de motociclete

de 125, "necesare" geologilor în munca de teren. Și ne-am pus pe studiat. O alee de dus-întors de vreo 2 km, ce înconjura depozitele enorme, ne permitea să facem „controlul”, el îi spune „recepția” motocicletelor. Am încercat toată duzina, am învățat să conducem și, eventual, să ne pregătim de examen. Eram la început, dar visam, amândoi să călărim ceva care ocupa un loc de frunte în planurile noastre. La Bază eram cunoscut ca „specialist în motoare pe două roți”. Cum pe lângă rolul de inginer de laborator, pe șantier aveam și misiunea legată de combustibili, uleiuri și alte drăcovenii legate de chimie cum erau explozibili pentru minerit, prezența mea la Baza lui Fane, era și oficială și necesară. Numai ideea noastră cu motocicletele nu prea găsea o justificare, dar era utilă, deoarece când predam unui geolog, sau ce era, o motocicletă, putea fi sigur că trecuse toate testele pentru a pleca pe teren.

Acum, când încerc să rememorez clipele acelor ani de început, mă izbesc de multitudinea de întâmplări care ne-au marcat în bine și în rău tinerețea, din care, sincer, nu reușesc să fac o selecție anume. La acei ani fragezi, totul putea fi suportat, îmbrăcat în culori vii, chiar și eșecurile, sau neîmplinirile care, volens-nolens, mă trimiteau cu gândul la sintagma unchiului Alex: „*N-a fost să fie*” pe care în acest capitol am înlocuit-o cu succes prin replica „Ba, a fost...”

Intraserăm bine în anul 1956, se apropia o nouă aniversare a lui 24 iunie, o planificam în gând, dar jinduiam după ceva zile libere, fără laborator, fără șantier, fără disputele, aparent nevinovate cu Mircea. Visam la un concediu, cum nu am mai avut, dar lucrurile au început să se complice puțin. În procesul preluării treptate de către români a treburilor șantierului, când Șteiul începea să semene cu o localitate atractivă, a sosit și noul Coordonator General, Ministru adjunct la Interne, cu sediu stabil, alături de noi. A trecut și pe la Laborator, ne-a recunoscut, de fapt, cred că a recunoscut-o pe Babi și ne-a „agățat” în văzul lumii.

- Te cunosc de la Timișoara, nu?...

- „Ba da!, domnule ministru de la meciurile echipei de volei... eram răi, câteodată...”

- Eu vă cunosc de pe străzile Timișoarei, chiar mă întrebam dacă mai aveți timp și de facultate...

- Am făcut de toate și a ieșit bine... Avem o echipă de volei divizionară... o să jucați?, măcar la antrenamente...

- Până atunci am venit să-i predau Șefia Laboratoarelor soțului tău, îl cunoști, nu?... Hai, Boris, vino în față... de acum nu mai aveți o Șefă,

aveți un Șef... ia tradu tu asta în rusă, să afle toată lumea...

A fost poate momentul cel mai penibil de la intrarea mea în laborator. Nu cu mult înainte Elena Petrovna a fost înlocuită cu o tânără, frumușică foc, fără nimic de chimist pe fața ei, la vedere vreau să spun, dar prietenoasă, fără ifose. Clava, Claudia după noi, a venit lângă mine să mă felicite strângându-mi mâna, cu o plecăciune. După ceremonia instalării am întrebat-o dacă „plecăciunea” a fost din respect pentru situație, sau, o ironie.

- Nu mă lua cu de-astea... Cât voi sta aici ne vom înțelege... îmi place la voi, îmi plac românii, cu toate că tu pari un fel de rusnac educat... poate mergem odată în delegație, să-mi arăți Bucureștiul... aranjăm cu Kosteanoï... o luăm și pe Margareta, acum tu ești șeful ei...

- Clavocîca, tî haroșaia devușca! (... ești o fetiță bună).

Puiu Mănescu a venit cu intenții mari și cu ceva susținere. Obsesia lui era să preluăm cât mai multe de la sovietici. Cu, sau fără intenție, a răspândit ideile sale sperând într-o susținere a românilor. Și a avut-o. S-a creat, pe loc, aș spune, o atmosferă anti rusească, eu i-aș spune antisovietică, era și normal să gândesc așa, cu moaca mea de „rusnac educat”. Și Puiu al nostru pe care nu o dată l-am huiduit la Timișoara, a început să primească aplauzele noastre, „patriotice”.

A adus pe posturi de consilieri oameni de vază, cu dosar profesional impresionant, dacă aş cita doar câteva nume: Profesorul Universitar Mihailovici, profesorul universitar Facsko şi cu ei o pleiadă de cadre de încredere, lectori şi asistenţi universitari, cu o susţinere fără rezerve din partea Academicianului Profesor Dr. Coriolan Drăgulescu, toţi nume în Politehnica din Timişoara. Eu şi Babi eram încântaţi fiind cu păreri bune atestate încă la Timişoara. Cum Facsko avea misiunea de a îndruma activitatea laboratoarelor, cea mai mare parte din timp o petrecea la laborator, când ne şi pescuia pentru bridge, în compania prof. Mihailovici şi a Leliei, devenită soţia lui Facsko, fostă colegă de an şi foarte bună prietenă cu mine şi cu Babi. La prima vizită a lui Facsko la laborator mi-a adus de la Profesorul de Tehnologie Cocheci, un exemplar dintr-o lucrare în care figuram alături de el la autori. Era o lucrare în care erau valorificate rezultatele lucrării mele de licenţă, cercetări îndrumate de profesor, pe când, student încă, mă bucuram de deplin acces la cabinetul şi laboratorul personal al profesorului. În acele vremuri, Babi era Preparator la Catedra lui. A vrut să ne reţină asistenţi, am fost respinşi amândoi de Cadrele Institutului, pentru nişte „pete negre la dosar”. Peste Cadre nu a putut trece nici naşul lui Cocheci, Academicianul Savant Murgulescu, ministru, emblema Chimiei Fizice din România. Gestul lui Cocheci m-a impresionat mult. Ne-am mai întâlnit

la congresele de chimie, într-o atmosferă de „parcă ieri”, cu referiri superlative la anii noștri de studenție. Noi ne-am considerat întotdeauna, chiar și azi, copiii de suflet ai acestui oraș, care ne-a adunat și ne-a lansat în lumea maturității. Multe legături cu fostele cadre universitare, cu foștii colegi de facultate, sclavi ai unor amintiri de neuitat.

De câte ori vine vorba de Timișoara devin sentimental și mă adăp cu izvoarele tinereții noastre, care țâșnesc și astăzi, din colțurile numai de noi cunoscute, ale orașului din „Fruncea Banatului”.

Dar să revin la laborator. În timpul vizitei lui Facsko, s-a interesat de cum mă descurc cu electrochimia. L-am dus într-o încăpăre de tristă amintire, fost laborator de mineralogie. Am întâlnit destui pasionați de meseria lor, dar un caz similar cu a lui Zotov, mineralogul venit de la Moscova, nu. Era trup și suflet cu bolovanii lui radioactivi, exemplare unice în lumea acelor vremuri, pe care-i ținea pe masa de lucru lângă microscop, în jurul mesei, peste tot. Vorba unui coleg, numai în poală nu-i ținea. S-a întâmplat ceea ce trebuia să se întâmple. Iradiat până-n străfundul oaselor, a plecat acasă și în câteva luni s-a stins. Cel care i-a urmat, un român, nu i-a urmat și calea. Eu am ocupat camera, după o bună înlăturare a surselor ucigătoare și mi-am organizat un laborator de polarografie și electrogravimetrie. Mă ocupam de el în clipele de relaxare, ca mijloc de diversificare a preocupărilor mele profesionale. Îmi plăcea

electrochimia, poate, tot atât de mult ca și spectrofotometria. I-a plăcut și s-a oprit, puțin surprins, în fața unei improvizații de ale mele, pentru electrogravimetrie.

- Ce vrea să fie, jucăria asta?

- M-am inspirat din invenția Dumneavoastră, de la Baia Mare, instalația de electrogravimetrie cu electrod vibrator...

- Și, merge?!...

- La el fac toate dozările de cupru... i-am scutit pe cei de la chimie...

- Ce-ai folosit, din ce l-ai construit, e compact, nu se lasă descifrat pe dinafară...

- Un buzer telefonic ca vibrator, un mic potențiomtru variabil pentru reglarea vibrației, un agitator electromagnetic cu plită, românesc, electrodul cu sită de platină, și cam asta...

- M-ai cucerit, am să-ți trimit din lucrările mele practice, de cercetare, poate mai improvizezi ceva. Ce-am făcut eu pentru Baia Mare, e o mică uzină, dar nu m-am gândit la ceva de laborator analitic, sunt măgulit că ți-a atras atenția...

Într-o astfel de colaborare cu un profesor pe care l-am admirat, am prins chef de comunicare cu cei dinafară. Omul era autorizat în funcția lui de consilier al ministrului, așa că puteam trece peste opreliștea secretului care ne cam tăia aripile. În plus, mai știa că am fost și am rămas prieteni buni cu fosta noastră colegă de an și actuala lui soție. Lelia, ținea morțiș să ne cupleze la cercul lor de

bridge în care veriga principală era profesorul Mihailovici. Interesat de întreaga activitate de prospecțiuni, dar și de exploatare, înainte de orice partidă, mai bine spus de orice încercare de a ne converti, Mihailovici mă supunea unui adevărat interogatoriu privind rezultatele de laborator. Pentru funcția sa de consilier personal al lui Mănescu, nu era o opreliște de a discuta chiar și probleme încadrate la „secret de importanță deosebită”. Partidele serale de bridge nu s-au putut bucura de prea mult succes din partea mea. Presupunea o atenție deosebită pentru a face față unor împătimiți, iar eu, adept al unor jocuri precum șahul, sau chiar pocherul, am rezistat cât am rezistat, dar după câteva săptămâni în care i-am mulțumit pe profesioniști, am cedat printr-o manevră delicată de retragere.

Cu Babi a fost altfel. S-a ambalat din primele sedințe și făcând uz de capacitatea-i proverbială de concentrare, s-a descurcat excelent. Am continuat să ne vedem la insistențele Leliei, dar unde nu e o atracție bilaterală, nimic nu e. Ori noi, încă mai eram legați de acel „împreună” și ne ajungea programul făcut de prietenii noi câștigați, care erau foarte convingători. Munceam mult, foarte mult chiar, la laborator, într-un mediu epuizant, ca să ne facem un program „simandicos” de petrecere a puținului timp liber de care puteam dispune.

Venirea lui Puiu Mănescu la Ștei, cu sediu cu tot, deci permanent în ceafa sovieticilor, însoțit de

nume pretențioase dar cu atestate profesionale în regulă, a trezit în reprezentanții români ai intelectualității aciuat, un sentiment de mascată nemulțumire. Sub ochii noștri se derula un program de lichidare a unui zăcământ de uraniu unic în lume, pentru alimentarea unor uzine din țara sovietelor, într-un ritm barbar, fără nici o preocupare pentru dezvoltarea unui sector românesc de valorificare a unor bogății nestemate. Chiar începători fiind, visam la o uzină românească, chiar la poalele Apusenilor, cu locuri de muncă bine plătite, care să ridice cât de cât nivelul de trai al minunaților moși. Se construia, e adevărat, dar pe banii noștri, fără perspectivă pentru această zonă minieră, epuizându-se șansa unui profit de lungă durată pentru localnici. Iar localnicii o duceau greu și erau lăsați de izbeliște pe linie de protecție împotriva radiațiilor. La poalele Băiței, sub culmile de la Avram Iancu, oamenii neîndrumați, profitând de bolovănișul „steril” scos la suprafață, foloseau acest material de „construcție” la ridicarea caselor din zonele Băița, Nucet.

Când amicul meu, doctorul cu protejarea omului și a mediului, a făcut primele investigații, măsurând radioactivitatea „reziduală” din pereții locuințelor, a semnalat absurdul situației, trimițând în raport cu statistica îmbolnăvirilor neelucidate, nu doar a minerilor ci și a membrilor lor de familie, instituind o stare de alertă mascată de nefericitul „secret de stat”. Încercarea de a-i determina pe

localnici să dărâme pereții buclucași s-a izbit de o adevărată revoltă.

Acest nou spirit care punea stăpânire pe noi cei cu vechime, cum ne consideram, ne punea și într-o nouă poziție, mascată, dar reală, față de partenerii noștri sovietici. Ca indivizi nu aveam ce să împărțim. În general erau aleși pe sprânceană „profesională” și în multe situații am putut să profităm și să ne instruim. Eram novici în domeniu, iar ei au fost trimiși să facă treabă bună și rapidă. Degeaba număram îngroziți garniturile de tren care plecau zilnic încărcate cu minereu, de la Ștei la Halmeu, treaba asta cel mult ne întărâta, dar o discutam între noi în șoaptă. Am spus „între noi” deoarece acești noi erau puțini. Provocatori au lucrat permanent în spatele nostru, iar securitatea era permanent la post.

Apropo de securitate. Într-o dimineată am fost trezit și dus „însoțit” la biroul colonelului Ungureanu care răspundea de „comportamentul” nostru. Un tip ajuns până la liceu care se străduia să-și completeze studiile luând ore de meditație de la Mircea al meu. Foc în sala mare a chimiei. Pompieri, încercări de limitare a focului prin mijloace cunoscute – distrugere a tot ce le cădea sub mână. Târnăcopul și furtunul cu apă sub presiune erau armele ce le mânuiau cu dexteritate. Focul izbucnise la una din nișele de pe culoarul din dreapta. Nu era de ajunsă apa în care plutea, până la genunchi toată averea de reactivi ai laboratorului,

dar în sânguința pompierilor au fost sparte și sticlele cu acid sulfuric, acid care ne-a dat mult de furcă, celor neînarmați cu cizmele de cauciuc necesare. Alergam prin această maree acră, pișcăcioasă, încercând să ridicăm pe mese tot ce se bălăcea în apă. Atunci a apărut în sală și grupul de „investigatori” ai tovarășului colonel, toți echipați ca de război, cu cizme înalte și pelerine de plastic. Și, chiar în preajma mea, au ieșit din gura „protectorului nostru” fatidicele cuvinte: „mână criminală, mână criminală!...”

Nu am mai simțit acreala apei în care ne bălăceam ci un fior rece, de spaimă. Știam ce înseamnă la ei o investigație, acuzatoare din fașă, amenințătoare, în desemnarea unui vinovat, a unui dușman al poporului. Eram, cumva, principalul suspect, ca ultima persoană ce părăsise laboratorul în seara din ajun. Lucrul acesta se întâmpla zilnic și numai de neglijență nu puteam fi acuzat. În plus, lucram în aripa în care aveam laboratoarele de spectrofotometrie și electrochimie. Laboratorul de chimie era încuiat odată cu plecarea Șefei de la chimie analitică, adică „colaboratoarea” mea, persoană scoasă de sub orice posibilă investigație, fiind sovietică. S-a apropiat de mine și m-a întrebat ce tot spune „omul ăsta”. Când i-am tradus, a adăugat:

- Ca la noi, acasă...

Focul a fost stins cu chiu cu vai, bineînțeles cu prețul urmelor lăsate de pompieri. Au rămas doar

securității de pază pentru a nu permite nici o intervenție. Am sugerat-o cu speranța că vom găsi la ancheta tehnică cauza reală a incendiului, lucru pe care tovarășul colonel l-a acceptat. Suspecții, adică eu și trei din chimiștii care părăsiseră ultimii laboratorul în ajunul evenimentului, am fost „însoțiți” până la biroul colonelului, de unde, rând pe rând, am fost preluați de un subofițer pentru consemnarea unui interogatoriu primar. Aici a început cirul, care nu m-a amuzat, dar mi-a indus o bună doză de îngrijorare și, inerent, de scârbă. Stăteam la o mică masuță, față în față, eu urmărind, la început curios, apoi cu vădită nedumerire, ca să nu-i spun revoltă. Omul avea în față o coală albă de hârtie pe care scria la autodictare, întrebarea. Eu urmăream atent chinurile prin care trecea sărmanul nevinovat și citeam, urmărind pe dos, mișcările greoaie ale creionului. Urma răspunsul meu, formulat cu maximum de prudență, concis până la refuz. Cântăream fiecare vorbă. Omul mă întrerupea pentru a putea înregistra declarația mea, cuvânt de cuvânt, ceea ce era practic imposibil. Urmărind ce apărea la răspunsul meu, interveneam întrerupându-l pentru neconcordanță.

- Crezi că nu știi să fac un interogatoriu?!...dacă mă tot oprești din scris nu terminăm până dimineața...

- Nu mă supără cât durează, mă supără că scrii ceea ce nu am spus, tovarășe dragă!...

- Dacă mă mai întrerupi, îi raportez tovarășului colonel că te sustragi interogatoriului!

Am continuat, el transpirând, eu încercând să mă stăpânesc. Din unele întrebări am înțeles că cineva dăduse ceva informații despre timpul meu petrecut prin laboratoare. Erau specificate ore, minute, locul...Singurii care obișnuiau să mă viziteze la mine în laborator nu puteau fi decât noii veniți la chimie, dar nu și să mă monitorizeze. Dintre cei trei noi veniți care m-au însoțit și la interogatoriu, doar unul mă călca zilnic, cu glume spuse într-o limba rusă cam stâlcită. Tipul făcuse facultatea la Moscova de unde s-a întors gata înșurat cu o rusoaică, sovietică get-beget. Ne mai întâlneam și în sala de sport exersând aruncările la coș. Făcuse ceva baschet în prima tinerețe la Cluj. Doamna era de factură șovină. Se uita la noi de parcă nu ei erau invadatorii. De fapt a și refuzat ostentativ să ia cetățenia română, când s-a pus problema, petrecând concediile, tot ostentativ, doar la Moscova. Am făcut listarea celor câteva nume care îmi frecventau laboratorul de spectrofotometrie, fără o treabă anume, intrigat de întrebările la care răspunsurile mele erau corectate pe loc de către interlocutorul meu, cu un ochi ațintit spre niște „notițe” pregătite în prealabil. Ceilalți doi, i-am scos de pe lista suspiciunilor mele fiind timișoreni aduși cu noul val de angajări. Cu timpul mi-am dat seama că nimeni nu trebuia scos apriori de pe acea listă. Oricum, interogatoriul a continuat

până dimineața, în același stil tracasant. Predat colonelului, l-am însoțit, sau m-a însoțit, la locul faptei în așteptarea unui ofițer de la interne, inginer la bază, expert în investigarea cazurilor mai delicate. Când l-am auzit vorbind rusește cu Claudia, mi-am dat seama că era școlit în Uniunea Sovietică. Colonelul stătea lângă ei neînțelegând nimic, dar tot dând din cap a aprobare. Dacă ar fi fost bulgar, semnalul ar fi indicat o negare. Stăteau la ușa laboratorului în timp ce eu, însoțit de Țigănușul meu, cotrobăiam printre nișele nealterate de incendiu. S-a apropiat și expertul, cu un halat alb aruncat peste umeri și s-a prezentat. Apoi s-a alăturat nouă în munca de căutare a indiciilor. Colonelul apropiindu-se pâș, pâș de grupul nostru, ca să-și manifeste prezența "activă", a pronunțat sentențios sintagma-i preferată, probabil universal valabilă... „mână criminală, mână criminală!...” Intrigat expertul i-a replicat...

- Pe ce vă bazați?... aveți indicii?!...

- La experiența mea, mirosul de copoi mă informează, tovarășe căpitan!

- E bună și experiența, și intuiția, dar nu sunt suficiente în rezolvarea unor astfel de cazuri complexe... E rolul meu aici de a găsi probe pro, sau contra... intuiția mea îmi spune că suntem aproape de o explicație logică, tehnică... lăsați-ne să continuăm fără grabă, fără concluzii pripite, tovarășe colonel...

A urmat o pauză de tăcere pe care, eu, am considerat-o de bun augur. Împins de vorbele expertului, am intrat cât am putut în dulapul de sub nișă și pipăind planșeul, am sărit ca ars afară, alergând la primul robinet de apă rece. Am ținut mâna în jetul rece, binefăcător, până senzația de arsură a cedat din intensitate.

- Ce-ai pățit, omule?!

- O lanternă și vom vedea...

Țigănuș a apărut cu o lanternă, cu stativ, gen auto. Curios, expertul m-a rugat să-l las și, l-am lăsat. A ieșit tușind și a cerut ceva de scrijelit și un vas de adunat scrijelitura. O daltă și o capsulă de porțelan au constituit instrumentele de investigație. A ieșit cu mâna dreaptă ciupită ca de scânteii și l-a rugat pe Țigănuș să mai scoată puțin material. Planșeul pe care era instalată nișa, format dintr-o scândură groasă de brad, dulap în limbajul constructorilor, și un strat de faianțe fixate cu adeziv, se supraîncălzea de la plitele electrice mari, de 2 Kw, folosite la dezagregări. În dulapul de sub nișe, încăpător, se păstrau sticlele cu reactivi curent folosiți, printre care și puternic oxidanți precum acidul azotic. Un proces lent, dar continuu de încălzire, asociat cu o atmosferă oxidantă, și-a făcut datoria. Scândura de sub nișă, era o masă de cărbune mocnind, care aștepta un moment prielnic pentru a trece în flacără. Norocul nostru a fost că rămăseseră o serie de nișe neînflăcărâte, martor de necontestat al celor survenite.

Un adevărat consiliu de război s-a înfiripat ad-hoc, la care figura colonelului de securitate, pierzând expresia de siguranță, de încântare, părea neavenită. Lipsit de autoritatea cu care era obișnuit, prin prezența deranjantă pentru el a expertului de la interne, pufăia cerându-ne să nu ne „pripim”. S-a apropiat și Clava și, neinspirat, m-a întrebat cine a proiectat acest laborator.

- Păi, proiectul e al vostru, de pe vremea când noi nu aveam încă acces...

- Dar cine a construit?

- Tot ai voștri, cu muncitori de la noi, dar coordonați tot de voi...

Cred că a fost prima mea reacție de „relaxare răuvoitoare”, aruncând unei femei nevinovate, abia venite, o aluzie la începuturile ”strict secrete” ale șantierului. Expertul s-a prins și discret mi-a făcut cu ochiul. A fost al doilea meu moment de relaxare, satisfăcut de maniera în care urma să se încheie un moment dramatic din viața mea și a Margaretei. Nu aveam nici o experiență în privința unor evenimente de așa anvergură, am primit o lecție de profesionalism din partea unui necunoscut, am trecut printr-un coșmar în noaptea interogatoriului și a sintagmei aruncate amenințător de atotputernicul colonel. Mă vedeam „vinovat fără vină” aspru pedepsit, la început de carieră, o vedeam pe Babi cu cariera distrusă.

Dosarele noastre cu „pete negre” ar fi cântărit greu la emiterea sentinței de ”dușman al

poporului". N-a fost să fie, și bine că așa a fost, prea eram încrezători în capacitățile noastre profesionale, am câștigat teren pe linie de recunoaștere și, culmea ironiei, soarta noastră a stat în mâna unui analfabet, colonel de securitate, care încerca să-și astupe lacunele școlare, cu ajutorul unor meditații inutile, ajutat de fratele meu. Când după încheierea întregii tevaturi l-am întrebat pe Mircea al meu dacă Ungureanu i-a spus ceva despre mine și despre caz, mi-a spus mulțumit că acest „neica nimeni” m-a „scos curat din încurcătură”. M-am pregătit să-l abordez în public, adică în prezența celor care cunoșteau din fir a păr povestea, dar Babi m-a oprit, invitându-mă să fiu înțelept. L-am lăsat în pace dar cel care a deschis subiectul a fost chiar colonelul, între patru ochi.

- Ei, tovarășul Boris, a ieșit totul bine, până la urmă, nu?!

- În afara „acelei mâini criminale”, care n-a ieșit la iveală, nu?!

- Și asta făcea parte din adevărata anchetă... așa se află adevărul ascuns... o anchetă este lucru greu!.

Cu timpul a plecat la Oradea unde a preluat funcția supremă de Șef al Serviciului de Securitate. Vorba lui, „și asta a făcut parte din anchetă”. Un eșec i-a servit drept trambulină pentru avansare.

Lucrările de restaurare a aripii laboratorului afectat au fost urgentate, dar și așa, au durat destul ca să dea lucrurile peste cap. S-a lucrat improvizat,

prin colțurile neafectate, dar s-a lucrat. Garniturile spre Halmeu trebuiau să meargă, iar analizele nu puteau fi amânate. Personal am mai avut de suferit de avalanșa de vizitatori, oameni din laborator, dar tot vizitatori, care nici măcar nu se invitau. Intrau, se așezau comod, așteptau chiar o cafea, lucru cu care Țigănuș se descurca de minune. Avalanșa asta o deranja chiar și pe Babi care obișnuia să vină din când în când să se relaxeze, dar nu-i făcea plăcere să mă găsească înconjurat de „tot felul de colege”. Apropo de asta, pe linie de atmosferă, de glume lansate cu nevinovăție, amicul cu baschetul, de care am mai pomenit și în amintirile legate de anchetă, obișnuia s-o avertizeze pe Babi, în glumă, că ar fi bine să treacă mai des pe la mine.

- Babi, treci mai des pe la Spectral... omul ăla petrece prea mult timp în camera obscură, sau în cămăruța de la Flamfotometrie unde încuie și ușa uneori. De fapt nu-i singur, e cu Ala, dar, oricum, e plin de aparatură, de tuburi cu acetilenă sau protoxid de azot...

Ala nu era o invenție, venise cu grupul de la Timișoara, absolvise chimia industrială cu vreo doi ani după noi, foarte plăcută la înfățișare în comportament. Ne cunoșteam și o simpatizam ca majoritatea colegilor, mai mici sau mai mari, căsătorită, la a doua încercare, cu un director la modă, care, în timp îi făcuse viața un continuu coșmar. O consideram drăguță și isteată. Foarte conștiincioasă, s-a alăturat cu mult interes în

descifrarea acestui atât de interesant domeniu, al opticii spectrale. Se înțelegea foarte bine cu Babi și, după plecarea și a ei, și a noastră, la București au devenit colege la institutul de cercetări miniere și apoi la Institutul Geologic. Glumele „instigatoare”, pe care Babi mi le raporta râzând, n-o afectau. Eram toți trei foarte buni prieteni. Â

O întâmplare, nu chiar întâmplătoare, a adus numele Alei pe buzele tuturor. Lucram cu ea la Flamfotometru și pregăteam un experiment, cu avizul lui Facsko, pentru a obține ceva performanțe îmbunătățite. Doream să experimentez înlocuirea flăcării de oxigen-acetilenă cu o flacără mai ionizantă de protoxid de azot-acetilenă. Acest lucru presupunea schimbarea dispozitivului de amestec-pulverizare cu unul care-mi lipsea din dotație și nici nu era oferit la import. Bănuiam că era posibilă o explozie locală a dispozitivului și mi-am instalat un paravan de protecție dintr-o placă de asbest. Din acest motiv mi-a trebuit și o aprobare de la Facsko.

- Fă-o, dar protejează-te și lucrează singur cu gardă la ușa deschisă.

Ala s-a dat în vânt după o astfel de experiență și m-a convins să stea lângă mine. Zis, făcut! Am pregătit totul, am instruit-o să sară în spate în caz de ceva și am purces la treabă, eu urmând să sar la butelii să le opresc. Am pornit experimentul, am obținut flacăra mult dorită și, o bubuitură care a alarmat întreg laboratorul ne-a făcut să sărim spre spate. Ar fi mers ca la carte, după previziune, dar

Ala, cu un strigăt mai ceva ca al exploziei, din săritură s-a agăţat de gâtul meu împiedicându-mă să ajung la buteliile cu gazele de ardere. Din reflex am împins-o la perete, cam brusc, e adevărat, şi am sărit la butelii. Le-am închis şi am luat-o în braţe s-o liniştesc. Plângea cu sughiţuri strângându-mă la piept. Am încercat s-o liniştesc, să-i spun că totul a fost cum am prevăzut, dar nu a fost chip. Mi-a şoptit că a făcut pe ea.

- Du-te şi te schimbă!...

- Cu ce?, n-am nimic în laborator...

- Du-te acasă şi nu te opri cu nimeni... pune un alt halat mare, de aici.

- Şi chiloţii?

- Scoate-i şi aruncă-i!..nu, păstrează-i ca amintire...

N-am apucat să ne desprindem unul de altul când o droaie de colegi, colege în special, au năvălit peste noi. Curgeau întrebările mai ceva ca la un interogatoriu, dar rămâneau fără răspuns. Ce explicaţii puteam da?! Pe unele feţe am văzut îngrijorare, pe altele, cele care nu lipsesc niciodată, zâmbete cu subînţeles. Babi s-a apropiat şi m-a mângâiat pe obraz. Am sărutat-o pentru a o linişti. Ştia de experiment, ştia că nu mă putea opri, avea încredere în mine, chiar şi după întâmplarea cu fiertul laptelui. Amintirea se estompase şi, după vorba ei, aştepta o nouă, inevitabilă aventură. A luat-o după umeri pe Ala şi a dus-o la toaletă.

Ca să nu fac o tragedie din această întâmplare, am curăţat locul, am adunat dispozitivul pulverizat de explozie, l-am înlocuit cu unul de rezervă, l-am pus pe Țigănuș să scoată din laborator butelia cu protoxid de azot și așezat pe scaunul de lucru mi-am spus cu amărăciune: "N-a fost să fie", în memoria unchiului Alex care mi-a lăsat moștenire sintagma bună la toate.

Revin la numirea lui Puiu Mănescu ca Șef al Departamentului „Metale Rare și Radioactive”, cu sediul la Ștei, în funcție de Ministru Adjunct la Interne. Am pomenit de noul spirit trezit în noi, de „proprietari” ai unuia dintre cele mai cunoscute zăcăminte de uraniu din lume, care ne-a cam împărțit în două tabere, nedecarate dar aflate într-un război lipsit de fairplay. Cei care ne făceau viața amară, erau atât politicienii credincioși regimului, mă refer la localnici, cât și, mai ales, grupul specialiștilor români școliți la Moscova sau Leningrad, de regulă bărbați însoțiți de soții „sovietice”.

Mi-am amintit de penibilul „interviu” acordat securității locale, când mi-am dat seama de faptul că eram „conștiincios” monitorizat la locul de muncă. De cine, sau, prin cine, greu de presupus, dar tabloul cronologic al activității mele era pe biletul pe care anchetatorul meu îl consulta cu atenție, completând spusele mele, sau, contrazicându-mă chiar. Nu cred că era o acțiune ordonată de structurile sovietice ale șantierului, știindu-i mai subtili. Multe alte observații, făcute involuntar, mi-

au întărit presupunerea care se îndrepta spre o acțiune „a noastră”, a românilor, condusă destul de grosolan. Multe lucruri „oculte” au venit, pe parcursul anilor, să-mi confirme bănuielile. Judecând după cât de năstrușnice dosare aveam, atât eu, cât și Margareta, nici nu ar fi fost de mirare. Asta mi-a dat de gândit, mai ales că, Babi mi-a cam atras atenția asupra gurii mele slobode. Plictisit de vizitele neavenite ale unor „colegi” de laborator, la ore când ți-era lumea mai dragă, am început, ostentativ să încui ușile domeniului meu, al spectrofotometriei și chiar al electrochimiei, ocupat efectiv de lucrul la aparate și pornit pe „clipele”, cam lungi, de relaxare verbală oferite de curioși. S-a stârnit vâlvă, mai ales că lucram împreună cu o făptură demnă de toată atenția, iar ”glumele” lansate nevinovat, stârneau nu numai zâmbete, dar și întrebări directe. Tânăra mea colaboratoare, după Puiu Mănescu, subordonata mea sovietică, s-a codit ce s-a codit și m-a întrebat fără ocoliș.

- De ce te tot închizi în Spectroscopia aia a ta?... Lumea se tot întreabă...

Și m-am hotărât:

- Știi, ție am să-ți spun ca unui prieten de încredere...

Și i-am relatat, cu lux de amănunte, întâmplările și semnele de întrebare.

- Spune, crezi că e cineva de la voi?... Aia de la securitatea noastră știau fiecare pas de al meu... locul, ora și minutul...!

- Barís, sunt tânără, dar știu de acasă totul despre sistem... Nu, dragă!... Noi nu urmărim așa de „la vedere”... Categorie suntem urmăriți, și eu am fost întrebată despre „cât de bine” ne înțelegem noi doi... În cazul tău, aș fi fost prima să știu dacă avem o misiune... Nu, dragă, caută printre ai voștri, dacă e așa cum presupui, lucrează ca niște ageamii... Nu te întreb pe cine bănuiești, chiar nu este treaba mea, iar pe tine te consider prieten!... Nu te mai zăvorî și trimite-i la plimbare când te mai deranjează... Ai mei te apreciază pentru cum te-ai descurcat fără specialistul nostru și avem nevoie de ceea ce faci și cum faci...

- Mulțam! Ești drăguță!...

- Prefer să-mi spui că-s frumușică... Știu că sunt!

Nu aveam altă cale și, nu chiar ex abrupto, i-am urmat sfatul, doar că am devenit mai acru cu „prietenii” mei. Mi s-a reproșat și asta, dar nu m-a mai deranjat. Am fost mai prudent cu emiterea unor opinii cu iz politic, ceea ce nu-mi era în fire.

Activitatea la laborator a continuat fără probleme. Realizări am avut și eu și Babi și asta ne-a consolidat statutul de „utili cu ceva probleme”. Atitudinea lui Puiu Mănescu nu s-a lăsat, însă, fără urmări. În cazul lui totul era la vedere. Încercările lui de a prelua treburile șantierului cu români numiți în funcții de răspundere și, deloc de neglijat, tonul lui de „ministru” cu factorii de răspundere sovietici, i-a deranjat. I-au găsit tot felul de chichițe

în comportament, de achiziția unui autoturism de lux, o limuzină sovietică, de tonul folosit cu subalternii și altele. Când intra inopinat într-un birou și găsea pe cineva nebărbierit și fără cravată, îl trimitea la plimbare și-i acorda și o absență nemotivată. Tarasov de la Centrala din București, în stilul caracteristic, a sunat la Interne și a obținut, pe loc, eliberarea din funcție și trimiterea, pentru ispășirea păcatelor, la cărbune, la mina de la Filipeștii de Pădure. Omul a fost scos pe linie moartă și, cu anii, s-a prăpădit.

Avertismentul pentru noi, cei cu apucături de „proprietari”, a fost fără echivoc. Am devenit mai prudenți, nu că am fi început să gândim altfel, să ne afișăm în preocupări sportive, să facem chiar sport. După ce Mircea s-a dat peste cap și a adunat de o echipă de volei, care după un an de activitate, cu vedete aduse de peste tot, a ajuns în divizia A, eu, ca să nu mă las mai prejos, am adus jucători de baschet, dintre care unii divizionari de pe la Oradea sau chiar din București. Cea mai bună „achiziție” a fost excelentul geolog Vică Mărcușan, baschetbalist și voleibalist divizionar A, cu care am legat o frumoasă prietenie. Sala de sport a început să trăiască pe bune. Meciuri, galerie, public generos. A fost o revigorare a stării de spirit adormite de noua atmosferă „civică” a „adunaților” de te miri de pe unde, trezită la realitatea românească de venirea la Ștei, cu funcție ministerială, a lui Puiu Mănescu și trecută în „ilegalitate”, după mazilirea lui. Oricum,

ideea încolțită în mințile înfierbântate ale „specialiștilor” români, legată de începerea cercetărilor pentru o uzină românească de prelucrare a minereurilor de uraniu, a „scăpat” de sub control și a surâs celor care, la Interne, de voie, sau de nevoie, l-au înlăturat pe Mănescu. Specialiștii la care m-am referit acopereau cam toate ramurile tehnice care ar fi fost necesare unui atare proiect. Erau ingineri mineri, geologi, preparatori, metalurgiști și chimiști. Bineînțeles preocupările părții române nu au putut scăpa vigilenței lui Tarasov, de la Centrala de pe Dionisie Lupu.

N-au intervenit brutal adoptând tactica „zăhărelului”. Și-au manifestat acordul, au promis aportul tehnico-științific al părții sovietice, au făcut chiar un plan pentru un viitor apropiat, întinzându-l cât mai departe. Numirea la Interne în locul lui Mănescu a Directorului Toma Anghelache, a adus un plus în avântul nostru patriotic, pe care îl scăpam printre dinți. Era visul și preocuparea lui Toma de pe vremea când era Director la unele din multiplele forme de organizare ale românilor. Amator de sport, tenis cu precădere, dar și de o viață socială activă, s-a alăturat multor manifestări artistice, ca să nu le spun petreceri, ce se organizau în sala sportului. Aprecia fără ifose băutura, la care era un adevărat campion, și femeile frumoase unde își controla cu greu privirile. O școală în fugă, un titlu de inginer miner la Brad, nu l-au împiedicat să se afirme în posturi de conducere. Înarmat cu o

mente isteată, mereu pe fază, nu se lăsa „dus cu preșul”. Era apreciat și chiar iubit de subalterni. Personal m-am înțeles excelent cu el pe linie profesională, cu toate că nu era în domeniul meu, iar cu timpul ne-am apropiat și pe terenurile de tenis. În perioada asta oarecum liniștită, m-am pomenit cu prietenul meu George, medic specializat, am mai spus-o parcă, în radiații și protecția celor expuși. Era însoțit de un tip, bărbat bine, care venise repartizat de nu se știe unde, pe șantier.

Chimist de profesie, cu acces la punctele cheie ale activității de exploatare a năbădăiosului minereu, și ca atare și la laboratoare. Omul hoinărise o vreme prin Chile, adunase niște idei tehnologice din industria cuprului și intenționa să “cerceteze” prin laborator, ceva idei novatoare. Prieten bun cu George din anii studenției, amândoi ahtiați după muzică, înjghebaseră o orchestră, cu George la acordeon și Nae, cum s-a prezentat, la ghitară. Acest Nae Marinescu, tobă de cunoștințe muzicale, organizator și îndrumător recunoscut, a cunoscut-o pe Margareta Pâslaru, și a adus-o cu el, la Ștei, pe post de soție. Steaua descoperită la 15 anișori, acum, la 18 ani, promitea să devină o stea de prim rang. Se ocupa intens de talentul ei, și cu „omul de lume” din el, și de educația ei de star în devenire. Ghitara din mâinile lui nu era un simplu instrument muzical, era o sursă de răspândire a muzicii cuceritoare. Era și, haios, ca să-l prezint în

spiritul lingvistic al vremii. Cum amândoi aveau acces în laborator, i-am invitat la Spectroscopie, la o cafea. Eram încă șef. Mi-a cerut să-l găzduiesc câteva zile într-o încăpere în care să poată experimenta niște idei de tehnologie chimică, o speranță nemascată într-o bombă economică. Nu-i trebuiau multe, ideea fiind extrem de simplă, vorba lui, „niciodată nu visez la lucruri complicate...”, așa că l-am aranjat în atelierul mecanic unde avea și o ventilație bună. Mi-a cerut o plită electrică, o găleată de plastic, ceva capsule, baghete din sticlă, hârtie de filtru, și libertatea de a nu fi deranjat. Boala oricărui inventator. Pe Țigănuș l-am luat la mine pentru a nu lăsa impresia că-l supraveghez. A doua zi, de dimineața, găsind-o pe Ala la spectro, nu s-a putut abține să n-o privească cu deosebită atenție. Nu s-a mai grăbit, a mai zăbovit ceva și s-a oferit să ne însoțească, din când în când, în activitatea noastră. Discret mi-a făcut cu ochiul iar eu, intrigat oarecum, i-am spus Alei că Nae este soțul Margaretei Pâslaru. N-a mai făcut niciun gest „specific” și s-a retras la atelier. Cam după vreo oră de liniște, Țigănuș a ieșit precipitat pe coridor și m-a chemat cu un strigăt alarmant. Din atelier ieșea un fum înecăcios, dens, am intrat speriați și Țigănuș a smuls găleata de plastic de pe plită, cu tot ce mai avea în ea, și a aruncat-o în chiuvetă. Nae dispăruse între timp. S-a întors mirat de cele întâmplate și m-a întrebat „ce dracu s-a întâmplat, doar aveam multă apă în găleată?!” ... Puteam să-i mai spun ceva Inginerului

chimist, cercetătorului vânător de „bombe” științifice?!... Jenat, Nae și-a prezentat scuzele și n-a mai venit la laborator. În schimb a continuat viața-i de haios și, după o scurtă perioadă de liniște, a cucerit inima unei foarte bune prietene, geofizician, Herta, pe care a reușit s-o debusoleze total cu al său „lasă-mă să te las”. Plictisit de viața de pe șantier, ne-a părăsit, lăsând o victimă în grija prietenului său George, plină de complexul neîmplinirii. Mult timp l-a urmărit pe Nae prin informațiile smulse de la George, de loc liniștitoare. Pe Nae Bucureștiul l-a terminat și la figurat, și la propriu. Margareta lui, într-un turneu la mare, l-a cunoscut pe bateristul Sencovici, s-au căsătorit și și-a văzut de cariera muzicală cu succes. Etapa Nae „Pâslaru” cum îi mai spuneam între noi, a fost dată uitării și a ieșit din „curriculum vitae”, al acestei vedete de netăgăduit. Cei care au cunoscut bine acest episod, au susținut cu convingere rolul jucat în pregătirea primară a carierei, de acest ciudat „slujitor” al muzicii. În tot acest timp viața noastră de huzur, unde cuvântul „împreună” era la el acasă, a început să nu mai fie chiar apanajul voinței noastre din motive, ușor de înțeles dacă mă gândesc la cercul nostru de prieteni ai casei în plină consolidare. Rare erau serile în care să nu fim călcați de amatorii de pocher și de o gustare. Neavând copii, cam singurii din grup, nu aveam probleme nici cu spațiul, nici cu liniștea. Mai mergeam și noi în vizită „de lucru”, la invitațiile care nu lipseau, dar un refuz se întorcea pe loc

împotriva noastră cu amenințarea „atunci venim noi la voi”... Și chiar așa făceau. Cele două camere libere de care ne „bucuram”, permiteau organizarea jocului între două echipe, alese prin rotație, pentru a păstra cât de cât starea de neprevăzut.

Eu, mai strâmbam din nas, uneori, în sinea mea, jinduind după câte o seară de baschet la miuță, sau de biliard. Toți, sau aproape toți, erau „cartofori” amatori, dar tot ca niște cartofori se comportau. Oricum, în astfel de circumstanțe, reușeam să estompăm dorul după viața dintr-un oraș mare. Timișoara ne-a învățat rău cu Opera, Teatrul și, nu în ultimul rând, concertele simfonice. Și mai era ceva de neuitat, siguranța cu care am așteptat numirile la Facultate și ne-am făcut planuri care mai de care, căzute în derizoriu după nesperata nereușită pe linie cadristă. Da, Șteiul, prin domeniul profesional atractiv, prin implicarea cu sârg în activitatea de laborator, prin nivelul material mai săltat și prin prezența mare a tinerilor intelectuali, absolvenți veniți de prin cele mai importante centre universitare din Țară, ne-au ușurat acomodarea cu acea „viață nouă”. Am remarcat faptul că fiind singuri, fără copii, cu apartament la dispoziție, eram considerați gazda cea mai potrivită și, de ce să n-o spun, cea mai ospitalieră. Bineînțeles că am ajuns în contact și cu pruncii lor, mici și foarte mici, niște răsfățați de toată splendoarea. Copiii, nu știu de ce, probabil văzându-ne singuri, nu că ne dădeau târcoale, dar chiar ne căutau insistent. Așa a apărut

primul Florinel din viața mea, se ținea scai de mine, mă antrena în jocul lui, și care m-a declarat „cel mai bun prieten al lui” la cei trei anișori ai lui. Era cuceritor. Frumușel, în pofida unor probleme cu piciorușele, de la o naștere cu probleme, și o alarmantă sete care nu a fost luată în seamă de cei doi medici, părinții lui. Peste ani, devenit medic și el, considerat element excepțional încă din facultate avea să plătească cu viața aceste „malformații congenitale”. Dintre toți copiii Florinel m-a cucerit fără drept de apel. Încă de când avea doi ani, ne-a ajuns și pe noi întrebarea „noi ce facem?” Și ne-am pus pe treabă, și ne-am lovit de unele nereușite, repetate din păcate, când Paula, mama lui Florinel, a luat problema în mână. S-a ținut de Babi a mea, a urmărit-o, a sfătuit-o, i-a implicat și pe colegii ei de breaslă și m-am pomenit cu Cristina-Paula, la 4 iunie 1958, la spitalul din Nucet, în brațele vânjoase ale doctorului Nemeș. A ieșit din salon cu pruncul atârnat de piciorușe, cu capul în jos, strigându-mi „Hai, prinde-o!”... Gestul era așa de natural încât am încremenit. ”Hai, omule, ia-o!... Uite ce damă bine ți-am adus, cu picioare lungi de balerină”. Eram leoarcă, era și o zi de vară, am luat-o cu toată stângăcia de care eram capabil și am lipit-o de piept ca să n-o scap.

- Ai venit cu vreun nume, s-o înregistrăm?

- Da, Cristina și Paula, Cristina-i de la mine, iar Paula de la Paulici, cea care s-a zbatut ca această minune să se realizeze...

I-am dat-o înapoi s-o împacheteze ca lumea, chiar micuță fiind, era, totuși, o femeiușcă. Când am ajuns la Ștei, fierberea era în toi. Babi, Mami, adică soacra, se agitau fără să îndrăznească să preia pruncul. Eu, sigur pe mine, eram doar acasă la mine, o legănam încetișor, să n-o trezesc. Până la urmă Babi a îndrăznit, mânată și de sfaturile nelipsite

- Babuți, ai grijă să n-o scapi!

Cristinei atât i-a trebuit. Parcă înțelesese avertismentul bunicii. Și primul concert a început. Nu scâncete ci țipete în gura mare. Intrigată, tânăra mămică i-a întins-o lui Mami. Niciun efect!

- Doamne!, ce-o fi având?!... La spital a plâns?...

- Nu, Mami, a fost foarte cuminte, chiar și când o balansa Nemeș... Dați-mi-o mie, vă rog!...

Am luat-o la piept, cu căpușorul sub bărbia mea și liniștea s-a restabilit. În clipa aceea am înțeles că va fi "fata lui tata" și am simțit cum îmi cresc acțiunile de familist. Chiar mi-au crescut, dar, cum să spun, în detrimentul meu, de sigur. Cristina plângea din te miri ce, iar brațele mele au devenit leagănul ei preferat de odihnă. Și nu glumesc, fie zi, fie noapte, sari „tati”, de oriunde te aflai și plimbă-ți odrasla. Când oboseam, mă așezam comod într-un fotoliu, cu șmecheria asta de copil pe pieptul meu și o priveam, cu răbdare, cum, și mai ales cât, putea să doarmă. De câte ori o apuca plânsul, soacra mea îngrijorată ne atenționa: „copilul are crampe!”

Crampe, crampe, dar eu nu eram medicament și totuși, în brațele mele, crampele dispăreau. Cred că puștoaica a priceput multe din această „epocă” pentru că, altfel, cum aş putea explica, peste câțiva anișori, prietenia ei cu mine, cu ”Tati-tati”, până la exasperarea bunicii și a mămicii. Dormea bine la aer, în cărucior, în ceea ce începea să arate a grădină, în fața geamurilor. Așa a descoperit-o primul ei cavaler, Florinuț, care se oprea lângă cărucior, îi lua mânuța și o pupa. Și asta se repeta de câte ori o scoteam la aer. Sta lipit de cărucior și lăsa la o parte toate preocupările lui. Chiar și pe mine nu mă mai ademenea la joc. Toți vecinii se uitau încântați de astfel de manifestări amoroase și glumeau la adresa viitorului care-i aștepta. Singurele momente în care se depărta de Cristina erau când, țâșnea spre geamul nostru strigând „Tanti, tanti, mi-e sete...” Apoi se întorcea să facă garda. Paulici, cât era ea de medic, nu a dat importanță acestui comportament semnalat de soacra mea... „Tanti, e copil, aleargă, e normal să-i fie sete...” N-a convins-o și, din păcate, la maturitate tragedia a avut loc.

Cam așa a decurs intrarea noastră într-o nouă „epocă”. Bineînțeles, cu schimbări majore în viața noastră de huzur, de „împreună”. Patru într-un spațiu care nu ne ajungea nouă nici când eram în doi, fără invitați la pocher, fără miros de țigară, fără gălăgie la orice oră, fără multe alte libertăți. Cum cei din gașcă aveau copii mai măricei, înțelegători cu

noul nostru statut, nu întotdeauna cu exagerările noastre, au trecut la organizarea întâlnirilor pe la casele lor. Așa cum „altădată” noi nu puteam scăpa de „sarcina” de a-i invita la noi, așa, mai nou, nici ei nu au puteau scăpa de obligația reciprocității și ne asaltau cu invitațiile. Epoca de aur luase sfârșit. Apartamentul liber a rămas la regrete, la amintiri. Și nici nu ar fi putut fi altfel. Mami, pe post de cerber, la orice abatere, arăta cu degetul spre Cristina. N-am renunțat noi la fumat, dar nici n-am mai fumat decât oriunde, dar nu în apartament. Da, adevărata maturitate am dobândit-o prin apariția Cristinei, spre care am dirijat întreaga noastră atenție, timpul nostru liber, așa puțin cât era, toate gândurile noastre spre viitorul acestui copil.

În rest, viața curgea înainte, într-o atmosferă care se înnoia continuu. Ideile lui Toma prindeau viață, estompate de inerenta prudență. Cercul celor care visam un Ștei al nostru, cu tot ce implica acest lucru, se întărea. Creștea pruncul, creștea speranța în preluarea integrală a activității nucleare, în realizarea visului lui Toma de a organiza un Centru de Cercetări Tehnologice în București. Gândul la Timișoara, mai bine zis la amintirile unei studentii pline de neprevăzut dar și de satisfacții, se estompa și el odată cu perspectiva de a ajunge la București. Un lucru ne neliniștea totuși. Exploatarea barbară a zăcămintului Băița-Bihor, disperarea cu care număram garniturile de tren care luau zilnic drumul spre Halmeu încărcate cu acest minereu

fantastic, pentru a părăsi teritoriul României, precum și tergiversarea de către sovietici a proiectului legat de demararea lucrărilor pentru o uzină românească, în Bihor, sau oriunde în altă parte, adânceau neîncrederea noastră în promisiuni. Toate Sovromurile demonstau fără echivoc planul lor de exploatare primară a bogățiilor Țării, fără nici o preocupare pentru dezvoltarea unei industrii autohtone. După nereușita lor în colaborarea cu Puiu Mănescu, după brutala lui îndepărtare, au devenit mult mai prudenți în dezvoltarea unor legături de colaborare echitabilă cu partea română. Situația era cam așa: Ei se făceau că ne plac și ne prețuiesc, noi ne făceam că suntem încântați de prezența specialiștilor lor. E adevărat că au adus specialiști foarte bine pregătiți, dar relația politico-socială era dirijată pentru realizarea rapidă a scopului nedeclarat, exploatarea. Și nu eram singurul domeniu de unde se înfruptau.

În laborator făceam progrese vizibile, erau apreciate, eram încurajați. Delegațiile la București s-au înmulțit, aveam timp să iau legătura și cu factorii implicați în visul lui Toma, vizitam laboratoare de analize chimice din sectorul geologic, căutând un loc potrivit pentru demararea primelor activități de laborator, nevinovate în aparență. Așa erau laboratoarele Trustului de Explorări Geologice, ale Institutului Geologic, ale Institutului de Cercetări Miniere. Au prins bine aceste investigații neoficiale deoarece aveau să se dovedească a fi puncte de

plecare utile, iar Toma le întorcea pe toate fețele, în realizarea planului său.

În ceea ce privea planurile mele personale, un ajutor nesperat a venit din relația mea cu geologi, acești poeți nedeclarați ai muncii în mijlocul naturii. Preocupările lor pentru explorarea complexă a teritoriului României se baza atât pe pregătirea profesională, cât și pe visul oricărui geolog de a "da peste ceva" neprevăzut, împinși de studiile mineralogice existente dar neconfirmate încă pe linia eventualelor rezerve. Voi aminti un nume care m-a cucerit, Paul Caulea, care a făcut poezie din activitatea sa de cercetător. Curajos în interpretări, stingherit de multe ori de păreri de dragul părerilor emise de colegi de-ai săi, își susținea teoriile cu seninătate, ca să nu spun, cu nonșalanță. Cu toți banii dați pe cărți și reviste, procurate pe căi numai de el știute, meloman cronic, ahtiat după muzica simfonică, "abonat" la muzeele de artă plastică, visător incorijibil pe făgașul cercetării geologice. La un moment dat m-a rugat să urmăresc mineralizația de zirconiu dintr-o zonă mai puțin cercetată. Probele trecute prin ochii mineralogilor semnalau și alte mineralizații aducătoare de speranță, cum era de exemplu Pyroclorul, cu o multitudine de elemente rare demne de a fi supuse unei speranțe nicidecum adormite în visul oricărui geolog. Zirconiu s-a adeverit a fi la concentrații demne de luat în seamă, dar aprofundarea mineralogică coroborată cu analiza chimică rațională au calmat

spiritele. Forma mineralogică în care era cantonat zirconiu nu permitea valorificarea lui tehnologică. Zirconiu atât de necesar în tehnologiile nucleare, element de bază în confecționarea tecilor pentru reactoare, era, în zăcămintul visat sub forma de silicat, inadecvat scopului propus. Eu i-am confirmat conținuturile, iar mineralogii și chimiștii l-au dezumflat. Cum spectrografia îți permite și luxul de a-ți băga nasul și colateral comenzii primite, spectrele obținute mi-au atras atenția asupra liniilor spectrale aparținând unui element rar dar extrem de important pentru metalurgia aliajelor speciale. Era Niobiu, sau Columbiu cum mai era cunoscut. Știam că orice noutate dezvăluită fără o cât de mică aprofundare se bucura de riscul lansării unei „bombe”, așa că, prieten, neprieten, nu a aflat nimic despre „descoperirea” mea. M-am dus la Facsko, i-am spus ce mă frământă, mi-a recomandat să tac și să caut o confirmare. Conținutul redus de Niobiu, nu permitea efectuarea unei analize chimice, datorită complexității metodei. Până la urmă, după nenumărate repetări, i-am dat datele lui Paul. Entuziasmat, dar și prudent, a apelat la mineralogi și la un laborator din Cluj. Mineralogii au mers pe o variantă apropiată, dar au trecut de la Niobiu la Tantal. Clujul a venit și el, nu știu pe ce cale, cu prezența Tantalului. Un adevărat război între specialități și laboratoare. Nu puteam ceda. Spectrele nu puteau minți și am mers mai departe pe Niobiu. Conținutul mic nu-i deranja

pe visătorii geologi, urmând ca studiile tehnologice să confirme sau să infirme importanța industrială. În schimb mineralogilor li s-au aprins călcâiele de șansa reanalizării unor cercetări mineralogice de structură, printr-o nouă perspectivă asupra locațiilor de metale rare și radioactive din zonă.

O ședință condusă de Toma, cu prezența Clujului, mi-a dat șansa să așez dreptatea de partea mea. Susținătorii Clujului, slujitori ai spectrografiei, mi s-au părut niște ageamii în materie și s-a hotărât, la finele lui 1959, să plec la Moscova, La Institutul celebrului Rusanov, cu probe, pentru confirmare. Dar asta pe mai târziu. Pentru mine se punea problema consolidării „reclamei” de care mă bucuram și învingerea sintagmei unchiului Alexe, cu a lui „N-a fost să fie”. Cum așteptarea nu are nimic plăcut în sinea ei, n-am avut ce face și am așteptat.

Am mai spus-o și o mai repet, apariția Cristinei, a lui Kitty, cum îi spunea Florinuț, nu știu de cine învățat, a "reformat", un termen la modă astăzi, stilul nostru de viață. Huzurul celor "dimpreună", privit cu neîncredere de buna noastră Mami, a luat-o razna peste dealurile timpului, lăsând în urmă doar izul unor zile de neuitat, arhivat cu grijă în stiva de memorii. Nu mai apucam să rememorăm orele, zilele, nopțile studenției, consumate pe străzile, parcurile, piețele, orașului, la facultate sau la opera, sau la concerte. Mai mult auzeam aduceri aminte ale celor care ne-au cunoscut, ne-au simpatizat, ne-au admirat cu invidie. Auzeam deseori un remember, servit cu tot tacâmul, de colegi, sau asistenți, sau chiar profesori, de a căror atenție ne-am bucurat „pe neve”, fără să fi bănuیت interesul ce-l stârneam. Erau binevenite astfel de clipe în noul stil de viață pe care-l adaptam pe nesimțite la noua noastră calitate de familiști atestați, cu acte în regulă. Eram părinți, aveam copilul nostru, aveam griji și noi nevoi, eram mereu admonestați de Mami, la orice i se părea a fi o abatere, învățam din mers să renunțăm la libertatea

de mai de ieri, învățam să dăruim dragoste fără rezerve, necondiționată, ghemotocului de om, care ne subordona „pretențiilor sale” în modul cel mai natural, speculând orice fărâmbă de slăbiciune. Eu, cel puțin, eram un fel de sclav, într-o dictatură instaurată, fără amestecul nimănui, de acest prunc, aparent neajutorat, care comanda totul. Nostim era faptul că, experiența lui Mami, care crescuse doi copii în condiții deosebit de grele, în fața nepoatei, devenea neajutorată, neîndemânatică în mânuirea pruncuțului.

De Babi ce să mai spun? Când venea ora îmbăierii, niciuna nu îndrăznea s-o țină deasupra apei. Tremurau la gândul c-ar putea s-o scape din mâini. Ce puteam face decât să intervin cu vasta mea experiență. Drept că primeam laudele de cuviință. O puneam pe palma stângă cu spatele ei șubred, o plimbam deasupra apei și prin apă și cu palma dreaptă o făceam să se simtă, probabil în raiul ei de copil. Zâmbea, râdea, scuipa stropii de apă ce mai ajungeau la guriță, nu se grăbea de loc. Când mă opream dădea imediat semne de nemulțumire așa că o băiță nu putea dura doar câteva minute. Era distractiv, v-o spun cu toată sinceritatea. Doamnele, „ele” de mai târziu, se minunau de atâta îndemânare, mă flatau fără rezerve și, de fapt, se distrau. Sunt convins că marea prietenie dintre fiică și tată s-a născut din primele luni de viață ale Cristinei, în brațele mele de alinare, sau, și mai sigur, în cada de baie. Mami era în

elementul ei. S-a apucat de grădinărit. Terenul din fața apartamentului era ideal pentru așa ceva. O scotea pe Cristina în cărucior, o așeza la umbră și făcea minuni cu răsadurile de flori pe care și le procura te miri de unde. Toți au luat-o de „Doamna Boris” în frunte cu precupețele care se opreau la poartă ademenind-o cu tot felul de ”bunătăți”.

Și chiar erau. Untul, cașul, brânza de vaci, zarzavaturile, și mai nu știu ce, erau din gospodăriile care-și mai păstrau statutul de ”viață la țară”. Neavând gospodării mai răsărite, cu soții implicați în viața de mineri sau de constructori de șantier, nu aveau de suferit pe linie de colectivizare. Așezarea la poalele munților, i-a favorizat din acest punct de vedere, înspăimântător și atât de hulit. Și mai era ceva care o încânta pe Mami. Curățenia, grija cu care își ofereau produsele, acest spirit pe care l-am admirat atât de mult, specific pentru Țara Moșilor, pe care îl afișau cu dezinvoltură.

Cum să nu te atragă?! Un relief fantastic și oameni dintr-o bucată! Cu toate că era vară, răsadurile lui Mami au crescut, au înflorit, au umplut de culoare acel spațiu neluat până atunci în seamă. Toamna grădina era o realitate pe care o priveam cu plăcere și mândrie pe geamul aproape permanent deschis. La aer Cristina era cuminte și dormea liniștit și mult sub supravegherea nelipsitului Florinuț al ei. Grădina în floare, cu cei doi ”prieteni” și ei înfloritori, prezentau un tablou atractiv pentru trecătorii care se opreau zâmbind,

sprijinindu-se de gardul din stîngii de lemn aranjate cu măiestrie. Întrarea în blocuri era îndreptată spre Ștrand. Un gard bine gândit pentru a nu permite prichindeilor să treacă direct spre bazin, delimita curtea dintre cele două blocuri mici. Priveliștea spre Ștrand, o grădină frumoasă, cu un bazin de înot de 25 m și o trambulină ca la carte, atrăgea privirile celor din blocuri și ale neastîmpăraților copii, odihnindu-le. Copiii creșteau sub supravegherea permanentă a părinților, fără câini vagabonzi, fără vagabonzi chiar. Pot spune că locuința primită a fost un adevărat dar care ne-a ajutat să uităm perioada de privațiuni de la baraca de pe malul Crișului Negru. Și cum timpul curge la vale precum râul scăpat din munți, a sosit și iarna cu farmecele pe care doar copiii știu să le guste. Crăciunul era în pregătire, un brad superb și-a găsit cu greu loc în cameră, zgâriind nemilos cu vârful, tavanul imaculat.

L-am împodobit ca pentru Cristina, l-am umplut cu globuri, dintre care multe au ajuns la București și dăinuie, superbe, după o jumătate de secol. Betele și lumânări. Totul se făcea pe viu. Lumânările aranjate judicios, ardeau, sub supraveghere, de adevăratele. Superb, dar și riscant. Și în întâmpinarea Crăciunului, Mami, cu multiplele sale relații, a adus de la Biserica Romano - Catholică din Vașcău, preotul pentru botez. Era angajamentul meu de la cununia religioasă de la Oradea. Bucuria botezului și, inerent a Crăciunului

era cât pe ce să se termine rău. Obiceiul vechi de a aprinde lumânările din pom și-a arătat colții. Flacăra unei lumânări și-a întins brațul și a prins o crenguță aparent nevinovată. Pomul a prins viață cuprins de primele flăcări scăpate de sub control. Panică inerentă, dar viața de laborator de chimie și-a lăsat amprenta asupra prezenței de spirit a celor doi chimiști din casă. O găleată cu apă adusă într-o fracțiune de secundă, alte vase cu apă aduse de Mami și nenorocirea care plutea sub ochii noștri s-a potolit lăsând o baltă de apă pe dușumea și un miros de brad ars în aer. O lecție aspră și un exemplu pentru prietenii cărora le-am relatat întâmplarea îmbrăcând totul într-un avertisment fără echivoc. Eram încă foarte tineri dar viața ne servea lecții fără menajamente, iar maturizarea se accentua zi de zi. Când nu mai ești singur, când răspunzi de siguranța celor din jur, nu numai că înmagazinezi experiență, dar, poate cel mai important, îți creezi reflexe salvatoare care îți sar în ajutor în marele neprevăzut care este viața de zi cu zi.

Anul 1959 a început sub auspiciile unor promisiuni concrete. Toma, prezent din ce în ce mai des la Ștei, înarmat cu moștenirea lăsată de Puiu Mănescu, a urmat un drum mult mai prudent. Cu firea lui de diplomat, s-a apropiat de conducătorii sovietici, i-a flătat pentru realizări, și cum era un partener de pahar redutabil, s-a aciuat în cercul lor de vajnici băutori. Aceste mici agape i-au asigurat o

atmosferă de lucru convenabilă și, vorba șoricelului îndrăzneț, „ce nu spune omul la beție”, a cules fără efort multe informații prețioase privitoare la planurile „partenerilor ocupanți”. Ne-a acordat, câtorva dintre noi, încredere, ne-a atras spre planurile lui ascunse și ne-a promis că vom ateriza la București pentru a înființa un Centru de Cercetări pentru Metale Rare și Radioactive. Nu mai eram simpli executanți de analize chimice și fizico-chimice, eram culegători de informații privind activitatea complexă desfășurată pe șantier. Eram tineri, știam să memorăm, așa că nu am trecut la notițe, nu am transmis date decât prin viu grai, și asta numai lui Toma. În acest an am făcut destule drumuri la București, mi-am făcut intrare la Instituții de Cercetare, Geologică sau Minieră, lucru care nu a fost greu de realizat fiind primit și căutat chiar, pentru apartenența mea la o ramură atât de „ocultă” la noi, cum era Cercetarea Tehnologică Nucleară. Nu mai spun că Babi era foarte încântată de aceste excursii știind să comande cu competență ”de toate” de la Romarta, de la îmbrăcăminte la parfumuri și alte atracții feminine.

Era atât de încântată de cumpărăturile făcute, încât am ajuns să fiu apreciat de prietenele noastre, femei de care nu am stat niciodată la distanță și, însărcinat cu tot felul de misiuni. Realitatea ce pare neverosimilă azi, chiar și pentru noi făptașii, este că Romarta era la înălțime. Bluze, jerseuri, rochii din materiale ”sănătoase” de negăsit astăzi nici în

marile magazine ale unor firme zgomotoase care ne-au invadat comerțul, cu prețuri de lux, neavând nimic în comun cu adevărata calitate. Și ce frumoase erau! De pantofi ce să mai spun. De atunci Doamna mea, cum mai târziu avea să-i spună Mihai Rădulescu, n-a mai umblat decât pe tocuri cui, de 8-10 cm. Și n-a fost un moft de moment. Așa a ținut-o până-n iarna lui 1980 și nu mai știu cât, când, într-o escapadă pe la Eva, de pe Magheru, pe îngheț, și-a fracturat mâna dreaptă.

Era în ajunul plecării la Sofia, într-o misiune de standardizare a metodelor chimice de analiză. Și n-a mai plecat. Și cum nu numai ea era cu moda, m-am luat și eu după nebunia vremii și mi-am cumpărat o motocicletă de 125, un MZ din RDG. Mi-a prins bine prietenia cu Fane de la Baza Ștei, unde am luat primele lecții de conducere auto. Eram stăpân dar fără carnet. M-am programat, m-am prezentat la proba practică și m-am oprit în fața Șefului. Cum totul a mers ca pe roate, am ridicat mâinile de bucurie și neatent am ciupit puțin trotuarul cu roata. Normal, Șeful m-a trântit și m-a amânat pentru luna viitoare.

- Cum să iei mâinile de pe ghidon, tovarășe?!" ... Nu m-am lăsat și i-am propus să repet proba în seria de după amiază cu riscul de a pierde taxa la un nou eșec. Șeful a acceptat, am mai dat o dată proba de conducere și totul a mers ca pe roate. De glumele amicilor însă, n-am scăpat mult timp. Pentru un lungan ca mine, motocicleta era cum era,

dar nu mă mulțumea. N-a trecut prea mult timp și m-am reorientat spre o piesă de toată frumusețea, tot din RDG, un motor în doi timpi de 250. Am ales doi timpi, știind că era un motor nervos, cu demarare excelentă și deci bun la drum lung. Arăta superb, un fel de vernil-argintiu, având șeile bej, foarte comode. Alerga foarte bine, iar faptul că era nervoasă, te scotea din situații neprevăzute, dintre care una nu s-a lăsat prea mult așteptată. La câțiva kilometri de Ștei, în direcția Oradea, era comuna Rieni unde îmi plăcea să privesc pe săturate o comoară de biserică din lemn, de prin secolul XVIII.

Drumul prin sat era ca un șarpe. Aveai impresia că ești undeva pe serpentine. Am intrat voios în sat, cu Babi în spate, îmbrăcată cu o bluză roșie. Într-o curbă cam aspră, cu asfalt în lucru și grămezi de pietre ale drumarilor pe margini, am ocolit prima grămadă de pietre când, de undeva de pe lateral, a țâșnit după noi o bivoliță furioasă. Zic eu că a supărat-o bluza roșie. Când am simțit-o aproape prin retrovizoare, am accelerat brusc, am luat în piept grămada următoare de pietre, cu Babi aproape în aer din cauza șocului, iar eu, atent la urmăritoarea neagră ca smoala și cu coarnele îndreptate înainte, am continuat cursa până am scăpat în curba salvatoare care se deschidea în fața noastră. Am oprit lângă o poartă să văd ce face partenera mea de drum.

- Hai, coboară și tu! Am scăpat...

- Nu pot, că mă doare fundul...m-am lovit când ai sărit peste grămada de pietre...

Și nu glumea, au trecut zile bune până să poată umbla dreaptă. Încet, încet, am să ajung și la alte năzbâtii, dar mai e puțin până atunci. Cum am mai spus, anul 1959 a fost plin de evenimente printre care ritmul de înălțare al pruncului era în topul observațiilor. Ni se părea nouă, sau așa cresc copiii, iar lipsa noastră de experiență ne făcea să ne minunăm de orice.

Asta nu înseamnă că la altceva nu ne mai zbură gândul. Din contra, activitatea din laborator s-a intensificat, gândul la confruntarea ce urma s-o am cu unul din cele mai prestigioase Instituții de cercetare, cel al lui Rusanov, de la Moscova, care mergea cot la cot cu cel din Statele Unite a lui Ahrens, mă împingea în munca de verificare dar și de continuă documentare. Îmi făcusem oarecum un statut în Analiza Spectrofotometrică, aveam încredere în forțele proprii, eram recunoscut în marile laboratoare analitice din București și Baia Mare, dar, până la urmă, toți eram la început de drum și o atestare era așteptată nu numai de mine, dar și de lumea marilor beneficiari cum erau geologii. Am Făcut o vizită la Facultatea de Fizică din cadrul Universității din București, l-am cunoscut pe șeful lucrărilor de laborator spectral, un conferențiar, am plecat cam dezumflat dar i-am aranjat o vizită oficială la laboratorul "meu", cum îmi plăcea s-o spun. A venit și încântat de dotația

laboratorului a încercat să-mi fie de folos. Totul a fost OK până în clipa în care, lipsind puțin din laborator, s-a așezat la Microfotometru pentru a-i „verifica”, cum spunem astăzi, setarea. Când m-am întors am constatat dezastrul. Se apucase de ceva care-l depășea total, a dat peste cap aparatul și disperat, mi-a spus că aparatul este defect din fabrică. Am rămas surprins, dar și bulversat, cunoșteam aparatul, o bijuterie nemțească și am încercat să-l descos puțin.

Omul, adică conferențiarul și șeful de lucrări de la Fizică, era dus cu pluta. Am înțeles unde greșise, am încercat să-l dumiresc, dar jenat și mai ales căpos, a ținut-o pe a lui. Neavând ce face, l-am rugat, cam dur, e adevărat să plece și să nu se mai întoarcă niciodată. I-am semnat delegația pentru cinci zile, fictive, bineînțeles, ca să încaseze diurna și i-am dorit drum bun. Am luat aparatul dereglat de la capăt, am refăcut drumul știut cu speranța că nu voi întâlni ceva de nereparat, și după două zile lungi, am zâmbit înțelegător către nelipsiții mei parteneri de lucru, Ala și Țigănuș. Ala și-a făcut cruce mulțumind Celui de Sus, în timp ce Țigănuș trecea în revistă tot bagajul de înjurături, fără nici o jenă. Câte ceva din cele servite, țigănești get-beget, mi-au rămas în memorie pentru ”la nevoie”. Cum Kitty trecuse anul și Țopăia cât era ziua de lungă prin ograda noastră, împreună cu nelipsitul ei admirator Florinuț, trebuia oarecum supravegheată, cotrobăind peste tot. Locul ei preferat pentru

„meditație” era gardul care ne despărțea de ștrand, unde își strecura obrăjorii printre stinghiile gardului și contempla. Era locul ei preferat pe care avea să-l caute și în anii următori, visând, probabil la ziua când va putea să treacă dincolo. Iarna avea să mai tulbure viața ei de copil fericit și atunci trebuia să găsim o cale care s-o astâmpere, să provoace acele explozii de răs cristalin, pe care nu le voi uita niciodată. Jocul nostru se desfășura pe covor unde ne tăvăleam, alergam în patru labe.

Oboseam amândoi și ne refugiam în fotoliu când se cuibărea la pieptul meu lăsând impresia că doarme. La prima mișcare necontrolată a mea, deschidea ochii zâmbind și începea să mă mângâie pe față și să se joace cu pletele mele. Dacă ne surprindea Mami auzeam, ca de pe o placă strică, aceleași vorbe de reproș:

- Boris, Boris, așa nu se educă un copil! Răsfățul ăsta se răsfânge asupra mea când nu ești acasă. Boala răsfățului se vindecă greu...

- Mami dragă, cât am fost mic, fiind mezinul familiei, am fost răsfățat de întreaga familie și mai ales de bunica și uite, nu sunt chiar o piață rea...

- Voi credeți că un copil este o jucărie... am avut doi și nu a fost ușor... Nu erau nici vremuri favorabile și nici eu nu aveam timp de răsfăț... V-ați distrat cu studenția și acum vă distrați și de-a părinții. Educația unui copil trebuie să înceapă din fașă... Și eu am greșit. Uite, Babuți, se logodește și nici nu mă anunță!?

- Urma să venim la Sântana, dar a venit tușa și a stricat surpriza...

- Că bine zici, surpriza...Se pare că v-ați potrivit...Să nu știe nici fratele meu Andrei?!

- N-am îndrăznit...nu-i plăceau pletele mele...Bine că s-a terminat cu bine până la urmă, vorba lui Shakespeare!

Realitatea a fost că ne-am înțeles bine. Am aflat și eu pe surse că mă lăuda. Bașca, era fericită că mă înțelegeam foarte bine cu Niki, sau Puiu, cum îi spunea sculptorului, devenind o importantă punte de legătură cu năbădăiosul artist plastic.

Ianuarie 1960 a început cu plecarea la Moscova, la Institutul lui Rusanov. Totul a început bine, am fost primit de profesor și de tânărul, dar și principalul său colaborator, Hitrov, Șmecherescu, pe limba noastră, pe mâna căruia m-a lăsat. Fiind în delegație din partea unui Sovrom de-al lor, mi s-a reținut o cameră în frumosul Hotel Ucraina, de fapt o mică garsonieră, și cu un bufet la etajul respectiv, de unde mă aprovizionam cu chefir de calitate excepțională. În pauza de prânz coboram împreună cu noii colegi la cantina institutului unde se mânca mai mult decât bine. Vorbeam fluent rusa și am fost lăudat pentru accent. La un moment dat, un mucalit, m-a întrebat de unde sunt, pentru că nu par de-al lor. Când le-am spus de unde vin, m-a lămurit.

- Te-am filat nu după accent ci după al tău POFTIM? la fiecare pas. La noi se vorbește simplu,

cu Ceee?... Noi suntem mai din topor și nici nu ne dăm seama... Important e că ne plăci, dorogoi Barís!

Și așa am rămas, Dragul Boris, care era mereu întrerupt din lucru pentru a le relata despre viața din România. De la ei am învățat multe trucuri, tehnici de laborator, care nu apar de regulă în cărțile tipărite. Hitrov ăsta, cam de vârsta mea, era cu adevărat mâna dreaptă a profesorului. Următoarea ediție a lucrării "Bazele Analizei Spectrale Cantitative a Minereurilor și Mineralelor" a apărut cu Hitrov coautor, iar activitatea lui practică în laborator m-a impresionat, m-a cucerit. Luna petrecută la Moscova nu se putea limita doar la activitatea mea în cadrul Institutului, așa că, în timpul liber am luat-o la plimbare. Am intrat la Muzeul de artă Pușkin, la care am revenit de două ori. Aveai de toate, de la icoanele lui Rublëv, la tablourile lui Repin sau minunile Navale ale lui Aivazovski. Mi-a atras atenția Repin cu Ivan cel Groaznic omorându-și fiul. Impresionant este puțin spus. Cutremurător! Ghidul surprins de timpul acordat de mine acestei picturi magistrale, mi-a relatat un incident petrecut cu ani în urmă în fața tabloului.

Mi-a atras atenția asupra unui loc anume din care nu am înțeles nimic. Tabloul nu părea să prezinte nimic deosebit. Un student de la Arte Plastice, nu a mai rezistat nervos în fața scenei și cu un cuțit a sfârtecat pânza în dreptul rănii din care sângele țâșnea șuvoi. Restaurarea a acoperit

„crima” exaltatului artist de o manieră incredibilă. Pus în cunoștință de cauză, am căutat urma dezastrului, dar mi-a fost imposibil s-o decelez. Nu era primul caz în istoria muzeelor de artă plastică, am mai auzit cazuri similare, dar, acum la vârsta mea matusalemică, mi-aduc aminte de anul 1972, când făcând diapozitive cu Pietă de la Sfântul Petru din Roma, ajuns a doua zi acasă, am auzit la radio cum un exaltat de sculptor maghiar, după plecarea mea, a intrat cu ciocanul în magnifica sculptură a lui Michelangelo. Dar, cum am spus-o, s-a întâmplat cu mult după anii amintirilor ce le răsfoiesc, la o întoarcere dintr-o misiune în Algeria. La Moscova mai aveam ceva în gând. Să prind un concert simfonic în Sala Ceaikovski, și măcar un spectacol de operă sau balet, la Bolișoi. La casa de bilete am cerut un bilet vorbind în franceză. Spre surprinderea mea mi-a înmănat un program al săptămânii și printr-o invitație prin gesturi însoțite de un zâmbet încurajator m-a îndemnat să aleg. Și am ales, marcat de emoții, un program cald: Simfonia a 6-a Patetica a lui Ceaikovski și Concertul pentru Vioară și Orchestră în Re de Brahms. La operă, la „Bolișoi”, am vorbit într-o limbă rusă voit stricăță și am obținut un bilet la Lacul Lebedelor a lui Ceaikovski. Au fost două seri fantastice. Eram în țara baletului clasic și spectacolul m-a fermecat peste măsură. Scena enormă, ansamblul, orchestra și soliștii duceau spectacolul într-o atmosferă de perfecțiune. La acea vreme nu cunoșteam nume, dar

soliştii şi ansamblul formau un tot indisolubil. La Sala Ceaikovski, Sala Albă, cum am denumit-o, cu o acustică recunoscută în lumea întreagă, m-am așezat condus într-una din logiile din balcoanele laterale, într-o liniște mormântală. Nimeni nu vorbea, nimeni nu se mișca. Toți așteptau. Am stat ca și ei, speriat să nu fac vreo mișcare, să nu deranjez liniștea dinaintea furtunii. Se auzeau discret sunetele provenind de la ultimele acordări ale instrumentelor și, furtuna s-a dezlănțuit la apariția dirijorului. Sala întreagă în picioare îl ovaționa pe, deloc tânărul, dar chipeșul conducător, aplecat cu respect în fața fanilor săi. Impunea ținuta, impunea zâmbetul de mulțumire, impunea părul său alb-alb, în plete. Nu-mi erau cunoscute nume așa că participam în necunoștință de cauză, copleșit de emoție. Eram absorbit de atmosferă. Deodată totul a amuțit. Vărajitorul s-a îndreptat, s-a întors cu fața spre orchestră și cu un gest scurt, cu bagheta, a dezlănțuit farmecul muzicii pe pământ. Era primul meu mare concert, într-o sală extraordinară, cu un public amator, cunoscător, disciplinat. Prin nivelul nesperat la care se manifesta viața muzicală a orașului, Moscova m-a cucerit. După concert am plecat să mă plimb pe bulevardele largi ale marelui oraș. Am făcut turul Kremlinului, am încetinit pasul în dreptul monumentului funerar al lui Lenin, Stalin se mutase într-o nișă a zidului Kremlinului, lucru dezaprobat de generația a treia, am înconjurat fermecat Biserica

„Vasilii Blajënâi”, o capodoperă a arhitecturii bisericești. Am urmat cheiul liniștitului Canal al Moscovei și, mort de obosit am ajuns la Hotelul Ucraina.

Într-una din zile m-am încumetat să fac o vizită familiei Baibakov, cunoștințe de la Ștei. Ea o chimistă de clasă care s-a ocupat un timp de instruirea Margaretei, el, Geolog Șef pe șantierul de la Ștei, un tip deosebit, tobă de carte și de experiență, dar, din păcate distrus de vodcă. Acesta a fost și motivul retragerii lui. Ceea ce a rămas de la el, în afara amintirilor din campaniile geologilor a fost conturarea zăcămintelor de uraniu din Banat și a celor din Carpații Orientali. Știam că locuiau în apropiere de hotelul Ucraina așa că am pornit în cercetare. Am trecut de o linie de blocuri mari iar surpriza a fost pe măsura termenului. Blocurile erau perdeaua de protecție care ascundea o bună parte din Moscova veche. Nu mi-a venit să cred. Casele, mici, toate pe o formă, erau niște construcții vechi din lemn, din grinzi masive. Am găsit adresa, am sunat și strigăte de bucurie au izbucnit la deschiderea ușii. Două camere, o bucătărie, un grup sanitar și un antreu la intrare. Primire emoționantă, cu o Baibakova în vervă și un fost Geolog Șef, liniștit, dacă nu chiar smerit, dar bucuros de oaspeți. Masa s-a umplut de bunătăți aduse de gazdă și de sticle cu vodcă scoase la iveală de Baibakov. Pahare pline ridicate la înălțimea ochilor, câte o urare și, o altă surpriză, Baibakov atingând

paharul cu buzele și punându-l pe masă. Mi-a zâmbit citind pe chipul meu nedumerirea și a șoptit "nu mai merge, ficatul m-a trădat..." A fost o seară plăcută plină de amintiri. Am plecat cu imaginea Moscovei de altădată, parcă păstrată ca piesă de muzeu, și nu numai ca imagine, dar și prin conținut. Specialiști, expuși la muncă în condiții periculoase, departe de casă, întorși acasă bolnavi, nu erau răsplătiți nici măcar cu o locuință la nivelul unor pretenții pe deplin meritate. Moscova cosmetizată arată ca o mare metropolă, și asta este partea scenei cu care vin în contact străinii. Ceea ce se mai poate vedea în culise este uneori cu totul și cu totul altceva.

Încheierea misiunii mele a fost de bun augur pentru mine. Niobiul semnalat de mine era chiar Niobiu și în cazul cercetat nu avea nimic cu Tantalul, sau cu alte rarități gășibile în mineralul Pyrochlor. M-am întors la Ștei cu un certificat de confirmare și cu un braț de discuri cu muzică simfonică și de operă. Am găsit și tot felul de accesorii pentru atelierul meu de foto-amator, ceea ce mi-a adus doar bătaie de cap. A trebuit să consum nopți, și nu puține, ca să satisfac rugămintele prietenilor noștri. Făceam sute și sute de poze, care mai de care mai năstrușnice, în baia transformată în cameră obscură, împreună cu Marga. Lucra minuțios dar căsca la fiecare cinci minute. Era mai greu să mă țin de ea chiar și în comparație cu răbdarea de care dădeam dovadă pe

vremea studenției noastre. Important era că prietenii rămâneau mulțumiți și nu se jenuau să repete cererea pentru a satisface obligațiile față de rude. Perioada m-a marcat atât de mult încât am rămas cu un "bârrr..." față de orice încercare de a mai face poze clasice. Noroc cu tehnica electronică ale cărei facilități m-au scutit și de pozele cu nemiluita, și de scrisul la mașina de scris, chiar dacă a fost concepută ca pentru avocați. A moștenit-o Marga de la Unchiul Andrei, cel certat cu pletele mele. Succesul de la Moscova mi-a mai săltat un pic aura de care mă bucuram și, de ziua minerului, pe plaja de la Mamaia, directorul Țurcanu, întâmplător Boris și el, mi-a spus că am primit Ordinul Muncii. O nouă tevatură în viața mea legată de faptul că nu eram membru de partid, și deci, inapt pentru așa o onoare. Din capul locului mi-am spus "N-a fost să fie", dar s-au izbit de faptul că aceste ordine erau semnate de Sus, deci intangibile. Soluția găsită de cei de la partid mi-a mai adus o bătaie de cap, eu, vinovat fără vină, dar asta cu altă ocazie.

Mi-au trimis într-o zi doi activiști de partid să repare gafa, adică propunerea de decorare, făcută de Directorul Boris Țurcanu. O cerere, bună de semnat, de intrare în partid, pe filiera candidaturii de un an și jumătate.

- Semnați tovarășe Boris, veți fi doar candidat membru de partid și vom vedea ce se va mai întâmpla...

Am stins scânteia de orgoliu ce-mi ardea sufletul cu gândul la prietenul meu Boris, care a vrut doar să-mi facă un bine, oferindu-mi ceva râvnit de mulți amatori, și am semnat. Mai aveam o justificare pragmatică, gândul plecării la București, unde acest nou statut putea avea greutate. Nu m-am omorât cu ședințele de partid, mereu ocupat cu „urgențele” de laborator care aveau mare greutate printre factorii de răspundere de pe Șantier. N-a durat mult. Bomba a explodat printr-un ordin de transfer al ministrului de resort, Toma de mai târziu, care aflând că va fi schimbat din funcție, în ultima zi pe post, a semnat ordinul. MZ-ul ascultător m-a dus într-o superbă alergare la București, moment în care a început cea de a doua

etapă profesională a inginerului. La București, ca la București. „Ce caută provincialul ăsta pe post de Șef de Laborator?!” În tot laboratorul nu era nici urmă de bărbat. Că nu aveam nimic împotriva femeilor era una, dar s-a nimerit să fie una și una în materie de pregătire. O singură cunoștință din anii de liceu, de la Oradea, prietena unui bun prieten, puiul de neamț sacrificat după manifestația noastră în favoarea Regelui Mihai. Ea, a mai cooptat o colegă și au făcut opoziție clanului existent. Ghinionul lor, și norocul meu, a fost că, au făcut vâlvă printre geologii beneficiari, cu o serie de gafe majore. Cea mai controversată a fost analiza la polarograf. O metodă electrochimică instrumentală unde cunoașterea polarografului în secretele lui cele mai intime i-a dus pe mulți în greșeală. Simplu. Au susținut prezența unor conținuturi mari de Plumb, care geologico-mineralogic nici nu avea ce căuta, citind pe polarogramă de fapt Oxigenul „parazit”, prost îndepărtat. Am încercat să le lămuresc, între patru ochi cum s-ar spune, dar n-a fost chip.

Am trecut la demonstrații, cu martori competenți, am câștigat și am băgat prima spaimă între noile mele colege. Rezultatul a fost trecerea Polarografiei la Laboratorul meu de Spectrografie, cu cele două susținătoare cu tot. A fost primul pas al meu în drumul spre titlul de „demolator”, urât de colegii mei chimiști și îmbrățișat de noii prieteni geologi. Motocicleta mi-a permis să fiu des lângă ai mei și să mă bucur de progresele făcute de Cris.

Creștea pruncul dar creștea și înverșunarea față de ce nu-i plăcea. Eram la masa de prânz, vorbeam toți, făceam planuri și încercam s-o convingem să mănânce. O masă dura peste măsură. Era greu s-o convingi să mănânce ascultând poveștile care nu se mai terminau. La un moment dat s-a oprit, a lăsat jos lingura și i-a adresat mămicii un „tu ce aia a măsii vrei?!”, dar spus pe șleau, românește. Surprins pe picior greșit, într-o ieșire necontrolată, am scuipat toată supa din gură spre consternarea lui Mami.

- Poftim educație!...

I-am arătat Cristinei, cu degetul, farfuria ei cu supă și totul s-a terminat în liniștea mult așteptată. A mâncat „cu poftă”. Ceea ce m-a intrigat n-a fost ieșirea neobișnuită a copilului educat, ci sensul care l-a dat izbucnirii de moment. Că a auzit pe undeva e una, dar felul cum a folosit expresia, la „momentul potrivit”, e alta!

N-a fost să fie!... SORRY !?

Boris David

Șansa și bucuria de a întâlni un om ales - Boris David - cu realizări exemplare în plan profesional și un inspirat poet, o asemăn unui curcubeu ivit după furtunile vremii care ne dă încă speranță în oameni...

Refugiat din Basarabia sudică, petrece anii tinereții la Oradea iar studenția la Timișoara, unde o întâlnește pe cea care va fi aleasa inimii sale - Margareta Kruch.

Cariera profesională îi este încununată de succes la Institutul de metale rare din București unde realizează mai multe invenții și inovații.

În plan literar, ineditele experiențe de pe continentul african, unde a lucrat în cercetare geologică, sunt admirabil povestite în volumul *Dor de ducă*. Rana dorului de Basarabia sfârtecătă ne este dezvăluită în romanul *Povod*; celelalte cărți ale sale sunt cărți de poezie, către care se îndrepta mereu, așa cum singur mărturisea: „*nu pot să-mi schimb năravul și caut mereu un pretext care să mă ducă spre poezie...*”.

Un suflet visător, sensibil, în căutarea frumosului și oamenilor de caracter, așa rămâne pentru mine Boris David, mereu îndrăgostit de cuvântul scris, care înobilează caractere, singurul adevăr temeinic al lumii.

Cartea de față ne destăinuie amintiri din viața sa, trăită exemplar alături de iubita sa soție, Margareta, fiind și - de ce nu - o frescă a vieții sociale din anii comunismului.

Volumul apare postum, la împlinirea unui an de la plecarea lui Boris în eternitate, ca un modest omagiu adus unui prieten de suflet, așa cum a fost Boris pentru mine...

Editor, Emilia Țuțuianu

CUPRINS

pag.

6 ... cap. 1

18 ... cap. 2

32 ... cap. 3

46 ... cap. 4

61 ... cap. 5

77 ... cap. 6

94 ... cap. 7

113 ... cap. 8

130 ... cap. 9

147 ... cap. 10

170 ... cap. 11

187 ... cap. 12

202 ... cap. 13

217 ... cap. 14

236 ... cap. 15

253 ... cap. 16

271 ... cap. 17

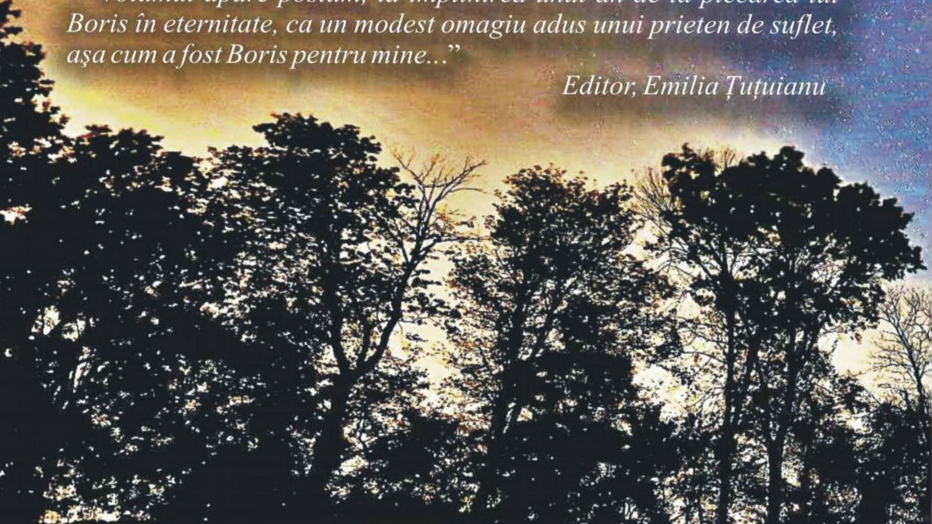
274... **postf. Emilia Țuțuianu**

„Un suflet visător, sensibil, în căutarea frumosului și oamenilor de caracter, așa rămâne pentru mine Boris David, mereu îndrăgostit de cuvântul scris, care înnobilează caractere, singurul adevăr temeinic al lumii.

Cartea de față ne destăinuie amintiri din viața sa, trăită exemplar alături de iubita sa soție, Margareta, fiind și - de ce nu? - o frescă a vieții sociale din anii comunismului.

Volumul apare postum, la împlinirea unui an de la plecarea lui Boris în eternitate, ca un modest omagiu adus unui prieten de suflet, așa cum a fost Boris pentru mine...”

Editor, Emilia Țuțuianu

Căutarea...

Eu caut viața ne-ncetat,
Ce se ascunde-n fel și chip -
Chiar și într-un minuscul CIP,
Căci și-el de om a fost creat.

Un simplu gând, de viață-i dat,
Un gest, de viață-naripat -
O vorbă,-a vieții atribut,
În moarte,-un veșnic început.

Nimic nu moare-n Univers,
Ci doar se schimbă-n altceva -
În moarte n-ai ce căuta:
E-o vorbă prinsă într-un vers.

Și-atunci, ce caut ne-ncetat,
Când viață-n moarte am aflat ?!...

Boris David